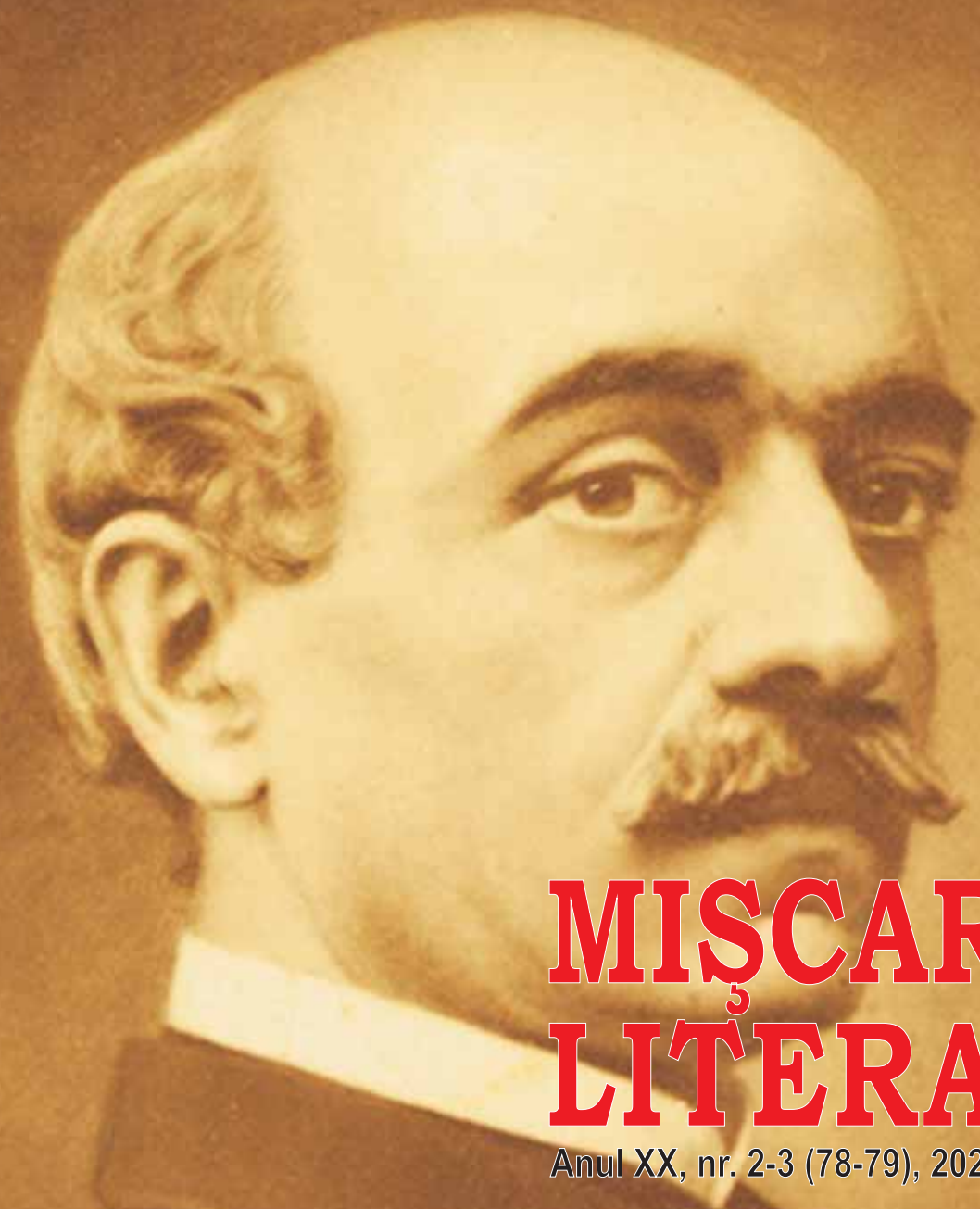

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XX, nr. 2-3 (78-79), 2021, BISTRIȚA

© **Eu sînt ochiul ce nu plînge!** – articole despre **Vasile Alecsandri** de Mircea Popa, Nicolae Munteanu, Marin Iancu, Menuț Maximilian, Mirabela David © **Satul ca focar de cultură** © În vitrină: *Autoportrete în oglindă*, *Lectura clasicilor* © În oglinda lecturii: George Vulturescu, Sorin Ivan, Remus-Valeriu Giorgioni, Marcela Benea, Damaschin Pop-Buia, Mirela Orban, Georgeta Minodora Resteman, Cristina Frumos, Leon Iosif Grapini, Ioan Cioba, Ion Dulugeac, Zenovie Cîrlugea, Mircea Gelu Buta, Al. Cățcăuan, Aurel Podaru, Vasile V. Filip © **In memoriam – Ion Urcan** © *Poezia Mișcării literare*: Radu Ulmeanu, Marcel Mureșeanu, Ștefan Damian, Persida Rugu, Miruna Mureșan, Ana Herța, Ramona Băluțescu, Nicolae Nistor, Carolina Baldea © *Proza Mișcării literare*: Hanna Bota © *Premiul revistei Mișcarea literară* © Teatru de Valentin Talpalaru © Eseuri de Aurel Rău, Adrian Țion, Anamaria Cristina Coroian, Gheorghe Glodeanu, R. V. Giorgioni, Anastasia Dumitru, Damaschin Pop-Buia © **Echivalențe lirice: Jordi Virallonga (Spania), Metin Cengiz (Turcia)** © Apariție-omagiu marca Simone Veil © Plastică © Film © Foto-album cu scriitori © Cititor de reviste ©

CUPRINS

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XX, nr. 2-3 (78-79), 2021, Bistrița
Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Biblioteca Județeană George Coșbuc
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN - director
Ioan PINTEA - redactor-șef
Virgil RAȚIU - redactor-șef adjunct
Vasile VIDICAN - redactor asociat

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine - Vasile Alecsandri)

Număr ilustrat cu lucrări de Mihai SÂRBULESCU.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Secretariat de redacție, corectură:

Ionela-Silvia NUȘFELEAN

Adresa redacției: Bistrița,

str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069

Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345

E-mail: olimpiu49@yahoo.com

ioanpintea2002@yahoo.com

Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,

Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară.

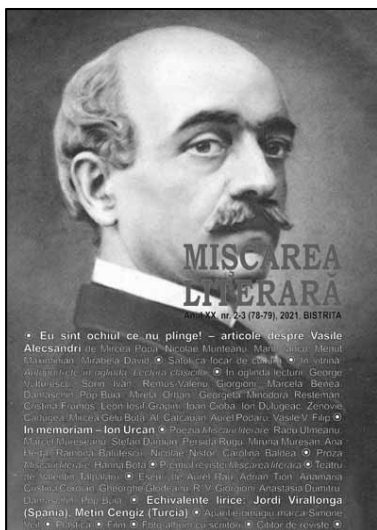
Acest număr apare cu sprijinul financiar
al Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița.

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: SC Revox International Prod SRL Bistrița

ISSN 1583-1957

Olimpiu NUȘFELEAN: Adevărul scriitorilor/ 1	
Mircea MOȚ: Veselul Alecsandri/ 3	
Mircea POPA: Vasile Alecsandri – emblema unei epoci/ 5	
Nicolae MUNTEANU: Motivul călătorului străin/ 11	
Marin IANCU: Vasile Alecsandri și spiritul vodevilesc/ 14	
Menuț MAXIMINIAN: Despre Vasile Alecsandri folcloristul. Apărătorul și promotorul poeziilor populare – „copiii găsiți ai geniului românesc”/ 17	
Mirabela DAVID: Jurnal de călătorie în Italia (1846-1847) „Două luni la Veneția – o viață întreagă de fericire”/ 24	
Vasile Alecsandri (Note biobibliografice)/ 27	
Foto-album Vasile Alecsandri/ 31	
Simona Monica GERMAN: Octavian Codru Tăslăuanu și Ioan Baciuc, cititori de cultură românească/ 32	
Victor ȘTIR: Galeria autoportretelor în oglindă/ 36	
Olimpiu NUȘFELEAN: Certitudinea critică/ 38	
Menuț MAXIMINIAN: Poezia, un ghid între lumi/ 41	
Olimpiu NUȘFELEAN: Prezentul ca sursă de inspirație poetică/ 43	
Iacob NAROȘ: „Meșteșug sucit și gingaș/ anevoie de potrivit”/ 45	
Liliana OREHOVSCHI: Poezia care naște atâtea alte poezii/ 48	
Iacob NAROȘ: Cuvinte din depărtare pentru cei apropiați/ 50	
Mihaela MERAVEI: O pictură din cuvinte, sentimente și trăiri/ 52	
Virgil RAȚIU: Lecția de istorie facultativă. Lecția de iubire/ 55	
Olimpiu NUȘFELEAN: Capcanele erorii/ 58	
Icu CRĂCIUN: Personajele lui Leon-Iosif Grapini/ 60	
Vasile V. FILIP: Un roman misterios/ 62	
Virgil RAȚIU: Din serii diferite, două romane de consum de Ion Dulugeac/ 66	
Maria-Daniela PĂNĂZAN: Enciclopedia Arghezi/ 69	
Iuliu-Marius MORARIU: Mircea Gelu Buta pe urmele unor oameni de seamă/ 71	
Ioan HOLBAN: Vectorul cultural bistrițean/ 73	
Ion BUZAȘI: Cărți născudene/ 76	
Icu CRĂCIUN: Jurnalul unui intelectual/ 77	
Vasile V. FILIP: Frățietatea cu umbra (lui Ion Urcan)/ 79	
Emma MIHĂESCU: Un mozaic atotcuprinzător: <i>Ad usum Delphinii</i> / 82	
Claudia FELDRIHAN: Secundele melcului sau despre festina lente!/ 84	
Menuț MAXIMINIAN: Spre văzduhul cu țări neumbrate/ 88	
Olimpiu NUȘFELEAN: Ion Urcan – un scriitor aparte/ 93	
Ion URCAN: Zile și nopți/ 95	
Ileana URCAN: Poezii/ 100	
Ion URCAN (Notă biobibliografică)/ 100	
Foto-album Ion Urcan/ 101	
Radu ULMEANU – 75: Poezii/ 102	
Marcel MUREȘEANU: Stâlpișori/ 105	
Ștefan DAMIAN: Poezii/ 107	
Persida RUGU: Poezii/ 110	
Miruna MUREȘANU: Poezii/ 112	
Ana HERȚA: Zece poeme/ 115	
Ramona BĂLUȚESCU: Poezii/ 118	
Iulia-Anamaria GHIDIU: Poezii/ 120	
Nicolae NISTOR: Poezii/ 122	
Carolina BALDEA: Poezii/ 125	
Hanna BOTA: Trei femei, cu mine, patru/ 126	
Viorel ALEXANDRU: Serenadă pentru Magda/ 130	
Dan FLOREA: Casa cu tei/ 133	
Ionuț CARAGEA: În tranșeele visului (I)/ 136	
Aurel RĂU: Drumetie cu un poet descoperit după trei sferturi de veac/ 138	
Adrian ȚION: Destine congruente în romanele Dorei Pavel/ 142	
Anamaria Cristina COROIAN: Lumile posibile ale iubirii eminesciene/ 145	
Gheorghe GLODEANU: Sub pecetea regimului nocturn al imaginarului/ 152	
R. V. GIORGIONI: Mai nimic (Despre moarte)/ 158	
Anastasia DUMITRU: În căutarea sacralului/ 161	
Damaschin POP-BUIA: Cartea ca supraviețuire/ 167	
Monica SALVAN în dialog cu Maria (Monica) VERTIC: „Am fost minunați împreună!”/ 170	
Alexandra MÂNȚAT: Sensul vieții în viziunea lui F. Scott Fitzgerald/ 174	
Andrei PETRUȘ: Poezia prozei. Terapia prin iubire și credință/ 176	
Valentin TALPALARU: Ultima stație/ 178	
Ion FILIPCIUC: Eduard Fischer, Doctor honoris causa?/ 183	
Jordi VIRALLONGA: Poezii/ 186	
Metin CENGİZ: Poezii/ 188	
Ion PIȚOIU: <i>Contre le colonialisme</i> – apariție-omagiul marca Simone Veil/ 192	
Diana Cristina MORAR: De vorbă cu Maria Pașc despre Mihai Sârbulescu/ 194	
Alexandru JURCAN: Domnului Coppola, cu respect/ 197	
Foto-album cu scriitori/ 199	
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 203	
CITITOR DE REVISTE/ 205	
COLOCVIILE GEORGE COȘBUC, Festivalul Național de Poezie/ 211	
SALOANELE LIVIU REBREANU, Festivalul Național de Proză/ 212	

Adevărul scriitorilor

Pe la începutul democrației noastre originale, Gabriel Liiceanu ne aducea în spațiul public un concept a cărui actualitate este hrănită de societatea noastră în continuare – încremenirea în proiect. Un concept care, în loc să fie înfrînt, pare că și-a extins semnificația, nu mai sîntem încremeniți doar în prostie, ci în... neputință. Concomitent cu un asemenea concept, evoluează, mai des trăită, și senzația că ne învîrtim la nesfîrșit într-un univers caragialian, cu false reforme care nu schimbă nimic, cu proliferarea hoției ca virtute, cu, să zicem, vorba lui Cațavencu, acea „industrie română” care „este admirabilă, e sublimă, putem zice, (vezi continua creștere economică, n.n.) dar lipsește cu desăvîrșire”, cu „minciuna, adulterul, uneltirea mișelească (ce, n.n.) sînt niște nimicuri pline de haz de care rîd toți cu multă poftă”. Rîsul e bun, nimic de zis, dar ce te faci cînd acesta îngheață pe buzele săracului?

Senzația de societate încremenită în neputință o trăim cînd citim publicistica lui Eminescu. Mentalități criticate de marele poet pot fi întîlnite și azi în lumea politică, în spațiul public. Să reținem, în treacăt, că „într-un stat constituțional guvernului nu-i e permis de a avea o voință proprie și neci trebuie să fie altăceva decât brațul legilor ce ni le facem noi înșine”, cum afirmă poetul într-un periodic din 1870. Sau să ne gîndim „la ideea etică care a dominat poporul nostru cînd a primit tăcînd o reformă ce el o ura din suflet”, în vreme ce „drepturi și legi sunt într-o eternă contrazicere”, prinse toate în ficțiuni diplomatice. Potrivit publicistului, „Dacă privim fierberea vieții noastre publice putem vedea lesne că neliniștea perpetuă din generațiunea ce e azi la ordinea zilei și frecările ei, atît din viața politică cît și din cea spirituală, nu-și au cauza lor pe-atîta în interese personale (precum o susțin unii), ci mai mult în profunda sciziune dintre direcțiunile pe care au apucat unii pe de o parte, alții pe de alta. Adăugînd pe lîngă acestea un caracter cam vehement, precum e acel al rasei noastre, ne putem lesne

explica de ce simple divergențe în păreri se schimbă în neîncredere și în acușări de intențiuni subversive. Răul cel mare nu e că o asemenea stare de lucruri există, ci că se perpetuă și se moștenește; și dacă generațiunea ce crește azi ar aduce cu sine o moștenire atît de tristă, nu ne îndoim că, prin o consecință nedreaptă și mereu în creștere, antitezele ar deveni mai mari și mai neîmpăcate.” Desigur că opinii publicistice precum cele de mai sus pot fi datate și contextualizate, dar acestea, și multe altele, numesc adevăruri de care nu mai scăpăm. Căci oare părinții de azi nu se întrebă îngrijorați ce lume nedreaptă vor moșteni fiii și nepoții lor? Și dacă vom coborî mai mult în trecut,

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

vom descoperi mai multe convenții nefericite care umplu de noxe realitatea în care ne ducem viața.

În acest sens, putem reține scrisorile lui Ion Ghica către Vasile Alecsandri. Acestea nu sunt doar un „voiaj în jilț (care, n.n.) are avantajul de a fi și comod, și încântător”, cum remarcă destinatarul. Sînt file în care prinde viața o realitate de referință. Scrise de un condei cu prize la istorie, trecut nu degeaba prin viață și prin diverse responsabilități cu impact major. Terifiant este că multe pagini pot fi lipite fără mari resturi peste realitatea zilelor noastre, că e vorba de moravuri, de momente dramatice cum ar fi „ciuma lui Caragea”, de starea învățămîntului aspirant la reforme, de viața culturală. Biografia lui Ion Ghica inspiră și autorizează, inspiră pagini de mare preț literar.

Scrisorile acestea, cum se menționează într-o notă la ediția Humanitas, sînt „operă care întregește această imagine a trecerii de la o lume orientală nemișcată de veacuri spre Occidentul modernității și al progresului”. Observația poate viza o imagine ce ține de trecut, dar, citind niște rînduri precum cele ce urmează, am putea să ne schimbăm opinia: „În epoca de tranziție, prin care a trebuit să trecem ca să ieșim din starea de umilință în care eram căzuți și să ne rădicăm la o viață civilă și politică, am putut avea multe și mari decepțiuni, am putut întâlni în cale fel de fel de caractere: oameni, unii slabi de înger, cari la momentul chemării au lipsit de la datoria lor, alții, regretând o stare de lucruri în care trăise, care le convenea și le profita poate, se uita cu dor la trecutul țării; pe alții, îngrijați de reperiunea cu care se succedau aspirațiunile și exigențele naționale, rămăneau înapoi; pe mulți îngâmfați de succesele națiunii, la cari nici cu gândul nu gîndise, își atribuiau lor tot meritul, fără a voi să recunoască cea mai mică participare nici mersului natural al lucrurilor, nici împrejurărilor din afară. Am putut vedea oameni orbiți de invidie sau de ambiție cari nu au cruțat nici intriga, nici clevetirea pentru a

ajunge sau pentru a se susține la putere sau la favoare, sau pentru a-și face o popularitate”. Ce-ar mai fi de zis?

În privința acestor scrisori, Ion Ghica este făcut scriitor oarecum de Vasile Alecsandri, care îl îndemnă să le scrie, ba chiar în prima fază le copiază și le trimite lui Iacob Negruzzi la Iași, pentru *Convorbiri literare*. Scrisoarea lui Vasile Alecsandri, care le prefătează în volum, este elocventă și ea. Să reținem din ea evocarea momentului în care Ion Ghica, guvernator de Samos, îi anihilează pe pirații din Lerros sau îl arestează pe răufăcătorul Hiotoglu, trimițînd „pe viteazul mîncător de turci la cancelaria de Samos din Galata, liber și fără pază alta decât cuvîntul său”, dus apoi la Constantinopol, unde, la rugămintea guvernatorului, „fiorosul Mehemet Ali pașa s-a arătat îndurător către dînsul, primind din parte-i cuvîntul că va lăsa în pace caravanele de la Mecca, și l-au trimis îndărăt la Samos, unde mi-ai spus că se făcuse tutungiu”. Hoțul s-a schimbat, respectîndu-și cuvîntul. Cuvîntul respectat asigură maxima libertate. Sau, pe de altă parte, mărturisirea lui Alecsandri: „Prin îndemnul tău atunci am scris și publicat critica mea glumeață asupra Stanțelor epice ale răposatului Aristia, în care vodă Bibescu era comparat cu un singur și țepăn catarg... Nenorocitul poet s-a dus pe cea lume fără să mă ierte. Fie răspunderea ta în seculum seculorum!”

Scriitorii au puterea de a merge la esența lucrurilor, în zona în care lucrează cuvintele cele puternice. Chiar dacă nu sînt ascultați (în aparență?) nu înseamnă că adevărul lor nu e valabil. Și acesta rămîne viabil, gata de a fi luat în considerare, oricînd. Cum și cînd e luat în considerare? Asta e o altă poveste. „Să te ferească Dumnezeu de omul care n-a citit decât o carte.” – se zice într-o scrisoare. Dar ce te faci cu omul care n-a citit nu doar o carte, ci nici o carte, sensibilizat vag de o brumă culturală, culeasă însă nu din praful de pe cronici măcar răsfoite în treacăt, ci din ceața pixelilor ce se ridică repede de pe știrile de ultimă oră?

Veselul Alecsandri

Mircea MOȚ

În câteva dintre scrisorile trimise prietenilor sau cunoscuților, Vasile Alecsandri se interesează cu toată seriozitatea de starea vremii, îngrijorându-l în special anotimpul hibernal, viscolul sau temperaturile scăzute, fără a uita nici ploile reci, umezeala producându-i aceeași indispoziție. „Cât ține timpul aspru – scrie Alecsandri – cât termometrul face gimnastică sub limita de zero grade ca sub un trapez ideal, îmi umplu zilele cu îndeletniciri intelectuale și cu întreținerea focului din sobe. Am ajuns în arta aceasta la înălțimea vestalelor și acum știu a da clădirii despicăturilor de lemne forme arhitectonice cari ar merita medalie de aur, dacă asemenea talente s-ar recompensa în țara noastră. Dimineața îmi place să mă scol de cu noapte și să găsesc cabinetul meu de lucru bine încălzit și vesel luminat de un candelabru aprins. Ceaiul e pe masă, căteii mei sar prin cameră cu mii de jocuri și desmierdări, așteptând porțiile lor de zahăr; biuroul mă cheamă lângă el, arătându-mi calamara plină, condeiul zburdalnic, hârtia albă (...) apoi mă apuc de vreo lucrare mai serioasă și ziua trece fără-a băga de seamă dacă ninge și dacă suflă crivățul”.

Într-o scrisoare din 1884 se plânge, nici nu ne puteam aștepta la altceva, că „timpul e foarte urât. Neguri ca la Londra, umezeală, glod, frig”. La Paris fiind, este indispus de faptul că „timpul rău m-a împiedicat să mă instalez la Possy”.

În anul 1888, îi scrie lui George Bengescu despre „timpul rău care s-a dezlănțuit de cincisprezece zile pe meleagurile noastre”. Exemplele pot continua. De la Palermo, îi trimite o scrisoare Zulniei Sturza (Negri), sora Elenei Negri, scrisoare în care se simte aceeași

nostalgie a sobelor românești: „Vorbiți-mi despre sobele noastre bune, care prețuiesc cât o sută de mii de sori ai Neapolului și tot atâția Vezuvi; pui acolo un trunchi de copac și poți să te culci liniștit, fără să te temi că vei fi trezit de frig, în timp ce aici ziua este vară și noaptea iarnă”.

Și încă un fragment dintr-o altă scrisoare: „Îmi închipuiesc halul înfiorător al Bucureștilor sub un metru de zăpadă și sub un număr fabulos de graduri de frig. Ferice țară unde vara-i vară, dar și iarna-i iarnă”.

Când natura îl sperie de-a dreptul, fiindcă, dincolo de calmul ei înșelător, Vasile Alecsandri bănuiește existența unor forțe ce oricând se pot dezlănțui, amenințându-l foarte serios, poetul se retrage într-un interior protector, transparența ferestrei delimitând în acest caz spațiul de afară de cel dinăuntru, nu fără consecințe semnificative pentru opera poetică.

Se justifică oare epitetul „veselul”, care i-a fost atribuit poetului de către Eminescu?

Într-o carte incitantă despre „dimineața poezilor”, Eugen Simion remarcă faptul că Vasile Alecsandri se salvează aproape întotdeauna de agresivitatea naturii în special prin literatură, cu mențiunea însă că e vorba de literatură ca o preocupare capabilă să abată atenția poetului de la pericolul de afară: „Literatura redevine o preocupare numai în sezonul hibernal”.

Adevărul este însă că veselul Alecsandri reușește să se salveze de imprevizibila aventură a naturii (și) altfel, mult mai rafinat, fapt ce-l deplasează pe poetul din Mircești spre o altă vârstă a literaturii române.

**Eu sînt ochiul
ce nu plînge!**

În anul 1868, poetul publică în revista *Convorbiri Literare* primele poezii din ciclul *Pasteluri*, poezii care constituie probabil partea cea mai rezistentă a întregii sale creații.

Surprinzător este faptul că între aceste pasteluri nu puține sunt cele dedicate iernii, adică tocmai anotimpului care îl terorizează de-a dreptul pe poet. Gestul pare greu de motivat la un individ pe care iarna îl obligă întotdeauna la reclusiune. Să fie oare aceste poeme niște încercări de a câștiga bunăvoința anotimpului hibernal și de a-i domoli violența printr-o rostire nelipsită de accente magice? Să aibă aceste poezii (și) o altă finalitate decât cea estetică?

Cert rămâne faptul că Alecsandri are în pastelurile sale ca „obiect” natura, însă numai după ce aceasta a devenit deja creație artistică, cu alte cuvinte după ce ea a fost „închisă” în convențiile artei. În această situație, poetul de la Mircești are în atenție nu atât peisajul real, cât, mai ales, o serie de tablouri inspirate din/ de natură. Spațiul *Pastelurilor* este așadar acela al unui muzeu. Autorul are în vedere o natură „captivă”, pe care a reușit să o închidă în rigoarea convenției, și conștiința acestui fapt nu poate decât să-l liniștească: poetul privește

imagini, tablouri cu satisfacția că de dincolo de pojarul lor de culoare, închisă între ramele tabloului, natura nu mai poate răbufni, pentru a-i face vreun rău.

Găsim în *Pasteluri* suficiente argumente în acest sens. În primul rând am în vedere faptul că ochiul poetului este educat să rețină secvențe structurate

în așa fel încât să nu trădeze planurile ușor de identificat la orice tablou: „În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată/ La răsărit, sub soare, un negru punct s-arată!” Aceasta în situația în care obiectul privirii nu este el însuși de la început numit: „O, tablou măreț, fantastic, mii de stele argintii/ În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii”.

Vasile Alecsandri rămâne în această parte a creației sale în primul rând un admirabil comentator de pictură, naiv în impresionismul său. El vede („Dar ce văd?”), însă, mai mult decât atât, el simte nevoia să-și împărtășească cuiva impresiile.

Interesul major al poeziei pe care o scrie Alecsandri la bătrânețe constă în acest caz în plăcerea sa de a comenta niște tablouri ale anotimpului hibernal, nicidecum de a transcrie impulsurile pe care le primește din partea unei realități care oricum îi repugnă. Experiența poeziei sale pare să se consume în acest caz exclusiv în spațiul esteticului.

Poetul de la Mircești comentează niște tablouri, oferind în acest caz autenticul spectacol al unui eu teatral, care, pentru a-și convinge interlocutorul imaginar, mimează la modul rafinat sentimentul, în lipsa trăirii nemijlocite a realității. Și nu o poate face mai bine decât apelând la tot ceea ce înseamnă experiența lui de poet. Aruncă în joc multe interjecții, atunci când tabloul îl încântă peste măsură, ori când îl îngrozește, pentru a lăsa impresia că se identifică de fapt cu lumea de dincolo de tablou, cu cea reală. Veselul poet folosește epitete ori metafore, ca să nu mai vorbim de comparații, mai ales acestea din urmă nereușind să transcrie întotdeauna dorința poetului de a echivala universul ficțional, al tabloului, cu acela al lumii reale. Este adevărat însă că aceeași comparație îi face fără îndoială și figuri: într-o cunoscută poezie, dorind să convingă cu orice preț că în tabloul din fața lui vede o iarnă cumplită, poetul compară fulgii cu un dulce și nevinovat roi de fluturi albi, limbajul „comentatorului” trădând în felul acesta până la urmă intenția tabloului: „Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,/ Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă./ Fulgii zbor, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi,/ Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi”. Nepotrivire între universul picturii și discursul comentatorului!

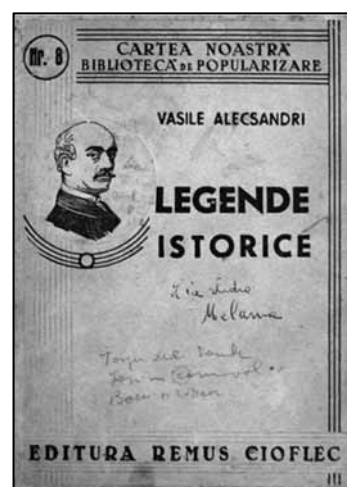
De ce n-ar fi oare într-adevăr vesel Alecsandri? A dobândit doar convingerea că natura, de care atât de mult se temuse, a fost definitiv „închisă” în *Pasteluri*, admirabila sa pinacotecă, cu care poetul se poate mândri peste veacuri!

Vasile Alecsandri – emblema unei epoci

Mircea POPA

Despre poetul Vasile Alecsandri, poetul unei „regalități” lirice incontestabile în epocă, pot fi spuse o mulțime spune lucruri valabile din punct de vedere estetic și sociologic, privitoare la modul cum se construiește o „popularitate” și cum și-a făcut drum opera sa în conștiința contemporanilor. Nu e vorba numai de frumoasele sale descrieri de natură, lucrute cu artă de bijutier, cu rafinament de meșteșugar iscusit din *Pasteluri* sau din *Serile de la Mircești*, ci mai degrabă de acea latură a creației sale care a mers mână în mână cu construcția politică a satului național unitar român din prima sa fază, cu prestația sa de Poet-Cetățean, prezent cu lira sa antemergătoare la toate marile înfăptuiri ale neamului de la 1848 la 1877, respectiv de la *Hora Unirii* la cântecele *Independenței*, închinat ostașului român, care și-a probat vitejia pe câmpurile de luptă de la Grivița, Plevna sau Smârdan, grație eroismului căruia am reușit să ne eliberăm definitiv de sub puterea turcească, deschizând calea spre Regatul liber și independent care a impresionat Europa prin modul iscusit în care a făcut unirea și apoi cum și-a afirmat independența. O Horă a Independenței promite a scrie și a o trimite compozitorului Carol Miculi, cel care a pus pe note *Cântecul gintei latine*, așa cum reiese din scrisoarea sa din 1 ianuarie 1878. E dovada peremptorie că omul și poetul Vasile Alecsandri a încercat să fie purtătorul de cuvânt al tuturor acestor izbânzi românești în planul afirmării politice, dar și literare. În acest fel, el devine *omul emblemă al epocii pașoptiste și unioniste* prin faptă și scris, un sincer apărător al cauzei românești pe plan intern și extern. A fost cel care a făcut cunoscute străinătății comorile poeziei noastre populare, volumul său de *Ballades et chants populaires de la Roumanie* din 1955 deschizând României calea unor

unanime aprecieri pentru forța și puterea de creație a poetului anonim popular, ale cărui imaginație și spiritualitate profundă nu par a avea concurent în domeniu. Faptul a fost subliniat și de prozatorul francez Prosper Mérimée, cunoscut personal de Alecsandri la întoarcere din călătoria efectuată în Spania, întâmplarea făcând ca scriitorul francez să-i fie tovarăș de drum în diligența care îi ducea spre Paris. Cunoscutul prozator francez a semnat un articol elogios despre opera de valorificare a folclorului românesc în revista *Le*

Moniteur Universel, fapt comentat și de Sainte-Beuve. Ca răspuns la frumusețea gestului, Vasile Alecsandri i-a dedicat un frumos articol în *Convorbiri literare* din 1871. Tot Mérimée a stat la originea prieteniei de o viață dintre Alecsandri și Eduard Grenier (scrisori publicate de către Georges Gazier în 1911 în limba franceză, la Paris), deoarece atunci când acesta a venit în Moldova să-și ia în primire postul de secretar al domnitorului Grigore Ghica, Mérimée l-a înzestrat cu o scrisoare de recomandare către Alecsandri. De atunci cei doi au rămas într-o relație de strânsă amicitie, așa cum o dovedește bogata și ilustrativa lor corespondență, care a fost întreținută de amândoi pe parcursul întregii vieți. De altfel, corespondența poetului, publicată cu multă osârdie de Marta Anineanu, este edificatoare și pentru schimbul epistolar purtat cu numeroși oameni de cultură francezi, dialog reluat și întreținut apoi și în

perioada când Alecsandri ne-a reprezentat țara în calitate de ambasador la Paris. Materia scrisorilor se împletește armonios cu lungile perioade de vacanță petrecute la Mircești, de unde ne dă informații despre avantajele și dezavantajele vieții de țară, unde se luptă adeseori cu seceta, cu ploile și inundațiile necruțătoare (între care și un taifun de tip american, care a distrus arbori, plantații, părți din casă etc., producând mari pagube în culturile de rapiță patronate de soția sa Paulina). Sunt ani de meditație și de creație, când a dovedit că poate fi un dramaturg spiritual, cu resurse ironice și satirice nelimitate, și că teatrul său a corespuns orizontului de așteptare al generației pe care a ilustrat-o. În același timp, el a devenit cel mai jucat dramaturg la serbările populare ale neamului, mai ales la cele din Transilvania, unde recitățile și declamațiile țineau capul de afiș al oricăror manifestații publice, revista *Astrei*, *Transilvania*, declarând solemn că „nu cunoaștem în toată națiunea un scriitor mai popular și mai citit și gustat decât este Alecsandri”, acesta fiind decretat în mai multe rânduri „regele poeziei românești”.

Un adevărat triumf cunoaște acesta cu ocazia succesului său răsunător obținut de *Cântecul Gintei latine*, tradusă imediat într-o mulțime de limbi, deschizând calea unei afirmări internaționale fără precedent în rândul mesagerilor lirici naționali afirmați în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, descoperind și impunând un adevărat domeniu de afirmare culturală, cel al latinității, care a reprezentat pentru mai multe decenii forța coercitivă a unui umanism intelectual salutar și a unui port-drapel pentru poezii Provenței și Langue-docului, dar și pentru intelectuali și romaniști de prestigiu, precum Ubicini sau Vegezzi-Rusacala, antrenați cu toții în lupta pentru unitatea Italiei și a mesajului transmis de ei pentru toate popoarele asuprite din zona Balcanilor. Desigur că acești parametri de rostuire cultural-istorică i-au fost de bun augur pentru a-l transforma într-un adevărat sol al noului și progresului, hrănind idealurile unei noi Românii, cu idealismul său curat și dezinteresat, și al unui mesaj cu nobilă față umană.

Diplomat abil și poet înflăcărat, militant deschis pentru țelurile unei noi Europe emancipate din chingile feudalismului, Alecsandri a fost, prin tot ceea ce a întreprins (să nu uităm că și el se repede în 1844 de la Paris acasă spre a-și elibera țiganii, la fel ca și prietenul său Kogălniceanu), un vector luminos al unei noi lumi care se arăta la orizont, un vizionar de aleasă stirpe, unul care a oferit lumii întregi imaginea unei ginți latine de o mare coerență și diversitate, prin punerea în valoare a unui topos străvechi de o arhetipalitate profundă. Nu putem ignora nici faptul că scriitorul Alecsandri a fost primul care a introdus în literatura română noțiunea de „România”, ca o imagine dorită a unei singure țări și a unei singure națiuni românești, imaginea statului național care se contura în viitor. S-a întâmplat în 1852, când a cerut aprobare pentru scoaterea unei reviste numită *România literară*. Numărul dintâi al acestei reviste a și fost pregătit și dat la tipar. Tocmai când se dorea trimiterea lui spre public a venit ucazul ocârmuirii, care a interzis-o, iar numărul tipărit nu l-a mai văzut nimeni. Cred că ocârmuirea a intrat în alertă, că o revistă, care proclama încă din titlu „unirea” și existența unei singure țări pentru cele două Principate, era un adevărat atac la adresa antiunioniștilor, a ezitanților și nepatrioților. Scoasă de unul dintre poezii venerați ai momentului, cu succes garantat la public, ea ar fi fost menită să spulbere din fașă orice protest antiunionist. Tocmai din această cauză s-a hotărât pieirea ei. Alecsandri nu s-a dat însă bătut. Și imediat ce elementele potrivnice au dispărut, el a solicitat din nou aprobarea pentru revista cu titlu inspirat. Acest lucru s-a întâmplat la finele anului 1854, așa încât primul număr a ieșit pe piață în ianuarie 1855, purtând același titlul de *România literară*. Și așa cum arată și titlul, el a publicat aici scriitori din toate părțile locuite de români, reușind să realizeze o adevărată „republică a literelor românești”, cu colaboratori demn de tot interesul. Cum vedea el noua țară o putem afla dintr-un discurs rostit la 10 oct. 1879, când a refăcut cu abilitate drumul istoric al neamului spre viitor. Imaginea lui e una demnă de interes, sintetizând în cuvinte puține

o istorie de veacuri a unui neam care a răzbit în ciuda tuturor vremelniciilor: „Vedem un popor blând, generos, ospitalier, inteligent, iubitor de progres, apt a se asimila cu națiile cele mai civilizate, tolerant în materie de religie; un popor care în timp de mai mulți secoli de restriște, de lupte crâncene a știut, prin o politică dibace și prin vitejia lui, să-și păstreze naționalitatea și să-și scape moșia de poftele nesățioase ale puternicilor săi vecini; un popor care, într-un număr mic de ani, a operat cu liniște în sânul țării sale reforme sociale de acele care la alte nații au pus sutimi de ani ca să se introducă prin torente de sânge; un popor care s-a afirmat în ochii lumii și prin calitățile spiritului și prin calitățile inimei și prin dezvoltarea intelectuală și prin bărbăția sufletului; poporul român stăpân peste o țară frumoasă, mănoasă și menită prin poziția ei de a fi pridvorul templului civilizației moderne la marginea Orientului încă barbar. Acest popor a avut din vechime și până în zilele noastre cea mai stranie, cea mai periculoasă pentru existența sa națională, fiind o colonie latină pierdută între alte mari ginte de sânge străin. Veșnic el s-a găsit față cu-un nou dușman, cu o nouă amenințare!... Când cu sălbaticile horde de la Nord, când cu torentul asiatic ce a inundat o parte din Europa orientală, când cu nenumăratele încercări de cotropiri ale vecinilor lui, tătari, unguri, poloni etc., când cu otrava corosivă și demoralizatoare a fanariotilor, când cu brațul apăsător al protectoratului rusesc și câte alte calamități izvorâte din înăuntru și din afară... Și bietul vultur românesc, prins în luptele gigantice și seculare, deși a pierdut două pene scumpe din aripile lui, una peste Carpați și alta peste Prut, a ieșit învingător a relei soarte ce l-a persecutat, cu inima întreagă, cu capul teafăr!... În fine el a dat piept cu turcul care-l ținea în vasalitate de 400 de ani și-a recâștigat independența vitejește, atrăgându-și laudele Europei...” E bine să se rețină cuvintele acestea, pentru că astăzi străbatem din nou o etapă de mari încercări, când vocea unui nou Alecsandri, viziunea și tenacitatea unui Kogălniceanu, optimismul funciar al lui Cuza ar trebui să se audă din nou pe un pământ românesc pe punctul de a fi hăcuit de meșterii

falși ai unei democrații de bâlci. Mai mult ca oricând ar trebuie să auzim glasurile dătătoare de puteri ale unui nou Vieru sau Dabija, sacrificiul sincer și înălțător al unui lider inspirat care să taie cu sabia de oțel nodul gordian al unei încâlcite afaceri tenebroasă dintr-o Transilvanie mereu pusă la zid și mereu rostogolită datorită unor neputințe politice trădătoare. Cei 30 de ani, exact când anii trebuitori unui tânăr să ajungă matur în toată puterea cuvântului, au fost ani de blasfemii și trădări colosale în numele Măriei Sale banul, adevărat ochi al dracului, care a măcinat tot ceea ce a avut frumos și nobil ființa noastră națională.

De aceea să ne întoarcem la Alecsandri cu venerație și respect, să adorăm omul unei singure și mari iubiri, aceea a dragostei de țară. E cazul să rememorăm turneele sale diplomatice pe la mărimile din tronurile occidentale și să reînviem cuvintele sale sincere pentru apărarea cauzei românești. E primit de Napoleon al III-lea, de ministrul de Externe Walewski, de Cavour, de Victor Emanuel, de generalul Lamarmora, de lordii Clarendon și John Russel, apoi de ministrul Malmersbury etc. și peste tot el a știut să pună pe tapet soarta și viitorul acestui mic popor din Carpați, care, în sfârșit a găsit singur, neajutat de nimeni, stratagema prin care să deschidă sipetul încuiat de marile puteri care ne controlau de atâta vreme, spre a croi neamului o nouă soartă în acord cu vremile moderne. Iscusița sa diplomatică și oratorică e rodul unei educații europene de incontestabil fond patriotic, de care a dat dovadă în fața capetelor încoronate din Franța și Italia și a miniștrilor dubitativi ai Rusiei, Austriei și Angliei, care aveau interesele lor meschine în zona de care vorbim. Pentru a demonstra adevărata stare a lucrurilor și la marile

adevăruri furnizate de ea, făcând o demnă incursiune în istoria frământată a poporului român: „Am făcut, rememorează el, apărându-le (pe Principatele Unite - n.n.) un act potrivit cu convingerea mea și conform intereselor familiei latine, și vom continua aceeași politică din toate puterile mele. Unirea Principatelor și consultarea votului poporului este începutul unei ere nouă în sistemul politic al Europei. Ele vor pregăti prin triumful lor unirea tuturor italienilor într-un singur corp, căci astăzi nime nu se poate împotrivi ca faptul minunat ce s-a realizat la poalele Carpaților să se realizeze și la poalele Alpilor.” Este extraordinară această idee precursoră a țărilor române pe teren european și de invocare a „votului popular”, metodă pe care mult mai târziu, la 1918, românii o vor folosi din nou ca argument al Marii Uniri. În acest sens, Alecsandri se dovedește un mare vizionar și un mare om politic, ale cărui idei au semănat noi germeni pe pământ european. Să ne aducem aminte apoi cum s-a desfășurat întâlnirea sa cu Napoleon al III-lea, în fața căruia a schițat cu ochii viitorului planul unei Româнії întregite și a rolului pe care neamul său l-ar putea juca în viitor în Orientul plin de contradicții și sfâșiat de atâtea interese. La întâia convorbire cu Napoleon al III-lea a recurs la harta aflată acolo pentru a debita în fața împăratului francez un întreg curs de geografie edificator din toate punctele de vedere. Dar să-l lăsăm pe autor să ne relateze singur episodul: „– Vino, îmi zise Majestatea Sa, de-mi arată pozițiunea provinciilor ocupate de români. Atunci, vreme de un pătrar de oră, făcui un curs întreg de geografie românească, arătând cu degetul pe hartă mai întâi Principatele Unite, apoi Banatul, Transilvania, Bucovina și Basarabia ce le înconjură, apoi satele românești răspândite pe malul drept al Dunării, vorbind de omogenitatea poporului ce locuiește aceste părți ale Orientului, de rodirea pământului, de desimea pădurilor, de bogăția minelor, de tăria Carpaților ca punct strategic, de mulțimea râurilor etc., și sfârșii cu un entuziasm bine simțit: – Vedeți Sire, cât e de întinsă adevărata Românie, și ce Regat important ar constitui cu a sale 9 milioane de

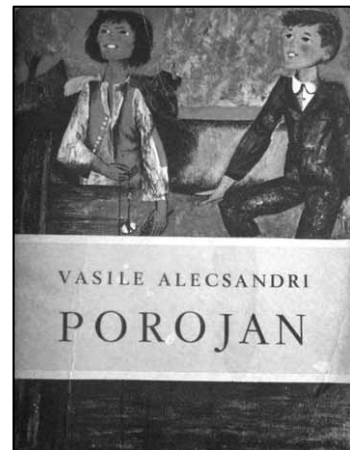
români, dacă Providența ar realiza visul și aspirările lor. Pus de o mână puternică în cumpăna politicii moderne, el ar hotărî pentru totdeauna soluția atât de grea a chestiei Orientului”. (Lucru de fapt dovedit sub guvernul Maiorescu din 1913). Iar la întâlnirea de la Londra, când lordul Malmersbury i-a reproșat „neorânduiala” și disprețul pentru Convenție a celor din Principate, apărând cu disperare cauza „omului bolnav” al Lumii, care era Turcia, Alecsandri a răspuns demn: „Acei ce au interes a compromite cauza noastră au răspândit vorbe mari pentru ca să fie crezuți mai bine și au atribuit românilor planuri gigantice care, norocire pentru noi, nu sunt astfel decât rău inventate, încât ele cad și dispar sub ridicul. Ei au zis că ne hrănim cu visuri de independență absolută, că ținim la răsturnarea Imperiului Otoman, că avem proiecte de mari cuceriri și celelalte. Pentru ca să susține asemenea idei, negreșit ei trebuie să creadă că noi nu am avea nicio cunoștință de interesele noastre și tocmai aceasta probează sărăcia imaginației lor. Toate popoarele au un simț instinctiv de nevoile și de conservarea lor. Românii asemenea au acel simț mântuitor și cred din vechime într-acest adevăr politic, adică: că soarta lor e strâns legată cu soarta Imperiului Otoman, că integritatea țării lor e atârnată de integritatea teritoriului turcesc.” Alecsandri explică mai departe cum pericolul rusesc e mai puternic decât cel otoman, iar în ce privesc interesele economice, Principatele s-au dovedit de real folos când au salvat Irlanda de la foamete și când s-a susținut că „Principatele Dunărene sunt magaziiile de abundență ale Engliterei”. El a explicat apoi, în termeni foarte accesibili, cum dubla alegere a lui Cuza a ajutat cele cinci puteri să rezolve mai ușor problema țărilor noastre, căci două guverne și doi domni ar fi împiedecat o dezvoltare normală: „Ca și când s-ar fi înhămat cinci cai la o trăsură, trei dinainte, doi îndărăt, care trăgând în două părți contrare, rup hamurile și sfărâmă trăsura. În loc de cinci, precum am avut onorul a vi le enumera, domnule ministru, le-am redus la patru, destinați a trage cu toții înaintea spre a urni carul statului. Carul e greu într-adevăr, calea

nebătută, plină de pedici, caii nu sunt încă deprinși, dar în sfârșit, cu chipul acesta, nu suntem amenințați de a sta locului; cu chipul acesta procedăm măcar cât de încet la aplicarea stipulațiilor Convenției și probăm respectul nostru pentru marile puteri.”

Bun diplomat, Alecsandri e și un bun dialectician care gândește în perspectiva țării, eliminând cu abilitate argumentele contrare. Prin gura lui curg motivații și un mod simplu de a arăta dreptatea care este de partea românilor. Nu se putea în acel moment găsi un alt negociator mai nimerit și mai convingător decât poetul Alecsandri, care cunoștea din fir în păr situația echilibrului european dat de Turcia și Rusia, el a știut să-l fleteze și pe ambasadorul rus Kiseleff, numindu-l „întâiul reformator revoluționar al Principatelor Dunărene”, spre a-l câștiga de partea noastră, după cum în fața italienilor a știut înfățișa la fel de bine cauza unirii. A făcut de aceea impresie bună în toate cancelariile europene, iar pledoaria sa înfocată pentru țară a meritat efortul, obținând chiar promisiunea unui număr impresionant de puști cu care să fie dotată armia română. N-a neglijat nici cauza altor popoare vecine, precum cea a maghiarilor, pentru care urma să vină un vas cu armament până la Galați, deși ne puneam în situație delicată față de Austria. Din jocul său politic n-a lăsat pe din afară problema Transilvaniei, a cărei situație gravă a văzut-o cu ochii săi în 1848, când a trecut prin mai multe orașe și a văzut urmările distrugerilor armatei maghiare, situație care îi revine în atenție în 1861, când studentul român Piso, aflat la Paris, scrie și publică broșura *La Transilvanie en face des pretentions de la Hongrie*, pe care o traduce și o răspândește în copii printre românii din Transilvania. Câtă importanță acordă el acestei provincii românești se poate constata din prezența sa cu numeroase colaborări la *Foaia pentru minte, inimă și literatură* a lui G. Barițiu de la Brașov, în *Albina Carpaților* a lui Lapedatu și Aron Densușianu, și a *Familiei* de la Oradea, unde Iosif Vulcan inițiază un adevărat cult pentru poetul *Ostașilor noștri*, întreținând cu poetul Mirceștilor o corespondență destul de intensă,

într-una din scrisori, cea din 28 septembrie 1878, bardul de la Mircești scriindu-i apăsător: „Îmi place să cred că guvernul austro-maghiar va recunoaște oficial serviciile și meritele elementului român din oastea sa. Pân-atunci însă cred, domnule Vulcan, că noi suntem datori a organiza ajutoare pentru ușurarea suferințelor acelor răniți și pentru neamurile acelor morți. Sub acest îndemn v-am expedit astăzi, prin poștă, un pachet conținând mai bine de una sută mii broșuri intitulate *Ostașii noștri*. Binevoii a dispune de ele, cum veți găsi mai bine cu cale, pentru ca produsul vânzării lor să se adauge pe lângă celelalte colete de bani ce se vor face în ajutorul fraților noștri căzuți pe câmpul gloriei”.

Succesele sale pe plan european au mobilizat întreaga nație în jurul său, iar ecoul marilor sale performanțe au fost socotite de toți românii ca tot atâtea victorii pe plan internațional. Când, invitat de Societatea Limbilor Romanice din Provența și de mișcarea felibrilor, care își aveau revistele și publicațiile lor, Alecsandri trimite poezia *Cântecul gintei latine*, care a obținut marele premiu, evenimentul e tratat peste tot ca un adevărat triumf al întregului neam, fiind sărbătorit ca atare de întreaga suflare românească. Cupa primită între timp în țară, ca și invitația acestora, între care se numărau poeți cunoscuți precum Mistral sau Quintana, l-a determinat să ia drumul Franței, unde falibrii entuziasmați au pus la cale numeroase întâlniri, discursuri, mese bogate, banchete și ovații demne de un cap încoronat. Ajuns la Montpellier la 7 mai 1882, poetul nostru a trăit din plin beția acestor grandioase sărbători, prilej cu care a fost numit „Victor Hugo al României”, „regele poezilor și al poeziei”, talentul incontestabil al Orientului, acompaniat de aprecierile sincere ale lui Mistral, cel care a făcut onorurile casei. La plecare, în 12 mai, el pornește spre Avignon

în tovărășia felibrului Bonaparte-Wyse, dar se abate pe la Maillane, pentru a-și lua rămas bun de la Mistral. Acesta îl va însoți în trăsura care îl va duce la Avignon, oprindu-se la Forcalquier și Gap, unde petrecerile în cinstea sa au continuat la un nivel exagerat, cărora abia dacă le-a mai făcut față. Ziua de 16 mai a fost o zi de adevărată beție a gloriei. Cum a făcut față acestor multiple provocări a povestit pe îndelete într-o scrisoare către fratele său Iancu, mulți dintre scriitorii și reprezentanții felibrilor adresându-i calde felicitări. Între scrisorile primite de la aceștia figurează cele semnate de L. Berluc Pérussis, William Bonaparte-Wyse, Albert Quintana și A. Roque-Ferrier, amintirea trecerii sale pe aici fiind perpetuată multă vreme, încât, în 1927, când poeta Elena Văcărescu a făcut o vizită aici, ea nu-și pierduse consistența: „Pretutindeni, notează poeta, la Avignon, la Toulon, la Marsilia, numele bardului de la Mircești m-a întâmpinat ca semn de bună venire pe buzele celor care mă primeau.” Asemenea primiri entuziaste a trăit poetul la reîntoarcerea în țară, unde numele său a fost pe buzele tuturor, celebra poezie fiind reproducă în mai toate ziarele și revistele din România și Transilvania, fiind tradusă în timp record în cele mai diferite limbi. Asociațiunea Astra îl declară membru onorific, orașele Brașov, Sibiu, Năsăud, Ilia etc. îi trimit telegrame, Iosif Vulcan și Petre Dulfu îi închină poezii. Le răspunde tuturor adânc mișcat de aceste manifestări de admirație. Acum, ca și altădată, se simte dator să îi simtă pe ardeleni alături, încurajând simțămintele naționale ale acestora, însuflându-le curaj și optimism, prin declarații de caldă vibrație emoțională: „Ardealul a fost totdeauna cuibul sacru al românismului, pe care nici o furtună nu l-a putut distruge, căci a fost cimentat cu autenticul și nepieritorul sânge roman.” Corespondența sa din acest an e plină de astfel de dovezi de sincer devotament, de o nouă renaștere patriotică. Retras tot mai mult în pacea căminului de la Mircești, el se dedică scrisului, abordând noi teme de istorie națională, în care înlocuiește aerul sărbătorec și idilic, cu observația realistă, critică și

satirică, veștejind cosmopolitismul ieftin, jargonul franțuzit, pledând pentru adoptarea unei limbi care să aibă la temelie graiul poporului. Din cauza dominației etimologice din Academie, el își dă în 1871 demisia din înaltul for, care, peste zece ani, avea să-i acorde premiul Năsturel-Herescu pentru *Despot Vodă* și al treilea volum de *Poezii*. Este felicitat de Grigore Silași care îi trimite și volumul în limba maghiară pe care i l-a închinat Petre Dulfu, același care notează în *Familia* o discuție cu poetul care declara: „Eu voiesc să fiu priceput de plugărima de la țară, de meseriașul și de negustorul de la oraș, tot așa de bine ca și de literații cei mai pricepuți”. E mișcat de succesul cu *Sânziana și Pepelea*, *Fântâna Blanduziei*, *Ovidiu*, de interesul învățaților pentru baladele noastre. Mergând să se trateze la Mehadia, e întâmpinat peste tot cu ovații și sărbătorit, ocazie cu care rostește memorabilele cuvinte: „Dacă Dumnezeu și timpul m-au făcut poet, aceasta am să o mulțumesc numai poporului român din care m-am născut și care cuprinde în sânul său comoara nesecată de cea mai sublimă poezie”.

Sunt cuvinte care chintesețiază drumul scriitoricesc al acestui creator atât de legat de popor, de trecutul și de viitorul lui. Pașoptismul său funciar, străbătut adânc de luminile civilizației celei mai înaintate din Apus, i-a marcat destinul și devenirea poetică. A fost de fiecare dată, în toate momentele esențiale ale acestor ani, în fruntea ideilor democratice, ale progresului social. De aceea a rămas adorat și iubit de conaționali săi, care l-au văzut de fiecare dată cu fruntea încoronată de lauri. Condamnând tot mai mult politicianismul steril la care asistă, dominat de „intrigi, lupte de partizi, ambiții nesățioase, dezbinări felurite”, el declara adânc dezamăgit: „Destinele unui neam ca al nostru sunt mai presus de luptele grupelor de ambițioși ce se intitulează partizi politice. De când lumea și mai cu seamă de când regimul constituțional, aceeași comedie proastă este jucată de aceeași actori proști în fața unui public naiv.” Parcă am fi în plină actualitate! Așa că lecția lui Alecsandri e mereu actuală.

Motivul călătorului străin

Nicolae MUNTEANU

Motivul călătorului străin are înfățișare în perioada iluministă. Montesquieu (*Scrisori persane*) ori Swift (*Călătoriile lui Gulliver*) inserează personajul ce ia contact pentru prima oară cu un ținut nou ca pretext al narațiunii în descriere.

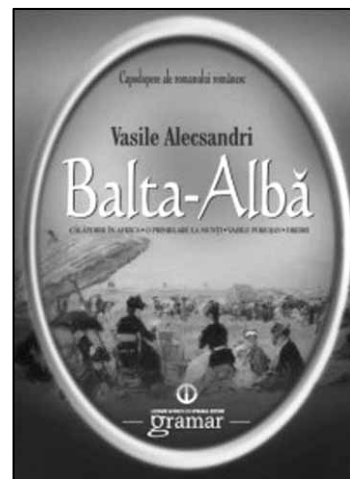
În literatura română, pretextul unei călătorii care se transformă în literatură apare primordial la Nicolae Milescu (Spătarul) în *Jurnalul călătoriei și Descrierea Chinei*, după care demn de menționat ar fi Dinicu Golescu cu *Însemnare a călătoriei mele*.

Vasile Alecsandri în *Balta-Albă* utilizează în principiu aceleași tehnici ca și predecesorii săi. Predomină descrierea, secundată de narațiune, în combinații controlate ale dialogului și monologului. Noutatea provine din tehnica povestirii în ramă ca în *Decameronul* ori ciclul *Halima sau 1001 de nopți*. Există doi naratori ce relatează la persona I. Primul descrie cadrul general în care este el însuși participant-martor: „Într-o sară din luna trecută eram adunați mai mulți prietini, toți lungiți pe divanuri, după obiceiul oriental, și înarmați cu ciubuce mari (...) Afară cerul era învelit de nori vineți, care se spărgeau deasupra Iașului.” Cronotopii temporali și spațiali, prezența unui auditoriu, conferă narațiunii, ca mai târziu la Sadoveanu în *Hanu-Ancuței*, impresia de verosimilitate și autenticitate. Acest prim narator îl introduce pe al doilea, Călătorul: „Printre noi se găsea un tânăr zugrav francez, care pentru întâia dată ieșise din țara lui spre a face un voiaj în Orient”. Moment în care naratorul-călător debutează incoativ: „Domnilor, (...) dați-mi voie să vă istorisesc și eu partea cea mai curioasă din călătoria mea”. În sfârșitul povestirii se revine la cadrul inițial, ca o epicriză a unui final deschis: „Iată, domnilor, istoria voiajului meu la Balta-Albă. În 24 de ceasuri am văzut atâte lucruri nepotrivite, atâte

contrasturi originale, că nu știu nici acum dacă Valahia este o parte a lumii civilizate sau de este o provincie sălbatică!”

Povestitorul, actantul principal, acest călător străin este de fapt axis mundi al povestirii. Nu există un portret literar al personajului principal anonim. O portretizare directă nu i se poate face. Știm doar că a venit din Franța, că e „tânăr” și „zugrav”. Lectorul ar putea deduce la finalul povestirii că e vorba mai curînd de un pictor atent la spectacolul vieții, dornic să descopere meleaguri noi. Diversitatea impresiilor sale este motivată de acest simț ascuțit, de capacitatea specifică artistului de a percepe culoarea locală acolo unde privirea profanului nu sesizează nimic interesant. În fapt în *Balta-Albă* există un personaj auctorial prin ai cărui ochi se descoperă și redescoperă ținuturile Valahiei și Moldovei, mai exact „o baltă făcătoare de minuni”.

Călătorul francez poate fi înțeles optim în mod indirect prin felul în care receptează realitatea ambientală. Modalitatea preferată de Alecsandri este umorul. Ca și în operele lui Creangă mai târziu, o stare de bună dispoziție avivează orice relatare sau descriere. O atmosferă generală de jovialitate, de optimism stenic impregnează povestirea de la capo al fine. Nota dominantă e râsul. Râsul stîrnit de interferența dintre gestul mecanic și imprevizibilul vieții, ca formulare a lui Henri Bergson („le mecanique plaque sur le vivant”) din a sa teorie a râsului. Râsul este stîrnit de

continua mirare a voiajorului francez. Din preambul, el recunoaște spășit că „pân-a nu veni în țările d-voastre, nici nu presupuneam că se află în Evropa o Moldavie și o Valahie.” Uimit să descopere „un nou ou al lui Columb”, personajul devine de-a dreptul simpatic, autocaracterizându-se ca un mucalit. „Să vă spun mirarea mea la această descoperire este peste putință! Atît numai voi a mărturisi că, de aș fi avut atunci sub mîna pe profesorul meu de geografie, l-aș fi aruncat în Dunăre!”

Într-un soi de monolog continuu care-l definește cu precădere pe tot parcursul povestirii începe descrierea noilor ținuturi, mereu sub lupa atentă a artistului uluit de

paradoxurile vieții. De unde depreciaze „Valahia ca un soi de pustiu vînturat de cînduri de feare sălbatice și de oameni pribeji ca în sînul Africii”, are acum ocazia să aprecieze pitorescul la fața locului. Portretul moral al personajului e sugerat indirect și prin

reacțiile auditorului. „Rideți, domnilor?” Iar pentru a potența efectul scontat continuă imediat pe ideea anterioară, cu priză la public: „dar e bun Dumnezeu! m-oi întîlni eu vrodată cu profesorul meu de geografie!” Profesorul de geografie devine un pretext pentru a crea indirect comicul intențiilor.

Mult mai direct în creionarea personajul este comicul de situații. Spre Balta-Albă trebuie să se deplaseze cu mijloace autohtone zugerăvite, desigur, de un penel comic, atent însă la detaliile care pigmentează descrierea. „În loc de malpost sau de diligență, o cutioară plină de fin, pe patru roți de lemn cu schițele stricate. Patru cai mici, numai oasele și pelea, pe care erau săpate urme adînci de bici, și un om sălbatic, bărbos, strențeros și înarmat cu un harapnic lung de un stînjîn!... Acesta era echipajul meu!” Ideea indusă cititorului e ușor previzibilă. Călătorul grăbit să-i creioneze pe

alții în tușe nervoase de pictor impresionist cade din căruță la prima smucitură direct în colbul uliței. Toată lumea prezentă rîde hohotind de „neamțo dracoli”. Personajul este amprentat la modul cel mai general cu putință, tot ce-i străin purtînd aceeași etichetă pentru omul simplu de la țară pentru care orice vorbire străină i se pare la fel. „...încît mi se părea că și roțile rîdea scîrțîind de mine!” În fapt, comicul de situație abundă, aglutinînd cu dărnicie elemente caracterologice: cade și a doua oară din căruță, este „încongiurat de vro douăzeci de cîini care vroia numaidecît să afle ce gust are carnea de franțez”, crede că va fi cazat într-un hotel, dar de fapt este un soi de bordei unde se lovește cu fruntea de tocul ușii, iar în cameră se trîntește pe un pat dotat numai cu scînduri mai să-și sfarme „toate ciolanele din trup”, intră în baltă taman „între patru femei carele, întocmai ca niște naiade, erau coperite numai cu vîlul cristalin al apei” etc. Cu toate acestea, personajul nu este „maladroit”, cum singur se autocaracterizează. Aceste situații comice sînt un pretext în a sublinia impactul covîrșitor pe care-l au impresiile asupra personajului auctorial care se sacrifică în favoarea plăcerii de a descoperi contrastele.

Timbrul contrastelor se deduce implicit mai ales din descrierile micromonografice la care apelează ochiul de estetic al călătorului străin. În acest colț edenic, primitiv doar în aparență, coexistă în antiteză, ca o specificitate a romantismului, bordeie pauperizate și baluri somptuoase, oameni zdrențăroși și „o mulțime de calește evropenești, toalete evropenești, baloane de Viena”, „toalete pariziene cu costumuri străine și originale”, căciuli de țărani și „pălării de Franța cu șlice orientale”. Eroul e acum cel care portretizează sau caracterizează succint. Nu lipsește ca modalitate concretă ironia, preferata armă a inteligenței. „Mai încolo, un car mare, coperit de un lăicer, figura ca un palat pe două rînduri, căci la rîndul de sus, adică în car, sta înghesuți o femeie cu trii copii, iar la rîndul de gios, adică sub car, găzduia bărbatul împreună cu un cîne...”

Această convenție romantică hibridă de tip Biedermeier (regăsită deopotrivă în însem-

nări de călătorie, jurnale, biografii, amintiri, epistole, fiziologii etc.) nu suferă în structura narativă. Inserțiile ironiei sau autoironiei definesc viziunea funciară a personajul principal ca privire a unui ochi atent la detalii semnificative, mai curînd realiste. Deși nu direct palpabile, trăsăturile acestui personaj romantic sînt colorate indirect prin adnotări vitalizatoare. Este o modernitate a scriiturii lui Vasile Alecsandri care-i conferă originalitate în secolul al XIX-lea. Și perenitate. Proza lui Alecsandri are încă farmecul ei și la două sute de ani de la nașterea scriitorului pentru cititorul atent. Într-un articol omagial scris în 1919 de Garabet Ibrăileanu în revista *Însemnări literare*, acesta își exprima opinia că paginile „care ar satisface pe cititorul modern, dacă ar ști unde să le caute” se află „mai ales în proza lui Alecsandri și mai cu seamă în notele sale de călătorie”. Ideea a fost reiterată și de G. Călinescu: „Poate că partea cea mai durabilă a operei sale este aceea în

proză.” Poate din acest motiv în 1971, la aniversarea a 150 de ani, proza a capacitat interesul criticii literare în mai mare măsură decît restul operei prin vocile importate ale momentului: Zoe Dumitrescu Bușulenga, Paul Cornea, Dana Dumitriu, Nicolae Manolescu.

Scrisă în urma unei cure pe care Alecsandri însuși o face în stațiunea Balta-Albă în anul în care moare marea sa dragoste Elena Negri, povestirea, foarte apropiată de schiță prin mijloace artistice de realizare, a cunoscut și o versiune franceză în revista *Illustration* din 1854.

Motivul călătorului nu e străin în proza veselului Alecsandri. E inserat și în *Buchetiera de la Florența*, *Iașii în 1844*, *O primblare la munți*, *Borsec*, *Călătorie în Africa*. Ca „întemeietor al peisajului literar” (Tudor Vianu), Alecsandri rămîne la acest nivel un precursor remarcabil pentru pleiada scriitorilor ulteriori: Mihail Sadoveanu, Calistrat Hogaș, Jean Bart ori Geo Bogza.

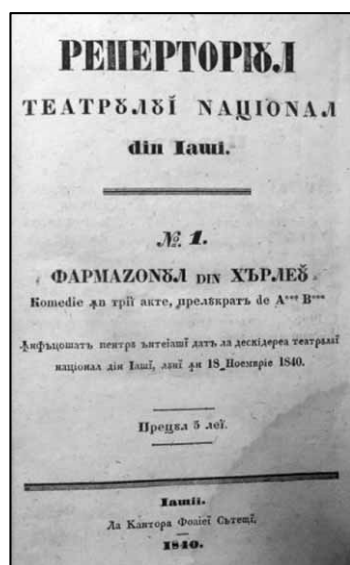

Cunună

Vasile Alecsandri și spiritul vODEVILESC

Marin IANCU

Scriitor al tuturor timpurilor pentru că a știut să surprindă în comediiile sale acele trăsături ale caracterului uman ce capătă în fiecare epocă o altă formă de manifestare, V. Alecsandri pleacă de la convingerea că teatrul comic este, după cum îl definea Molière, „un fel de poem ingenios, care prin lecții agreabile permite satirizarea defectelor umane”. Îndată ce deveni codirectorul Teatrului Național din Iași, împreună cu M. Kogălniceanu și C. Negruzzi, V. Alecsandri își descoperă, la vârsta de numai 20 de ani, vocația de om de teatru prin *Farmazonul din Hârlău* (o „fiziologie a provincialului”, dramatizată), prima sa piesă, scrisă anume în intenția

formării unui repertoriu național. După anul 1840, Vasile Alecsandri își continuă seria compunerilor sale dramatice, diverse „canțonete comice”, „scenete”, „operete”, „vodeviluri”, „comedii” și drame, după cum în prefața ediției de *Teatru* din 1875 autorul însuși și-a repartizat cele nu mai puțin de 42 de piese compuse până atunci, conturând astfel imaginea unui destin specific de adevărat om de teatru, capabil să unească forța creatoare a unui mare dramaturg cu talentul de poet și, în egală măsură, de prozator și folclorist. E lesne de văzut că, lăsând la o parte dramele *Cetatea Neamțului*, *Lipitorile satelor*, *Zgârcitul risipitor*, „comedia de salon” *Boieri și ciocoi* și „proverbul” *Concina*, toate celelalte lucrări dramatice gravitează, mai aproape sau mai departe de prototip, în sfera de atracție a

vodevilului. Unele îl ilustrează direct și pregnant, altele îi împrumută o parte din elementele sale, iar câteva, îndeosebi „cânticelele comice”, îi preiau spiritul, constituindu-se în *suave* piese de arheologie literară a spiritului național surprins în mișcarea lui de la mijlocul secolului al XIX-lea, comedii „ușoare”, agreabile, înțelese de toată lumea, comedii ale moravuri politice, ale căror personaje precedă cu mare succes pe cele create mai târziu de I.L. Caragiale.

Reprezentat la vremea aceea în modul cel mai abundent și cel mai popular pe scenele Parisului, ajungându-se astfel ca, pe la 1841, Théophile Gautier să atragă atenția că vodevilul e o creație eminentamente franceză: „Tragedia e grecească, comedia latină, drama engleză sau germană; doar vodevilul ne aparține efectiv. E tocmai de aceea supărător că anumite reticențe clasice îi împiedică pe scriitorii de renume să-și apropie această formă dramatică atât de suplă, de comodă, de docilă, care se pretează la orice, chiar și la poezie.” Cântec vesel și malițios la origine, aplicat unui număr impresionant de spețe dramatice, vodevilul își câștigă numele prin secolul al XV-lea de la un Olivier Brasselin de Val-de-Vire, de unde, prin corupție, „vaudeville”, ajungându-se ca, în primele decenii ale secolului al XIX-lea, alături de melodramă, reprezentațiile cu asemenea producții comediografice să fie primite cu mult mai favorabil decât tragediile și comediiile. În astfel de situații, vodevilul convenea moravurilor și gusturilor timpului, ilustrându-se cu insistență prin comicul de situație, iar intriga, totdeauna de actualitate, se derulează cu repeziciune, într-o atmosferă de veselie, cu peripeții ingenios combinate. În plus, procedeele sunt de origine populară, cu substituiți, travestiuri și încurcături, așa-zisul „umor fiziologic” fiind prezent printr-o largă

paletă de mijloace, ciocniri, căderi, lovituri de bâta, imitații stranii ale vorbirii străinilor ori a nerozilor. Conflictele grave sunt ocolite, deznodământul e mai mereu fericit, râsul e cordial, nu sarcastic, ridiculizând fără să distrugă.

La noi, în perioada pașoptistă și postpașoptistă, vodevilul s-a constituit într-un fenomen de rezistență al literaturii dramatice, succesul la public fiind garantat, desigur, și prin jocul unor actori ai epocii, dintre care Matei Millo, în mod special, a reușit în acest context să se illustreze prin creații memorabile. La Iași și București, trupele străine în turneu joacă „comedii-vodevil”, „vodeviluri naționale”, „vodeviluri feerice”, „drame-vodevil”, „drame cu cântece”, dar și producții autohtone, scheme de vodevil, modele de gen, al căror spirit Alecsandri le asimilează pentru repertoriul său comic, cele mai multe dintre aceste producții avându-i ca autori pe Matei Millo, Costache Negruzzi, C. Bălăcescu, C. Caragiale și, printre mulți alții, Eugeniu Carada. Cucerind printr-o voie bună contagioasă și, în egală măsură, prin capacitatea de a instaura o atmosferă cordială, de umor jovial, teatrul comic al scriitorului V. Alecsandri combină peripeții surprinzătoare fără grija motivării, cu multă atenție dată rolurilor decât caracterelor. Întâmplări și personaje sunt transferate într-un spațiu semicarnavalesc, al bonomiei și râsului. Autorul se plasează în serviciul moralei mijlocii și al bunului-simț. De exemplu, celebra Chiriță vrea să-l însoare pe Guliță, un nătâng și răzgâiat, cu Luluța (*Cucoana Chirița în provincie*), după cum Galuscuș, un latinist caraghios, râvnește la grațiile Suzanei (*Rusaliile. În satul lui Cremene*). Desfășurarea dramatică îi sancționează pe претенdenții nepotriviți prin vârstă, fizic, inteligență și caracter, lăsând loc de manifestare frumuseții, tinereții, naivității și virtuții. Plasate în coordonatele mediului de viață autohton, comportamentele, gesturile vorbele unor asemenea personaje ilustrează nu doar categoria morală generică, ci și particularul unor existențe individuale. În asemenea condiții, prezențe ca Iorgu de la Sadagura, Tache Lunătescu, Bârzoii, Agachi Flutur nu-și

pot dovedi o anume adâncime psihologică, devenind roluri creionate în funcție de anumite situații și de împlinirea anumitor sarcini dramatice. În ciuda acestor confruntări, atmosfera se menține senină și relaxată, cu o deschidere mult mai largă spre actualitate, Alecsandri izbutind aici să restituie exterioritatea epocii, cu întregul ei pitoresc. Dramaturgul se sprijină mai mult pe împlinirea neprevăzută care scoate lucrurile din matca lor firească, bufonada activând cele mai durabile și mai universale forme ale veseliei. Bătându-și joc de proști, chiar în forme mai puțin incisive, Alecsandri nu se supune unui gest de demitizare. Plasate pe aceeași treaptă cu spectatorul, personajele sunt mai degrabă niște prezențe obișnuite, doar poate puțin vinovate prin graba de a se abate de la mersul firesc al lucrurilor, și nu doar prin caraghioslăcul exprimării. Aici, anticipându-l pe Caragiale, în aceeași ipostază de predecesor, Alecsandri experimentează un larg repertoriu al comicului de limbaj. Găsim la el exploatate diverse registre și stiluri ale limbii în vederea unei portretistici caricaturale care se servește de forme lexicale, în măsură să trimită la aspecte privind, printre altele, profesiunea, originea socială sau naționalitatea. Întemeindu-se pe observație, dar și pe un spirit ingenios, Alecsandri devine primul comedigraf monografist al snobismului, semidoctismului și mahalagismului. Când vodevilul tinde spre comedie, autorul reușește să scornească denumiri de un anume semantism expresiv. Brustur și Cocirlă, cei doi претенdenți la mâna fetelor Chiriței, sugerează mârlnăie, rusticitate frustă, așa cum Guliță se distinge prin mediocritate și un răsfăț de prost gust. Ar mai fi de precizat că, pe lângă ingeniozitatea de a exersa sistematic efectul comic al jocului de cuvinte, cu efecte

de omonimie, paronimie și de calambururi, Alecsandri demonstrează o anumită îndemânare în numirea personajelor. Apar peste tot nume deduse direct din profesia și starea civilă a personajelor: comisarul Săbiuță, poetul Acrostihescu, escrocul Pungescu, ciocoiul Slugărescu sau Lipicescu etc.).

Dincolo de toate acestea, modul de construcție nu se bazează pe dezvăluirea caracterelor, ci pe desfășurarea lor într-o acțiune vioaie, propensiunea statornică spre vioiciunea mișcării dramatice și spre voie bună devenind mecanisme comice de bază ale spiritului vodevilesc al lui Alecsandri. Râsul generat de asemenea detalii de caracter este relaxant, arhetipurile create de Alecsandri fiind abateri de la normă, nu produsul unei „filozofii de strabiat”, cum spunea un comentator al operei lui Molière. Bunăoară, Chirița vrea să-și depășească starea de boieroaică de țară, dorindu-și să-și mărite fetele, pe Aristița și pe Calipsița, cu tineri foarte „disperați” din „capitalie”, să-l pricop-

sească pe Guliță, antecedent al lui D-I Goe, însurându-l cu Luluța, să-și vadă bărbatul ispravnic și ea să devină isprăvnicească, „cu jăndari la poartă și-n coadă”. Mai mult de atât, deși bătrână și urâtă, isprăvniceasca manifestă acum și oarecare apetențe erotice, simte că a întinerit de când s-a descotorosit de Aristița și Calipsița și de când a introdus în provincie „obiceiurile din Iași, doar ne-om mai roade și noi puțintel...”. Însă, asemenea unei române de ieri și de azi, pe Chirița o stăpânește dorința aprigă să călătorească, să „se primble”, să se „răcorească”, nu altundeva decât la Paris, pe când Bârzoii e mai liniștit, mulțumit cu plocoanele ce-i curg la isprăvnicie.

Pionier în mai toate domeniile culturii, în poezie, în proză chiar, una dintre cele mai de seamă personalități din timpul redeșteptării noastre naționale, de la 1848, 1859, 1877, Vasile Alecsandri este mai cu seamă adevăratul întemeietor al dramaturgiei românești.

Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, Iași

Despre Vasile Alecsandri folcloristul. Apărătorul și promotorul poeziilor populare – „copiii găsiți ai geniului românesc”

Menuț MAXIMINIAN

Marcăm 200 de ani de la nașterea uneia dintre cele mai mari personalități ale literaturii române care a pus, poate, ca nimeni altcineva, bazele unei noi literaturi pornind de la folclor. Vasile Alecsandri este cel care considera că poezia cultă trebuie să-și aibă sursa de inspirație în poezia populară, pe care o compara cu „o copilă din Carpați: tânără, mândră și nevinovată”.

Patriotismul și naționalismul se întrepătrund în preocupările lui Vasile Alecsandri, cel care spunea: „Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e simplu și frumos în înfățișarea lui; căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său. Îmi plac obiceiurile sale patriarhale, credințele sale fantastice, dansurile sale vechi și voinicești, portul său pitoresc care, la Roma, se vede săpat pe coloana lui Traian, cântecele sale jalnice și melodioasele și mai ales poeziile sale atât de armonioase!”.

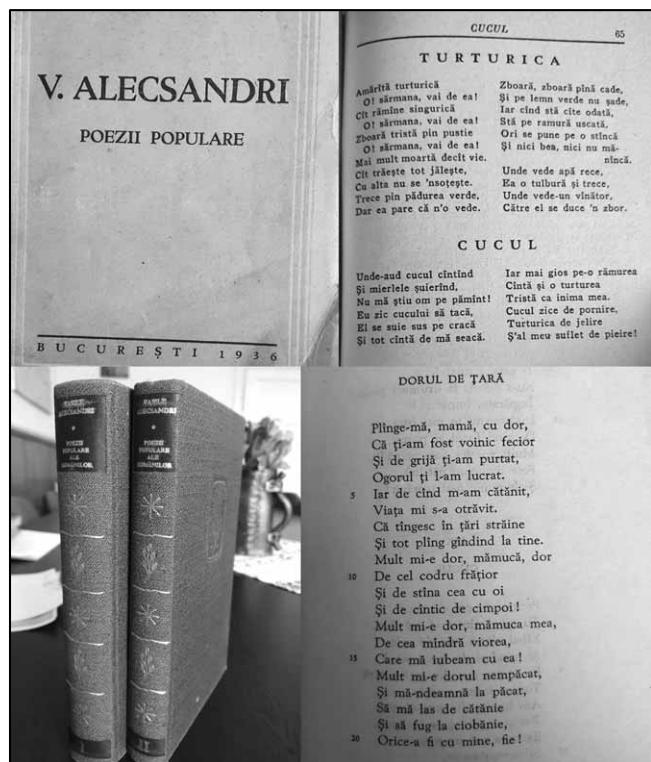
Au mai fost culegeri de folclor și înainte de apariția volumului *Poezii populare ale românilor adunate și întocmite de Vasile Alecsandri*, însă parcă niciodată până la el nu au fost atât de bine structurate versurile din teren pe teme (cântece bătrânești, balade, doine, cântece de dor, cântece haiducești, hore, cântece de jale) și nu s-a văzut așa de pregnant unitatea folclorului nostru. Apoi, atât în *Balade adunate și îndreptate* (1852, 1853), cât și în *Poezii populare ale românilor* (1866) întâlnim, pe lângă textele culese din toate regiunile, și note istorice în comentariile ce însoțesc culegerile. La primele apariții în presă, Elena Negri îi spunea: „Continuă cum ai început; cel mai frumos titlu de glorie la

care trebuie să râvnească un poet este acela de poet național și popular”. Într-adevăr, Vasile Alecsandri avea să ajungă unul dintre cei mai iubiți și recitați poeți ai țării pe care, poate, doar George Coșbuc va reuși să-l egaleze în dragostea pe care poporul i-o dăruia. De la poeziile populare adunate, până la cele proprii, cum sunt cele din *Doine și lacrimioare* (1853), Vasile Alecsandri reconturează o lume în care „perlele” poporului sunt rediate acestuia. De altfel, întreaga operă a lui Alecsandri, de la lirică la dramaturgie și proză, a avut ca țel dezvoltarea limbii române, bardul de la Mircești fiind un deschizător de drumuri pentru promovarea limbii române.

Vasile Alecsandri este cel care afirma, în 1852, în *Balade adunate și îndreptate* că „românul e născut poet”. Astăzi, luăm această sintagmă în sensul negativ de câte ori observăm că vreun „confrate” dorește neapărat să scrie poezii. În vremurile acelea, Alecsandri vorbea cât se poate de pozitiv despre faptul că românul este „înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate”. Știm cu toții că pentru noi, un popor atât de încercat de-a lungul vremurilor, pentru fiecare stare sufletească prin care trecem găsim alinare în cântec: „de-l muncește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cântă durerile și mulțumirile, își cântă eroii, își cântă istoria, și astfel sufletul său e un izvor nesfârșit de frumoasă poezie”.

Alecsandri considera poezia populară unică în peisajul literaturii universale: „comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte, de notițe istorice, de crezări

superstițioase, de datini strămoșești și mai cu seamă de frumuseți poetice pline de originalitate și fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română.”

E adevărat că preocuparea lui Alecsandri nu a fost aceea de a analiza lirica populară din punct de vedere etnologic sau sociologic ci de a o valorifica și a o readuce în actualitate, fapt ce a atras după sine nemulțumirea unor folcloriști precum G. Dem Teodorescu, Duiliu Zamfirescu, Nicolae Iorga, care îi considerau metoda neștiințifică, dar a fost și apreciat de nume precum Simion Florea Marian și Titu Maiorescu. „Alecsandri n-avea câtuși de puțin intenția de a proceda cu metodă în culegerea poeziilor. Toți romanticii europeni au procedat la fel: când nu inventau textele, ca scoțianul Macpherson, interveneau masiv în ele, ca germanul Brentano. Cum romanticii sunt cei dintâi care pretind a culege poezii din gura poporului, e normal a-i bănuî că sunt, în bună măsură, și autori care pun poezii proprii în gura poporului. Mai ales că folclorul poetic nu e atestat înaintea lor”, observa Nicolae Manolescu.

Poate că, pentru a ne cunoaște mai bine trecutul, ar trebui să promovăm mult mai mult lirica populară în școală, acest segment al literaturii fiind atins în studiu doar secvențial. Pentru clasa a IX-a, spre exemplu, nu este niciun text din folclorul românesc inserat în programă, în clasa a X-a avem Basmul cult, dar cel popular lipsește, în clasa a XI-a, unde vorbim despre fundamentarea culturii române, în prim plan este latinitatea și dacismul, lipsind primele creații orale, fiind ilustrat doar secvențial universul rural, iar în clasa a XII-a, unde ajungem deja la perioada interbelică și postbelică, folclorul lipsește. Atâta timp cât nu ne vom promova scrierile plămădite din sufletul străbunilor noștri, cât nu vom face precum alte popoare o preocupare din conservarea arhaismelor și regionalismelor, cât nu vom merge pe deviza că folclorul literar reprezintă bazele scrisului de azi, nu vom reuși să arătăm că, încă de la început, am avut o bază a culturii solidă în spațiul european. Atât pentru filologi, cât și pentru etnologi, este important să cunoască influențele populare în creația celor care au scris istoria literaturii. „Identitatea culturală a unui om contemporan este incompletă fără cunoașterea spiritualității poporane”, scrie, într-un editorial, Anamaria Stănescu.

Pentru studierea volumelor lui Vasile Alecsandri, în care este prezentă poezia populară, am comparat mai multe ediții: *Poezii populare*, o selecție apărută în Biblioteca școlară – Publicațiune pentru cultura elevilor – 1936, *Poezii populare ale românilor adunate și întocmite de Vasile Alecsandri*, cu o introducere de Ion Betoîu, Editura Librăria Universală, 1943, și *Poezii populare ale românilor*, Editura pentru Literatură – 1965, două volume, cu o amplă prefață și cu explicații de Gheorghe Vrabie. „În volumul acesta avem cele mai frumoase poezii populare române și se simte mâna artistului care le-a adunat. Uneori însă în întocmirea lor, Alecsandri a mers prea departe. Sunt unele adaosuri care au păcatul de a nu corespunde fondului sufletesc din care izvorăsc asemenea produceri”, spune, în ediția coordonată de el, Ion Betoîu, care ne atrage atenția că nu tot ceea ce a scris „poporul de la

țară” este de o mare valoare. Bentoiu nu păstrează nici toate notele de subsol ale primei ediții, considerând că unele dintre ele „vorbesc de lucruri ce n-au nicio legătură, sau care au numai una foarte îndepărtată, cu textul”, altele „cuprind doar naive exclamări de admirațiune patriotică”, altele sunt „niște explicațiuni istorice și filologice atât de amuzante prin ciudățenia lor, încât chiar, pentru demnitatea lui de scriitor, trebuiesc absolut excluse, Bentoiu declarând că „numai o parte din notele poeziilor populare cuprind lucruri adevărate și demne de a fi știute”. Însă, peste timp, noi ne întrebăm dacă avem dreptul de a știrbi din valoarea unei cărți, chiar și dacă în viziunea unora explicațiile sunt naive. La noi se spune că mulți viteji se arată după război, și așa este, pe noi, după mai bine de 100 de ani, ne interesează chiar și acele explicații care, poate, li se par naive unora, însă ele descriu imediatul vremurilor respective. Și apoi, din multitudinea de variante pe care Alecsandri le-a adunat pentru poeziile populare și care sunt oglindite și explicate cel mai bine în ediția din 1965, a lui Gheorghe Vrabie, vedem frumusețea liricii acestui popor, chiar dacă are și stângăciile ei.

Impresionează și scrisoarea adresată de Vasile Alecsandri Reginei Elena, cea care, de altfel, îl va și ajuta să publice aceste „pietre scumpe”, cum le numea Alecsandri. Iată ce îi scria în 1862: „Într-un șir de mai mulți ani, m-am ocupat cu adunarea și coordonarea poeziilor populare din Țările Românești și am parvenit a forma o culegere prețioasă de balade, de legende și de felurile cântece improvizate de poporul român în orele sale de suferință sau de veselie, de cădere sau de mărire... Ele cuprind glasurile intime ale sufletului său și merită de a fi unite cu glasurile de recunoștință și de binecuvântare ce răsună împrejurul numelui Înălțimii voastră. Ele sunt copiii găsiți ai geniului românesc”. În răspunsul ei, așezat la fel ca scrisoarea lui Alecsandri la începutul culegerii, Doamna Elena spunea: „De acum înainte aceste foi răspândite ale trecutului nostru sunt așezate pe o carte frumoasă, și oricât de modest ați fi la partea ce vi se cuvine, românii nu vor despărți niciodată de

doine, balade și lăcrimioare, numele poetului care a aruncat o strălucire atât de vie asupra literaturii naționale”. Mai mult, Regina a ajutat la publicarea poeziilor: „Voi comanda două (ediții - n.n), din care una ediție de lux pentru admiratorii frumuseților poeziilor populare; cealaltă ediție, tipărită cu caractere fiind menită a se vinde cu prețul cel mai mic, va servi a aduce cântecele naționale ale românilor în sânul munților, în sate, în mănăstiri, de unde le-ați cules cu pietate”. Într-adevăr, erau vremuri în care Regalitatea pune mare preț pe promovarea culturii.

Azi, dacă Alecsandri ar merge la marii conducători ai țării, lucrurile ar sta altfel, pentru că ne minunăm cu toții, zi de zi, de modul precar în care este susținută literatura.

În prefață, Gheorghe Vrabie menționează: „Izvorâtă din marea dragoste față de popor, pe care Alecsandri a mărturisit-o mereu și în nenumărate împrejurări, colecția *Poezii populare ale românilor* întruchipează lunga strădanie a poetului de a aduna direct din gura poporului pe cele mai multe dintre ele, de a le publica și valorifica măiestria artistică a lor în opera poetică proprie”. Toate acestea îl așază pe Alecsandri printre cei mai de seamă culegători de poezii populare ai secolului său. Iar ediția îngrijită de Vrabie, după multele tipărite până atunci, cu caracter de popularizare a operei poetului, excepție făcând cele coordonate de Emil Gîrleanu în 1908 și G. Giuglea, în 1932, prin extinderea ei prin explicații, includerea tuturor notelor de subsol ale lui Alecsandri, neștirbite, precum și prin cel de-al doilea volum, ce adună variantele din cele aproape 900 de pagini, este cea mai bună, din punctul nostru de vedere, variantă prin complexitate.

Prima parte, „Cântece bătrânești – legende și balade”, debutează cu renumita baladă *Miorița*, atât de analizată și de comentată de-a lungul timpului de specialiști.

Despre cum a fost descoperită balada scrie profesorul Iulian Albu. Într-un interviu pentru *Lumina* spune că singurul loc de pe pământ unde s-a descoperit *Miorița* este Soveja, la granița dintre trei provincii „unde s-au întâlnit păstorii din Muntenia, Ardeal și Moldova. De altfel, și Alecu Russo, în sejurul său forțat la Mănăstirea Soveja, afirmă acest lucru. După ce aude cântarea de la oltenii din sat, neștiind că lăutarii respectivi erau munteni aduși de Matei Basarab pe moșia mănăstirii, spune că a auzit-o cântată și de trăitorii din văile rucărenilor și dragoslovenilor, locuitorii celor două sate ale Sovejei-Rucăreni și Dragoloveni, ajunși aici din Rucărul și Dragoslavele, de dincolo de munți, din Țara Românească, în două-trei valuri în istorie”. Într-un text din *Adevărul*, Borcea Ștefan adaugă: „Alecu Russo i-a încredințat balada poetului Vasile Alecsandri, pe care acesta o *șlefuieste* și o publică cu titlul *Mieoara*, pentru prima dată în anul 1850, în secțiunea *Cântece populare românești* din gazeta *Bucovina* din Cernăuți, pentru ca mai apoi, în 1852 să includă balada *Miorița* și în volumul *Poesii populare. Balade (Cântece păstorești)*”. Deși Alecsandri a încercat mai târziu să-și aroge paternitatea baladei, el însuși mărturisește într-o scrisoare trimisă publicistului Alexandru Hurmuzachi că „această baladă mi-a fost adusă din Munții Sovejii de D. A. Russo, care o descoperise”. Într-un material în *România literară*, referitor la *Miorița*, Nicolae Manolescu are altă părere: „Am susținut printre primii ideea că *Miorița* este opera lui Alecsandri și nicidecum operă populară. Argumentele nu lipsesc. Cel mai important este caracterul cult al temei și al expresiei. Tema *Mioriței* nu este aceea, dezvoltată de Sadoveanu în *Baltagul*, a uciderii unui cioban de către doi tovarăși în scopul de a-i lua oile. Tema este moartea-nuntă, imposibil de considerat drept populară”. Ion Filipciuc este unul dintre specialiștii ce au analizat ani întregi o capodoperă a literaturii populare, *Miorița*, despre care a scris în nenumărate rânduri, aducând-o în fața lumii și asupra căreia trage un semnal de alarmă că nu este promovată la valoarea ei. Merită a fi lecturat cu: *Miorița*, corpus de texte folclorice autentice, însumând

aproximativ 2.000 de variante, colindă sau balade. Fiecare dintre noi știm o variantă de *Miorița*, deci nu ne mai oprim aici asupra citatelor.

În amplele construcții ale baladelor, menționăm și *Năluca*, *Cucul și turturica*, *Balaurul*. „Blăstemul” este o temă aparte pe care o întâlnim des în creațiile populare din toate arealele țării, atunci când un voinic fură, la propriu, prin puterea dragostei, fata de la părinți: „Nu ți-e milă și păcat/ De a părinți m-ai luat/ Și-n răi codrii m-ai băgat/ Darar Domnul Dumnezeu/ Să fie pe gândul meu/ Să te duci bădiți, duci/ Pân-până-i pica rob la turci/ Cu picioarele-n butuci/ Și cu mâinile-n cătuș/ Să te ajungă dorul meu/ Unde a fi drumul mai greu” spune balada culeasă de Alecsandri. Dorul acesta de casă este des prezent în tematica liricii populare. O altă temă este cea cosmogonică, prefigurând iubirea imposibilă dintre soare și lună și blestemul pe care aceștia îl au de dus în eternitate: „Cu ochii să vă zăriți/ Dar să fiți tot despărțiți/ Zi și noapte plini de dor/ Arși de foc nestingător/ Veșnic să vă alungați/ Ceruri să cutreierați/ Lumile să luminați”. Ne aducem aminte că, în colindele din Țara Năsăudului, soarele și luna sunt prefigurate ca însoțitoare ale lui Iisus pe drumul pământesc, sugerând calea spre eternitate: „Că pă fața Fiului/ Scrisă-i raza soarelui./ Mai în jos, pă umerele,/ Scrisă-i luna și tri stele./ Mai în jos, pă pumnușori,/ Scrisă-s patru sărbători:/ Crăciunu’și Paștile./ Anu’ nou, Rusalile”.

Renumitul Toma Alimoș, Magdu, Dolca, Corbac, Jeanul, Bogdan, Radu Calomfirescu, Ștefăniță Vodă, Constantin Brâncoveanu sunt prezenți în baladele culese de Vasile Alecsandri, trasând tematicile ce au în centru eroi, apărători ai pământului, sau, în alte cazuri, tirani asupritori. Întotdeauna locul unde se află eroii este prefigurat de includerea în spațiul și timpul istoric. Spre exemplu, „Oprișanul credincios/ Și de suflet omenos” trăiește „Colo-n Țara Muntenească/ Țară dulce românească/ Ca și cea moldovenească/ În oraș la București, /Sunt curți-nalte și domnești/ Iar în curți o sală mare/ Unde șede la prânzare/ Micnea Vodă cel ’ncruntat/ De boieri înconjurat”.

Ritmul este cel care face aceste balade îndrăgite și apropiate sufletului românesc, dar și personalități precum „Brâncoveanu Constantin/ Boier vechi și domn creștin/ .../ Într-o joi de dimineață/ Zis scurtărei de viață/ Brâncoveanu se scula/ Fața blândă el spăla/ Barba albă-și pieptăna/ La icoane se închina”.

Întotdeauna, după introducere, apare și povestea cutremurătoare, ca mai apoi aceasta să se încheie cu o pildă de viață pentru fiecare dintre noi. La fel ca și în cazul Sfântului Constantin Brâncoveanu, care este acum, după mult timp, așezat în calendarul nostru, dar a căruia poveste este de sute de ani în baladele românești, „Câini turbați, turci liftă rea/ De-ți mânca și carnea mea/ Să știți că am murit creștin/ Brâncoveanu Constantin”.

„Doinile sunt cântece de iubire, de jale și de dor; plângeri duioase a inimii românului în toate împrejurările vieții sale”, spune, în introducerea capitolului dedicat *Doinei*, Vasile Alecsandri. Doina, intrată de curând în patrimoniul cultural UNESCO ca stare sufletească a poporului român, este atât de frumoasă și în culegerile lui Alecsandri. Amintim aici renumita „Doină” culeasă de el: „Doină, doină, cântec dulce/ Când te aud nu m-aș mai duce/ Doină, doină, vers cu foc/ Când răsună eu stau în loc/ Bate vânt de primăvară/ Eu cânt doina pe afară/ De mă-ngân cu florile/ Și privighetorile”.

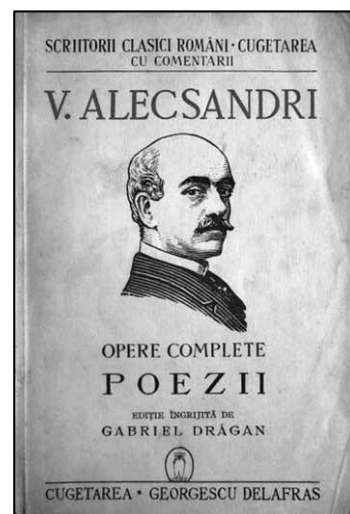
În doinele culese de Alecsandri găsim și tematici deosebite precum cea a călugărului aflat în pustietate, departe de dragostea din tinerețe: „Arză-te focul, pădure/ Și-ai cădea sub o secure/ Arde-ar lemnele din tine/ Cum arde inima în mine/ Să-mi fac drum pân’ la vecine,/ Și de sus, din monastire/ Unde zac în părăsire,/ Să văd cârduri de copile/ Care mă sfârșesc de zile;/ Și să văd pe draga mea,/ Care m-a iubit cu ea,/ În copilăria mea”. Tema aceasta, a blestemului călugăresc, este una rar întâlnită.

Dacă vorbim de poporul nostru, în cântecele lui, cel mai des este pomenit cucul, pasărea cu pene sure ce-și cântă numele: „Vine cucul de trei zile/ Peste văi, peste movile,/ Și loc n-are să se puie/ Să cânte, focul să-și spuie”, spun versurile noastre populare care completează „Unde aud cucul

cântând/ Și mierlele șuierând/ Nu mă știu om pe pământ”. Apoi, dorul, cuvântul ce reprezintă o stare sufletească intraductibilă a poporului nostru, nu avea cum să lipsească din culegerile lui Alecsandri: „Vine dorul dinspre seară/ Dinspre zori el vine iară/ Și-mi grăiește și mă-ntreabă/ De ce sunt cu fața slabă”. Dorul de țară, de mamă, de bădița sau de mândruță sunt incluse în culegerile de față.

Un alt capitol este cel dedicat horilor. „Românii sunt foarte amatori de joc... Hora este cea mai veche și mai națională din toate. Ea e simbolul unirii, de dării de mână într-o singură familie... Hore se numesc și ariile ce împreunează dansul, precum și versurile ce sunt improvizate în vremea jocului. Caracterul lor e vesel, glumeț și mai adesea iubitor.”, declară Vasile Alecsandri.

Interesant este faptul că multe dintre aceste cântece încep cu „Frunză verde de... alună, piperi, căpsune, cardama”. Din multitudinea de texte, extragem câteva versuri din *Lelițele*: „Dragă-mi e lelița-naltă/ Și la mers cam legănată/ Dragă mi-e lelița-n joc/ Când se leagănă cu foc/ Unde-și pune piciorul/ Se aprinde mohorul/ Unde aruncă-n ochișor/ Arde sufletul de dor./ Dragă mi-e lelița mică/ Și de trup cam gingășică/ Că se suie pe opincă/ Și dă gură subțirică/ Câte fete cu mărgelă/ Toate-s drăguțele mele/ Câte fete cu bondiță/ Poartă miere pe guriță”, grăiește, atât de metaforic, creatorul popular. „Nevasta care iubește/ Spală noaptea și cârpește/ Și ziua se primenește/ La horă dacă se prinde/ Inima ei se aprinde/ Și dansul mereu întinde/ Sare pasurile-n deasă/ Plâng copiii ei, nu-i pasă/ Nici de casă, nici de masă”, spun versurile populare inspirate din viața satului. Legat de dor și așteptarea iubitului, sunt versuri ce mai apoi au fost preluate în cântecele populare: „Zis-a badea c-a veni/ Luna când a răsări/ Ies

afară, luna-i sus/ Badea a venit și s-a dus/ Ies afară, luna-i jos/ Badea nici că s-a întors”.

În suplimentul din ediția din 1965, ne întâlnim cu alte preluări folclorice, inserând câteva versuri dintr-un cântec pentru cititorii noștri: „Tu bădiță, bădișor/ Tinerel mândru bujor/ Când îi trece pe la noi/ Pune clopotul la boi/ Și-ți fă pleasmă de mătase/ Să te aud bade din casă” sau o strigătură satirică: „Strânge-ți lele buzele/ Că le calcă muștele”. „Frânturi de limbă – cimilituri” este materialul în care se vorbește despre frumusețea limbii prezentă în cimiliturile de la șezători. Alecsandri ne vorbește și despre datina pețirii în Munții Vrancei: „Însurătorile pentru români sunt un prilej de mari veselii, căci nunțile țin mai multe zile și bancheturile nu conțin. Obiceiurile sunt păzite cu rigurozitate de la moși strămoși în asemenea ceremonii de familie”.

Din mulțimea de poezii dedicate ceremonialului nunții, dăm exemplul câtorva versuri din cântecul miresii: „Când eram la părinți una/ Precum e în ceruri luna/ Nicio grijă nu aveam/ Fără de cât mă-mpodobeam/ După ce m-am măritat/ Grijile m-o-nconjurat/ Dorul mamei a venit/ De-al meu suflet s-a lipit”. Cântecul de leagăn, plugușorul, obiceiurile la clădirea unei case, la Rusalii, când moare un om, farmecele și descântecul (de deochi, de pocitură, mușcatul șerpilor, de săgetătură) sunt și ele prezente în textele lui Alecsandri care este un predecesor al studiilor etnologice de astăzi.

Hora Unirii, mult cunoscută și jucată de către noi toți cel puțin o dată pe an, la marcarea sărbătorii Unirii Principatelor Române, este trecută la poezii pseudofolclorice prin măsura și ritmul versurilor. Astăzi este asimilată, de mulți dintre noi, în dreptul cântecelor patriotice, nemaștiind că ea a fost compusă de Vasile Alecsandri, cel care ne îndemna să fim împreună pentru că doar așa, mână cu mână, vom reuși să ducem mai departe valorile neamului nostru.

Ediția *Doine. Lăcrimioare. Suvenire. Mărgăritărele*, din 1984, cu o postfață de Alexandru Hanță, debutează cu o poezie cu titlul *Doina*, pe care Alecsandri o consideră „cea mai vie expresie a sufletului românesc”,

scrisă la Paris, în 1853, păstrând filonul tradițional și dedicată „Preaiubitului meu părinte Vornic V. Alecsandri”. „Doina, doiniță/ De-aș avea o puiculiță/ Cu flori galbene-n cosiță/ Cu flori roșii pe guriță/ De aș avea o mândruliță/ Cu ochișor de porumbică/ Și cu suflet de voinică” sunt primele versuri din renumita poezie publicată pentru prima dată în 1884, în *Propășirea*.

Dintre personajele negative ce ne-au însoțit și nouă peste timp copilăria, desprinsă dintr-un basm, este și Baba Cloanța, cea pe care Alecsandri o descrie astfel: „Șede baba pe călcâie/ În tufanul cel uscat/ Și tot cată neîncetat/ Când la luna cea bălaie/ Când la focul cel din sat”. Cu siguranță, prin introducerea unor teme tradiționale în poezia sa, Alecsandri a avut mult de câștigat, iar inserarea ca moto a unui vers cules dă farmec poeziilor lui. Spre exemplu, la poezia *Ursiții*, în subsolul paginii, Alecsandri ne atrage atenția că „Fetele române întrebuințează deosebite mijloace de a cunoaște ursiții ce vor avea. Unele descântă izvoarele crezând că vor vedea în fața apei chipurile bărbaților de care o să aibă parte; altele își leagă ochii în noaptea Ajunului Bobotezei și merg de pun mâna pe un par din gardul casei”, tradiții ce sunt și astăzi în satele noastre. Pornind de la versurile din *Cântecul lui Bojor*: „Ici în vale la fântână/ Două fete spală lână”, Alecsandri preia tema ducând-o mai departe: „Colo-n vale la fântână/ Două fete spalau lână/... Cum bătu vântul de seară/ prin ogorul de secară/ De trei ori au descântat/ În fântână au cătat”. Această tematică poate fi extinsă prin studii legate de culegerile lui Alecsandri strict pe tema ritualurilor. Nu lipsește nici tema strigoii, o baladă cu acest nume fiind compusă de autor, „În tovărășire cu Costachi Negri”: „În prăpastia cea mare/ Un vântul cu turbare/ Suflă trist, înfricoșat/ Vezi o cruce dărâmată/ Ce de vânt e clătinată/.../ Împrejur iarba nu crește/ Și pe dânsa nu-și oprește/ Nicio pasăre al ei zbor/ Că sub dânsa-n orice vreme/ Cu durere jalnic geme/ Geme un glas îngrozitor”.

Nu este temă ce a însoțit preocupările noastre din lirica populară să nu fie atinsă de Vasile Alecsandri.

În postfață, Alexandru Hanță vorbește despre renașterea noastră națională și spirituală din secolul al XIX-lea, evoluția poeziei fiind dominată de activitatea unor personalități precum Vasile Alecsandri. Despre acest lucru, Hanță declară: „Alecsandri este unul dintre cei dintâi scriitori români care semnalează caracterul clasic, funcția de model al creației populare. În condițiile unei literaturi care din cauza vitregiilor istorice nu s-a putut dezvolta organic, etapă cu etapă, și în toate compartimentele sale folclorul suplinește lipsa de experiență a scrisului autohton și-i oferă din multitudinea manifestărilor sale modul de a gândi asupra lucrurilor și evenimentelor ca și mijloacele necesare de a le configura... Ca

poet, preferințele lui Alecsandri converg spre doine și balade, folclorul, istoria, erotica și evenimentele social-politice sunt cele patru direcții tematice care dau consistență primelor cicluri de poezii publicate de Alecsandri”.

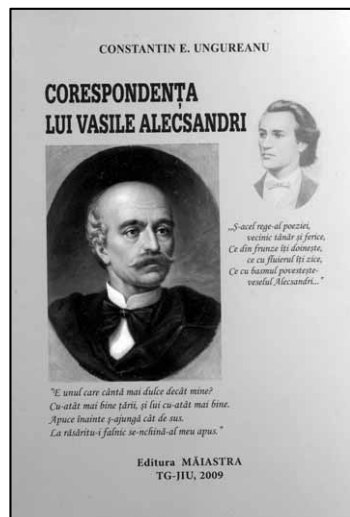
Ne-am oprit doar prin câteva cuvinte, subiectiv, asupra cercetării poeziei populare culese de Alecsandri și a adaptării unor tematici tradiționale în opera acestuia. Sigur, personalitatea ilustrului bard al culturii noastre este mult mai complexă, de-a lungul vremii, fiind tipărite atâtea cărți legate de numele lui Vasile Alecsandri. Peste timp, iată, referindu-ne strict la culegerile de folclor, avem nestemate care ni s-au dăruit și care vor rămâne ca un tezaur al limbii și al trăirilor poporului nostru.

Floare de măr

Jurnal de călătorie în Italia (1846-1847) „Două luni la Veneția – o viață întreagă de fericire”

Mirabela DAVID

„Secolul 19 este o altă planetă. Îți trebuie un anumite spirit de aventură ca să te întorci acolo, asumându-ți riscul de a trăi, zi de zi, ca oamenii vremii, de a te obișnui cu felul lor energic de a fi, cu regulile lor de conversație, cu numeroasele lor obiecte de îmbrăcăminte obligatoriu de purtat în același

timp pe unul și același trup, cu caii și cu servitorii lor, cu inima lor moale și cu tăria lor de caracter, cu oala lor de noapte și cu balurile lor, cu teribilele lor pistoale și cu neajutorarea îngrozitoare în fața bolii, cu miasmele, cu parfumurile și cu sărurile lor, cu puricii și cu pleoșnițele

dezgustătoare din hanurile lor, cu privatele lor din curte, cu scrisorile lor enorme și cu felul atât de direct în care ți se adresează chiar ție, în romanele lor.” (Ioana Pârvulescu, *În intimitatea secolului 19*, p. 5). Pe această altă planetă, iubirea este subjucată căsătoriei, căci numai așa se poate naște familia, model de ordine și de organizare socio-politică, veritabil nucleu al societății. „Prin concubinagiu mai întîiu se clatină viața familială, care este fundamentul societății, pînă ce decîzînd cu totul, decade și societatea”. (Emanoil Elefterescu, *Despre reul concubinagiului în poporul nostru*, 1904, p. 4 – apud Ionela Băluță în *Concepții despre familie în secolul al XIX-lea*, în *Dilema veche*). Dar iubirea poată să irumpă și în afara căsătoriei și ce-i rămîne atunci îndrăgostitului care nu este deloc decis să se căsătorească? Ar putea alege

de pildă calea fugii de această societate conservatoare, încununată de reguli morale și sociale care veghează și condamnă neobosită. Iată cum se naște proza confesivă *Jurnal de călătorie în Italia (1846-1847)* a lui Vasile Alecsandri, publicată postum, în care se cristalizează povestea de dragoste cu Elena Negri, sora prietenului său, Costache Negri pe care o cunoscuse în 1840 – când aceasta avea 16 ani – drept doamna Vârnăv Liteanu. Această fugă prin excelență romantică în căutarea intimității fără de care îndrăgostiții se simt sfîșiați se înscrie într-un context mai larg al contactului tinerilor intelectuali români cu Occidentul european pe toată perioada secolului al XIX-lea. Privind din această perspectivă, intră în firea lucrurilor ca „Jurnalul” lui Alecsandri să fie redactat în limba franceză, cu pasaje în limba română cu litere chirilice (ex. *Barcarola venețiană*), tot așa cum în limba franceză Eminescu îi scrie primele scrisori Veronicăi Micle sau cum Carol de Hohenzollern se adresează în limba franceză, chiar și unor buni cunoscători de limba germană, precum Titu Maiorescu. Țările din vestul Europei nu reprezintă numai destinații de călătorii, ci sunt căutate la început mai ales pentru studii pe care orice tânăr român cultivat le face („uneori începînd de la 12 ani pînă la doctorat” – I. Pârvulescu, *op. cit.*) Astfel, dorința de evadare într-un spațiu care să nu țină seama de constrângeri conjugale în interiorul cărora să fie îndesat amorul își găsește un loc în care cei doi îndrăgostiți să se simtă acasă în palatul Benzonus din Veneția, devenit reședința familiei Alecsandri: „În sfârșit suntem la noi acasă și la Veneția.” Dar mamele își trimit copiii la studii, tinerii educați călătoresc, avizi de emancipare, politicienii întreprind misiuni diplomatice, astfel că viața pasională,

nestingherită a Elenei și a lui Vasile „aici [Veneția, castelul Benzonus] începe cu adevărat viața noastră în doi fără piedici, fără neliniști, absorbiți de fericirea și de nebuniile noastre copilărești”, este câteodată tulburată de ochii cunoscuți ai unor „compatrioți valahi”. O întâlnire „neășteptată și nu mai puțin neplăcută: doamna Eliza Știrbei și copiii săi, pe care îi trimite la Paris” îl forțează pe Alecsandri să pornească într-o călătorie înapoi spre Triest, mințind că de acolo va pleca spre Alexandria pentru a salva aparențele: „Părăsesc fericirea adevărată pentru o comedie”, însă comedia trebuie jucată până la capăt.

Călător extrem de rafinat, capabil să prefacă în texte literare spații mai apropiate sau mai îndepărtate pe care le privește cu un ochi critic neobosit, Alecsandri pornește cu această ocazie într-o călătorie cu alte mize, iar ochiul nu este îndreptat înspre exterior, ci este întors înspre îmbrățișarea prezentului care pare că nu mai are margini. Șederea la Veneția se suprapune într-o măsură mare cu intrarea într-o lume atemporală, cu tente paradisiace. Îndrăgostiții refac cuplul adamic, se hârjonesc, se sărută neîncetat („Un cuvânt și o sărutare: iată deviza sărutărilor noastre”/ „un lung șir neîntrerupt de lanț de sărutări și mângâieri”), iau supeuri noaptea („ne sculăm regulat în fiecare noapte, la ora două, pentru a lua mici supeuri, la care aducem întotdeauna multă veselie și nu mai puțină poftă de mâncare.”), lenevesc până după prânz, iar seara, după ce răsar stelele, sar în gondola spre Giudecca unde gondolierul Antonio, tânăr frumos de 21 de ani care-i citește pe poeții italieni în timpul liber, le povestește despre istoria familiilor care au locuit în palatele din Veneția. La Veneția timpul curge în afara celor doi îndrăgostiți, ce se au unul pe celălalt, iar orice altă agoniseală pare de prisos. Inventarierea bunurilor din gospodărie emoționează: „când totul este adunat avem pentru gospodăria noastră: 1: 6 felegene, 6 zarfuri; 2: 1 ibric pentru cafea turcească... și moca; 3: o mașină pentru cafea cu lapte; 4: o oca de zahăr, precum și vanilie; 5: un borcan cu muștar franțuzesc; 6: o cutie cu sardele de Nantes; 7: Mortadella și brânză; 8: fructe din

belșug.”. În acest cadru feeric apare un al treilea personaj, imaginat, râvnit, ce nu va fi niciodată născut, însă nu mai puțin adevărat - bravul Amiral, „copilul nostru”, pe care „N. crede câteodată că îl ține chiar de-adevărat în brațele ei, îl leagă cu dragoste la sânul ei, îi cântă nani, și eu privind-o, simt că-mi dau

lacrimile.” Veneția, unde soarele „nu ne părăsește niciodată”, „fie că plouă afară, că bate vântul, că este furtună, în camerele noastre este întotdeauna frumos”, devine așadar un simbol al iubirii paradisiace al cărei tribut odată ce nu mai este plătit, încetează a-și mai arunca aura protectoare, iar îndepărtarea este sancționată cu iminența morții. Timpul își reintră-n drepturi, soarele refuză să se mai arate odată cu „11 nov. când cumpăram un scaun venețian pentru N., zăresc pe Duca și pe soția sa trecând aproape de magazinul în care mă aflu. Din fericire, trec amândoi fără să mă vadă. Alt noroc! Îi povestesc această întâmplare lui N., care îmi răspunde râzând că este timpul să părăsim Veneția, căci suntem amenințați de o năvală de compatrioți și de cunoștințe. Acum două zile întâlnisem în piața San Marco pe dl Friedel, care a avut stângăcia să ne recunoască și să vină să ne vorbească.” Așa cum reiese din scrisoarea către Zulnia Sturdza, sora Elenei Negri, din 8 februarie 1947 (Palermo),

starea Elenei se înrăutățește și deși îndrăgostiții trec din oraș în oraș în căutarea soarelui binefăcător care să vindece plămânii bolnavi ai suferinței, acesta refuză să se arate:

„Cred că mă aflu sub lovitura unor mistificări diavolești. Nu mai cred în climate renumite pentru căldură, nu mai cred în soarele Italiei. Vorbiți-mi mai degrabă despre sobele noastre bune, care prețuiesc cât o sută de mii de sori ai Neapolului și tot atâția Vezuviu.”

Suferințele celor doi sunt redată succint, dar apăsător tot într-o scrisoare către Zulnia scrisă în 2 aprilie 1847, și deși „Jurnalul” nu consemnează nimicnicia bolii, suferința transpare vizibil întrucât stilul devine expeditiv, căpătând aerul de notație. Orașele sunt marcate de „drumuri stricate, polei,

zăpadă, ploaie” (Paris), „noapte proastă” (Lyon), „murdărie, dezordine, ploaie, noroi” („Neptun” pentru a coborî pe Ron), „vânt teribil” (Genova), „N. cade bolnavă din ce în ce mai rău în timpul șederii în Sicilia.” Semnele rău prevestitoare continuă să se arate: „Am venit aici pentru a căuta soarele și am găsit o ploaie neîncetată.” (Sicilia)

Drumul celor doi se sfârșește definitiv când „la 4 mai, la ora trei dimineața, N. moare pe vapor, la intrarea în Cornul-de-Aur”. Elena Negri moare de tuberculoză și este înmormântată la Constantinopol. În 1848, doar un an mai târziu, Vasile Alecsandri va juca un rol de seamă în revoluția pașoptistă. Vremea iubirii pasionale se încheie și începe vremea iubirii de patrie. Patriotismul, trăsătură reprezentativă a secolului, se manifestă întrucâtva latent încă din perioada venețiană, atunci când cei doi îndrăgostiți fac „libațiile noastre în cinstea țării”, sorbind cafeaua din mici felegene „cu o anumită smerenie”, obicei adoptat în Moldova și purtat în suflet ca o mărturie a nedeșprinderii totale de patrie. Istoria își reintră-n drepturi.

Bibliografie:

1. Alecsandri. *Scrisori. Însemnări*, ediție îngrijită de Marta Anineanu, Editura pentru literatură, 1964;
2. Ioana Pârvulescu, *În intimitatea secolului 19*, Editura Humanitas, București, 2017;
3. <https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/conceptii-despre-familie-in-secolul-al-xix-lea>
4. Răzvan Staicu, *Exoticul citadin și cultural italian* - https://afls.ucdc.ro/I_2015/Staicu%20Razvan%20%20Exoticul%20Citadin%20si%20Cultural%20Italian.pdf

Vas

(Note biobibliografice)

Vasile Alecsandri (n. 21 iulie S.N. 2 august 1821, undeva în ținutul Bacăului, Moldova – d. 22 august S.N. 3 septembrie 1890, Mircești, județul Roman, România) a fost un poet, dramaturg, folclorist, om politic, ministru, diplomat, membru fondator al Academiei Române, creator al teatrului românesc și al literaturii dramatice în România, personalitate marcantă a Moldovei și apoi a României de-a lungul întregului secol al XIX-lea.

Primii ani

Vasile Alecsandri a fost fiul medelnicerului Vasile Alecsandri (1792-1854) și al Elenei Alecsandri (născută Cozoni; 1800-1842). După unii cercetători, anul nașterii ar putea fi 1821, 1819 sau chiar 1818. Locul nașterii sale este incert, deoarece nașterea s-a petrecut în timpul refugiului familiei Alecsandri în munți din calea armatei lui Alexandru Ipsilanti. Se consideră că s-a născut undeva pe raza județului Bacău. A avut un frate, Iancu Alecsandri și o soră, Catinca Alecsandri, căsătorită cu Constantin Rolla, boier și om politic român, militant înfocat pentru Unirea Principatelor Române (1859) și ministru în mai multe rânduri în guvernele Moldovei.

Tatăl acestuia, Vasile Alecsandri, s-a căsătorit în 1816 sau în 1817 cu Elena Cozoni, fiica pitarului Dumitrache din Târgu Ocna. În anul 1818, tatăl poetului s-a ocupat printre altele și cu comerțul cu sare, conducând caravanele de sare de la Târgu Ocna spre râul Prut, pentru export (vezi Drumurile sării de la Târgu Ocna).

Alecsandri și-a petrecut copilăria la Iași și la Mircești, unde tatăl său avea o moșie și unde a revenit pe întreaga durată a vieții sale să-și găsească liniștea. A început învățătura cu un dascăl grec, apoi cu dascălul maramureșean Gherman Vida.

Între anii 1828 și 1834, s-a deschis la Iași pensionul lui Victor Cuenim. Spătarul Alecsandri l-a înscris pe fiul său la pensionul francez, unde a studiat alături de Mihail Kogălniceanu și de Matei Millo, actorul de care l-a legat o mare prietenie și admirație și pentru care a scris *Chirițele* și o mare parte din *Cânticelele comice*.

Anii de formare

În anul 1834, împreună cu alți tineri boieri moldoveni, printre care viitorul domn Al. I. Cuza și pictorul Ion Negulici, a fost trimis la studii la Paris, unde și-a dat bacalaureatul în anul 1835. În 1837 s-a pregătit pentru un bacalaureat în științe, urmând cursurile Facultății de Inginerie, pe care nu a terminat-o.

În 1838, apar primele încercări literare în limba franceză: *Zunarilla*, *Marie*, *Les brigands*, *Le petit rameau*, *Serata*. În anul următor s-a întors în țară și a ocupat un post în administrație până în 1846. Împreună cu Costache Negruzzi a făcut o călătorie în Italia, care a devenit motiv de inspirație pentru nuvela romantică *Buchetiera de la Florența*.

În 1840, împreună cu Mihail Kogălniceanu și Costache Negruzzi a luat conducerea teatrului din Iași și și-a început activitatea de dramaturg care i-a adus cele mai constante succese. Opera sa dramatică însumează circa 2000 de pagini, rămânând cel mai rezistent compartiment al activității

Sculptură în bronz, de Ion Zderciuc, inaugurată la Chișinău în 1997.

sale literare și va constitui baza solidă pe care se va dezvolta dramaturgia românească în principalele sale direcții tehnice: comedia străină și drama istorică. În noiembrie s-a jucat *Farmazonul din Hârlău* iar în februarie 1841, *Cinovnicul și modista*, ambele preluate după piese străine.

Din 1842 datează importanta sa călătorie în munții Moldovei, în urma căreia descoperă valoarea artistică a poeziei populare. Scrie primele sale poezii în limba română pe care le va grupa mai târziu în ciclul *Doine* și care sunt foarte strâns legate de modelul popular din care au luat naștere.

În 1844, împreună cu Mihail Kogălniceanu și Ion Ghica scoate săptămânalul *Propășirea*, în care poetul va publica versuri ce vor fi incluse în ciclul *Doine și lacrimioare*, iar în 11 ianuarie se reprezintă piesa *Iorgu de la Sadagura*, comedie de rezistență în dramaturgia scriitorului.

În 1845, cu ocazia seratelor literare de la Mânjina, o cunoaște pe Elena, sora prietenului Costache Negri, de care se îndrăgostește și căreia, după moartea timpurie din 1847 (la doar 2 ani după ce a cunoscut-o), îi dedică poezia *Steluța* și apoi întreg ciclul de poezii *Lăcrămioare*.

Exilul

Vasile Alecsandri a fost unul dintre fruntașii Revoluției de la 1848. Mișcarea revoluționară din Moldova a avut un caracter pașnic (fiind denumită în epocă „revolta poezilor”). La 27 martie 1848, la o întrunire a tinerilor revoluționari moldoveni care a avut loc la hotelul Petersburg din Iași, a fost adoptată o petiție în 16 puncte adresată domnitorului Mihail Sturdza, petiție redactată de către Vasile Alecsandri.

După înfrângerea mișcării pașoptiste, Vasile Alecsandri este exilat. După ce călătorește prin Austria și Germania se stabilește la Paris, unde se întâlnește cu alți militanți pașoptiști munteni; din perioada exilului, datează poeziile *Adio Moldovei* și *Sentinela română*.

În mai 1849 pleacă, împreună cu ceilalți exilați, la Brașov, apoi în Bucovina, iar în toamna aceluiași an, la Paris.

Scrie primele „cântecele comice” (*Șoldan Viteazul*, *Mama Anghelușa*) și câteva scenete comice și muzicale. Se întoarce în țară în luna decembrie.

Anii de maturitate

Nicolae Bălcescu, prietenul lui Vasile Alecsandri, moare la Palermo în 1852. Între anii 1852-1853, Alecsandri rămâne pentru mai multă vreme în Franța. În vara anului 1853, pornește spre sudul Franței, într-o călătorie spre Pirinei, Marsilia, Gibraltar, Tanger, Maroc, Madrid, o călătorie care va lăsa urme în creația sa poetică, în gustul pentru exoticul mauro-hispanic.

În 1855, s-a îndrăgostit de Paulina Lucasievici, cu care a avut o fată, Maria, născută în noiembrie 1857. S-au căsătorit nouăsprezece ani mai târziu, pe 3 octombrie 1876, la Mircești. Din 1860 se stabilește la Mircești, unde rămâne până la sfârșitul vieții, chiar dacă lungi perioade de timp a fost plecat din țară în misiuni diplomatice.

În 1882, este ales președinte al secției de literatură a Academiei. Călătorește în Franța pentru a primi premiul oferit de *felibri*; este sărbătorit la Montpellier. Îl vizitează pe ambasadorul României la Londra, prietenul său Ion Ghica. Pleacă la Paris în 1885, ca ministru al României în Franța. În 1889, primește vizita poezilor francezi Sully Prudhomme și Leconte de Lisle.

Vasile Alecsandri s-a stins din viață la 22 august 1890, după o lungă suferință, fiind înmormântat cu toate onorurile la conacul său de la Mircești.

Activitate culturală

A fost unul dintre fruntașii mișcării revoluționare din Moldova, redactând împreună cu Kogălniceanu și C. Negri *Dorințele partidei naționale din Moldova*, principalul manifest al revoluționarilor moldoveni.

În 1854, apare sub conducerea sa *România literară*, revistă la care au colaborat moldovenii C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Al. Russo, dar și muntenii Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Al. Odobescu.

În 1859, este numit de domnitorul Al. I. Cuza ministru al afacerilor externe; va fi trimis în Franța, Anglia și Piemont pentru a pleda în scopul recunoașterii Unirii.

Primește Premiul Academiei pentru Literatură în 1881.

Alecsandri și Junimea

În 1863 ia naștere la Iași societatea Junimea, al cărei membru onorific a fost până la sfârșitul vieții. În anul 1867 este ales membru al *Societății literare române*, devenită Academia Română.

Cu ocazia serbărilor de la Putna din 1871, poetul trimite două cântece care au însuflețit marea masă de oameni: *Imn lui Ștefan cel Mare* și *Imn religios cântat la serbarea junimei academice române*. În același an Titu Maiorescu publică în *Convorbiri literare* studiul *Direcția nouă în poezia și proza românească* în care spune: „În fruntea noii mișcări e drept să punem pe Vasile Alecsandri. Cap al poeziei noastre literare în generația trecută, poetul *Doinelor și lăcrimioarelor*, culegătorul cântecelor populare părise a-și fi terminat chemarea literară (...). Deodată, după o lungă tăcere, din mijlocul iernei grele, ce o petrecuse în izolare la Mircești, și iernei mult mai grele ce o petrecuse izolat în literatura țării, poetul nostru reînviat ne surprinse cu publicarea *Pastelurilor...*”

Opera. Evoluție și tendințe

În 1843 apare, în *Albina Românească*, *Tatarul*, prima poezie care va face parte din ciclul *Doine și lăcrămioare*. Tot acum scrie poeziile *Baba Cloanța*, *Strunga*, *Doina*, *Hora*, *Crai nou*. În 1848 scrie poezia *Către români*, intitulată mai târziu *Deșteptarea României*.

În 1850, după o absență de aproape doi ani, Vasile Alecsandri se întoarce în țară; publică în revista *Bucovina* poeziile populare *Toma Alimoș*, *Blestemul*, *Șerb sărac*, *Mioara*, *Mihu Copilul*. Începe să lucreze la ciclul Chirițelor cu *Chirița în Iași*. Aceasta va fi urmată de *Chirița în provincie* (1852), *Chirița în voiagiu* (1864) și *Chirița în balon* (1874). La Teatrul Național se joacă *Chirița în Iași sau Două fete ș-o neneacă*.

În 1852 apare volumul *Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești). Adunate și îndreptate de d. V. Alecsandri*. Tipărește primul volum de teatru *Repertoriul dramatic*, care conține piesele *Iorgu de la Sadagura*, *Iașii în carnaval*, *Peatra din casă*, *Chirița la Iași*, *Chirița în provincie*. În 1853 apare volumul *Poezii populare. Balade adunate și îndreptate de V. Alecsandri*, partea a II-a. Publică la Paris primul volum de poezii originale: *Doine și lăcrămioare*. În 1856 apare în *Steaua Dunării*, revista lui Kogălniceanu, poezia *Hora Unirii*.

În 1874 publică *Boieri și ciocoi*, una dintre cele mai importante comedii, o frescă socială de dimensiuni considerabile. Tot în *Convorbiri literare* publică nuvela *Călătorie în Africa*. În 1875 se editează *Opere complete*, cuprinzând *Poezii* (I-III) și *Teatru* (IV). În 1876 se publică volumul *Proza*. În 1877, odată cu poezia *Balcanul și Carpatul*, începe seria *Ostașilor noștri*. În 1878 apare volumul *Ostașii noștri*, închinat eroismului românilor în războiul din 1877. În 1881 apare ultimul volum din *Opere complete*, care cuprinde ciclurile *Legende nouă* și *Ostașii noștri*. Tot în anul 1881, cu prilejul încoronării regelui Carol I, Vasile Alecsandri a scris textul „Imnului regal român”.

Cu Ion Ghica la Istanbul în 1855

Volume de teatru. Comedii

Chirița în Iași sau două fete ș-o neneacă (1850)

Teatru românesc. Repertoriul dramatic al d-lui Vasile Alecsandri (1852)

Chirița în provincie (1855)

Chirița în voiagiu (1865)

Chirița în balon (1875)

Capela din Mircești

Volume de poezie

Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate de Vasile Alecsandri, Volumul I (1852)

Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate de Vasile Alecsandri, Volumul II (1853)

Doine și lăcrimioare, 1842-1852 (1853)

Poezii populare ale românilor adunate și întocmite de Vasile Alecsandri (1866)

Proze

Istoria unui galben

Suvenire din Italia. Buchetiera de la Florența

Iașii în 1844

Un salon din Iași

Românii și poezia lor

O primblare la munți

Borsec

Balta-Albă

Călătorie în Africa.

Un episod din anul 1848

Proze din periodice

Satire și alte poetice compuneri de prințul Antioh Cantemir

Melodiile românești

Prietenii românilor

Lamartine

Alecu Russo

Dridri, (roman scris în 1869, publicat în 1873)

Din albumul unui bibliofil

Vasile Porojan

Margărita, (nuvelă scrisă în 1870, din ea fiind publicată numai un mic episod în 1880)

Introducere la scrisorile lui Ion Ghica către Vasile Alecsandri

Drame

Cetatea Neamțului sau Soviețchi și plăeșii români (1857)

Lipitorile satelor (1863)

Sgârcitul risipitor (1863)

Despot Vodă, dramă istorică (1880)

Fântâna Blanduziei (1884)

Ovidiu (1890)

Opere complete

Opere complete: Poesii, Proză, Teatru, 1875

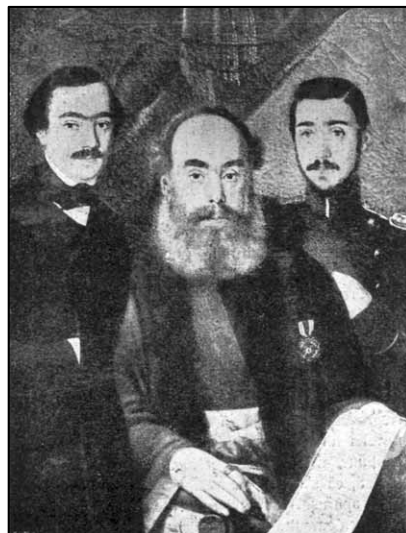
Prezență în antologii

Testament – Anthology of Modern Romanian Verse – Bilingual Edition (English/Romanian)/ Testament – Antologie de Poezie Română Modernă – Ediție Bilingvă (Engleză/Română) – (Daniel Ioniță, Editura Minerva 2012).

(După Wikipedia)

Vasile Alecsandri

Vornicul Alecsandri, Vasile și Iancu.

Casa de la Mircești.

Casa din Bacău care ar putea deveni... memorială

Foto-album Vasile Alecsandri

Mausoleul lui Vasile Alecsandri de la Mircești.

Statuie realizată de sculptorul polon de origine germană Wladimir C. Hegel și dezvelită la 15 octombrie 1906 în Iași.

Octavian Codru Tăslăuanu și Ioan Baci, ctitori de cultură românească

Simona Monica GERMAN

Frământările secolului al XIX-lea au determinat intelectualitatea română din Transilvania să se preocupe de educația și formarea maselor țărănești în spiritul național. Împiedicați de la o viață politică și chiar economică și socială normală, românii își îndreaptă eforturile spre afirmarea lor națională mai ales în sfera culturii,

întâmpinând și aici uriașe dificultăți din partea stăpânirii străine. Educația națională era văzută ca o „temelie a națiunii” și scopul propus era acela de a ridica nivelul cultural al românilor transilvăneni. Interesul manifestat față de această problemă a fost unul mare, mai ales că existau intelectuali, formați deja la școlile românești.

Satul ca focar de cultură

Gimnaziul din Năsăud a constituit spațiul de formare nu numai al marilor scriitori Liviu Rebreanu și George Coșbuc, dar și al altor intelectuali care au fost „suflet în sufletul neamului”, printre care se numără O. C. Tăslăuanu și Ioan Baci.

Amândoi au știut cânta „bucuria și-amarul” unui popor osândit la a nu-și

recunoaște adevărata identitate națională. Asemeni multora, cei doi ardeleni au visat la „lucruri mari”, („Eu așa sunt și așa voi muri”, spunea Tăslăuanu), au fost niște visători îndrăzneți care au luptat pentru înfăptuirea unor mărețe idealuri. Personalități care și-au înscris numele cu litere de aur în conștiința urmașilor, cei doi au crescut printre oamenii simpli din satele transilvănene și au ars ca niște flăcări vii luminând drumul ardelenilor. Conștienți fiind de faptul că numai prin unitate culturală vor putea ajunge la înfăptuirea visului de veacuri, și-au dăruit mintea și sufletul informând și formând caractere.

Într-un sat aflat la poalele Călimanilor „se află una dintre cele mai mici așezări omenesti de pe teritoriul județului Bistrița-Năsăud, satul Șoimuș.” Aici vede lumina zilei la 2 ianuarie 1853, preotul Ioan Baci, cel care a făcut ca un sat mic, care număra în jur de 300 de suflete, să fie cunoscut de Goga, Coșbuc, ministrul din acea vreme, I. C. Brătianu, și chiar de împăratul Franz Iosef care sprijinise financiar biserica din localitate. Un om mare a transformat acest sătuc într-un focar de cultură. Baci a început activitatea de iluminare a oamenilor prin organizarea de șezători culturale, culminând cu înființarea primei Societăți Teatrale Române Ambulante din Transilvania.

În calitate de membru al Asociației pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român din Transilvania, propune ca adunarea anuală a despărțământului Bistrița al Astei din data de 24 septembrie 1905 să aibă loc în satul Șoimuș, prilej cu care preotul organizează o expoziție, așa cum va face de altfel și Tăslăuanu, cu ocazia Adunării generale a Astei de la Șimleu, anul 1908. „Vizita lui Tăslăuanu la un despărțământ era

prilej de bucurie, de înseninare românească și de voință de a ieși din indiferentism. Era un reprezentant distins al ASTREI, oriunde era chemat la muncă sau la praznic cultural.” De altfel, se pare că publicistul bilborean ar fi participat el însuși la una din adunările Astrei de la Șoimuș: „La o adunare generală a Astrei la Bistrița, printre alții au fost prezenți și Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu de la revista bilunară *Luceafărul*. Aceștia nu au fost mulțumiți cu lucrările adunării. Ca să-i mulțumească, I. Baciul i-a invitat la Șoimuș unde le-a prezentat o expoziție care i-a impresionat în mod plăcut.”

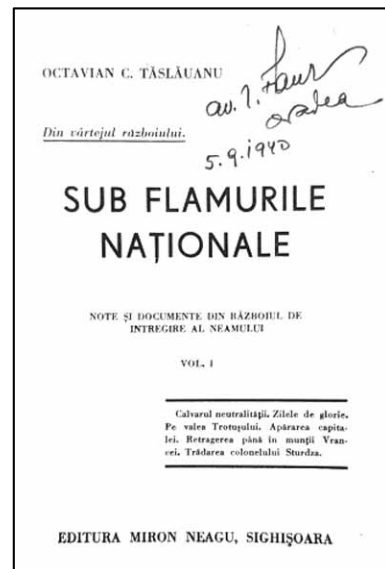
În cadrul aceleiași vizite, poetul Octavian Goga a fost foarte fericit aflându-se în satul în care s-a editat *Revista ilustrată* care i-a publicat poezia „Nu-i fericire pe pământ”, eveniment pe care poetul l-a simțit ca fiind „al doilea debut” al său. Vorbim despre editarea nu numai a revistei mai sus menționate, dar și a altor publicații pentru că preotul Baciul s-a gândit că „o tipografie proprie i-ar permite să tipărească mai multe cărți românești pentru ridicarea țărănimii din bezna în care a trăit până nu demult.”

Astfel, cu bani proprii ori împrumutați, preotul, însoțit de câțiva gospodari, a adus de la Cluj, încărcate în căruțe, dispozitivele necesare pentru tipografie, prilej cu care, în 1909, Baciul declara cu multă bucurie: „...fac cunoscut onoratului public că am înființat în Șoimuș un stabiliment tipografic prevăzut cu cele mai bune mijloace tehnice, aranjat după stilul cel mai nou, cu literele cele mai moderne, unde se primesc spre executare tipărituri de bancă, bilete de vizită, cărți și broșuri, foi periodice, bilete de logodnă, invitări la nuntă, anunțuri, registre, circulare, cu cele mai moderate prețuri. Tipografia Baciul-Șoimuș – prima tipografie română din nord-estul Transilvaniei”.

Revista ilustrată, al cărei fondator era Ioan Baciul și, la îndemnul său, prietenul din copilărie, folcloristul Ion Pop Reteganul, a apărut la începutul anului 1898, tipărită mai întâi la Bistrița, apoi la Șoimuș și avea ca scop culturalizarea poporului, ridicarea lui la lumină: „Ne-am simțit datori față de neamul nostru a-i tinde și noi, după putință, un mijloc

de instrucție și distracție, cum mulți înainte de noi au făcut și mai mulți în urma noastră vor face. Vom da ce putem, puțin, dar cu inima bună.” Acest crez l-a mânat și pe Tăslăuanu, în îndelungata perioadă petrecută în redacția *Luceafărului* unde s-a pus în slujba poporului din rândul căruia s-a ridicat și în mijlocul căruia a ars ca o flacără vie luminându-i drumul. Când spunem publicistul Tăslăuanu „ne gândim la cel care s-a risipit cu tot sufletul în fiecare pagină, de cele mai multe ori fără să se audă, ca zidarii de catedrale ce și-au pus inima pentru a însufleți pietrele și a venera înălțimile omului”. Bilboreanul a transformat *Luceafărul* într-o revistă de o incontestabilă valoare, cu rol hotărâtor în dezvoltarea vieții literare și culturale în perioada de dinaintea Marii Uniri, devenind oglinda spiritualității românești ardelenice.

Publicațiile au devenit un mijloc sigur de răspândire a culturii în mijlocul oamenilor, fapt de care era convins și Ioan Baciul. Astfel, preotul a fost preocupat de redactarea și editarea calendarelor, care aveau un conținut „bogat și atractiv din punct de vedere cultural, literar, științific și practic”. Primul din această serie, intitulat „Calendarul portativ” (1899), cuprindea rubrici referitoare la „Literatura română agricolă”, „Genealogia domnitorilor din cele cinci continente ale globului terestru”, „Colecție de poezii patriotice”, „Statutele însoțirii agricole”. În scopul ridicării nivelului de trai a înființat în satul său natal „Prima tovărășie Agricolă Română din nordul Transilvaniei”. Pentru sprijinirea tuturor locuitorilor de pe Valea Șieului, a inițiat crearea „Societății de credit și economii Șoimușana”. Pentru țărani din Șoimuș și din împrejurimi, preotul organizează cursuri de

horticultură unde sunt prezentate noțiuni teoretice, dar și chestiuni practice, toate contribuind la ușurarea muncii și sporirea veniturilor. Iată că și Ioan Baciuc era conștient că slujbașii pământului au nevoie nu numai de „cultura spirituală”, dar și de „cultura materială”. Făcând referire la cultură, în prima „Cronică” din *Luceafărul*, Tăslăuanu spunea: „Înainte de a ne apuca să luminăm poporul, ar trebui să fim în clar de ce învățătură are acest popor lipsă pentru ca să-și câștige mai ușor pâinea de toate zilele (...) De ce cultură are el nevoie ca să-și înțeleagă rostul lui în societate și să priceapă toate nedreptățile pe care trebuie să le sufere pe urma lipsei lui de învățătură și de organizație.”

În urma acestei cronici, O. C. Tăslăuanu publică un amplu studiu „Două culturi – Cultura domnilor și cultura țăranilor.” Aici autorul definește noțiunea de cultură prin prisma diferențierii în clase sociale, arătând că există o „prăpastie” între cultura domnilor și cea a țăranilor, făcând o clară distincție între cultura materială și cea spirituală. Prin urmare, nu se poate vorbi despre o unitate culturală a poporului român atâta timp cât „există tendințe de pricopseală egoistă, sub masca naționalismului”.

Problema culturalizării țăranimii în viziunea lui Octavian C. Tăslăuanu aduce în lumină intelectualul ieșit din rândurile țăranimii care a rămas credincios satului și oamenilor, fiind încrezător în realizarea unei lumi mai drepte, fără exploatare socială. „Cultura presupune societate, fiindcă numai în sânul acesteia au indivizii posibilitatea să-și dezvolte puterile spirituale și morale. Numai constituirea în societate face posibilă transmiterea culturii din generație în generație”.

Unul din dezideratele Astrei, pus în aplicare de publicist, a fost întemeierea unui muzeu al ASTREI. Astfel, prin expedierea de circulare despărțămintelor, oamenii au fost îndemnați să organizeze expoziții de industrie casnică românească, de unde Tăslăuanu a colecționat un număr mare de obiecte care au stat la baza organizării patrimoniului etnografic românesc din Transilvania. Ioan Baciuc a manifestat un mare interes față de expozițiile de la Sibiu pentru care a adunat un număr mare de obiecte etnografice. „În semn de recunoștință pentru contribuția sa la reușita acestor expoziții, preotul din Șoimuș a fost invitat să le viziteze.” După o muncă de patru ani, Tăslăuanu deschide Muzeului Asociațiunii, înscriind astfel „o pagină eroică în istoria unor așezăminte culturale care dau în forme artistice palpabile nota specificității românești.”

Un așezământ cultural, de data aceasta închinat Thaliei, a edificat preotul Baciuc la Șoimuș, înscriindu-se în analele teatrului ca fiind „primul teatru din mediul rural”. Considerând că teatrul „are darul de a vărsa lumină și a răspândi cultură”, principala preocupare a lui Baciuc a fost legată de organizarea vieții teatrale. Dragostea pentru această artă a transmis-o și oamenilor simpli din Șoimuș alături de care a prezentat zeci de piese de teatru în localitate, dar și în împrejurimi, unele scrise chiar de el, altele preluate sau prelucrate. Pentru culturalizarea maselor, fiecare reprezentație era precedată de conferințe cu cele mai diverse teme.

Octavian C. Tăslăuanu a considerat teatrul „un mijloc de educație estetică și morală, dar și o scenă de confruntare a ideilor noi cu cele învechite, un instrument mobilizator în lupta pentru împlinirea năzuințelor sale de libertate”. Iată un alt element comun celor doi cărturari care au folosit toate mijloacele pentru a îndeplini o muncă de apostolat printre semenii.

Răspândirea cărții a fost considerată atât de Ioan Baciuc cât și de O. C. Tăslăuanu un mijloc important de culturalizare. În acest sens, societatea Astra, cunoscând preocupările lui Baciuc pentru dotarea bibliotecii, acordă ajutorul cuvenit, acțiune marcată în *Revista*

Bistriței care anunță că „Despărțământul Bistrița al Asociațiunii a înființat a patra bibliotecă populară... care s-a dat în întrebuințare agenturei din Șoimuș”.

În calitate de secretar literar al Astrei, Tăslăuanu s-a ocupat și de redactarea colecției „Biblioteca populară a Asociațiunii”, din care apar nouă titluri. Printre autorii care apar în această colecție se află Creangă, Alecsandri, Coșbuc, Agârbiceanu, Sadoveanu. De aici reiese simțul artistic al lui Tăslăuanu, cunoașterea și dorința de promovare a oamenilor valoroși ai literaturii române.

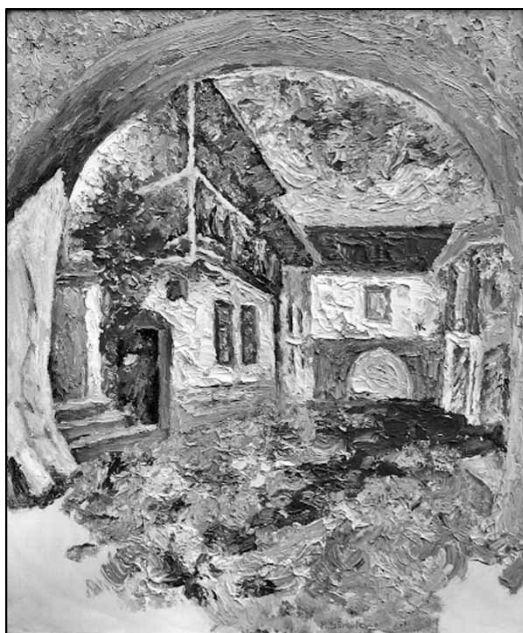
Și preotul șoimușan a fost un cunoscător al valorilor, un iubitor de frumos. A folosit teatrul, muzica, arta în general, pentru ridicarea oamenilor din bezna în care se aflau până atunci. Potrivit lui Teodor Tanco, Șoimușul a devenit „un laborator al nenumăratelor experiențe sociale pe care le-a aplicat teatralistul cu atenția și cuviința deplinei responsabilități”, „un mare focar de cultură”.

Înființarea corului plugarilor (pe patru voci), seratele de „dans cu muzică gramofonică”, vizionarea de spectacole cinematografice, „primul spectacol cinematografic din mediul rural în țara noastră”, în 1907, prezentat în Șoimuș, constituie argumente în plus privind personalitatea complexă a preotului.

Activitatea fructuoasă și multilaterală a celor doi ardeleni, Baci și Tăslăuanu, îi înscrie în rândul fruntașilor culturii române din Transilvania. Și-au închinat toată viața și energia creatoare poporului din mijlocul căruia s-au ridicat, au fost luptători neînfricați pentru prosperitatea poporului român, pentru unitatea de neam și țară. Pentru întreaga activitate pusă în slujba poporului, Octavian Codru Tăslăuanu și Ioan Baci rămân în conștiința neamului ca adevărați ctitori de cultură românească.

Bibliografie:

1. Alexandru Nagy, *Ioan Baci, Viața și opera*, Editura Arcade, Bistrița, 2006;
2. Ilie Șandru – coordonator, *Octavian C. Tăslăuanu – Volum comemorativ*, Miercurea-Ciuc, 1978;
3. Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II, Bistrița, 1973.

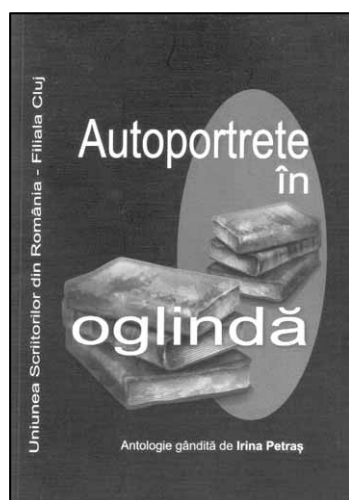
Curte la Sibiu

Galeria autoportretelor în oglindă

Victor ȘTIR

Mai mult decât lucrurile citite și depozitate undeva în memoria de rezervă, cartea *Autoportrete în oglindă. Antologie gândită de Irina Petraș*, o amplă anchetă, aduce pe lângă opiniile „așezate” în timp cele

mai proaspete răspunsuri la complexa problematică pe care o circumscrie firul subțire, infinitezimal, al profesiei de scriitor, firul despărțind calitatea de profesionist, de cea cantonată în ocazional, în peiorativa expresie scriitor de „inpirațiune” sau la „inpirațiune”.

Chestionarul lansat purcede la provocarea respondentului la confesiunea frământărilor proprii privind scrisul, urmată de deciptarea crezului asupra relaționării scrisului și scriitorului cu cititorul, critica și urmele pe care această activitate singulară le poate lăsa în societate. Volumul desfășoară răspunsurile în ordinea alfabetică a numelor autorilor, evitându-se presupuse ierarhizări și consecințe nu întotdeauna cordiale.

În vitrină

Procedăm, în cele ce urmează, la „privirea” unor autoportrete expuse pe „firele” volumului, autoportrete mirabil zugrăvite în cuvinte, cu tușe judicios așezate.

Întrebării „de ce scrii?” i se poate acorda întâietatea de fundament, de element „ontologic” al scrisului lui ca fenomen și activităților ce îl însoțesc, prinse ca într-un edificiu. În acest sens, profesoara anglistă Sanda Bercea spune: „Scriu pentru că sunt

(fiind) și nu pentru că am (având) ceva din această îndeletnicire”, iar Ștefan Borbély așază demersul său de scriitor sub un imperativ existențial de nivel religios: „Scriu pentru că nu pot altfel, din responsabilitate față de mine însumi și de plăcere.” (Martin Luther a dăltuit cu același sens: „Hier stehe ich, ich kann nicht anders. Gott helfe mir, Amen.”) Apreciind finalul anonim pentru scriitor, „no name”, domnul Borbély ne amintește versurile lui Borges despre uitarea numelui – „Mi-am uitat numele, nu mai sunt Borges”. Pentru Vasile V. Filip „... nevoia de a scrie poate să apară ca formă de limpezire, de a te pune în acord cu tine însuși”, iar pentru Constantina Raveca Buleu, care, involuntar, ni se asociază mental cu eruditul Nicolae Balotă, cei doi împărtășind aceeași calitate intelectuală, scrisul este „...de neconceput altfel decât în prezența bibliotecii, alimentat perpetuu de fabuloasa creație a celor care se regăsesc în infinite combinații pe rafturile acesteia”. Universitarul Gheorghe Glodeanu arată că „...Scrisul reprezintă o profundă nevoie interioară, ce poate conferi un sens înalt existenței.”, iar Vasile Igna: „Scriu pentru a pune întrebări.” Alexandru Jurcan crede în terapeutica scrisului: „...chiar dacă uneori scrisul pare a fi o povară, imediat realizez că grație lui nu voi ajunge la psihiatrie”. Poetul Valentin Marica mărturisește: „Scriu să ating cerul Cezarei; Numai cuvântul mă face să fiu viu; ispășind”, iar Menuț Maximilian titrează: „...rolul scriitorului este de a lua problemele lumii, a le trece prin filtrul sufletului și a le reda înapoi acesteia prin pagini de carte”. Fără să șovăie, Olimpiu Nușfelean tranșează cu fermitate: „Scrisul vine peste tine sau nu.” Flore Pop scrie pur și simplu pentru că așa îi vine, „așa am învățat din tinerețe”, scrie poetul nășăudean. Irina Petraș își construiește

contribuția la volum pe binomul scris-citit, iar cunoscutul poet din nord, Gheorghe Pârja, mărturisește „...nu îmi aduc aminte când am scris prima poezie, știu că avea titlul *Nucul*”. Președintele Academiei Române, domnul Ioan Aurel Pop, nu se consideră scriitor de beletristică, ci istoric, însă îi face plăcere să scrie și să interpreteze, comenteze, poezii, proze etc. Contribuția cunoscutului profesor clujean Ion Vlad, la ampla anchetă, este un interviu în care cariera didactică interferează cu cea de autor de studii teoretice și critică literară. De remarcat, „autoportretele” lui Vasile Gogea și Cornel Cotuțiu, realizate cu minim consum de material „pictural”, încât unii mai dezlegați la „penel” i-ar putea socoti zgârșiți.

Odată formulată motivația scrisului, încep epopeile particulare, fiecare scriitor trăind în chip propriu alegerea temelor, explorarea lor, tratarea, elaborare textului. După debut și dobândirea unei experiențe care, se sedimentează destul de dificil, autorul capătă o relativă siguranță de sine, o dezinvoltură care îi produce și o anumită plăcere, odată cu coagularea și curgerea textului. Aceasta, în cazul autorilor mai dezinhibați caracterial, alții scot textul din „laborator” cu forcepsul, îl nasc foarte greu, se contorsionează și chinuie sufletește, scriu și mai ales taie până la disperare găsește formula destinială: abandon sau ieșirea în lume cu îndoieli și nemulțumiri. Faptul este valabil nu numai la scriitorii beletriști, ci și la esești, critici etc. care tatonează forma cristalină cu stăruință.

Hanna Bota, socotind „Scrisul – o cheie pentru netimp...”, desparte apele: „Dacă aș fi putut să nu scriu, n-aș fi scris. În primul rând, pentru că scrisul mănâncă mult timp și energie”, iar Mircea Gelu Buta, un scriitor și intelectual înduhovnicit, găsește de cuviință să răspundă anchetei cu foarte dese trimiteri la Pateric, prin evocarea unor interesante fațete ale vieții monahului Rafail Noica etc. Spiritul rar de observație din scrisul lui Mircea Gelu Buta se întâlnește și la Laura Poantă, amândoi fiind medici de formație, însă cu o ancorare culturală și cu ramificații spre mai multe domenii, și cu un evident spor pentru bogăția sensurilor. Relația cu bibliotecile, mărturisită în *Șoarece de bibliotecă* de Constantina Raveca Buleu ne duce cu gândul spre o zeiță

tânăra a borgesienelor bibliotecilor-paradis în care explorează stăruitoarea eseistă și critic: „Aici au căpătat contur cărțile, studiile, eseurile sau cronicile mele...” Daniel Săuca are pentru scris argumentația temeiniciei: „Stând mai scriitoricesc în botă, tare mi-e că am fost predestinat (ca să nu zic „ales”) să scriu. [...] Cert este că simt tot mai acut *drama predestinării*.”

Setul de întrebări pentru „confesionalul” pe care îl incumbă ancheta dezvoltă în text aspectele esențiale privitoare la scriitor și scris. Până la urmă, textul scris cu trudă capătă o autonomie, o viață în sine, care are puțința de a acționa asupra autorului prin cronicile apărute sau nu. Scrisul, cu finalitatea sa – textul, este într-o formulă vectorul personalității autorului și totala indiferență față de receptare este mai mult un gen de atitudine superioară impusă din orgoliu, de cele mai multe ori de cel care și-a publicat și difuzat o carte. Ori, cine mai poate ști?! Cât despre „înțelegerea” operei, diversitatea opiniilor este acoperitoare, adagiul – opera este unică în sine și diversă în cititori, ca înțelegere –, fiind socotit argumentat cu supra de măsură.

Am procedat la prezentarea opiniilor unora dintre scriitori pentru a păstra, în modestul comentariu, prospețimea de ansamblu a volumului care incită la lectură cu binefacerile aferente.

Dacă filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor este a doua din țară ca număr de membri, punctele de vedere exprimate constituie un veritabil tezaur al momentului, privitor la părerile privind condiția scriitorului și operei. Profunzimea raționamentelor aplicate rânduinelor breslei, varietatea nuanțelor dau seama de nivelul profesional ridicat al filialei, iar inițiativa Irinei Petraș și Hannei Bota, inspirate să pună în valoare un veritabil tezaur de gândire și perspective ale unei filiale vii, este demnă de profesiunea servită și de profesionalismul probat.

Aparent, textele ar compune o galerie a portretelor de scriitori, însă concepțiile personale despre scris interferează aproape osmotic pe anumite paliere, păstrând, evident, individualitatea fiecăruia.

Cartea este o izbândă, care va fi, probabil, urmată de altele, cu autoportretele altor membri ai filialei.

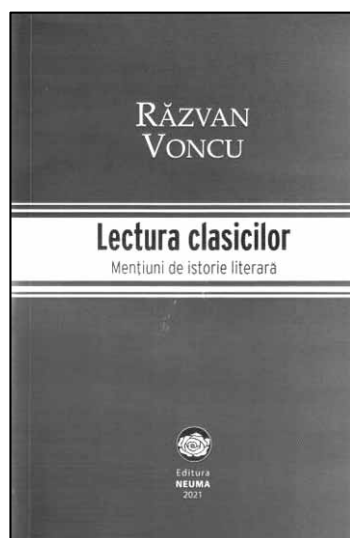
Certitudinea critică

Olimpiu NUȘFELEAN

Încercînd o conturare a propriului demers critic, în *Fragmente de noapte* (2008), Răzvan Voncu mărturisea: „În aceasta carte, încerc, de fapt, să-mi schimb instrumentele și felul de a scrie critică literară. Pentru că însăși condiția criticii literare s-a schimbat. Dintr-un gen diurn, care atingea o maximă strălucire – vezi explozia ei, din deceniile '60 – '80, când devenise genul dominant al literaturii –, critica a devenit o disciplină aproape sub-

versivă, practică pe ascuns (în Universitate) sau în locuri dosnice (revistele literare, care au – toate – tiraje confidențiale). Totul este pus sub semnul întrebării, iar sacrosancta valoare estetică, pe care jura critica modernistă, a fost de mult relegată din discursul critic. Care discurs începe să semene, astfel, cu

aprofundată, cu siguranța autorității referențiale, directe, respect al criteriilor și constantelor critice, orizont larg și deschis abordărilor seducătoare, stimularea unui sentiment de certitudine critică, de care literatura de azi are nevoie. Privirea panoramică nu ignoră nuanțele „secvențiale”, amănuntul revelator, antrenate toate într-o arhitectură critică memorabilă, ilustrată în cărți precum *Secvențe literare contemporane*, I, 2001; *Secvențe literare contemporane*, II, 2002; *Orizonturi medievale*, 2003; *Despre Preda*, 2003; *Eseuri critice*, 2005; *Textul confesiv în literatura română veche*, 2006; *Fragmente de noapte*, 2008; *Secvențe literare contemporane. O panoramă a deceniului 1990-2000*, 2009; *Un deceniu de literatură română. 1998-2008*, 2009; *Zece studii literare*, 2010; *Labirintul mărturisirii. Strategii autoreferențiale în literatura română medievală*, 2012; *O istorie literară a vinului în România*, 2013; *Poeți români de azi*, I; 2015 (ed. a II-a, 2019; *Arhitectura memoriei*, 2016; *Scriitori evrei în cultura română*, 2020; *Critici români de azi*, 2020, cărți recompensate de-a lungul anilor cu premii de anvergură. Daniel Cristea-Enache observa că „Precum Micu, Piru, Manolescu, Negrici și, spre deosebire de multe alte nume de critici și istorici literari, Voncu are capacitatea de a interoga textele literaturii române: de la primele, în ordine cronologică, la ultimele; de la cronicari la autorii generației 2000.” O critică interogativă, cu o sită ce nu-și uzează textura, dar și, am zice, integratoare, în viziunea căreia fenomenul literar din trecut și cel din prezent evoluează fluid și constant, flexibilizat și potențat constant. Preocupările de istorie literară, „interogarea” unor certitudini literare clasice nu-l desprind de

o noapte adâncă, în care mai pâlpâie, ici-colo, asemenea unor stele palide, rămășițele unor certitudini.” Luînd aminte la mărturisirea de mai sus și privind lista cărților semnate de-a lungul anilor de Răzvan Voncu, vom observa disponibilitatea criticului de a opera cu diverse unghiuri de abordare a literaturii, sincron și diacronic deopotrivă, succint sau monografic, tematic (literatura ca istorie, vinul ca istorie...), descinderi în istoria propriu-zisă a literaturii, ca și plonjări în fenomenul literar actual. Și, în toate, vom putea remarca promovarea discursului critic ca o certitudine validată de cunoaștere

creația „necoagulată” a actualității, ci, dimpotrivă, îi cristalizează certitudini de abordare și îi întăresc siguranța condeiului încercat pe reușitele literare în curs. Direct sau indirect, explicit sau nu, spiritul axiologic, forjat în tradiție, își deschide reflexele în aerul actualității.

În *Lectura clasicilor. Mențiuni de istorie literară* (Editura Neuma, 2021), Răzvan Voncu realizează o amplă, relaxată și fermă deopotrivă, aplicată și fascinantă incursiune critică înscrisă într-un arc ce pornește de la Coresi și se încheie la Alexandru Ciorănescu sau Ion Horea, arc secondat de o privire asupra unor aspecte de lectură a clasicilor reflectate în comentariilor unor contemporani, între care Eugen Negrici, Marco Cugno, Alex Ștefănescu, Ioan Holban, Dan Gulea, Horia Gârbea. Criticul este interesat să-și probeze perspectivele critice proprii în „intersecția” cu opiniile critice ale celorlalți, fără să ocolească aspectul polemic. Iată, vorbind despre o „integrală Duiliu Zamfirescu” alcătuită de Ioan Adam și Georgeta Adam, socotită „utilă și pentru o analiză aplicată a ideilor pe care le avea despre roman Duiliu Zamfirescu, într-o perioadă în care romanul era încă departe de a deveni specia principală a literaturii române”, Răzvan Voncu observă calitatea remarcabilă a ediției, „care sfidează convingerea unor «cronicăresc» că nu se mai fac ediții de calitate în ziua de azi”, vizînd o operă care „se constituie în paralel cu stabilizarea treptată a unei norme literare”, prozatorul ilustrînd, „poate mai bine ca oricine altul, cazul scriitorului inteligent, cu propensiuni analitice și teoretizante, dar înzestrat cu un talent mediocru”, cînd „Prea apropiată de istorie, în fond, mărunță și, în tot cazul, revolută, opera sa s-a perimat iremediabil.” Iată, într-o secvență scurtă, este ilustrat tot instrumentarul critic specific autorului: informația de lectură, contextualizarea demersului, prestarea axiologică, jocul ideilor, concluzia irevocabilă. Trimiterile la practici de critică și istorie literară în curs pot fi devastatoare, cum e cea prilejuită de o ediție Dimitrie Cantemir: „Spuneam că sunt astăzi puțini istorici literari capabili să citeze corect, măcar, titlul cărții.

Încă și mai puțini sunt, totuși, cei în măsură să o interpreteze adecvat și să o plaseze într-un context european, în care lucrări similare se referă la alte spații, regiuni sau teritorii din lumea cunoscută.”

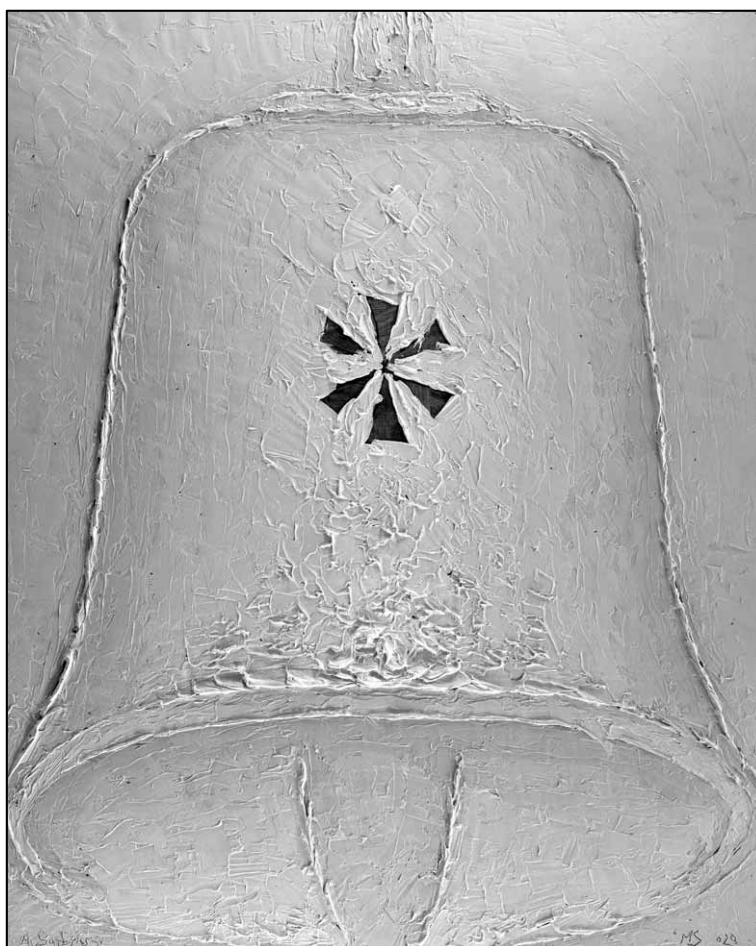
Demersul critic este revelator. Dacă opera lui Coresi este lipsită în general de originalitate, aceasta „s-a născut însă în împrejurări care atestă o serioasă luptă de idei care se dădea pe cuprinsul culturii române”, exprimînd „o remarcabilă unitate spirituală, deși românii erau împărțiți în trei principate, sub două suzeranități diferite.” O ediție critică a operei lui George Coșbuc aparținînd profesorului Gheorghe Chivu, fără să fie receptată așa cum ar fi meritat, „ar putea înviora receptarea lui Coșbuc (receptare socotită intrată în declin, n. n.), oferind alte căi de acces și chiar alte interpretări ale operei”. O pertinentă și cuprinzătoare analiză a condiției postbelice a operei lui Liviu Rebreanu, în care contextualizarea istorică și literară este foarte sugestivă, este ilustrată într-un text intitulat *Liviu Rebreanu – Vertical, într-o posteritate calmă*, romancierul părăsind „grăbit” o scenă literară care ar fi putut să-l încarce de controverse. Însă îngreunată de controverse este mai ales înfățișarea lui G. Călinescu la judecata posterității, trebuind totuși observat că autorul *Istoriei...*, în relație cu puterea comunistă, „nu este numai dezolant, în multe din articolele sale, ci adesea și dezolat”, luînd distanță prin „sarjă” față de realitățile epocii. În interbelic, un poet precum Ion Vinea, cu un chip conturat de suprarealism și avangardism, „observator lucid al scenei politice europene”, se dovedește și o „conștiință lucidă a dezastrului care va să vină”.

Răzvan Voncu remarcă originalitatea lui Alex Ștefănescu în abordarea operei eminesciene (în *Eminescu, poem cu poem*), cînd criticul „îl citește pe Mihai Eminescu ca și cum ar fi un poet contemporan”, ocolind inspirat practicile sulfuroase, adesea tenebroase, ale „eminescologiei” obișnuite și refăcînd gustul pentru sublimul poeziei. Este reconfortant să întîlnim în sumar atenția acordată cărții *Urme ale unor oameni de seamă* semnată de medicul și scriitorul

„bistrițean” Mircea Gelu Buta, a cărui cercetare „se înscrie într-un fenomen mai larg de diversificare a centrelor culturale, început timid în anii 1980 și continuat cu forțe proaspete după 1989”, scoțînd la iveală „ceea ce anii și regimul comunist făcuseră să treacă într-o nemeritată uitare”, în spațiul natal. În *Horia Gârbea – O mitografie a personajului literar românesc* este „glosată” reinventarea istoriei literare „prin personajele sale emblematice”, poetul-traducător edificînd „una dintre cele mai interesante lecturi ale literaturii noastre clasice și actuale, din cîte

avem la această oră.” Și asta într-o carte intitulată „parodic” *Trecute vieți de fanți și de birlici. Viața și, uneori, opera personajelor*.

Răzvan Voncu re-inventează, prin actul critic, accesul la cărți fundamentale ale literaturii noastre clasice, ca și la unele din actualitate, flexibil și ferm, deloc „scoțos” în abordare, cu mare empatie pentru scrisul de care se apropie, generînd optimism în lumea cărților, întărind sentimentul că această lume, agresată de tot felul de disfuncții, are puterea de a-și recîștiga forțele (și) prin actul critic.

Clopot Alb

Poezia, un ghid între lumi

Menuț MAXIMINIAN

O vârstă rotundă marchează, anul acesta, George Vulturescu. De la Satu Mare, unde harta se agață în cui, poetul Nordului a reușit să transmită spre întreaga țară, dar și peste granițele acesteia, proiecte culturale ce au avut în centru promovarea nu doar a literaturii unui ținut, revista *Poesis* găzduind, cu generozitate, în paginile ei, evenimente editoriale, dar și fragmente din opera scriitorilor de pretutindeni, singurul criteriu de selecție fiind calitatea. La șapte decenii de viață, George Vulturescu, pe numele lui adevărat Pop Silaghi Gheorghe, se poate lăuda cu o carte de vizită bogată, de la debutul editorial cu volumul de poezie *Frontiera dintre cuvinte*, 1988, bifând cărți ce i-au adus o mulțime de premii. Amintim aici doar Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor – Filiala Cluj (1999; 2003), Premiul pentru critică „M. Zăciu” al Galelor Literare Radio Cluj, 2001, Marele Premiu „N. Stănescu” al Serilor de Poezie de la Desești (1997), Premiul „Corona Carpatica” al Asociației de Literatură și Artă Uniunea Scriitorilor din Zakarpattia, Ujgorod, Ucraina (2003), Premiul „N. Stănescu” al Uniunii Scriitorilor din R. Moldova (2008). A fost tradus și a publicat poezie în limbile: slovacă, franceză, germană, engleză, maghiară, letonă, sârbă, chineză, suedeză, italiană, rusă.

Volumul *Printre vânătorii de orbi*, apărut la Editura Junimea, în Colecția Cantos, având coordonatori pe Ion Holban și Lucian Vasiliu, surprinde ipostaze din atelierul de creație al poetului George Vulturescu la maturitate. De altfel, este o carte dedicată întru totul liricii, cea care își are prelungirea în eternitate, poetul atrăgându-ne încă de la început atenția asupra acestui fapt: „Cămașa poeziei nu se țese pe lumea aceasta”. Vorbim

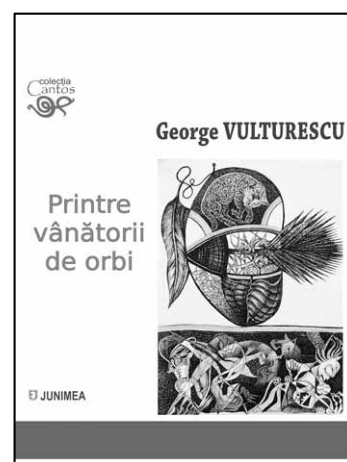
despre receptarea poeziei de către cititori, dând de multe ori exemplul unei ferestre prin care trebuie să treacă emoția dinspre autor. Poetul este, până la urmă, cel care se dezbracă prin cuvinte în fața publicului său: „cămașa-l face pe poet transparent/ ca să poată trece prin zidul de umbre al nopții/ unde se rotesc silabe secrete/ care rup sigiliile dintre morți și vii”. Că poezia poate fi un ghid între lumi o știm, la fel cum știm că poetul poate să

unească distanțele aducând, prin versuri, vremurile împreună. „Poemele mele sunt un manual de mers prin ceață”, declară acesta. Despre rituri, mituri, povești ale trecutului și teme ale viitorului este poezia lui George Vulturescu, o prelungă declarație pentru slujirea cuvântului. „Mi-am văzut din nou lupul din copilărie/ sticlirea din ochii lui de atunci, din pădurea satului/ se împletește cu privirea mea de vis/ precum își torcea mama fuiorul din caier”.

Cine nu-și cunoaște trecutul, cine nu își

așază amintirile într-o cutie a sufletului, pe care s-o deschidă din când în când, nu va reuși să transmită emoția de care cu toții avem nevoie, mai ales în poezie („Ochiul care plânge poate deosebi o ființă vie de una moartă”).

George Vulturescu ne vorbește despre „Sfântul vers neterminat” care așteaptă sacrificiul, la fel ca zidirea oricărei lucrări

În oglinda lecturii

trainice: „Moartea este pâinea de zi cu zi a poetului/ asta e pâinea lui din care nu rămân firimituri/ pentru că porumbeii știu și/ zboară peste pâinea morții”.

Lucrând la cartea de căpătâi, pe care și-o dorește fiecare scriitor, poetul jonglează cu timpul: „Ca o stea stinsă de mult/ o lumânare pe care o aprindea mama/ îmi trimite și astăzi lumină/ cartea Nordului la care scriu/ îmi îngăduie asta”. Când conturezi o poezie, te transpui parcă într-un alt spațiu precum într-o capsulă a timpului în care devii captiv până cuvintele se așază pe foaia albă: „În poeziile bune/ nu intri niciodată ca pe o ușă/ nu le poți sări pragul precum ți-ai face vânt peste un pârleaz/ nici nu te poți furișa precum ai da deoparte vâlul pictat/ al unei draperii”.

Despre lumină și întuneric, despre viață și moarte, despre ieri și mâine este poezia lui George Vulturescu scrisă în acest volum într-un vers liber care, parcă, dă libertatea unei expresii mai nuanțate a cuvintelor. Este, dacă vreți, ca o prelungire a clipelor care mereu îți vor rămâne în dreptul inimii: „Nu sunt urme prin omătul paginii, mamă/ la asta chibzuiesc/ cum să trec până la celălalt cuvânt/ precum mă luai de mână și mă duceai/ până la icoana bisericii din sat”.

Și tot George Vulturescu ne spune că „poezia se îndepărtează de poezi”, amintindu-ne faptul că, odată ieșită în lume, aceasta își are propriul destin: „poezia este precum rădăcina copacilor/ se îndepărtează de ramuri și frunze/ pe o suprafață la fel de mare ca și

coroana lor/ de parcă s-ar îndepărta de poezi/ și se retrage spre locul ei”.

„Unele poeme sunt adevărate arte poetice. Pe tema relației poet-creație, a responsabilității poetului, a procesului de creație, a naturii divine a acesteia. Din același câmp lexical se repetă cuvinte ca poet, poezie, poeme, cuvinte, literă, capodoperă și se rețin metafore ca „via mea de litere”, „omătul pagini”, „lințoliul cuvintelor” etc. O poezie și un poet care încearcă, cu fiecare nou volum, să-și fidelizeze cititorii”, afirmă despre volum, într-un material din revista arădeană *Arca* Lucia Cuciureanu.

Despre poezia lui George Vulturescu s-a scris mult de-a lungul timpului, amintind aici, în ceas aniversar, doar două păreri. „Aceasta e, de fapt, religia poetică a lui George Vulturescu: versuri de primejdie, versuri degrabă vărsătoare de sânge nevinovat; versuri vampirice la urma urmei, care trăiesc, de fapt, exclusiv cu sânge, vorbind astfel de terifianta poemului” (Al. Cistelecă). „Se știe prea bine că George Vulturescu și-a creat și asumat o întreagă provincie poetică: Nordul. Nordul lui Vulturescu e un ținut pietros, cu pietre care au coajă și pe care „poți rătăci toată viața”, (Ion Mureșan).

Dacă destinul personal nu l-a răsfățat întotdeauna pe George Vulturescu, scrisul a fost pentru el o descătușare, propunând lumii, prin cărțile de poezie, dar și prin cele de critică literară, o altă față prin care lumea se poate salva, cea a cuvântului.

Flori

Prezentul ca sursă de inspirație poetică

Olimpiu NUȘFELEAN

Cînd lumea credea că și-a găsit o cale pe care se poate așeza cu cele mai frumoase și optimiste credințe, a venit pandemia. Cînd poezia părea că nu mai găsea resurse să se reinventeze prin cărți, a venit această (nouă?) nefericire care se conectează la sursele de inspirație. Desigur că literatura are întotdeauna puterea de a cuprinde orice stare problematică, aducînd-o sub puterea cuvîntului întremător.. Căci starea pandemică nu înseamnă doar claustrare în spatele ușilor închise, unde scriitorii, decît să se uite la televizor, citesc și scriu. E și o stare de provocare a ființei, care, iată, e invitată să-și chestioneze duratele. Și să găsească puteri care să-i fortifice condiția. Într-un asemenea demers se instalează și căutările unor poeți care aleg să înțeleagă timpul care trece peste noi.

În volumul *Și zeii purtau măști* (Editura Tracus Arte 2021), Sorin Ivan, cum afirmă Horia Gârbea în prefață, „își adjudecă partea sa din existența imprevizibilă în timpul unei maladii care a răvășit lumea și o convertește în poezie”. E o poezie în care lumea, oamenii, iubirea, speranța (concepte sau teme ce împart cartea în patru capitole) prind contur din cotidianul parcurs de un suflet sensibil și ultragiatic. Este chiar sufletul omului confruntat cu maladia, pe care o percepe nu ca pe un dat trimis de o instanță supremă, ci ca pe o mare nedreptate venită (autonom?) peste umanitate. Este o nedreptate fără alternative. Și asta deoarece chiar sacrul izbăvitor este pus la încercare. În poemul care dă titlul volumului, este surprinsă acea exacerbare a răului care afectează identitatea și inhibă cele mai frumoase trăiri: „ne era teamă de multe ori/ că nu ne vom putea concepe altfel/ viața pe noi înșine destinul iubirea/ [...] decât purtând măști ascunzându-ne/ ferindu-ne unii de alții/ și de răul care bântuia/ de atîta vreme pămîntul”. Marea spaimă vine nu doar din amenințările imediate, ci și din închiderea dialogului cu instanțele supreme, dispariția semnelor tămăduitoare, a

iubirii care fortifică existențele: „din cînd în cînd ne ridicam privirile/ departe în ceruri/ așteptînd să se întîmple ceva/ să ne vină un semn de acolo/ și ni se părea în nopțile albe/ cînd ascultam cum bate inima lumii/ că și zeii purtau măști/ tot mai însingurați/ tot mai străini de ei și de noi/ neîubindu-se/ neîubindu-ne”. Iubirea este văzută ca o autentificare a existenței și identității. Pierderea iubirii este pierdere a ființei, a reperelor superioare, care sînt percepute cu ajutorul imaginarii, a „închipuirii”, a puterii părerii, expresia a individualității, dar și a unei conștiințe comune. Individul pierde puterea de a-și imagina salvarea, reperul magic.

Omul se simte trădat de apărătorii consacrați de tradiție, precum zeii: „oamenii se treziseră deodată singuri,/ zeii fugiseră demult” (*zeii fugiseră demult*, poem care deschide cartea). Dar marea dramă este dată de aspirația omului de a lua locul zeilor, fapt realizat în aparență: „ne crezuserăm zei,/ mai presus de toți oamenii,/ deasupra timpului, a vieții și a morții,/ știam că iubirea ne face eterni” (*noi, zeii*). Dar e o iubire/ fericire falsificată, de neidentificat (v. „te-am privit în ochi de atîtea ori/ și nu te-am recunoscut” – *niciodată*). Așa că reproșul adus zeităților este, în aparență, retoric. Realitatea atroce este descrisă într-un poem precum *știrile zilei*: nici un semn de îmblînzire a fricii/ un tsunami de care n-ai unde să te ascunzi/ măști stare de urgență carantină lockdown/ țări închise orașe închise inimi închise// urlă crainicii prompterele televiziunilor/ curg știrile pe burtiere ca un rîu murdar/ care duce cu sine iluziile

oamenilor/ [...] / scade prețul vieții la bursele destinului”. O „cursă a morții”, consumată într-un ținut înghețat, generând o desprindere de marile revelații, ca în *ninge cu frică peste neliniștile lumii*: „nu ne-au mai nins ninsorile fierbinți/ n-au mai căzut peste noi din ceruri/ fulgii poveștilor frumoase și ai minunilor/ și-am rămas cu ochii pierduți în scrumul așteptărilor”. În realitatea desacralizată, omul nu-și mai găsește locul, se retrage și el, ascuns într-o lume virtuală: „nimeni nu-și mai amintea când plecase ultimul om/ pentru că nu mai era nimeni să-și amintească”. În această „lume nouă totul era posibil/ totul mai puțin viața adevărată/ iar ei continuau să trăiască tot mai singuri/ retrași între hologramele amintirilor/ murind puțin câte puțin în fiecare zi” (*hologramele amintirilor*). Încercând să-și păstreze identitatea, eul poetic are sentimentul unei singurătăți apăsătoare, în care se afundă tot mai tare: „stau într-o celulă scobită/ în muntele meu de singurătate/ [...] / aud doar tăcerea asurzitoare a pietrei/ [...] / visez la cerul albastru și simt de departe/ adierile sălbatice ale mării”. O singurătate care poate aduce înstrăinarea, unul dintre cele mai mari pericole pentru poet și pentru om: „poate nu va mai ști nimeni cine sînt/ poate nici tu nu mă vei cunoaște/ voi fi doar un străin venit de niciunde/ adus din larg de vîntul uitării” (*voi fi un străin venit de niciunde*). Confrunțați cu toții cu „o frică a nimicului” (*iubirea era principiul suprem*).

Conformîndu-se condiției sale (privilegiate prin puterea cuvîntului), poetul, rătăcit în deșertul ființei, nu se dă bătut, el continuă să caute „sensuri în galbenele file/ în lume și-n stele ca bătrînul dascăl” (*mierea sălbatică a speranței*). Stăpîn oare peste Cosmos? Parcă încercînd să-și recapete suflul existențial, poetul se răsfață la un moment dat cu un fel de cantilenă, *balada iubirilor mediterane*, în care măsura, rima și ritmul dau tonus cuvîntului: „floare albă de leandru/ te revăd în gîndul tandru/ la mijloc de hemisfere/ printre zodii efemere/[...] / parcă sunt de-atunci milenii/ scriu poeme și ectenii/ spun balade și litanii/ implor vremea conjur anii...”, invocînd fuga din „lumea ternă”. E un fel de joc, comis la vreme

de dezastru. Ca un haz de necaz. Deloc cinic. Dar cînd spunea că sacrul se retrage din lume, poetul nu se referea doar la zeitățile păgîne purtătoare și ele de măști. Era, desigur, o referire ce ținea de „retorica” volumului de versuri. Eul poetic îi are în vedere și pe cei fericiți cu harul divin – sfinții, prizonieri ai timpului apocaliptic: „sfinți însingurați în globuri de sticlă/ nu-și mai atingeau nici privirile/ nici cuvintele și nici sufletele/ [...] / se temeau unii de alții mai mult ca oricînd/ oricine putea deveni fără să știe/ omul care aduce sfîrșitul” (*sfinți în globuri de sticlă*). Poetul însă, prin exercițiul ecteniei invocat mai sus, se întoarce spre divinitate, prin invocarea semnului salvator, „porumbelul meu de argint”, descins „poate tocmai din Vechiul Testament/ ca un semn că nu e totul pierdut” (*știrile zilei*). Direct, este rostită o *rugăciune*: „Doamne, în pustiu și paloare,/ mai dă-ne puțină ninsoare,// neaua prin deschisele uși/ să curgă pe aprinse cenuși,// răul din lume să-l stingă/ și pace din ceruri să ningă,// prin fulgii curați de zăpadă/ Lumina-Ți pe noi ca să cadă!”

În *Și zeii purtau măști*, Sorin Ivan operează un subtil joc al timpurilor verbale. Timpul pandemic este exprimat mai mult la trecut (v. „iubirea era tot mai puțină” – *aproapele devenise departele*), în vreme ce timpul speranței sau chiar al refacerii se consumă la... prezent (v. „lumea se naște din ploaie” – *ploaie de vară*). Ca și cum gramatica ar putea deveni (și ea) salvatoare. Avem de-a face cu poeme pe două voci, cu alternanțe între eul liric individual și eul liric colectiv, desfășurate în meditații privind nefericirea individuală sau a unei comunități, menite într-un fel să exorcizeze durerea. Printr-un proces atroce, falsele măști (ale binelui, bucuriei, seninătății mimate) au fost înlocuite cu „masca molimei” (v. *măștile iubirii*), ca astfel ființa să fie antrenată într-un examen necruțător, de la care să pornească înnoirea acestora. În cele din urmă, terapia durerii oferă ființei posibilitatea unei înmiresmări, „ca-n primele zile ale paradisului” (*o pasăre a zburat de pe umărul meu*). O șansă la recuperarea fericirii pierdute.

„Meșteșug sucit și gingaș/ anevoie de potrivit”

Iacob NAROȘ

Motto: „De-o viață de om îmi zornăi silabele slabele
Îmi pipăi cuvintele mele ca zimții de stele” (*Sufletul ectopic*)

Remus-Valeriu Giorgioni – poet și prozator, născut la 2 decembrie 1952, în comuna Fârdea, Timiș; o succintă prezentare îi aparține lui Adrian Alui Gheorghe, chiar pe coperta a patra a plachetei de față intitulată *Scandal în colonia de scribi*, (Editura Junimea, Iași – 2020, Colecția „Cantos”, Cuvânt însoțitor de Adrian Alui Gheorghe, Coordonatorii colecției: Ioan Holban, Lucian Vasiliu): „Poet discret în spațiul public, dar extrem de ofensiv în spațiul imaginarului, al metaforei, al lumii care rodește din sămânța sănătoasă a cuvântului.”

Redactor la ziarele: *Lugojul*, *Activitatea lugojeană*, *Actualitatea* și revista *Banatul*, poetul a colaborat la: *Orizont*, *Ateneu*, *Luceafărul*, *Transilvania*, *Tomis*, *România literară*, *Steaua*, *Ramuri*, *Orient Latin*, *Arcade*, *Mișcarea literară* etc. A publicat volumele: *Te caut, poezii religioase pentru copii*, Oradea, Metanoia, 1991; *Din rostirile pelerinului*, poeme, Oradea, Metanoia, 1992; *Pelerinul... Alte rostiri, versuri*, Oradea, Metanoia, 1994; *El-Ariel*, basm în versuri, Oradea, Metanoia, 1995; *Norul de martori*, versuri, Timișoara, Marineasa, 1996; *Fâlfâiri de aripi ale păsării colibri*, poeme-haiku, Lugoj, 1997; *Apartamentele spaimei*, proză scurtă, Danemarca; *Briciul Dalilei*, roman, Timișoara, Augusta, 2001; *Mașina meloterap*, poeme, Timișoara, Brumar, 2002; *Un suflet ectopic*, poeme, Timișoara, 2003; *Crucișătorul Poema*, poezii, Timișoara, Brumar, 2005; *Pe aleea cu incunabule*, Timișoara, Marineasa, 2005 ș.a.

O primă direcție a poeziei din această plachetă o constituie arta sub forma ei cea mai

pură, poezia, poetul fiind acela care „hălăduiește pe coclauri de cer” și „ține cuvintele de căpăstru.” (*Corabia de cuvinte*). Vom întâlni frecvent un ritm adecvat și multe rime vesele bine meșteșugite: ortografie/ ortoepie; „candidat la nesfârșirea desăvârșirii”, „Scribul fost scripcar/ mare scârțar”, „Pitic piti-/ pitic și peltic”, „Statu-palmă barbă (și) fără-cot cu limba de-un cot”, „sala sulurilor”, „trestie-tristeți vaste, plaivaz de trestie”, „suflet suflecat”, „impunătoare impunitate”, „stihie stihuitoare”, „Maria și marea”, „Marea cea mare și Maria cea Mică”, „el asistă pasiv-parșiv și persuasiv”, „celesta caleașcă”, stelaj-atelaj”, „stel age”, Esop-isop”, „vremelnică și părelnică”, „nejel(u)it”.

Poetul se declară caligraful Valeriu Grămătiș, scrib stând cuminte la masa de brad, fost marinar, observator din lucarnă, într-o lume a coloniei de scribi plină de prințese înaripate, iar cartea din bibliotecă e personificată (iese, sare, aterizează, „planează peste văi și crevase și-n ceruri interioare”). O lume de basm e în juru-i: carete, poștalioane, castele, diligența de seară și luna („luna însăși în rochia ei de seară/ ca o turtă de ceară/ profilată pe cer”, *Bal la castel*). În *Ciorba de litere/ supă de vorbe* – are de toate: legume și zarzavat plus sintagme, locuțiuni rare sau

savantlăcuri”, condiția sine qua non – „să fie literară”, simplă și literară. *Corabia de cuvinte* – sau boala de a scrie pe puntea unei corăbii, ca material de construcție: vocale, consoane, sintagme locuțiuni/ Poezie și proză teatru eseu, roman mai rar.” Poetul e și păsărar, sofist, se autodefinește ca: „Eu-Sunt-cel-Ce-sunt”, e și pisar (cel ce aranjează literele în text, uneori plonjează în contemporaneitate bruscă („Mirică din Ferentari – colegul cel mai harnic”). Prin toate aceste metamorfoze, el candidează la „nesfârșirea desăvârșirii.” În poemul *Într-o bună dimineață*, poetul e fecior de împărat, prințesa trece de la bombă sexy la cea incendiară a bibliotecii. Poezia e un meșteșug sucit și gingaș/ anevoie de potrivit, „o prorocire lumească hazlie și colilie.” (*Stihurghos, robul romantic*). Scribul va trece prin stadii ignobile de la logofăt domnesc, la diac și copist, apoi ipistat, locțiitor, cămăraș și paharnic, vătășel, vornicel, vătaf, șef al cântălariei poeticești, făt-logofăt, șef peste obiceiuri și, în final, din arivist arhivar ajunse ministru plenipotențiar „al treburilor dinăuntru/ ale tuturor.” Când scrie istoria patriei ajunge logoreic (politician). În *Scandal în Colonia de scribi* asistăm la o ceartă între scribul regal și caligraful cel mic zis „Grămătiq”, cartea ne apare „ca o pâine mare și albă, uitată/ abandonată pe vatra/ din sufletul meu.” Scriitorul și arhivarul, „el bate câmpii cu grație/ pe suprafețele-ntinse, deștelenite/ ale istoriei literare” (*Om de trestie*).

O temă predilectă e marea (*Bătrânul și Marea*), „valul ce-i proiectează pe cer viața.” În ciclul III, intitulat *Maria și Marea*, întâlnim imagini care exprimă marea, luna, lumina, soarele și viața. Marea ca „o fiară nedomolită” este pomenită prin Petru și Isus care predă pescuitul universal, de reținut că în *Panegiric marin* – apare remarcă „Meditația și apele stau logodite pe veci.” Raportul poetului cu divinitatea: „Și mi-ar plăcea/ mai degrabă să ascult/ pașii tăi liniștiți fășâind peste ape (*Iehova, liniștea ta!*). Marea ne apare ca „un monstru în levitație”, dar și lină strălucitoare”. Între mare și viața omului e o corelație veche (omul – e astrul răătăcor/ prin noaptea neagră a intermundiilor/ necurmat călător” (*Cum*

marea, înmulțirile ei de talazuri). Marea apare alături de vânt și pământ, de Maria. O definiție a poeziei prin Cesar Vallejo: *Poezia este o rană prin care se scurge tot sângele din trup*. Comparația mării cu poezia, mir sau iubire, de remarcat câteva asocieri aparte: „Maria și Marea, Marea cea mare și Maria Mică”. Femeia și marea ca temă marină e întâlnită în *Fata mării, liană albastră*, („bărbatu-i o ancoră, femeia un port/ în care el menit este/ a ancora”. Marea e moarte, tristețe, singurătate și depărtare. Sindromul Ulise al celor care pleacă în călătorie apare în *Sindromul Ulise. Marea și Borges* – marea e element primordial, Poezia și obsesia ei – marea eternă în *Marea și Borges*. Oceanul, amurgul, răsăritul de soare, zenitul, ochiul mării, vântul „care își țese de zor digresiunile lirice”, marea ca un suflu atemporal, „ea face zilnic istorie”, poetul și marea – iată o înfinitate de motive și variațiuni pe aceeași temă.

O altă caracteristică proprie poetului e faptul că multe dintre poeme au o dedicație precisă către alți confrăți de condei, un fel de provocare cavalierească într-ale scrisului, e vorba de Ion Cocora, poetul Dumbrăveanu, Gh. Zimcescu, în memoriam, Magda U. (personaj din *Bursa de iluzii* de Magda Ursache, 2018), Petru Ursache, Lucian Vasiliu și revista *Scriptor*, Gellu Dorian, Monica Rohan, Adrian, poet european, sau citate biblice (din Cronici, Ecclesiastul, Regi, Matei și Psalmi). Sunt amintite repere mai vechi și mai noi ale culturii și civilizației: Cioran, Noe, Manole și Ilie, Iehova, Cain, Solomon, Hades, Elisei, Eratostene, Moise, Ezechiel, Esop, Akademos, Șuşkin și corbul lui Poe, Adam și Eva, Platon, Ulişe, Borges, Dumnezeu. Alte teme ca: timpul, tăcerea, aluziile biblice, cerul, valul, mările interioare se intercalează firesc printre cele majore deja pomenite mai sus.

O mare diversitate în ceea ce privește vocabularul poetic, întâlnim „un veritabil enciclopedism criptic”, în primul rând, abundă formele populare și arhaice care dau coloritul necesar epocii recreate: agie, cântălărie, depeșă, ferpar, faeton, lucarnă, caretă, poştalion, izbă, incunabile, vălătuc, a se flendura, ipistat, cămăraș, făt-logofăt, a lua în

tărbacă, crăvăți, chelar, veselar și pitar, vistiernic, vătășel și vornicel, herald, bucoavne, terfeloage, poclit, grămătic. O altă categorie: athanor, entropie, escatologie, glomerule, hypostasuri, drone aerostate, dirijabile și planoare, postmodernichos, apostilă, indene-gabil; altele sugerează mediul marin: stabilopozi, land-less-ness, ampenaj, zenit, ochiul mării, parâmbă, cabestan.

Referințe critice în periodice: Ion Gheorghe, Alex Ștefănescu, Gheorghe

Grigurcu, Ștefan Manasia, Bogdan Alexandru Stănescu („limbaj intelectualizat sacru și laic”), Paul Aretzu („poet de raftul întâi”), Marian Barbu, Adrian Dinu Rachieru, C-tin Sorescu, Eugen Dorcescu, Toma Grigorie („poet de rezistență”), iar în volume: Olimpiu Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni*, 1996 și Al. Ruja, *Scriitori din Banat*). Cu această plachetă, Remus-Valeriu Giorgioni își asigură un loc „confort sporit” în „raiul literaturii române” (Adrian Alui Gheorghe).

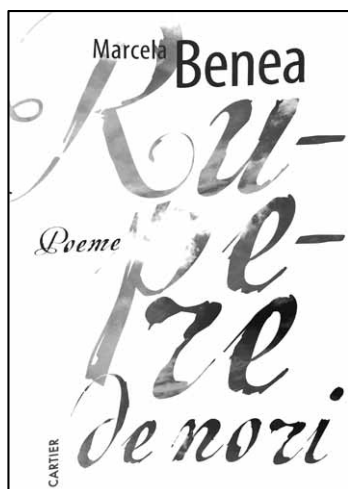
Casă, Vâlcea

Poezia care naște atâtea alte poezii

Liliana OREHOVSCHI

Volumul *Rupere de nori* este cea de-a cincea carte a poetei Marcela Benea, care a debutat în 1974, la 26 de ani, cu volumul de versuri *Zestre*.

Așadar, 5 cărți în 47 de ani, pare puțin, pentru că nu ține neapărat să se impună lumii ca poet, nici nu se impune să scrie. Versurile îi răsar firesc, dintr-un preaplin rezultat din „iubirea cu lumea”, chiar dacă Poezia o hăituieste și o ronțăie:

„Îmi rumegă/ în cele din urmă și numele/ doar ca să-și însușească/ înfățișarea unei gravide;/ Abia născută, gata să nască.”

Așa este poezia Marcela Benea, rotundă sau de o formă neclară, dar plină de rod, gata să nască atâtea alte poezii, câți cititori, pentru fiecare după chipul și asemănarea sa.

Poemul care deschide volumul, *Sunt cartea*, începe cu versul-reproș adresat sieși:

„De ce lași tu să se creadă că ai fi o carte deschisă?”

Toate secretele tale stau și putrezesc în pământ.”

Dacă măcar un secret ar răbufni la suprafață, oamenii s-ar pomeni cu o nouă formă a Poruncii lui Dumnezeu, una modernizată:

„Eu sunt cartea – beți-mă, mâncați-mă,/ Lăsați-mă goală, fără cuvinte.”

Taină despre poezia care este mirul și aroma, și supliment alimentar, și pastilă de întinerire, și izvorul nu poate răzbate din pământ, iar poetul rămâne un fel de Cassandra sau Laocoon care pot salva Troia, dar nu sunt auziți. Astfel personajul liric se pomenește închis în găoacea unui ou nematurizat de unde i se adresează cititorului parcă în glumă:

„Așteptați-mă cu răbdarea voastră/ Pusă la încercare”.

În acest ou se mai află și un altul, mai mic, oul ochiului:

„Închis/ Tăinuiește în el/ Imaginea lumii:/ Mai bună, mai rea.”

Ni-l apropiem și deodată suntem „În stația de troleibuz” de pe Bulevardul Traian, unde, întins pe bancă, încearcă să adoarmă omul străzii, iar deasupra lui – luna, o jumătate de mămăligă tăiată cu ața, o casă mergătoare pe cer.

„E vară aici...”

Și la Nisa e sezon estival...”

...dar Moartea ciuruiește dintr-un kalașnikov oamenii ieșiți pe promenadă, camionul ucigaș intră-n mulțime, umplând Singurătatea lui Dumnezeu cu suflete, încă pline de spaimă și încâlcite în știrea sinistră despre un nou atac terorist.

Apoi perspectiva asupra morții se schimbă dinspre alte vremuri, când:

„Copilă fiind/ Confundam cimitirul cu Raiul/ Atât de strălucitoare era iarba/ În care dormeau morții noștri.”

Acum nici Moartea nu mai este cea de altădată:

„Ea își camuflează prezența/ acoperită fiind de o muzică sintetică/ ce-i induce-n eroare pe toți:/ cei bătrâni sunt lăsați/ să se vaiete cât încă mai pot/ celor tineri veșnic grăbiți/ li se înscenează un accident rutier/ cheamă poliția/ marchează cu creta locul accidentului/ măsoară scrie/ deschide dosare penale.”

Moartea și munca (cea educativă, care exclude munca intelectuală, burgheză) sunt la fel de ironizate:

„Slavă ție muncă ce-nnobilezi!/ muncă tu, ce golești creierul/ ce ostenești trupul/ ce muncești omul/ muncă silnică călare/ pe spinările încovoiate ale unora!/ Muncă neobosită/ ce nu te mai termini niciodată/ muncă preluată cu demnitate de viermi/ ascunsă la loc întunecat/ neafișată/ și unde o rumoare oarbă/ rece și umedă/ ține loc de slogan.”

Acum când lumea e atât de schimbată și luna pare de gheață:

„O sobă fierbinte ne va încălzi/ Fără să ne coste ceva:/ Doar idei răsuflate,/ Senti-mente lipsite de valoare,/ Zgârcite metafore.”

Pentru că eroina este poet care a stat

Dragă Ionela,

mi-a plăcut ideea Dumneavoastră de a prezenta o carte apărută la Chișinău și, fiindcă ieri Marcela Benea a împlinit 73 de ani, am încercat să fac o prezentare a cărții care i-a apărut la *Cartier* în februarie 2021, într-un tiraj de doar 300 de exemplare. Penultima carte a sa, *Evadare din frescă*, a avut un tiraj de 1000 de exemplare, din care n-a vândut niciunul, le repartizează bibliotecilor, școlilor din republică, zice ziarul *Timpul* de la Chișinău. Așa se citește la noi poezia. Aș vrea să conving membrii Cenaclului Coșbuc să caute *Rupere de nori* pe la librăriile din România sau în cele online, de aceea pun în prezentarea mea mai multe fragmente din acest ultim volum al poetei și un minim de comentarii din partea mea.

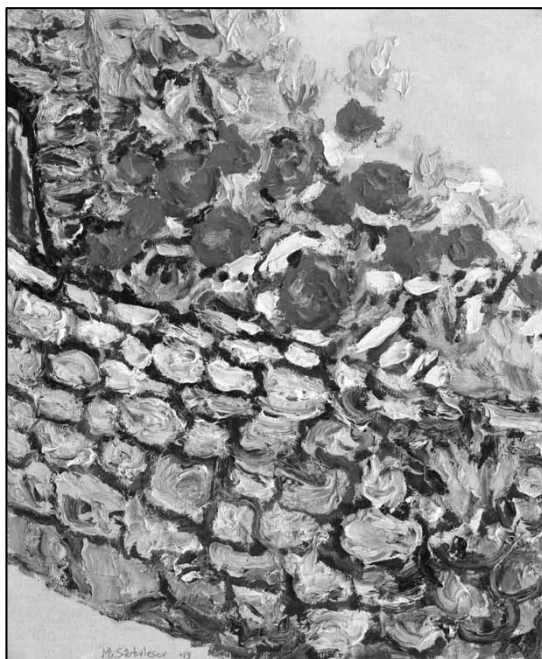
L. Orehovschi

„Închis/ în interiorul/ fără ferestre/ al scoicii/ a meditat îndelung/ la chipul necunoscut al luminii.”

...și a înțeles *Ce dulce e viața*, raportată la litera scrisă, textul final al volumului *Rupere de nori*, recent apărut la Cartier:

„Sfântul Ilie râde în hohote./ Ecoul râde și el/ Cu lacrimi.”

Cerul bubuie și se frânge, vărsând odată cu ploaia caldă de vară lumină de stea peste noi. Aceasta este poezia Marcelei Benea.

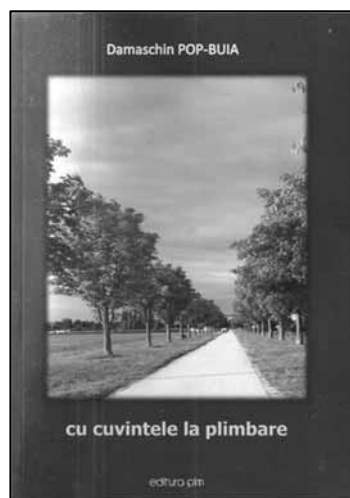

Zid cu flori la Balcic

Cuvinte din depărtare pentru cei apropiați

Iacob NAROȘ

Damaschin Pop-Buia – născut în Maieru, 1961, absolvent al Facultății de Litere, secția română/ franceză, la Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, 1990. După doi ani de profesorat la Mediaș, se stabilește în Germania, la Ostfildern. Din 1994, lucrează la Arhivele

județului Esslinger, de lângă Stuttgart. A colaborat cu poezie, critică literară, eseu și traduceri la: *Convorbiri literare* (Iași), *Magister* (Sibiu), *Vatra* (Tg. Mureș), *Cuibul visurilor* (Maieru), *Mesagerul literar și artistic* (Bistrița). Volume publicate: *Poezii plâng*, Editura Clusium, Cluj-

Napoca, 1997; *Mângâind ninsori la Maieru/ Caressant des neiges a Maieru*, Ediție bilingvă română/ franceză, Editura Aletheia, 1999, versiunea în limba franceză – Florin Avram. Au scris despre poezia lui: Icu Crăciun și Sever Ursa (vezi și Antologia *Autori măiereni* de Icu Crăciun și Iacob Naroș, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, pp. 424-430). Apare în dicționare literare și antologii, face traduceri și este membru al ASSBN.

Firul roșu al plachetei semnate de Damaschin Pop-Buia (*cu cuvintele la plimbare*, Editura pim, Iași, 2021) este legat de cuvântul „nenăscut sau nespus”, „fierbinte”, „de cuvinte șlefuite”, „dealuri de cuvinte”, „vreascuri de cuvinte”, vocale, metafore, silabe, „versuri puse la uscat”, chiar și posibile „tranșee de litere”, Poezia ca atare și autodefinirea poetică, coabitarea poetului cu lumea cuvintelor în: *Cu cuvintele la plimbare* – poem ce dă și titlul volumului de față – de sub „o cergă cârpită cu nori”, poetul scoate la iveală cuvinte „încă mirosind a cerneală”, cu care iese la plimbare

„pe drumul gândului/ în lung și-n lat.” Alteori cuvintele sunt cuibărite adânc în suflare”, iar vocalele au „o lumină scăpărată” (*dor de Hölderlin*). În *frunze și mâini* – vocile și versurile sunt puse „grijuliu la uscat”, în *agrafă de septembrie* – întâlnim „creste de cuvinte”, în *strigăt rotund*, versurile sunt puse la uscat „ca două umbre dansând la mijloc de eu și tu”). *atunciînacum* – alături de silabe și cuvinte apare un interlocutor omniprezent învăluit în mister, prieten sau iubită, în *ceasuri și ani* – predomină cărți și litere, cărțile cresc direct din trup, *de la A la Z* – cu buzunarele doldora de cuvinte fierbinți, poetul alcătuiește „tranșee de litere/ cuvinte pentru altcineva”, *lângă poem* – poetul e față-n față cu poezia („cum credeam noi în vremuri adolescente/ copii trecând desculți pe sub lumina lăptoasă”), *tăișul de priviri* – artă poetică („pe tăișul de aur/ al privirilor/ ne cântăm unul pe celălalt”, „cuvintele șlefuite sunt siluete de metafore”, „ele se nasc în piruete”. O autodefinire poetică o întâlnim în *poet desuet* („nu-l știau prea mulți/ căci până mai ieri/ purta vâlul acela/ de file rupte dintr-un calendar vechi”), în *ipostază de carte* – „era de cuvinte și de litere”, iar în *înălțare* aflăm că „e demodat să scrii poezii/ e aproape un joc inocent/ dar infantil.” Aceleași cuvinte sunt îmbrăcate în lacrimi (*burice de stele*) sau coapte (*la plimbare*). Cuvintele ies la plimbare, poetul ne îndeamnă să mergem pe urma lor (*pe urmele cuvintelor*) și, în cele din urmă, avem îndemnul de-a fi alături de cuvinte („mi-e bine când sunt cu voi/ cuvintelor/ și vouă la fel/ când sunteți cu mine”). „Ne cunoaștem de mult/ suntem prieteni la cataramă/ voi în coperte și cărți legate/ eu mergând pe urma voastră/ până la contopire/ nu mai suntem demult separați/ îmi spuneți voi” (*coabitare*).

Amintirea copilăriei constituie o altă tematică preferată, prin ochi de copil, ninsoarea, ulița copilăriei, cerul – toate sunt prezente în cântare (*de la capăt*), vrafuri de amintiri îl năpădesc: masa din tindă, seara de sânzienă,

liniștea lămpii, toate amplificate de jocul cu amintirile în țară străină (*întoarceri*). Elogiul mamei e prezent în același poem: „o să mă întind lângă tine/ să-mi spui cum mă legănai/ în vremi de odinioară”) sau în *paranteze* ori *amintire cu toamnă și mamă*– unde mama apare „singură prin șopronul de acasă pregătind de foc surcele/ eu/ cu mâna întinsă spre ea/ prin lungă fereastră/ copil încurcând ceață cu mătăasă”, iar în *doi* – „mama trebăluiește încă”. Jocurile copilăriei: jocul de-a vara în *dor de Hölderlin* – toaca bisericii din deal/ venea pe jos/ pe la fiecare/ semănând în casă cântare”. În *ești frumoasă toamnă* – e prezentă amintirea copilăriei: „în noi ne cunoaștem/ încă din vremea în care/ copil fiind/ cu frunze din grădina bisericii/ mormânt îmi făceam.” Un voal de amintiri e prezent în *contemplare* – „du-mă din nou peste deal/ ori peste vale”, iar „cozonacii odihneau pe masa bunicii”. Ulița copilăriei în *ploaia ca neîncetare* – „ploaia asta mărunță/ mă trimite încet și lung/ către ulița din copilărie/ însoțind Someș și deal/ măguri înalte/ în povești nemuritoare.” Copilăria și satul natal apar și în *Someș și dor de șezători* „du-mă Doamne-n prund de Someș/ printre pietre puse pup/ să mă uit pieziș la stele/ n nopți cioplite în văzduh.” Satul și obiceiurile lui arată astfel: „cu icoane fete-alese/ și cu glasuri de flăcăi/ jocuri multe cu mirese/ și mireasa dintre văi.” Alte amintiri: țiganul cu căldarea, bunica și fiertul prunelor („seri și șezători/ de probe la banda Jianu/ de caier și de fuior”). Stelele – „copil fiind le comparăm cu un fel de surcele/ rupte din cer aprinse și lucind pe cărare lactee.” În *rendez vous* – Crăciunul și amintirile: „doar amintirile de te mai recunosc/ te uiți din spate peste timp”. Copilul din amintiri e „desculț pe ulița colbuită cu aur/ copilărie până la înălțarea puzderiilor” (*de zi*). În *spatele anilor* – aduce imaginea mamei („în spatele lor, imaginea mamei în pridvor/ cu mâna întinsă și alungită de dor”), iar în *povestea-vis* – apar ciobani, miorițe, prințese și haiduci, ruguri de mure și dealuri domoale „blagiene”. Veri colbuite și ciobani de vis apar în *ulița-cărare*, e abia început – „un copilandru rătăcit pe deal/ ori cocoțat pe litere/ prin ierburile copilăriei/ în trântă dreaptă cu o

pădădie”, bunicul îi povestea vecinului de moină (*lângă poem*). Poetul își păstrează cu sfințenie amintirile la piept („ca-n basmele citite/ la lampa de petrol/ te simți amintire pusă cu grijă/ în buzunarul de la piept”, cu *amintire în buzunarul de la piept*). În *amintire cu prune* – „sub amintirea cireșelor amare/ pe care le culesesem de mult/ ori pere de toamnă târzie”, la care se adaugă culoarea prunelor de altădată. Satul e omniprezent în *la sat* – „e ca la țară/ unde se mai trăiește/ în veșnicia aceea/ de Blaga și de noi/ muritori de rând/ între două aripi de secundă”, aici, tata încrustează cu semnul crucii pâinea, reveria unui timp e ascuns în batista bunicii, „venind de la vecernie/ legănat/ precum slovele izvorând din a ei cântare”. Bunica e povestitoare („pe când copiii ascultau/ cu mâna la gură/ povești cu voce legănată cu bunica/ cea mai bună lectoriță din lume”). În *copil și coif de crai* – „te vezi din nou copil/ purtând coif de crai/ doar tu și împăratul/ și din când în când/ măscăriciul vremii de azi.”

Alte teme adiacente celor două se strecoară discret printre poeme: Toamna (*ești frumoasă toamnă*), motivul plecării și revenirii (*întoarceri*), visul (*probă de oniric*), ploaia (*ploaia caneîncetare*), iubirea (*din nesomn în iubire*), ziua (*dintâi*), timpul (*de-a curmezișul timpului*), soarele și lumina (*lumina lividă*), pandemia ș.a. Câteva măierenisme dau colorit versurilor: „sfetăru acela cavisân, stelajă, socală, penăriță, șvung, cioareci, reumă, pup, drot, moină alături de germanisme: Garten, golden October, Gesecheen, gute Dingo, Warum bist du hien?; la care se adaugă îmbinări de excepție: pădăia clipei, pași cleioși, cuvinte cuibărite adânc în suflare, strigăte ghimpete, versuri puse grijuliu la uscat, perdea de gânduri, tranșee de litere, iele trase prin inele, hambarul pleznind de fân ș. a.

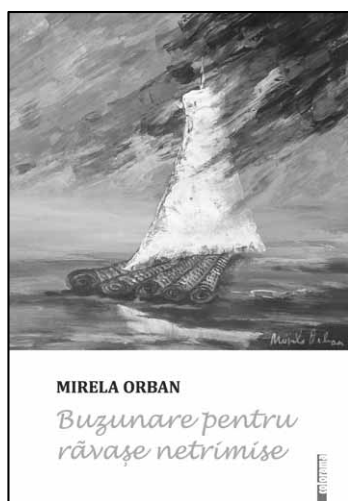
Aflată la al treilea volum, poezia lui Damaschin P.–B. a început să se cristalizeze, să se limpezească în câteva teme majore de esență universală; așteptăm cu interes ca, prin noile poeme, cuibul visurilor noastre să fie ancorat în ritmurile poeziei europene, îi dorim inspirație perpetuă și cât mai multe asemenea întâlniri cu cititorii care nu l-au uitat și pe care nu i-a uitat.

O pictură din cuvinte, sentimente și trăiri

Mihaela MERAVEI

Pornind de la dezideratul că „pictura este poezie care se observă mai degrabă decât se simte, iar poezia este pictură care se simte mai degrabă decât se observă” (Leonardo da Vinci), să ne îndreptăm atenția spre pictorița-

poet, bistrițeanca Mirela Orban și volumul ei de poeme, (al doilea după *Sub arcade, secunda*, Editura Art Book, 2011), intitulat reflexiv: *Buzunare pentru răvașe netrimise*, apărut în anul 2017 la Editura Colorama, în colecția „Cercul literar de la Cluj/ poezie”, coordonată de edito-

rul Emilia Poenaru Moldovan, inițiatoarea acestui proiect literar, cât și a cenaclului online cu același nume, din care face parte și autoarea, încă de la înființare.

Ilustrația copertei, cum era de așteptat, poartă semnătura Mirelei Orban, lucrarea plastică fiind intitulată eponim: *Buzunare pentru răvașe netrimise*. *Răvașele* sugerate sunt mai degrabă, gândurile „nerostite” ale poetei, rânduite într-un volum autoreferențial, trăsătură caracteristică postmodernismului, autoreferențialitatea reprezentând, la nivelul unei anumite opere, ceea ce metaliteratura reprezintă la nivelul literaturii în general.

Poemul de deschidere al cărții, *Drumul până la tine este tot mai lung*, un fel de motto rupt de cele două capitole de bază, are rolul de a deschide calea unei călătorii, dacă nu inițiativă, măcar una a destinului, în care ne vom afla implicați prin lirica textului,

călătorie care poate fi, de la aceea a nașterii unei poezii, până la aceea a nașterii întregului volum de poeme și are trama în copilăria autoarei: „alaltăieri saream pârleazul desculță/ iarba cosită nu înțepa”, mergând până dincolo de prima tinerețe, când poeta a ajuns la un anumit grad de cunoaștere a sinelui, dar și a vieții, știind prea bine cum să-și mențină echilibrul emoțional: „tinerețea am împachetat-o într-o rochiță de vară/ iar de bătătura din stânga pieptului mă îngrijesc singură”. (p. 11)

Temele majore ale volumului sunt: cuvântul, poezia, timpul, sufletul, dorul, evadarea din sine, singurătatea, problematica vieții și a morții etc. Cum tot ceea ce ne înconjoară este cuvânt și poeta Mirela Orban are o predilecție spre această temă, coloana vertebrală a comunicării. Dovadă fiind și poemul *Îmblânzirea cuvintelor sau despre abandon și nu numai*, chiar dacă aceste slove aurite nu pot fi capturate oricum: „opun o rezistență încăpățânată/ .../ele joacă leapșa înadins în spațiu strâmt/ se ciocnesc fără pardon de sinapse”, poeta reușește, cumva, să le (sur)prindă, ca mai apoi să le elibereze, „decid că sunt dislexică și/ mă abandonez vastității/ renunț după nopți de chin/ de parcă lucrezii le-ar fi putut potoli/ le trepanez eliberarea/ – ieșiți nebunelor risipiți-vă –”, urmele lăsate de aceste cuvinte fiind chiar poezia: „în lutul nemuririi/ adâncite/ urmele”. (p. 14)

Inteligență viziunea poetei asupra modului postmodernist și neomodernist de a scrie poezie, reflectată în poemul *Nu văd unde este dificultatea*. Am remarcat aici și nu numai în acest poem, un sarcasm și o ironie care au darul de a amplifica mesajul versurilor: „dacă iau creionul/ green-pacifiștii

ies cu pancarde în fața primului vers/ de parcă
aș fi regina defrișărilor nu tăiați copacii strigă/
învârtindu-se în cercuri concentrice în jurul
paginii virgine/ să moară bărzăunii și
ghionoaiele/ câte creioane o să stricați cu
scrierile voastre/.../ când pun mâna pe stilou
ceilalți se uită chiorâș/ jos cu păturile elitiste
burghezo-moșierești/ tu n-ai auzit de pixul de
unică folosință/ ...// legată la stâlpul infamiei
nedemonstrate/ imaculata îmi zâmbește cu
subînțeleș, cu mine cum rămâne doar nu mă
lași fecioară/ .../ hotărăște-te cu ce mă
abordezi// .../ am preferat presiunea
polidigitală inteligentă/ asupra unor obediente
taste/ încheiată orgasmic cu un onomatopeic
print”. (p. 15)

Actul creației nu este unul simplu, el
cere efort, viziune, evadare din sine la care
recurge și poeta Mirela Orban în *Evadare
dintr-un avanpost vulcanian*: „sunt apostrof
după un cuvânt neterminat/ .../ suspendat
într-o lume fără parfum de camelii/ în aerul
rarefiat/ .../ fac slalom printre unghiuri
obtuze/ și ascuțituri perfecte” (p. 17), din
nevoia de adevăr și cunoaștere, de aflare a
esenței creației: „caut haiducește răspunsuri/
la liziera cunoașterii/ martorul neplănuitorilor
furtuni/ plutește în gânduri cețoase”. (p. 18)

Prima parte a volumului pare o
aventură, cu urcușuri, coborâșuri și o paletă
coloristică în care universul liric este
predominat de roșu, negru, galben, ca pe
parcurs să explodeze-n verde, poezia devenind
astfel o pictură inedită din cuvinte, trăiri,
sentimente, cum ar fi în *Urme de incantații
subacute*: „mă lipesc de pământul roșu, negru
sau galben/ căscat indecent înaintea mea/ voi
fi una cu tăcerile lui/ verdele sălbatic mă va
copleși crud/ din pânțele roditor vor plesni
flori de nu mă uita”. (p. 39) Desigur că tot
acest univers colorat are ca structură de fond
iubirea, poeta Mirela Orban mergând cu
deschiderea versului până la cel erotic și la
iubirea carnală, elemente demne de apreciat,
care mă conduc la concluzia că autoarea are
maturitate lirică, știe să stăpânească cu
precizie versul, astfel încât poezia ei să ia
forma pe care ea și-o dorește: „cu aceeași gură
ne sărutam trupurile bolnave de dragoste/ în
iatăcul fără oglinzi mi s-au scorojit de

așteptare pereții/ interiori/ sufletul pâlpâie ca
un bec înnodat provizoriu/ pe plafonul unei
case în care/ demult nu a mai trecut viață//
zbârlită de frig pielea mi-ar fugi către tine/
mai goală decât sunt lăsându-mă mai plină de
ceara topită” (p. 50, *Tencuiala ninge
îneacăcios*); „săruturile creșteau sibilica lume
din aproape în mai aproape/ niciodată sătul
trupul se arcuia sub atingerea buzelor
neciobite/ ce încercau să-mi decrypteze
fericirea// nu mă întoarce ființă – îți șopteam
prin dantelăria/ în care mă învăluiau răbdător
convinsă că în locul acela/ de alint/ nu se va
auzi devreme al lebedei țipăt”. (p. 51,
Alegoria iubirii)

În partea a doua a volumului: *Nu știu să
mor*, tonalitatea se schimbă, devine gravă,
elegiacă, atmosfera sumbră, morbidă, de cele
mai multe ori, încarcă lirica versului cu emoții
nebaneuite. Atunci când vorbim de plecare pe
o stea a celei mai dragi ființe, mama, lumina
lăcrimează odată cu poezia, odată cu îngerii
din jurul ei, căci „nu e deșert mai adânc/ decât
sufletul singur/ într-o lume naufragiată/ pe
țărături ostile”. (p. 86) Despărțirea de ființa
care i-a dat viață este sfâșietoare. Amintirea
mamei, tot mai pregnantă odată cu trecerea
timpului, „îi recompune poetei relația cu
lumea (aceasta și cealaltă), o silește să-și
recompună atitudinea față de moarte ca om și
artist”, cum remarcă scriitoarea Emilia
Poenaru Moldovan în prefața cărții: „într-o
seară de făurar când suferința sfredelea
insuportabil/ carnea-ți vie/ și ghearele ei se
agățau se agățau cu disperare de sufletul meu/
sfâșiat/ ai murmurat că vrei să pleci dar nu știi
cum/ mă implorai cu disperare să mă depărtez
să poți închide ochii/ te-am sărutat pe frunte
suntem legate pe veci ți-am spus/ trebuie să
urmez doar firul să te găsesc/ în urmă
secundele băteau toaca cerurile să deschidă/
până când/ timpul a fost totuna cu tăcerea
trupului tău secătuit/ și-o lumânare aprinsă
ți-a arătat drumul fiindcă/ oamenii nu mor,
mamă/ ei se ascund în stele.” (p. 59)

Dorul de mamă sapă tuneluri în sufletul
sensibil al Mirelei Orban, cum ne relevă în
Dialog despre anumite tăceri, locul gol rămas
în inima ei o va afunda într-o tăcere resemnată
de unde, poate, doar poezia o va mai putea

întoarce la bucuria vieții: „m-am săturat să port/ combinezonul morbid/ prin casă/ şuierând cinci respirații până la baie/ zece pași până în bucătărie/ deșert fără oaze înapoi/ dumă pe acoperișul lumii/ mi-e dor”. (p. 62). Dar, odată reîntoarsă la realitate, poeta va prinde iar gustul *florilor de cireș* cu care și-a imprimăvărat versurile primei părți din volumul *Buzunare pentru răvașe netrimise*, căci „plăpânda floare de cireș”, nimeni alta decât inima poetei, „roagă alint la piept/ cu palmele-mpreunate sub bărbia plecată”.

Mirela Orban, scrie o poezie modernistă și neomodernistă, în care este prezentă

intertextualitatea, ironia și sarcasmul fin, bazate pe o exprimare prețioasă, livrescă pe alocuri, din care nu lipsește lirismul sau metafora surprinzătoare. Cartea pe care ne-o prezintă este echilibrată, atent construită, fiecare parte fiind omogenă și de sine stătătoare.

Prin volumul *Buzunare pentru răvașe netrimise*, poeta Mirela Orban face dovada maturității sale lirice, a unui stil personal, atât de bine condus și gândit, încât la finalul poeziei și al întregului volum, nu mai ai nimic de adăugat, decât bucuria lecturii unei poezii robuste și realiste.

Căpiță

Lecția de istorie facultativă. Lecția de iubire

Virgil RAȚIU

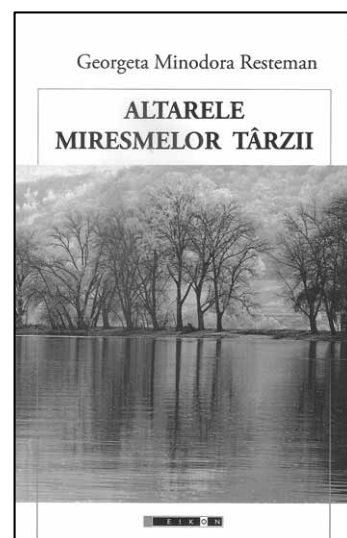
Volumul *Altarele miresmelor târzii* de Georgeta Minodora Resteman (Editura Eikon, București, 2016) vine, cred, spre împlinea vârstelor poetice. Ce înseamnă asta, nimic altceva decât interiorul timpului potrivit pentru jocul declarat al traversărilor emblematice, de legare și dezlegare prin crâmpie mitologice, sau mai degrabă, legendare – pentru târâmurile noastre marile povești ale lumii arătându-se prea îndepărtate, după cum sunt și cele antice. Prin urmare, observăm exprimate crezurile scriitoarei, expres, în poezie și lirică, și dincolo de acestea, în realitatea fecundată de veșnicie. Nu întâmplător întâlnim survolări spirituale și efuziuni din trecutul care trebuie mereu să fie prezent, actualizat. Autoarea știe foarte bine ceea ce trebuie să transmită iubitului, imaginarului mental, imaginativul involburând-o spre visări, prefigurând zodiile așteptărilor, ale speranțelor, ale nefăcutelor, toate într-o spumegare de „nectar” dirijată de mituri, abstracții convențional-idilice. Forma iubirii poetei este una specială, ascunsă cel mai adesea, nespunsă direct, nemărturisită, însă sugerată, ceea ce dă textelor o aură de mister împlinit continuu. Concretețea materiilor ideale este neîncetat edulcorantă, specială, specifică unei nebunii luminoase, ca la Mihai Ursachi. În versuri nu întâlnim sofisticări, nici proceduri eleusine. Aparența și mimarea sunt adaptate, furișat, în plan secund, prin abilități de scriitor învăluit cu artă vizionară și trecut controlat, inclusiv de învățare a istoriei de sine.

Nu aș fi scris acestea – până a ajunge la secvența de sonete – dacă scriitoarea nu ar fi recurs de la început la fibra nativă a spiritului ei în care arde jarul lăuntrului ce o domină, târâmul în care s-a născut, spiritul Ardealului,

ținutul căruia se închină. Ardealul, astăzi o „istorie facultativă”, până și în școli... Prima secvență a cărții, în versuri rimate, este o neîntreruptă, ascunsă realitate a unui sentiment exprimat diafan. Oare „respirația albă” din *Gând înflorit...* (p. 11) nu recurge la aceleași fantastice trimiteri?... Despre ce fel de iubit, cu chip uman, o fi vorba în aceste versuri?... Ceva numai trup și numai viață, care trăiește, există, însă nu are cum să se arate devreme ce demult s-a arătat.

Căci dacă a fost, încă va mai fi și este nepierit, etern... Să fie iubitul, inima, fângăduința toate, speranțe și zarea împreună – acest târâm mirific, frumos peste poate?... Chiar Ardealul este, bolta de basm istoric, neînfricat și mereu treaz... Autoarea pare că se răsfăță în iubirea de-a privi încrezătoare. Da... El, *tăcerea* noastră... Lui se apleacă și dedică autoarea versuri după versuri... Să vedem:

„Mă-nalță, mă-nnoiește-n cânt de liră/
Croind cărări prin lutul învechit,/ Sobor de
fluturi ceața-ncet deșiră/ În curcubeie – cer și
infiniț,/ Se-aude zvon de psalmi, revin la
viață,/ Îmbrățișez ca o vestală zarea./ Mă
logodesc cu tine dimineață,/ Și-ți simt, din
depărtări, acum chemarea.” (p. 11); „Se-aud
prin ierburi răsede de ploi/ Cu strai de-aramă,
veste de mirese,/ Ecouri vechi – și toamnele
din noi/ Stând iarăși cu tăcerile la mese./
Plecând genunchii, mai foșnesc mirări/ Când

viscolesc petalele în roi,/ Dar ascultăm,
cuminți, fără-ntrebări/ Balada desfrunzirii,
amândoi.” (p. 12)

„Tu n-o să mai fii singur niciodată –/
Iubirea mea te va veghea mereu/ Cu lacrima
credinței înnodată/ În firul tors de însuși
Dumnezeu.// .../ Privește, simte dragoste-mi
curată,/ Ea-i tot ce am și tot ce-ți dăruiesc;/ Tu
n-o să mai fii singur niciodată/ Căci
Dumnezeu mi-a spus să te iubesc!” (p. 30);
„Tăcerile dor, dar din ele cresc flori,/ Neliniști
îndeasă cu pumnii în ploi/ Și nopți lăcrimânde
se-mbată cu zori/ Când tăcerile tac și *ne-
ndrumă spre noi.*” (s.m – V.R., p. 33)

Dezlegarea „tainei cărții” apare în
poemul al patrulea, „*Ne arde-Ardealul!*” (p.
14), unicul titlul din cuprinsul plachetei așezat
între ghilimele. Ar fi un citat, nu? Sugestia
titlulară duce gândul către anul de încercare ale
României și Ardealului de Nord, 1940, cu
însângerările trupești, sufletești, pământești
care au urmat, cu refugiul a mii de români din
calea cotropitorilor nătângi, urâți și veroși, dar
pe urmă cu reîntoarcerea în victorie, acasă, în
Ardealul iubit, leagăn unduit cântat neîncetat,
ani și ani, căruia și în prezent i se închină
imne... Cine mai îndrăznește – astăzi, desigur
–, întrucât „safta politica stă” pe pâinea
dâmbovițenilor, care dovedesc, din ce în ce,
că și-au răstăcit istoria!?..., cine mai îndrăz-
nește împotriva *corectitudinii politice*?...
(Multora, poate, nu le sunt de agreat astfel de
„amintiri”, însă apar imposibil de uitat de
către toți cei marcați cu obârșii seculare ale
locurilor, iubitori de adevăr, curățenie
spirituală și cinstire, eroici chiar, toate duse
până la admirație.) Citez: „Cum ardem, ardem
inimi de nectar/ Și sapă-n noi istoria durând/
Căci n-am ars niciodată în zadar,/ Iar de
vânzare nu am fost nicicând!// Ce dor ascunzi
în piept, ce dor purtăm/ Știm numai noi – e
toamnă și e frig;/ Și-o ceață-n care iarăși ne-
afundăm.../ *Ne arde-Ardealul!* – mi-ai șoptit.
Eu strig!” (p. 14).

Adevăratele poeme de dragoste, dragos-
te, sentiment exploziv, de iubire care numai
umanului îi este dată, sunt sonetele, capitolul
al doilea, intitulat sub un citat din Grigore
Vieru: *Dacă n-ar fi iubirea, m-aș teme de
viață*. Secvența cu 22 de poezii în vers fix,

vrând-nevrând duce gândul și lectura într-o
anumită direcție, percepută special. Nu pentru
că prozodia textelor lirice rezonază în timp
liric și tipar, ci pentru că înalță aceeași cântare
a iubirii alimentată de pasiuni și căutări și
răvășiri care macină până la epuizare. În felul
acesta se aliniază în urma lui Vasile
Voiculescu și înotăm în siajul „cânturilor” lui
Will, al lui Shakespeare, râvnind iubirea
împlinită care încă nu s-a împlinit, ci din
durere tot mai dorită și poftită este. O dragoste
deplină, mereu trează! Iubirea poate fi, în
această secvență de versuri, obiectul adorației.
Acum este foarte clar, *iubirea*: „Iubesc
iubirea, curgerea-i divină,/ Râu nins cu fulgi
gingași, de puritate./ În tâmpile-un ornic a
sfințire-mi bate/ Și-n trup e-o tresărire de
regină,// Rodesc în taină rugi nevinovate./ Și
unduie, în mers de balerină,/ Trupu-i de
cântec, farmec și lumină/ Pe trepte de azur de
mult visate.// Fără iubire viața-i orfelină,/ Ca
bobul de neghină-n câmp de maci./ Iubesc
iubirea, lujer de glicină,// Ce-mi mângâie
durerea când tu taci./ Dar ai pe umeri un
ocean de vină,/ Ce-mi amintește doar că te
prefaci!” (*Iubesc iubirea* – p. 41).

Totul și toate se mențin pure, indicate
din inițiative proprii: „În fiecare zi mi-e dor
de tine” (p. 40), „Unde-i iubire, nu e asfințit!”
(p. 42), „Să învățăm ce dragostea înseamnă/
.../ E-a sufletelor maiestoașă doamnă” (p. 51),
„Sunt chiar poemul toamnelor, nescris...!” (p.
56), „Lumina din cuvânt împărătește/ .../ Te-
nalță prin cuvânt și crede-n tine!” (p. 58). Să
dai cuvintelor ceea ce este al cuvintelor, și
iubirii ceea ce este a iubirii, cu toate
satisfacțiile împărtășite, și geloziei (să zicem),
și împăcării, armonizând cu frumusețea
descoperirilor pământești împărtășite, da...,
numai ei, amândoi. Aici eroii nu sunt o simplă
pereche simbolică doar prin unirea cu
Dumnezeu, către care urcă.

Georgeta Minodora Resteman dispune
de suficientă experiență lirică și rostire
poetică, scrie convingător și fără ezitări.
Capitolul trei al volumului e dedicat în special
naturalului, împărtășirii cu izbânda, din jurul
și din interiorul ei. Titlul secvenței (capito-
lului) vine ales, tot un citat, de această dată
din Omar Khayyam, neasemuitul interpret

liric din Orient, un neînfricat stihuitor de stări sufletești contrarii și îmbinări lexicale inefabile, rafinate, cum sună acest vers: „Un punct pierdut e lumea, în haosul imens”... Nu întâlnim în poeziile care încheie un noian de metafore atent construite apariții bruște, doar zbateri, cum împletește cu înțelepciune același Poet: „Zadarnic este gândul, iar existența – vis”. Natura din cartea *Altarele miresmelor târzii* este interiorizată și interogativă, comună multor introspecții lirice contemporane, alunecând nu de puține ori către *ars poetica*, măiestrii de unde decurg definiții criptice, alteori apofatice (nu *apofantice*), încărcate de mistere dumnezeiești. Teiul, cireșii, florile, timpul, dragostea și cuvintele. *Cuvintele* trebuie notat cu majusculă..., se arată dumnezeiești.

„Doamne, nu-ți cer nimic din tot ce aş vrea/ Să mi se-ntâmpale, să primesc, să dăruie,/ Însă te rog din suflet, să nu năruie/ Nicicând,

Mărite, poezia mea!// Lasă-mi iubirea de Cuvânt să fie/ Mătase-n slove moi, de catifea;/ .../ Și, te mai rog, te-ndură, și o stea/ Trimite-mi, Tată, calea să-mi lumine,/ Să nu se-atingă volbura de mine,/ Cuvântu-mi fie pur ca lacrima/ Ce-o curg obrazii, astăzi, către Tine!” (*Rugăciune* – p. 97); „E timp de-nflorire, timp ce nu doare,/ Cu îngerii mei legământ am făcut –/ Cuvântul să-mi fie sfârșit și-nceput/ Când liniști mă-mbracă în straie de floare”. (*Îngerii mei* – p. 71)

Decât poezia oarecum „întâmplător” glosolalică a unor contemporani, frumoși altminteri, impetuoși, liricoizi, uneori furioși, tineri fanteziști neîncercați, mai curând mă întorc la versul clasic, niciodată vetust. Înainte. Înapoi. Simple aprecieri. Privesc poezia Georgetei Minodora Resteman cu gândul înainte. (Volumul are o potrivită prefață semnată de Florin Costinescu.)

Flori galbene

Capcanele erorii

Olimpiu NUȘFELEAN

Drumurile acestei lumi sînt încîlcite, desigur, o vedem zi de zi, dar mult mai încîlcite sînt căile sufletului, desfășurate undeva în adîncul nostru, credem că le cunoaștem și le stăpînim, că găsim luminițe plantate pe marginea lor, care ne semnalează înaintarea, dar nu e deloc așa. „Numai în ascundere evenimentul sufletesc dospea în

ființa ei și numai dospit îi valida realitatea”, observă naratoarea din cartea Cristinei Frumos, *Pledoarie, în fond* (Ed. Junimea, 2019, col. Numele prozatorului. Debut), și chiar peste această „dospire” se apleacă ochiul narativ, ca să o deslușească și pentru a putea extrage sufletul din

spaimă, ură, rușine, într-un efort de a potoli plînsul ce izbucnește din cînd în cînd, ca apa unui rău înghețat ce găsește uneori fisuri ale platoșei strivitoare. Se încearcă vindecarea despărțirii de sine și perceperea vagă a unei primeniri. Căutarea căii de ieșire, recuperarea ființei, recîștigarea identității se produc cu efort de introspecție, cu putere de cercetare și analiză.

Incizia analitică începe cu consultul medical al unei fete sensibile de un sindrom, o boală care îi dă peste cap „centrul emoțiilor”. Dincolo de suferința copilei, se identifică de la început alte cîteva suferințe, aparținînd celor din jur, exprimate acum prin cîteva necunoscute sau neînțelegeri: aceea a mamei sau a tatălui, a formulărilor medicului arab, a asistentelor sau îngrijitoarelor din spital... Și asocierea situației cu aceea a

naratoarei, traumatizantă, internată într-o clinică în urmă cu 35 de ani, „observată de o echipă de medici. Uitată între femeile alea fără chip și fără nume. Mama reușea să ajungă o dată la două săptămîni la ea. Odată i-a adus o păpușă mare, îmbrăcată în mov.” O păpușă cu „viață lungă”, pînă la terminarea facultății, cînd a distrus-o și cînd a constatat că, (și) în cazul ei, „Centrul emoțiilor e dat peste cap.” Acum am putea spune că începe un „întreg proces”, al „creșterii și descreșterii unui sentiment care, în scurt timp, va părea vulgar”.

Este descifrat – și explicat prozastic – apusul unei relații de iubire. Fisura în care se așază dilema unei existențe – o dilemă care ne probează trăirile –, riscurile unei gîndiri deformatoare; și iarăși: iubirea care se întîlnește cu orgoliul rănit, durerea unei zvîrcoliri repetate, pericolul literaturizării „amorului” – toate sînt teme de luat în seamă. Naratoarea – instanță feminină – urmărește cu atenție înflorirea iubirii, aspirația spre „bărbatul din vis”, „bărbatul energie”. Căutările se confruntă cu monotonia existenței – „Țigara, cafeaua, plasticul ars. Toate la un loc îmi confirmau că e o altă dimineață, la fel ca celelalte care au trecut.” –, cu așteptarea zadarnică a tandreții, cu „efortul supraomnesc de a se justifica, de a se disculpa poate”, cu condiția profesiei de contabilă, cu „măsura în care vederea lui în face rău.” (s. n.) Visul se încropește pornind de la o întîlnire sentimentală din tinerețe, altoită pe momentul unei consultații medicale și apariția, concomitent, a unei senzații de ridicol al existenței. Prinde impact iluzia unei iubiri la mare, pe care Cel Înalt nu a dorit să o desăvîrșească. Eul naratoarei, ultragiatic și ultrasensibilizat, se confruntă cu inadecvarea la lume, urcat într-o suprarealitate unde nu întîlnește cele mai bune imagini.

Banalizarea dialogului dintre parteneri e unul din semnele de luat în seamă în privința retragerii din relație a partenerului masculin. Drumul peste ocean, spre America tuturor promisiunilor, unde protagonista – Ioana – este așteptată, se înscrie în cercul inutilităților care o cuprinde tot mai mult. Experiența americană nu e atrăgătoare și nu poate rezolva lucrurile. Scriitoarea nu se ferește de emiterea unor critici la adresa unor noxe ale vieții americane actuale. Dar aici devine pregnant sentimentul provizoratului, ca specific al vieții ei. Mici răzbunări sentimentale. De aceea îi devine clară necesitatea de a apela la instanțe extreme, una fiind justiția. Întii răbufnirile sînt legate de clevetirile unei colege, apoi de dialogul cu diverse persoane/ personaje, antrenînd o introspecție necruțătoare: „Toată ființa asta a mea, mărunță, e concentrată exclusiv pe asta, crede-mă: să identific odată și să izolez apoi momentul zero al greșelii de interpretare, de situare sau cum vrei să-i zici!”

Drumul marcat de instanțele necruțătoare e presărat cu multe poticneli: tulburări produse de decesul bunicii (refuzînd o vizită la aceasta ca să nu-și lase concubinul singur, care nu-și recunoaște nici o legătură cu bunica...), fericirea probată prin ochii mamei surprinsă de ruperea fiicei de tradiție („Ioana, te cunosc, tu nu ești mulțumită deloc de viața ta! Pleacă, lasă-l în lumea lui. Nu, mama, el are nevoie de mine, numai pe mine mă are aici!”), legătura dureroasă apărută între sentimentul procreației („o viață nouă înăuntrul vieții ei rîncede”) și sentimentul părăsirii soțului, relația de mai apoi cu fiica („Mara iartă ușor.”), dușmănia iscată în inima cuplului. Un duel psihologic strîns – cînd se crede că distanțele au dispărut între cei doi,

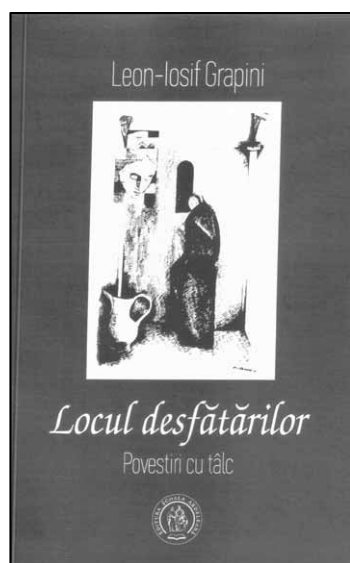
chiar atunci pare că distanțarea devine mai mare. Ioana jînduiește gîndirea „altfel” a bărbatului, ia în considerare și lupta lui, dar bărbatul nu este în stare să-i asimileze ființa. Lipsa capacității de a-l asuma pe celălalt este, însă, proprie amîndurora. Așa că Ioana rămîne să-și ducă zilele în stratul perisabil al existenței sa, nesalvată: „Undeva, acolo, trebuie să fie o neorînduială și o beznă de nedescris. Undeva, la un nivel profund din ființa asta a ei. Un fel de strat care pune tot timpul nivelurile superioare în pericol de prăbușire. Și atunci pricepuse că fix nivelul acela, cel mai de jos, păsător și tremurător, e datul ei imposibil de controlat”. Și se confruntă cu acest strat, într-un exercițiu de exorcizare a suferinței în dragoste.

„Viața e în altă parte.”, constată la un moment dat protagonista. Dar această viață nu poate fi atinsă. Introspecția e minuțioasă. Cu tangențe livrești, interpretări literare, căutări ale puterii cuvintelor, care îmbogățesc reflecția. Avem în față o carte (și) despre conflictul orgoliilor în dragoste. Cum e asta? Fără umilință? Fără generozitate? Analitică și reflexivă, insistînd atent asupra detaliului, „neliniștită și iritată”, prozatoarea înaintează cu acuratețe într-un univers ce își caută sensul, urmărind să salveze adevărul – care adevăr? – din capcanele erorii. Incizia analitică – din *Pledoarie*, în *fond* – este sigură și fermă, mîna prozatoarei modelează un discurs epic de urmărit și în alte cărți. Asta în situația în care povestea descifrată în filele cărții, vorba unor rînduri dintr-o scrisoare: „nu e o poveste de scurtă durată! Eu nu-i văd capătul în care să mă odihnesc.” Scrisul e neodihnă. Sperăm să fie o neodihnă benefică pentru prozatoare, în continuare.

Personajele lui Leon-Isif Grapini

Icu CRĂCIUN

Dacă aş citi treizeci de pagini de proză scrise de treizeci de autori români sau străini, fără a li se indica numele, iar printre ele una ar fi scrisă de Leon Isif Grapini, i-aş

recunoaşte-o cu uşurinţă. Cei care i-aţi citit romanele şi proza scurtă (nu cărţile de versuri) – şi amintesc aici: *Capătul lumii* (roman, 2004), *Memoorialul Cetăţii* (roman, 2010), *Viaţa, de la capăt* (roman, 2018), *Cetatea cu nebuni* (proză scurtă, 2000, ediţia a II-a, 2012), *Capăt de linie* (proză scurtă,

2012), majoritatea premiate de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj – sunt convins că îmi veţi da dreptate.

Oralitatea şi fraza lungă de povestă năşăudean, condimentată parcimonios cu arome livreşti, bine cumpănite, – asta pentru respectarea criteriului estetic –, sunt virtuţi stilistice remarcabile ale acestui prozator talentat şi exersat, cu blazon, regăsite şi în recentul său op intitulat *Locul desfătărilor, Povestiri cu tâlc*, (Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021), despre care vom face vorbire mai la vale.

Dacă vreţi să călătoriţi pe căile întortocheate ale memoriei afective împreună cu acest prozator răsfăţat de magia cuvântului îngropat în uitare, din graiul năşăudean, dar înapoiat cu multă ingeniozitate în acest volum, vă propun să citiţi textele reconfortante care vizează punctele cardinale ale

vieţii: naşterea, căsătoria şi moartea, fiecare făcând parte din destin, cu alte cuvinte din condiţia noastră umană, şi aş enumera: *Ţăranul asimptomatic*, *Reportaj cu surprize*, *Spectacol cu peripeţii*, *Invitaţie la nuntă*, *Fata bătrână*, *Sicriul*, *La un pahar de vorbă* (*Poveste pentru oameni mari*), *La seceriş*, în care protagoniştilor le place să stea la taifas cu interlocutorul, fără a avea gabarit depăşit de gură, strecurând din când în când enunţuri aforistice, ironii grave ori spumoase, fapt pentru care te ataşezi de ei imediat. Datinile şi obiceiurile (claca, povestea cununii, şezătoare, la bere etc.) de pe valea superioară a Someşului Mare, acum pe cale de dispariţie, sunt, de asemenea, povestite cu har, în care anodinu primeşte pregnanţă; o fată bătrână a cărei viaţă conjugală este ca şi încheiată, din proza cu acelaşi titlu, îşi caută ursitul recurgând la „bătutul talgerelor”, „legatul parilor” ori „a socului”, „căutatul cu ciubărul” sau „în oglindă”, „răsturnatul lobdelor” etc., toate pentru forţarea destinului, îndemnându-mă să subscriu la aserţiunea autorului: dacă „Finalul nu vă mulţumeşte, n-avem de ales, un mister trebuie să rămână, altfel viaţa e monotonă”. Fireşte, se fac aluzii şi la satul contemporan, la viaţa sa socială, la modul de trai, când „tinerele neveste nu se mai încurcă a pune cartofi în pământ, vin piciocii la magazin”, iar satul este „plin de patroni care taie pădurile”, păstoritul nu mai este cel de altădată, s-a modernizat, ciobanii poartă adidaşi, au telefoane mobile, războiul de ţesut nu este decât la muzeu, tunsoarea fetelor de la ţară este „bob în valuri”, feciorii sunt la bar, unii la păcănele, alţii la pocher electronic ori navighează pe internet.

Prozele cazon (vezi *Clipa deloc aşteptată*, *Dincolo de gard*, *Spectacol cu peripeţii*,

Ranița cu bucluc (să nu uităm că scriitorul este la bază ofițer și mai apoi a absolvit Facultatea de Geografie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca) au savoare și parfum de epocă și delectează cititorul, fiindcă aflăm multe dedesubturi din viața de cazarmă, de pildă cum se dădeau învoirile și permisiile ori asumarea riscurilor părăsirii unității militare etc. Trama lor este simplă: un bătrân sfătos sau un cârcotaș omniscient, de obicei văduvi, dornici să se confeseze, povestesc întâmplări picante din viața lor, inclusiv din cătănie, când amândoi „se drăgălesc” cu o fată rea de muscă, altă dată, protagonistul este însuși autorul ce scapă de bătaia microbiștilor feroviari sau relatează peripețiile întâmpinate după fuga din unitate pentru a se bucura de întâlnirea cu o fată.

Cele mai interesante proze din acest volum sunt cele cu deznodământ imprevizibil, cu tâlc, cum zice Leon-Iosif Grapini. Stăpân pe mijloacele epice, bine pieptănate, aceste plăsmuiri sunt excelent strunite și polarizează atenția în pofida finalurilor oarecum bulversante: *Perspectivă*, *Despre singurătate*, *Căutarea*, *Așteptare*, *La colț*, *Locul desfătărilor*, pe care le consider adevărate bijuterii literare. Intriga, expozițiunea și deznodământul sunt conduse atât de bine, încât, la final, ești tentat să reiei lectura, dar în cheia devoalată de autor. Imaginația prozatorului este formidabilă și captează atenția odată cu primele sintagme. În *Perspectivă*, pe opt pagini, eroul vorbește despre psihologia blochiștilor care își parchează mașinile unde găsesc un loc liber, fie el interzis, fiindcă „orașul e mare, autoturismele, multe, parcările, puține, fiecare se descurcă așa cum poate”; nu-i scapă nimic

ochiului său vigilent, inclusiv faptul că o tânără are tatuat sub buric un trandafir, iar alta poartă o mărgică sub acesta; sunt mărunțișuri aproape inavuabile, surprinse, de fapt, de ochiul experimentat al unul *papagal* (!). În *Singurătate*, se glosează multe gânduri pe marginea sentimentului de solitudine, ca să aflăm, la sfârșit, că toată confesiunea aparține unei *sperietoare* (!) „aflată la o răscruce de drumuri și uitată în această răspântie încă din vremea când aici (...) exista o livadă”. Un text închegat, cu un final la fel de derutant, este *Căutarea*; scriitorul inventează o altă poveste cu o nevastă crescută la orfelinat, ajunsă chelnăriță, ce este părăsită de ființa iubită, iar ea a pornit în căutarea acesteia, zi de zi, uneori și noaptea, pentru ca să aflăm că ființa căutată nu este altcineva decât *câinele* (!) de care se atașase ca de un iubit. În *Așteptare* participi afectiv la suferințele prin care trece un sclav, o ființă lipsită de libertate, vândută ca o marfă oarecare de mai mulți stăpâni, pentru ca să afli că „ființa” este, de fapt, un *cal* (!). În textul *La colț*, trăiești cu impresia că o pereche de tineri au înfiat un copil de la orfelinat, pe care l-au agresat, l-au bătut și călcat în picioare, dar „copilul” este, de fapt, un *covor* (!). În *Locul desfătărilor*, de-abia spre final ghicim că, de fapt, ne aflăm în biblioteca prozatorului și am ascultat confesiunea unei *cărți* (!), prima „iubire” a acestuia. Toate aceste „personaje” negrăitoare – mă rezum să afirm – și-au găsit, în sfârșit, autorul!

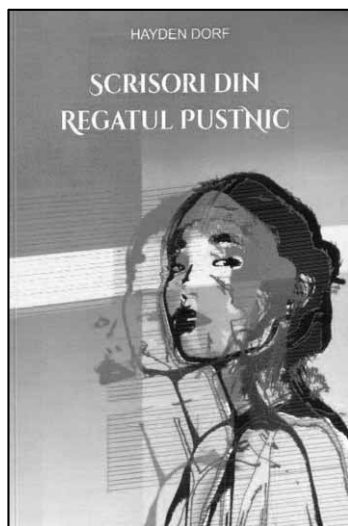
În general, proza lui Leon-Iosif Grapini excelează prin cumpătare și echilibru, virtuți specifice scriitorilor ardeleni, de aceea vă invit la o lectură plăcută și incitantă.

Un roman misterios

Vasile V. FILIP

În primele luni ale anului pandemic 2021, Editura Charmides a mediat apariția unui roman ce nu a ajuns decât în puține librării (ceea ce nu mai miră pe nimeni), dar despre care știu deja multe *site-uri* (între care Amazon) ce se ocupă de carte și de

promovarea ei din întreaga lume. Se numește *Scrisori din Regatul Pustnic* și aparține unui autor evident auto-ocultat, sub pseudonimul Hayden Dorf. Nu are texte însoțitoare, nici prefață, nici argument, nici post-față... Nimic, în afara specificării „roman”, de pe pagina a 3-a.

Autorul mizează pe mijloace mult mai moderne și mai eficiente de a se face cunoscut. E suficientă o căutare pe internet după autor (Ioan Cioba), rezultatele sunt edificatoare. Cartea a fost publicată în română, engleză, germană și hindî, în format fizic și e-book. În limbile engleză și germană s-a realizat și audio-book, cu actor profesionist în SUA.

Dar e un roman ce strălucește întâi de toate prin sine. Căci, citindu-l, îți vine să strigi precum cei doi orbi, vindecați de Iisus, cărora acesta le interzisese în mod categoric să-și facă cunoscută vindecarea: „Vedeți să nu știe nimeni! Dar ei, cum au ieșit afară, au răspândit vestea în tot ținutul acela.” (Matei, 9. 30-31).

Sigur că aș fi ipocrit dacă, intrând în jocul autorului, m-aș prefăca a nu-l cunoaște.

Este vorba, cum ziceam, de Ioan Cioba, cunoscut – în mediile literare locale, ceva mai largite – mai degrabă ca poet: prin volumul de debut *Teizecișitrei* (Ed. Napoca Star, 1999, prefață Constantin Cubleşan, *creion* Dumitru Cerna), titlu în care ar trebui să citim vârsta, cu conotații christice, a autorului, născut în 1967; și prin altele două ce i-au urmat: *Nopți la Viișoara* (Ed. Napoca Star, ediția I, 2001, bilingv, versiune în limba franceză Rodica Lucia Crișan, desene Radu Feldiorean, cu o prezentare de Petru Poantă; ediția a II-a 2003 – în limba franceză, versiune în limba franceză Constantin Frosin, desene Radu Feldiorean), respectiv *Ioan din Satul păgânilor* (Ed. Charmides, 2013, desene de Radu Feldiorean cu o prefață de Cleopatra Lorințiu).

Acest mic excurs prin opera poetică anterioară a autorului nu-i tocmai inutil (cum ar putea să pară la prima vedere) pentru buna înțelegere a acestui prim roman al său. El ne poate sugera măcar opțiunea autorului pentru un titlu și un pseudonim cu conotații originar-identitare (vizibilă și în titlurile ultimelor două volume de poezii), căci Viișoara (locul său de rezidență) se cheamă în germană *Heidendorf* (*Satul din Câmp*). Un sat ce devine, în titlul ultimului volum de poezii, *al păgânilor* pentru că limba germană a reluat, se pare, același proces care se petrecuse în latină: acela de a deriva înțelesul de *păgân*=necreștin de la *pagus*= sat; știut fiind că primele comunități creștine s-au dezvoltat la Roma și în alte orașe, locuitorii satelor – *paganii* – rămânând multă vreme adepți ai vechilor religii; astfel încât germ. *Heide*, -n, pe lângă sensul de câmp golaș, bărăgan, are și înțelesul de păgân.

Dar, în contextul tramei epice din roman, *Regatul Pustnic* e Coreea de Nord,

care (așa cum ne explică autorul într-o notă de la pagina 68) „este numită în presa internațională *The Heremit Kingdom*, adică Regatul Pustnic, țara fiind complet izolată, marea majoritate a populației neștiind ce se întâmplă dincolo de granițe; denumirea a fost folosită prima dată în secolul 18 cu referire la peninsula coreeană, care a căutat să se izoleze, în încercarea de a opri declinul în care se afla.” De aici, din Coreea de Nord, americanul Alex Robinson (vizitator al Coreei de Sud, dar căzut prizonier în urma unei explozii anume provocate de cei din Nord în zona demilitarizată dintre cele două Corei) va scrie niște tulburătoare scrisori de dragoste (în numele unui alt coleg de prizonierat, care murise). Scrisori care, în contextul complicatelor negocieri politice pentru eliberarea prizonierilor (trei, la număr) vor fi publicate cu succes fulminant în presa din Coreea de Sud. Subtilitatea titlului e că nu se referă doar la nucleul epic incandescent al romanului, ci – într-un fel mascat și ocolit – și la actul însuși al scrierii, al redactării romanului, undeva în „regatul pustnic”, în câmpul golaș ce înconjură cândva cetatea medievală Bistrița-Nosa. (Pentru mentalitatea arhaică, există totdeauna un „Pământ de Mijloc”, al oamenilor și al ordinii lor, iar ceea ce-l înconjoară e un mediu haotic, adăpost al tuturor virtualităților.)

Avem de-a face cu o poveste de dragoste ce se naște și se consumă într-un mediu exotic, foarte apropiată, ca formulă narativă, de celebrul *Maitreyi*, al lui Mircea Eliade. (De care – constat cu bucurie și neascunsă mândrie locală - nu se depărtează nici valoric, cum voi încerca să dovedesc.) Doar că, dacă Allan-Eliade își reconstitua el însuși povestea indiană de dragoste cu ajutorul unui caiet de însemnări (jurnal), cronologic paralel cu desfășurarea faptelor, Ioan Cioba – Hayden Dorf reconstituie povestea după străvechea tehnică a povestirii în ramă, „rama” având tot un context spațial indian, acolo unde ziarista americană Ella Madison ia, de-a lungul a zece zile (așadar, un nou *Decameron*), un interviu lui Vijay Kumar (care vânduse povestea lui Alex Robinson ziarului), un misterios „tânăr – prea sobru

pentru vârsta lui, aproape ursuz, uneori – care trăiește ca un pustnic aflat la senectute” (p. 363), izolat pe un munte, la care se ajunge cu eforturi aproape inițiatice. (Magul de pe munte, de obicei orb, cum se preface a fi și Vijay Kumar, e o structură mitico-rituală încă vie în cultura *hindi*). Acesta ar fi fost cândva colegul de detenție al lui Alex Robison, a cărui poveste o va relata ziaristei Ella Madison. Vijay Kumar devine astfel nu doar magul de pe munte, ci și un fel de Șeherezadă în variantă masculină, care își spune de-a lungul a zece zile (acceptând doar o întrebare pe zi), de fapt, propria-i poveste. Pentru că – aflăm la sfârșit, Vijay Kumar nu este decât Alex Robinson însuși, retras în mediul original al mamei lui, Olivia, ascuns sub identitatea unui personaj fictiv, care poate nici n-a existat în povestea celor trei prizonieri din Coreea de Nord. (Așadar, *măști, măști, măști*, care râd, dar mai ales plâng, care preiau și repetă structuri arhetipale ale povestitului, sugerând că întreaga lume nu e decât un joc de măști, o esență ocultată de straturi multiple de aparențe; sau, cum spune un celebru personaj shakespearian, *vorbe, vorbe, vorbe...*)

Iar scrisorile care au tulburat sensibilitatea specifică a coreenilor sunt și ele scindate între o aparență (scrise, cum ziceam, în numele unui alt prizonier, un sergent sud-coreean, pentru a-i ascunde moartea, măcar pe timpul negocierilor, adresate iubitei acestuia, Kwan Jin-A); și o esență ascunsă (Alex Robinson își alimentează imaginația înaripată, poetică, din dragostea sa pentru Kim Hyo-Ri, doctorița rezidentă care-l îngrijește, de care se îndrăgostește înainte de a-i vedea fața, legat fiind la ochi în timpul vizitelor medicale; care față – cea a doctoriței – este la rândul-i purtătoare de mască, una menită să o protejeze de virtualele abuzuri sexuale ale șefului său, maiorul Pak Seong-Ho, reprezentant al militarismului agresiv și al oportunismului social obedient din Coreea de Nord, rival totodată al lui Alex).

Complicata poveste de dragoste se desfășoară în cadre compoziționale riguroase: 80 de capitole distribuite de-a lungul a șapte părți, cu un prolog (nenumit ca atare) și un

Epilog, capitole de obicei scurte (fragmentarea firului narativ ar putea fi o problemă pentru cititorul-tip actual, grăbit, cu atenția insuficient cultivată); capitole intersectate periodic de planul „ramei” (cel al interviului).

Dar romanul rezistă și prin dimensiunea sa exotic-documentară. Autorul scrie cu competență despre o lume pe care o cunoaște doar tangențial, informat riguros pe cel puțin trei planuri. Primul este cel medical, unde ni se vorbește despre „debridarea femurului”, despre „injecții cu glucan”, despre „șocuri septice”, despre „heparină pentru fluidizarea sângelui”, iar într-un loc găsim chiar o rețetă coreeană de întreținere a feței. Nu e de neglijat nici planul social-politic și istorico-geografic, paginile având adesea substanțiale note auctoriale de subsol ce refac datele istorico-geografice ale mediului, ca și relațiile social-politice, complicate mai ales în structura piramidală a Coreei de Nord. Convingător, chiar dacă deloc ostentativ, este și planul cultural, vizibil mai ales într-o confruntare dintre protagonista Kim Hyo-Ri și Dong Min-Ah, șefa „cabinetului 2” (cel al surorii liderului Coreei de Nord); unde, dacă aceasta din urmă citează din Friedrich Nietzsche („Dacă privești multă vreme într-un abis, abisul se va uita la tine”), protagonista îi răspunde cu un lung citat din Albert Einstein, care pare a fi și crezul autorului însuși („Probabil nu suntem încă pregătiți să creăm o bombă a iubirii, un mecanism destul de puternic pentru a distruge ura, egoismul și lăcomia care devastează planeta. Cu toate acestea, fiecare individ poartă în sine un mic, dar puternic generator de iubire, a cărui energie așteaptă să fie eliberată. Când o să învățăm să oferim și să primim această energie universală [...] vom putea afirma că iubirea învinge tot, că poate transcende totul și orice, deoarece iubirea este chintesența vieții.” – p. 230-231).

Personal, cred că această dimensiune exotic-documentară și culturală a romanului ar fi avut de câștigat în credibilitate în lipsa rabatului pe care autorul îl face creștinismului (protagonista Kim Hyo-Ri și bunicul ei, Ye-Jun, confesorul și izvorul ei de înțelepciune și echilibru, aparțin minorității creștine din

Coreea de Nord), dat fiind că înțelepciunea orientală nu în creștinism își are izvorul esențial.

Este incontestabilă, însă, subtilitatea observației psihologice în roman. Iată, ca exemplu, o disociere pusă în seama unui profesor de biochimie: „Între a te îndrăgosti și a iubi este o diferență mare, pe care puțină lume o cunoaște. [...] Când te îndrăgostești, procesul este unul senzorial. Este o reacție a creierului la nivel biologic, atunci când detectează la cealaltă persoană anumite elemente (comportament, atitudine, trăsături) care corespund până la identificare cu datele existente în mintea noastră. Au loc atunci reacții chimice care produc un amestec de emoții puternice și hormoni. Te îndrăgostești.” (p. 162).

Remarcabile sunt și portretele interioare ale personajelor. Alex, protagonistul, de pildă (evident *alter ego* al autorului, căci, pe lângă faptul că este funcționar public la primăria din orașelul său american, Lincoln, iar la Seoul vine cu prilejul unui simpozion pe tema achizițiilor publice internaționale, este și poet, având publicate trei volume de poezii), este (ca și autorul) „politicos și elegant, cu un maiestuos cult pentru iubire, sedus, parcă, de alt secol, romantic, și uimit de chiciura gri a apucăturilor lumești, ca și cum ar trăi după un paravan, într-adins spre a ascunde privirilor sale deriva și păcatul din preajmă.” (p. 180).

Mama protagonistului, Olivia (o „visătoare”, asemenea biblicului Iosif), „se entuziasmează la întâlnirea cu orice studiu de cercetare al cărui subiect este omul și o fascinează încercările minții umane de a se cunoaște pe sine. Are și unele teme predilecte, precum marile mistere, catastrofele naturale și scenariile apocaliptice. De aici e doar un pas, o prelungire firească a sinelui, până acolo unde conștientul și inconștientul, împreună, stăpânesc lumea stranie și fascinantă a visului.” (p. 181).

De altminteri, în cea mai bună tradiție romantic-subiectivă, autorul se risipește în oglinzile mai mult sau mai puțin deformatoare ale personajelor sale, a căror suprapunere la lectură l-ar putea reconstitui. Putem vorbi (ca de puține ori în literatura contemporană) de o

autentică profunzime psihologică, cu atât mai incitantă și mai convingătoare, cu cât e turnată într-o formă gramaticală și ortografică aproape perfectă (prima greșeală am întâlnit-o la pagina 319!), de o calitate superioară celei a cărților multor filologi de profesie.

Finalul – spectaculos și... misterios, și el (adică „deschis”) – ne dezvăluie o substanțială parte de „ficțiune” inclusiv în povestea lui Vijay Kumar (care e, de fapt, Alex Robinson, care nu e orb, ci doar se preface a fi). Ni se sugerează astfel că adevărul profund al tuturor întâmplărilor „reale” doar în ficțiune rezidă. De altfel, o nouă și derutantă suprapunere de personaje survine și în acest final: Vijay

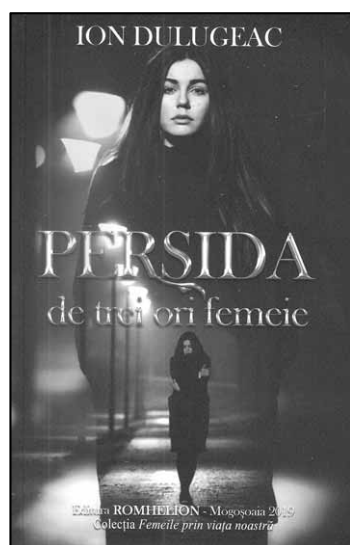
Kumar (*alias* Alex Robinson) tocmai așteaptă să primească vizita unei coreence, al cărei nume nu ni se dezvăluie (ci doar o surprinde pe ziarista Ella Madison), sugerându-se o suprapunere a celor două „iubite” din roman (cea „aparentă”, Kwan Jin-A, respectiv cea autentică, Kim Hyo-Ri). Autorul pare a se lăsa luat de fluxul imensului fluviu spiritual în care se scaldă, acceptând, în spiritul principiului indian (dar și mai larg-asiatic, în general) al unității totului, că „unul e în toate și toate sunt în una”. Sau, cum îi plăcea lui Eminescu să spună, cu un dicton preluat din aceeași sferă culturală: *Tat twam asi (Swetaketu)! (Acesta ești tu însuși, Swetaketu!)*.

Livadă

Din serii diferite, două romane de consum de Ion Dulugeac

Virgil RAȚIU

Ion Dulugeac este autorul a două serii romanești, colecția „*Vise spulberate*” (5 volume – 2014-2017) și colecția „*A fost odată la... Jilava*” (3 volume – 2017-2019). Anul acesta a inițiat încă o serie romanească intitulată „*Femeile prin viața noastră*”, tustrele totalizând 10 tomuri, format A5, numărul de pagini variind între 300-500/titlu. Romanele aparțin – dacă luăm în considerare că autorul lor este crescător de cai – rasei ușoare, de galop domestic sau trap, genului „roman de dragoste”, roman de consum sau de

gang, roman de travaliu, comercial, cu marginale inserturi politice și de afaceri. Ar putea fi încadrate seriilor „Sandra Brown” sau „Dan Brown”, acestea din urmă și multe altele frecventate la noi în siajul traducerilor, care într-un mod sau altul, după 1990, au inundat librăriile, sufocând aproape programatic piața de carte autohtonă. În prezent, însă, moda romanului de consum, erotic, policier, spionaj, thriller sau romance pare că s-a evaporat, aceasta în primul rând pentru că de mai bine de două decenii apetitul lecturii de carte s-a diminuat gradual, pas cu pas – cum obișnuiesc unii să se exprime. Motivul căderii pieței de carte, mai cu seamă la noi, se datorează scăderii drastice a tirajelor care însoțeau titlurile cărților de consum și ale altor forme, chiar și ale traducerilor din beletristică, fapt ce a condus inevitabil la prăbușirea profitului editorilor. O mare parte din „afacerea” cu cărți

de consum a fost preluată de blogheri, de facebook, smartfone și instagram, proliferând astfel „literatura electronică” de bagatelă.

Din seria „*A fost odată la... Jilava*” face parte romanul *O vară printre interlopi* de Ion Dulugeac (Editura Romhelion, București, 2019). La titlurile enunțate aici oricine își poate da seama că desfășurarea romanului e proiectată pe un „establishment” marginal societății, în interioarele unei „cetăți” (penitenciarele reprezentând zona închis între alte zone închise, pierdute la rândul-le într-un labirint de pereți ce ascund doar ne semnificații). Din start se poate afirma că o astfel de lectură este dedicată consumatorilor de timp excedentar, pentru a le umple limbile cadranelor minții cu iluzii pierdute. Nimic exemplar nu poate răzbate din astfel de pagini înnegrite, sufocante, repetitive în desfășurare, așa cum și cifrele de la una la douăsprezece, ore care macină neogoit, monoton și anost.

Postura umană din paginile romanului este redusă la neantic, la dezmembrare, demantelare, frizând geografii închise, irigate de existențe aparent postumane, perceptibile prin zbateri și neîncheiat chin al aceluiași tablou zilnic și silnic. Abia își găsesc ecou din nimicnicii, zdrobite la rândul lor, aparențe care mimează licăre de viață supraestimate, ca iscări salvatoare ale spiritului rămășiță umană.

Autorul exersează continuu în arta zugrăvirii cu impresii vizualizante. Dese descrieri, ca amintiri și iluzii, a unor foste vieți exterioare și libere, autorul practicând naturalismul ca factor tămăduitor, sunt panacee însoțite de lecții exorcistice de iluminare. Soarele răsare, soarele apune, norii sunt tăvăliți, ploile sunt torențiale, luna pare oarbă, imagini repetate în acuarele diferite însă cu încărcătură emoțională mimată. Locul de detenție și ispășire poate fi oricare altul, nu

neapărat pușcăria Jilava. În roman, numele propriu al închisorii este doar un pretext pentru context. Protagonistul Ioan Brâncoveanu se înfățișează ca amintire palidă și nevrednică a ceea ce a fost cândva boiereasca familie cu aureolă enciclopedică. Om citit și educat, însă ce folos? Protagonistul Ioan Brâncoveanu vrea să nu se recunoască în jalnica ipostază..., însă societatea l-a măcinat nemiloasă dictând condamnări și pedepse. În foalele afacerilor mai mult sau mai puțin oneroase, oricâtă dibăcie ai dovedi, chiar spirit nativ ales să fii, scăpare nu are nimeni, nu pentru că societatea este mereu la comanda cuiva, constrângătoare și neiertătoare, ci pentru că soarta este „rezerva” care croiește omului traiectoria socială iremediabil fatală. Niciodată nu e după cum aspiri, ci după cum te ocrotesc sau te împiedică „apropiații”.

O lume robotizată se croiește în incintele cu închizători automate și ferestre cu zăbrele. Marginali și în general analfabeți, reduși la aritmetica lui Bulă și literatura de bordel, viețuitori ai speluncilor și molfăitori de narcotice, mașini ale micilor apocalipse cu fâșait de rachete cu neuronii atrofiați călărind iepurește spații lugubre, traficanți, nebuni, informatori și iresponsabili de gesturile acțiunilor lor, șpăgari, turnători, alături de personalul de supraveghere și supervizare, gardieni, comisari și subcomisari ale căror grade sunt pierdute în malformantele slugărnicii, comandamentul, bărbați și femei, „urși”, „sifonari” și „gabori”, conturează o faună care respiră, mănâncă și din când în când mișcă. Paginile, ca relatări din miezul unui areal postumanist, oarecum încă viu, dar fără să surprindă, se lăbărțează în nenumărate descrieri de atmosferă gata consumate, istovite și neconfortante, în ciuda eforturilor autorului de a scrie cu seninătate. Minciuna marchează viețile și continuă să infecteze orice urmă imaculată. Apelativele sunt groșiere între conviețuitori, „la mișto”: „măi, Marmeladă”, „mă baragladină”, „măi, cioară cu aripi”, „măi, dragă domnule, inteligentule”, „mă, bețivule”, „ce-i, mă fraiere...?” etc. Sunt obsesive și obositoare. Încarcă atmosfera de ură, viclenie și dorinți de răzbunare.

Autorul face efortul să salveze cartea prin numeroase descrieri de partide de sex porno, trecute și prezente, răzvrătite în momentele de „recompensă pentru comportament exemplar la locul de pedeapsă”, chiar partide erotice petrecute în detenție. E vânată lesnicioasa poftă a lectorilor pasageri de-a-și învălvora imaginația și satisface neajunsurile mimând o realitate bolnavă. Deșertul uman este resuscitat în van, șansele eliberării de obsesii și izbăvirea prin răzbunări victimizează. Viața falsă devine dușman fățarnic și oglinda propriilor nimicnicii. Triumful derizoriului capătă aură de virtute. Aceasta este demonstrația pe care o urmărește Ion Dulugeac în șirele sale.

*

Cu romanul *Persida, de trei ori femeie* (Editura Romhelion, 2020) Ion Dulugeac deschide colecția *Femeile prin viața noastră*. Un roman din seria lumilor secundare de amor, fie euforice, fie tragice, cum pot fi întâlnite, întâmplător sau nu, de-a lungul timpului, în realitatea care bate ficțiunea.

Personajul Persida creionează un portret, reliefează o efigie a femeii dârze, greu de îngenuncheat, aproape imposibil de stăpânit. Reprezintă conturul și imaginea femeii-iapă, extrem de frumoasă, isteată și tenace. Netemătoare, în ciuda determinării sorților de a-i infuza eterne spaime, Persida renaște mereu din propriile prăbușiri, descifrând că astfel i-a fost datul de la Dumnezeu, niciodată însă părăsită de speranța de-a o lua întotdeauna de alt capăt. Rămâne biruitoare în momentele cele mai dificile ale vieții, când șansele reînvierii nu le întrevădea nici prin puterea proniei.

Persida Bretan s-a născut în 1956 într-un sat din Banat, în apropierea localității Oțelul Roșu. Născută într-o familie de țărani comunizați, înși cu puțină știință de carte, osândiți politicește, fără însă a conștientiza situația lor, eroina străbate toate etapele vieții sub semnul cutumelor comunității și al tradițiilor care marchează mai de grabă o epocă feudală a localității în care trăiește. Școală face puțină, abia apoi își continuă

studiile liceale la seral. E măritată cu forța la 13 ani, la înțelegerea părinților ei cu viitorii socri, cu un bărbat neșcolit și prost, Persida căzând victimă unei familii perfide, mai cu seamă soacrei, răzbunătoare și „practicantă” a misticismului gregar. Divorțată din pricini lesne de înțeles, ca să se întrețină reușește să lucreze în comerțul cooperatist, Persida încercând să se salveze. Muncește, studiază, citește, face naveta, dar tatăl îi aduce în casă un alt bărbat, trăind cu nou-sositul, necăsătoriți, sub același acoperiș. Cartofor, bețiv și afemeiat, meseria de măcelar a bărbatului nu-i este femeii de niciun ajutor. Persida reușește să se mute cu familia la oraș, cum se spune, îndeplinind singură toate funcțiile indispensabile supraviețuirii. Singurul țel al Persidei este să își crească și educe fata, Mihaela, apărută pe lume nedorită, între lungile absențe ale așa-numitului tată. Cu toate necazurile și zbaterile pe care le înfruntă, frumusețea naturală a Persidei devine proverbială în cercurile ei de cunoștințe și „prieteni/ne”. Poate și din această cauză, autorul descrie cu sete nenumărate partide de sex, legale sau ascunse, mai mult adulterine, captive escapadelor lubrice, fiind vorba, în fond, de o femeie aproape mereu singură. Persida nu suferă deloc de complexul Cenușăresei, se zbate să fie neabătut învingătoare în ciuda opreliștilor nenumărate. Astfel, izbutește, solitară, doar cu fetița ei, să treacă cu bine și de revoluția din decembrie 1989. Abia după această dată orizonturile i se vor deschide. Va călători în Germania unde se recăsătorește la insistențele unui domn remarcabil, titrat, din înalta societate, educat, deosebit de manierat. Femeia va deveni Persida Humboldt, fostă Bretan, încoronând o

viață adevărată, femeie care va tânji și visează să-și scrie propria aventură de viață, ceea ce, poate, va reuși. Dar acestea apar în pagini doar sugerate, romanul *Persida, de trei ori femeie* încheindu-se lugubru, cu scena tragicei morți a fostului dulce/ nebun amant, abandonat, iar frumoasa Persida dispându-se desăvârșită în visele autorului cărții.

Textul narativ al lui Ion Dulgeac păcătuiește prin graba cu care este scris, prin neverosimilitatea relațiilor interumane relevate în dialoguri false, seci, neșlefuite, care lasă impresia de improvizație cu titlu de literatură. Narațiunea nu ascunde nicio undă de mister, orice fuziune a tainelor existenței fiind sufocate de realitatea brutală, dând senzația că absolut nimic în lume nu este persistent. Noianul de citate din aforismele lumii multinaționale nu conferă epicului aură de strălucire, ci o undă de frivolitate scriitoricească. Autorul lasă romanul să se desfășoare de la sine, dezacordurile gramaticale din dialogurile personajelor părând pierdute intenționat în text, înafara oricărei logici, numeroasele apelative stângace strigate între parteneri, grăbind senzația de fals și uz de fals. Narațiunea desfășoară numeroase acuplări *homo eroticum* nebune, descrise cu abundență de indecență, amănunte care frizează promiscuitatea, scăldate în transpirații parfumate sub imperativul izului de criză comunistoidă, sub șirul unor apucături umane necioplite, crude. Numeroasele imagini cu „sâni voluptuoși” dezvăluiți în pagini după pagini pigmentează repetiții gratuite, secătuite de irizări senzuale. Salvarea narațiunii se întrevede doar în puterea și setea de imaginație a eventualului cititor râvnace.

Enciclopedia Arghezi

Maria-Daniela PĂNĂZAN

Tudor Arghezi face parte din categoria marilor poeți care trăiesc în sfera reverberațiilor biblice și a limbajului autoreflexiv. Considerat de Alex George „Marele Alpha”, Tudor Arghezi impresionează cititorul de azi prin reflecții și meditații grave asupra sensului existenței, asupra vieții și asupra morții. Ne aflăm în fața unui univers liric original, care a marcat definitiv formulele poetice românești din secolul al XX-lea. El se află și azi în atenția criticii literare, fiind, fără nicio îndoială, un autor care trebuie redescoperit. Născut la 21 mai 1880 la București, Tudor Arghezi a străbătut șapte decenii de activitate literară, șapte decenii de frământări și de încercări de a descoperi „cuvinte potrivite” pentru șlefuirea imaginarului poetic surprins în peste 30 de volume de „Scrieri”.

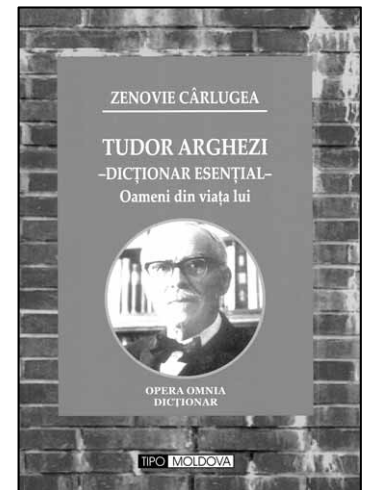
Arhicunoscutele monografii dedicate lui Tudor Arghezi de Nicolae Balotă și Alex George sunt completate fericit de o nouă cercetare riguroasă, realizată de această dată de Zenovie Cârlogea. „Cercetător statornic al literaturii române, Zenovie Cârlogea are alura unui veritabil enciclopedist, dacă luăm în considerare fie și numai monumentalele sinteze pe care le numește drept *Dicționare esențiale*” afirma Constantin Cubleşan în revista *Scrisul românesc* nr. 7 (203) din iulie 2020. Și așa este. Cartea elaborată de scriitorul Zenovie Cârlogea este o adevărată enciclopedie dedicată operei argheziene.

Apărut la Editura TipoMoldova, în 2019, *Dicționarul esențial – Oameni din viața lui Tudor Arghezi* se înscrie în seria dedicată de autor unor personalități de excepție precum Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Constantin Brâncuși. Ne aflăm, fără nicio îndoială, în fața unei cărți ample, care conturează o personalitate literară de excepție.

Nimic nu a rămas pe din afară: orice întâlnire, orice tip de conexiune, orice referință la viața și opera lui Tudor Arghezi se găsește în acest volum impresionant.

Oamenii din viața lui Arghezi, de la A la Z, sunt surprinși în aproape 800 pagini de istorie literară. O bibliografie amplă completează un volum remarcabil. Și cum altfel ar putea fi citite paginile dedicate familiei poetului? Sau cele în care sunt evocate prietenii literare sau, din contră, „nepotrivirile” și „neînțelegerile” pe tărâm literar? Iată, de pildă, Omul cel mai apropiat de poet, căruia i s-a dedicat mai mult de o jumătate de secol: Paraschiva Arghezi, a doua soție a acestuia, mama lui Barbu și a Mitzei. A fost considerată un model de iubire maritală, o prietenă de-o viață, o gospodină desăvârșită, dar și autoritară, căreia Tudor Arghezi i-a dedicat versuri memorabile.

Foarte prețioase sunt paginile dedicate prietenilor literari ale lui Tudor Arghezi, despre care a mai scris Bartolomeu Anania în lucrarea „Rotonda plopilor aprinși”. De data aceasta, în Dicționarul lui Zenovie Cârlogea sunt surprinse, cu acrivie, momente aparte din viața poetului. Voi exemplifica prin câteva exemple, doar pentru a deschide cititorilor apetitul pentru pagini delicioase, obligatoriu de lecturat (și de știut, bineînțeles). Iată, de pildă, prietenia cu Gala Galaction (Grigore

Pișculescu), bunul său camarad nu doar în ale scrisului. Ei s-au cunoscut la Cenaclul lui Alexandru Macedonski și s-au bucurat de roadele unei prietenii deosebite, precum recunoștea Arghezi: „ca doi plugari vecini, întâlniți primăvara pe brazdă și aprinzându-și unul de la celălalt luleaua. În luleaua sufletului nostru mai stă vie în mahorcă o fărâma de aur de jar”. „Ungerea” diaconului Iosif, tribulațiile erotice, frământările și grijile lor, colaborările la *Linie dreaptă* a lui V. Demetrius sau la *Seara* a lui Al. Bogdan-Pitești și *Cronica* (o revistă condusă de cei doi prieteni), vizitele la Văcărești și la Mărțișor, problemele din timpul războiului, interzicerea dreptului de semnătură după război, apoi „colaborările” cu noul regim comunist, au consfințit și pecetluit una dintre cele mai longevive prietenii literare din întreaga noastră literatură (care a durat șase decenii). Tot legat de această prietenie, merită amintită relația de amicitie cu fiica mai mică Gala Galaction, Elena, care mărturisește că îl cunoștea dintotdeauna pe poet „din povestirile tatei” și care se bucura de o atenție specială, fiindcă reușise cu versurile argheziene să treacă „strălucit” examenul de admitere în Academia de Artă Dramatică. Amintirile evocate de actrița Elena Galaction sunt importante, deoarece ele evidențiază o figură jovială, plăcută a poetului, dar mai ales mărinimia acestuia, care obișnuia să îi aștepte pe oaspeți în mijlocul grădinii de la Mărțișor de unde plecau, după ce recitau versuri sau ascultau „câteva ceasuri de farmec și de încântare”, cu „darul Mărțișorului”, și anume pungi cu caise coapte. Sunt surprinse și relațiile de natură ideologică sau politică. De exemplu, în evocarea lui Ion Gheorghe Maurer se insistă atât pe „umbrele” trecutului

(când, în 1945, Miron Radu Paraschivescu îl numise pe Arghezi „un impostor”), cât și pe „luminile” unui prezent care îl sărbătorea pe poet, la împlinirea a 80 de ani, ca „un patriarh” al culturii române...

Personal, m-a impresionat evocarea relației și a schimbului epistolar dintre Blaga și Arghezi, care ar merita o atenție specială, inclusiv în manualele școlare, în completarea unor biografii de excepție. Basil Gruia este cel care a relatat despre vizita „poetului de la Cluj”, în anul 1953, la Mărțișor. Lucian Blaga i-a spus „Eu și Arghezi suntem doi poli ai poeziei românești dintre cele două războaie. Reprezentăm fiecare lumea noastră și umplem acest gol care să reprezinte o linie mediană între noi. Aceasta ar însemna o amplificare a orizontului poetic românesc”. Deși se cunoaște că între cei doi poeți au existat și unele „umori explicabile, ca să nu le zicem aprecieri valorice de-a dreptul contradictorii, antinomice”, totuși paginile dedicate relației dintre cei doi poeți importanți trădează preocupările din sfera modernității lirismului românesc și a sincronizării acestuia cu valorile europene. Și Tudor Arghezi și Lucian Blaga au realizări notabile, contribuția lor fiind extrem de valoroasă în contextul social-politic în care au trăit și au creat.

Desigur, această carte surprinde oameni și evenimente importante ale secolului trecut și devine un document necesar pentru istoria noastră literară, prin acuratețea științifică și rigurozitatea discursului. Prin *Dicționarul esențial* dedicat lui Tudor Arghezi, autorul Zenovie Cârlușea aduce o imagine completă a biografiei și a bibliografiei argheziene, o sinteză impresionantă, ce deschide calea spre o altă receptare, imperios necesară, a valorilor istoriei noastre literare.

Mircea Gelu Buta pe urmele unor oameni de seamă

Iuliu-Marius MORARIU

Personalitate de prim rang a culturii bistrițene și a celei transilvane, profesorul și scriitorul Mircea Gelu Buta a reușit să se impună în decursul vremii prin intermediul unor texte care formează astăzi o operă prodigioasă. Palmaresul auctorial al dânsului număra în anul 2020, 74 de volume ce pot fi subsumate arealului teologic, celui istoric sau beletristicii. Valoarea acestor opere vin să o certifice numeroasele premii pe care, aproape anual, autorul le-a primit, în semn de recunoaștere a meritelor pe care le-a avut în promovarea valorilor culturale și spirituale românești.

Vocația de scriitor a fost dublată, în cazul dânsului, de multe alte harisme complementare. Astfel, între anii 1990 și 1995, a fost director al Grupului Școlar Sanitar din Bistrița, între 1996 și 2017, manager al Spitalului Județean de Urgență din Bistrița, iar din anul 2002, a fost conferențiar universitar asociat la Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca. Începând cu anul 2000, a fost cadru didactic asociat la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității clujene, iar începând cu anul 2009, a fost profesor în cadrul acesteia. Începând cu anul 2000, a predat de asemenea ca profesor asociat la Facultatea de Inginerie Electrică din cadrul Universității Tehnice din Cluj-Napoca. De asemenea, de numele dânsului se leagă organizarea faimosului seminar internațional de medicină și teologie, derulat an de an la Bistrița.

Continuând eforturile susținute, desfășurate deja de mai bine de câteva decenii de către universitarul bistrițean, lucrarea intitulată *Urme ale unor oameni de seamă* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2020), salută

de un cuvânt de prețuire al domnului Academician Ioan Aurel Pop (pp. 9-10), vorbește despre câțiva exponenți de seamă ai culturii acestor meleaguri. După cum subliniază președintele în exercițiu al Academiei Române în cadrul textului de debut:

„Mircea Gelu Buta știe să ne arate, neostentativ și fără orgolii obsedante, că Bistrița a fost plină de har prin pașii «oamenilor cari au fost» (cum ar fi zis Iorga), prin oamenii mari ai locului, dar și prin cei de aiurea care s-au apropiat de binecuvântatul loc, de ținuturile vecine ale Năsăudului, de viile dintre dealurile domoale sau de depresiunile de la poalele Carpaților Răsăriteni, presărate cu sate grănicerești de odinioară. Fără îndoială, autorul are darul povestirii sfătoase și beneficiază de cunoașterea profunzimilor vieții, inclusiv prin prisma meseriilor de medic și de profesor” (p. 10).

La rândul lui, în încheierea părții introductive, după ce vorbește despre conținutul cărții și aspectele metodologice care i-au definit demersul, lăsând să se vadă totodată calitatea sa de bun cunoscător al meleagurilor pe care le omagiază și al patrimoniului cultural, deloc neglijabil sub aspect calitativ, al acestora, autorul arată că:

„M-am aplecat asupra acestei cărți cu dragoste și bună credință, de aceea doresc ca

ea să fie citită atât în literă, cât și în spirit. Chiar dacă trăim într-o lume computerizată, avem nevoie de emoții, de omenie, de amintirea celor care ne-au precedat, pentru că, precum spunea Mihail Kogălniceanu: «Neavând istorie, fiecare popor dușman ne-ar putea zice cuvintele dlui. Aron: *Începutul ce ai este necunoscut, numele ce porți nu este al tău, nici pământul pe care locuiești...*» (p. 12).

Apoi, cititorii sunt invitați să afle lucruri inedite cu privire la relațiile poetului Andrei Mureșanu cu urbea Bistriței (pp. 13-56). Pe baza unor documente inedite, universitarul de sorginte bărgăuană le oferă acestora informații prețioase cu privire la familia Mureșenilor, cartierul care poartă numele marelui poet al imnului național, dar și alte aspecte istoriografice aparte, împletind sursa documentară cu narațiunea, într-un text ce este deopotrivă util și plăcut. Toate culminează cu prezentarea modului în care s-a ajuns la amenajarea casei memoriale „Andrei Mureșanu”, informațiile fiindacompaniate atât de anexe documentare, cât și de o prezentare imagistică de înaltă ținută.

Urmează apoi un capitol dedicat vizitei lui Alexandru Odobescu în Ardeal, datorată relației lui cu Vasile Grigore Borgovan (pp. 57-74), una dedicată unui mare artizan al Marii Uniri, respectiv Alexandru Vaida-Voevod și relației lui cu bistrițenii (pp. 79-112). Ulterior, Nicolae Iorga și modul în care a valorificat cel mai mare istoric român documentele inedite din Arhivele Bistrițene, Patriarhul Miron Cristea și omagierea lui la Năsăud, sau tipograful cu origini sălăuane, George Matheiu, fac obiectul altor investigații, cu valoare deopotrivă sentimentală, literară și istoriografică. După cum era de așteptat, nici George Coșbuc sau Lucian Blaga nu scapă atenției distinsului medic cu competențe istoriografice, în vreme ce Matei Eminescu și perioada lui bistrițeană

constituie subiectul unui amplu capitol, în cadrul căruia biografia fratelui marelui poet este completată de o prezentare detaliată a activității lui epistolare și de o prezentare a unor aspecte ce țin de asumarea postumă a acestuia.

Într-un mod deloc întâmplător, demersul dedicat personalităților bistrițene e încheie cu un amplu capitol care-l are în centru pe întemeietorul Operei Naționale din Cluj, Constantin Pavel. De-altminteri, se cuvine menționat faptul că autorul este cel care, în decursul anilor, s-a ocupat cu restituirea istoriografică și a memoriei marelui tenor, dânsul fiind cel care a reușit reînhumarea corpului său pe meleagurile lui natale și a dedicat mai multe demersuri culturale de prim rang popularizării operei și moștenirii lui. Într-un limbaj bisericesc, s-ar putea afirma că „nu a precupețit niciun efort” în a-și omagia cum se cuvine conjudețeanul, fapt destul de rar întâlnit astăzi, și de aceea, extrem de prețios.

Rod al unui efort de documentare aparte, ce vine să deconspire frumoasele preocupări ale unui om ce a ajuns parcă la vârsta ce-i permite realizarea unor mari sinteze, volumul intitulat *Urme ale unor oameni de seamă*, ce poartă semnătura universitarului Mircea Gelu Buta, se constituie nu doar într-o contribuție istoriografică de prim rang, ci și într-o lucrare care se citește cu inima. Autorul demonstrează, așa cum a făcut-o și până acum, că știe să pună suflet în ceea ce face, iar acest lucru sporește valoarea demersurilor sale. Datorită tuturor acestor aspecte, nu putem decât să salutăm cu bucurie apariția unei astfel de cărți, necesară și utilă deopotrivă pentru cultura bistrițeană și cea năsăudeană, dar și pentru cea românească în ansamblul ei și să-i dorim autorului condei rodnic și în realizarea unor cercetări viitoare la fel de valoroase.

Vectorul cultural bistrițean

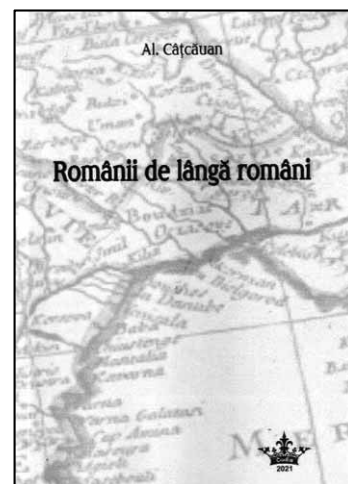
Ioan HOLBAN

După notele de călătorie în Italia, la rude, dar proiectînd explorarea diasporei românești de acolo în *Vacanță la Pietrasanta*, Al. Cățăuan adună în *Românii de lîngă români* (Editura CronEdit, 2021) un *memorial de călătorie* în segmentele de românităate – de „românime”, cum îi spunea Grigore Vieru – din jur, în Serbia, Ucraina și Bulgaria; plecat din aceeași mărturisită nevoie a *libertății de a călători*, memorialul lui Al. Cățăuan fixează un interes turistic, în măsura în care face cunoscute istoria, geografia, profilul unor locuri atît de apropiate, unde se vorbește românește, practic, rămase necunoscute românilor de dincoace de granițele *lor* – știam mai multe despre românii din Franța, Germania, S.U.A., Canada, Anglia, Honolulu, decît despre „frații” din Timoc, Uzdin, Voivodina și Cernăuți: barajul politic de netrecut pentru că despre cel lingvistic nu poate fi vorba decît dacă luăm în serios glume de genul basarabienii vorbesc limba moldovenească, iar românii din Banatul sîrbesc, vlaha, a oprit contactele și, desigur, (re)cunoașterea unor *fapte istorice* incontestabile, despre care manualele de istorie de la noi, bine, minuțios cenzurate, nu ne spuneau (mai) nimic. Mai mult încă, politrucii de aici și de dincolo s-au înțeles totdeauna cînd, în „lagărul socialist”, trebuia să se plaseze garduri de sîrmă ghimpată, iar oamenilor să li se servească tot felul de enormități care, culmea, au fost crezute: un poem precum *Scrisoare din Basarabia* al lui Grigore Vieru e martorul pertinent al fenomenului, al manipulării conștiințelor și vrajbei, al despărțirii românilor de români: „Cu vorba-mi strîmbă și pripită/ Eu știu că te-am rănit spunînd/ Că mi-ai luat și grai, și pită/ Și-ai năvălit pe-al meu pămînt./ În

vreamea putredă și goală/ Pe mine, frate, cum să-ți spun,/ Pe mine m-au mințit la școală/ Că-mi ești dușman, nu frate bun./ Din Basarabia vă scriu,/ Dulci frați de dincolo de Prut./ Vă scriu cum pot și prea tîrziu,/ Mi-e dor de voi și vă sărut./ Credeam că un noroc e plaga,/ Un bine graiul cel sluțit./ Cîtesc azi pe Arghezi, Blaga –/ Ce tare, Doamne,- am fost mințit!/ Cu pocăință nesfîrșită/ Mă rog iubitului Iisus/ Să-mi ierte vorba rătăcită/ Ce despre tine, frate,-am spus./ Din Basarabia vă scriu,/ Dulci frați de dincolo de Prut./ Vă scriu cum pot și prea tîrziu,/ Mi-e dor de voi și vă sărut./ Aflînd că frate-mi ești, odată/ Scăpai o lacrimă-n priviri/ Ce-a fost pe loc și arestată/ Și dusă-n ocnă la Sibiri./ Acolo-n friguroasa zare,/ Din drobul mut al lacrimii/ Ocnășii scot și astăzi sare/ Și nu mai dau de fundul ei./ Din Basarabia vă scriu,/ Dulci frați de dincolo de Prut./ Vă scriu cum pot și prea tîrziu / Mi-e dor de voi și vă sărut”.

În acest context, cu atît mai valoroasă este o carte precum *Românii de lîngă români*, unul din rarele memoriale de călătorie printre românii din jur, care merge „la firul ierbii”, la oameni obișnuiți, identități, spații ființiale, depășind momentele emoționale, prăbușite, adesea, în retorica păguboasă a triumfalismului pozitiv, ale podurilor de flori, de cărți, festivalurilor internaționale fără conținut, plimbărilor prin parcul de la Chișinău, prin piața centrală din Cernăuți ori

prin peisajul unic al Voivodinei, pe Valea Timocului, la Slatina-Bar, în Banatul sîrbesc și Uzdin; din interesul turistic al lui Al. Câțcăuan se ivesc sinteze deloc plicticoase, bine făcute, fără exces de date istorice, în legătură cu spațiile românității de care ne-am „despărțit” la mijlocul veacului trecut. Nu doar din curiozitate crește memorialul de călătorie al lui Al. Câțcăuan, ci, mai ales, din *dorința de a colabora cu comunitățile românești din jur*: aici descoperă Al. Câțcăuan șansa reintegrării unor românități „pierdute”, a recuperării și regăsirii timpului pierdut. Iată *portretul-robot* al românității din Serbia, făcut de un sîrb rezident în Marea Britanie, care, cum spune Al. Câțcăuan, ni se potrivește și nouă în aceeași măsură: „Trecutul este cîntarul nostru pentru fericire sau nefericire. În timp ce alte națiuni au trăit și au muncit pașnic (exemplu Elveția, care n-a experimentat războiul timp de 600 de ani), noi am trăit mereu în miezul războaielor și răscoalelor. Ele nu numai că ne-au adus distrugere permanentă, dar cel mai rău, au făcut ca națiunea noastră aproape să dispară biologic. Pentru a se apăra pe ele însele, marile puteri și imperii au folosit Serbia ca pe un scut. Așa ne-am pricopsit cu marile noastre cetăți și fortificații, Kalemegdan, Petrovaradin, Bac, Golubac și Smederevo... În timp ce alte națiuni își îmbogățeau patrimoniul cultural și tehnologic, construind și asimilînd progresul, noi ne-am irosit forțele muncind pentru alții. Și nici măcar astăzi nu știm a lucra în folosul nostru, pentru a pune în valoare și a scoate cîștig din ceea ce avem”.

Drumul spre românimea din Serbia pare o *inițiere*, cu etape distincte; mai întîi, lecturi, apoi, primirea oaspeților, primul contact foarte emoționant (profesorul Doru Flaviu Polverejan, președintele Societății Culturale „Vichentie Petrovici-Bocăluț” și director al Școlii „George Coșbuc” ridică mîna „spre cer și dintr-o dată, un grup instrumental, îmbrăcat în costume de Ardeal, începe să cînte «Noi suntem români». Am încremenit. După terminarea piesei, a apărut o pereche de dansatori cu pîne și sare”: acesta este momentul primului contact cu românii din Voivodina), descoperirea unor *patrioți adevărați*, regăsind un prototip în părintele Boian

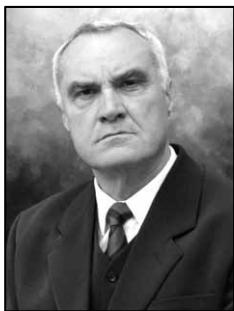
Alexandrovici, ignorarea dificultăților de comunicare pentru că, iată, românii de acolo vorbesc „o limbă arhaică, veche, cu influențe bănățene și mehedintene, foarte greu de înțeles”, dar legătura se strînge cînd „Moșu” cîntă o variantă a baladei *Meșterul Manole*. Aceasta e calea urmată de *vectorul cultural bistrițean* care caută, în spațiul „nou”, ceilalți vectori, ai locului, în perspectiva regăsirii românității, într-o viziune integratoare. În lipsa unei „diplomații culturale” calificate (doar sinecure, oameni care merg „la post” să facă shopping; unde sînt Blaga, Eliade, Neagu Djuvara, ambasadorii culturali ai României de altădată?!), acești oameni devotați, dedicați reintegrării și recuperării românității, au reușit să salveze ceea ce mai putea fi salvat. Reluarea contactelor, uneori, după decenii, se face cu emoție, firește, dar după treizeci de ani de la „podul de flori”, fenomenul s-a mai așezat, s-a maturizat și s-a sistematizat grație acțiunii unor vectori culturali precum Al. Câțcăuan care oferă, iată, una dintre primele sinteze asupra problemei românilor de lîngă români, fără excese retorice și fantasmе unioniste, adunînd, într-o abordare aproape monografică, ceea ce se cheamă esența românității atît cît este astăzi: amprente istorice, continuitatea, cu toate sincopelile, mai ales, din 1950 înapoi, conservarea tradițiilor și, mai cu seamă, a limbii, un anumit tip de comportament și, de ce nu?, de socializare etc. Sub forma lejeră, antrenantă a unui memorial de călătorie, Al. Câțcăuan corectează „din mers” anumite asperități, sugerează, discret, folosirea limbii române în prezentarea într-un festival folcloric a trupei din Bistrița, notează, cu neascunsă emoție și satisfacție, renașterea Bisericii Ortodoxe Române, cu acțiunea unui preot precum Boian Alexandrovici, un *martir*, spune autorul, care, „în condiții asemănătoare timpului în care au trăit și primii creștini”, a făcut să renască Protoprezbiteriatul Ortodox Român al Daciei Ripensis, „scînteia vie a creștinismului daco-român, credința strămoșilor românilor de azi, numiți și vlahi, care sunt băștinași în răsăritul Serbiei precum și în nord-estul ei”: *biserica a învins în Timoc*, scrie Al. Câțcăuan la trecerea Dunării, spre casă, după ce va fi notat „victoria” de la gala festivalului din Voivodina: „În momentul în care am fost invitat pe scenă pentru ridicarea diplomei cu care gazdele au răsplătit prestația

Ansamblului «Codrișorul», i-am mulțumit în primul rînd lui Cîrcioabă și, sigur, întregii echipe care organizează aceste manifestări timp de două zile. L-am felicitat pentru faptul că a reușit ca la acea ediție, prezentarea formațiilor românești de pe Valea Timocului, să se facă și în limba română. A fost un mare pas înainte! L-am felicitat de asemenea pentru faptul că la respectiva ediție, pentru deschiderea festivalului a invitat fanfara Consiliului Național al Minorităților Românilor din Voivodina, care a intonat pentru prima dată «Deșteaptă-te, române». Un lucru extraordinar. Nu mi-a venit să cred! Parcă mă aflu într-un vis frumos, din care îmi era frică să mă trezesc!”. Draghi Cîrcioabă din Voivodina, Pavel Bălan din Uzdin, Vasile Băcu din Cernăuți, Magdalena și Walex Alexandrov din Sofia, Al. Câțcăuan din Bistrița sînt *ambasadorii culturali* ai românilor de lîngă români.

Mulțime de lucruri interesante, memorabile, unele, în acest memorial de călătorie; de la imagini surprinzătoare care vorbesc despre „vechimea elementului românesc”, fixarea spațiului, deopotrivă, prin ceea ce oamenii din vechime numeau *genius loci*, dar și printr-o voce a locului, cum e Ionel Stoîț din Torac, între „români, rumâni sau vlahi”, cum sînt denumirile atribuite în Serbia, pînă la ceremonia unui botez în comunitatea românească de la Malainița, discriminări dureroase („ne-au făcut «vlahi» numai să nu ne declarăm români”, spune, cu obidă, Draghi Cîrcioabă, crescut între „niște oameni simpli de la sat, săraci, dar bogați la suflet”). De la Uzdin, „poarta cea mai de vest a românității” pînă la Cernăuți, Al. Câțcăuan adună segmentele românimii într-o viziune care integrează imagini „sărmane” ale României de azi, cum sînt cele din Turnu Măgurele, cu *minunea* de la Mănăstirea Bănceni, într-o sinteză cu evidente mărci literare: ca în acest drum spre Cernăuți, de exemplu: „De la Vama Siret, drumul spre Cernăuți, inima Bucovinei întregi de odinioară e dător de stranii și nelămurite trăiri. Mai ales dacă te afli ai la prima călătorie. Căci, pe măsură ce înaintezi, imaginile decupate din localitățile străbătute se suprapun peste episoadele trecutului, sedi-

mentate undeva, în colțurile sensibile ale memoriei și care, rînd pe rînd, ies la iveală – îndurerate, mirate, copleșite, nostalgice. E ca și cum ai citit, cu tulburare, cartea de istorie a neamului de la sfîrșit spre început. Odată trecută frontiera, șoseaua se lărgeste, ca o burtă uriașă, scăpată din chingi, ducîndu-te cu gîndul către obiceiul de a croi străzi al sovieticilor. Apoi, își recapătă silueta, înșirînd, unul cîte unul, sate bucovinene. Din fuga mașinii încerc să descopăr asemănări cu așezările din țară. Ici-colo, urme vagi ale arhitecturii rurale amintesc de satele noastre. Tabloul este însă completat de împrumuturi a căror origine în anii bolșevizării se ghicește ușor. Pretutindeni sare în ochi obsesia pentru case masive, greoaie, din cărămidă, și pentru turnulețe, un element arhitectural la limita kitsch-ului. În dreapta drumului, pe umerii dealurilor, greu încercații codri ai Herții asistă, tăcuți, la spectacolul istoriei. La intrare în localități atrag atenția marcajele bilingve, în română și ucraineană, scuturîndu-te de visare, ca sa te aducă din nou în realitatea istorică a zilelor noastre. Cernăuțiul este orașul românesc ce s-a plămădit veacuri de-a rîndul, o mixtură de culturi, dînd naștere unui spirit urban unic, cosmopolit, tolerant, cu o intelectualitate strălucită. Un oraș care și-a scris povestea nu în cărți, ci în inimile românilor de pretutindeni, căci de pretutindeni au venit aceștia să-și desăvîrșească aici pregătirea universitară, acum un veac sau două. A scris-o apoi pe fiecare piatră din caldarîm, bătută, odinioară, de copitele cailor, de roțile trăsurilor, de pași zăbavnici de studenți, de mersul grav al intelectualilor sau al oamenilor de stat, de pași repezi de tîrgoveți sau de călcătura apăsată a țăranilor din satele de primprejur, de cadența ostentivă a soldaților întorși de pe front, apoi de cizmele necruțătoare ale ocupanților ruși, ca mai pe urmă, cînd peste Europa de Est a poposit primăvara eliberării, să fie călcată și de tălpile încălzite de fiorul dezrobirii”.

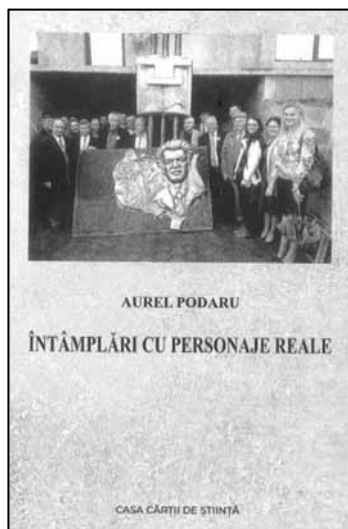
Vectorul cultural bistrițean scrie în *Românii de lîngă români* un memorial de călătorie important al literaturii române subiective de azi.

Cărți născăudene

Ion BUZAȘI

Din când în când, Aurel Podaru ne face surpriza unor cărți insolite, cum a fost cea despre gara din Beclean, despre care a invitat să scrie o seamă de scriitori, sau spirituala cronică rimată în care povestește experiența sa didactică la Școala de Tractoriști din Beclean, la care

acum adaugă, *Întâmplări cu personaje reale* (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2021) o suită de instantanee memorialistice, evocate cu umor, duioșie, nostalgie, tristețe sau compasiune – un registru sentimental variat, după natura întâmplărilor. Aceste personaje reale sunt (au fost unele) prietenii scriitorului, căci

Aurel Podaru are vocația prieteniei. Este așadar o altă *Carte cu prieteni*, ca să folosesc un titlu consacrat de Fănuș Neagu. Sunt scriitori/prieteni din generații diferite de la profesorul universitar, Ion Vlad, nonagenar, care i-a stimulat dorința de a cunoaște în amănunt opera lui Pavel Dan, pentru care a manifestat o statornică preocupare, epuizând practic tot ce se putea spune despre „rapsodul Câmpiei Transilvane”, a cărui operă integrală a tipărit-o într-o ediție critică exemplară, de la eminentul editor, Niculae Gheran, tot nonagenar și el, autorul unicei ediții critice complete Liviu Rebreanu (poate că și această ediție Rebreanu a constituit un îndemn în realizarea uneia, asemănătoare, consacrate operei lui Pavel Dan), și până la colegii de generație de la publicațiile bistrițene. A cunoscut mulți scriitori, pentru că

Aurel Podaru este un scriitor voiajor. A străbătut drumurile Transilvaniei, încât prietenii lui scriitori sunt peste tot: acum îl vedeai la Blaj, la un simpozion consacrat firește lui Pavel Dan, acum la Bistrița la o evocare literară a lui Andrei Mureșanu, la Beclean, participând la simpozionul Grigore Silași, cărturarul beclenar care a dat numele cenaclului literar întemeiat și condus de Aurel Podaru, organizatorul Colocviilor de la Beclean, la care participau scriitori și alți oameni de cultură din țară, dar îl întâlnim și la Maieru la inaugurarea statuii lui Iustin Ilieșiu, la Măgura Ilvei la evocarea lui Darius Pop.

A avut vocația unui arhitect cultural, căci pe lângă cenacluri și cluburi literare a înființat și edituri, cea pomenită deja: „Clubul Saeculum”, la care aș mai adăuga și câteva ziare, e drept cu apariție efemeră, din cauza lipsei unui sprijin financiar. Am colaborat împreună la alcătuirea unei cărți de istorie literară, *Pavel Dan și Blajul*; de altminteri, pentru autorul lui *Urcan bătrânul*, preocuparea lui este continuă, dovadă publicația *Paveldaniștii*, la care sunt invitați să colaboreze toți cei care au ceva de adăugat la bogata bibliografie Pavel Dan.

Aceste sunt împrejurările în care a întâlnit „personajele reale”, scriitori consacrați și prietenii pe care îi trece acum în paginile memorialistice ale cărții. Evident că principalul personaj real este autorul, fie ca amfitrion al unor întâmplări culturale, fie ca invitat.

Tandre și duioase când evocă scriitori de azi, pagina memorialistică se colorează elegiac atunci când pomenește de cei trecuți la cele veșnice: Emil Lazăr, Radu Săplăcan, Andrei Moldovan și alții.

Să mai adăugăm, în încheiere, că prefața ediției este semnată de Monica Grosu, un cuvânt introductiv consistent și aplicat.

Jurnalul unui intelectual

Icu CRĂCIUN

Motto: „Un jurnal intim sporește atenția. Scriind vezi mai clar lumea din jurul tău și îi uiți mai anevoie culorile. Și apoi, câtă bucurie să poți izola acele *experiențe indistincte*, din care e alcătuită viața oricărui om, să le poți istovi toate înțelesurile, stăpânindu-le, memorizându-le.”

(Mircea Eliade – *Jurnal*)

Profesorul dr. Vasile V. Filip de la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița a publicat anul acesta (2021) la Editura Charmides un jurnal intitulat *Însemnări de-a lungul vremii* (*Ale unui dascăl greu de mulțumit*) (volumul I, 1998-1999), cu o prefață semnată de profesorul universitar Ilie Rad de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, urmând ca, după mărturisirea autorului, 4700 de pagini, pe o perioadă de 23 de ani, să fie făcute publice de către urmași, după trecerea sa în lumea de dincolo.

Așa cum arată și prefațatorul, acest jurnal cu intermitențe se poate citi pe trei paliere: cel cotidian, cu viața sa de profesor secundar (aidoma lui E. Lovinescu, păstrând, totuși, proporțiile), cu ore la clasă și meditații particulare, cu tezele și examenele elevilor, cu problemele familiale, plimbările cu bicicleta, vizionarea meciurilor de fotbal, nu pierde Teleenciclopedia de sâmbătă seara etc. Nu trec neobservate: prăbușirea economiei naționale (șomaj, salariile mici, grevele), distrugerea sistemului tradițional de valori morale, a respectului pentru școală etc. Este convins de importanța surprinderii stărilor, întrucât acestea sunt trecătoare: „le prinzi în momentul respectiv sau nu le prinzi deloc”. Însemnările sale doresc să oprească timpul: „mai precis de a-l păstra fie și-n precipitate dezhidratate, păstrate în beciul amintirii pentru iarna bătrâneții”, de aceea, pentru el, jurnalul nu e „faptă, ci contemplare, *quietism*”. El nu a scris pentru a-și justifica cum „și-a întrebuințat timpul”, ci pentru „a trăi clipele aflate pe drumul trecerii implacabile, de a-l opri oarecum, prin Cuvântul scris” (Ilie Rad). Nu se putea să nu consemneze toate sărbătorile de peste an mai cu seamă că teza lui

de doctorat se intitulează *Universul colindelor românești – în perspectiva unor structuri de mentalitate arhaică*, publicată în 1999. Un al doilea palier este cel care se referă la propria-i personalitate: relația cu părinții pe care, de la un timp, nu i-a mai putut ajuta la muncile câmpului, lucru pe care îl regretă enorm. Fire introvertită, irascibilă și complicată, profesorul este un veșnic nemulțumit, născut pentru solitudine, dar când vine vorba de familie este dispus să se jertfească pentru ea; nu l-au tentat funcțiile politice (e drept, are vocația anonimatului, cum însuși recunoaște, dar se simte bine când este apreciat sau este solicitat), ba a refuzat și alte oferte cum ar fi cele de inspector școlar de specialitate, director la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca, lector titular la Universitatea de Nord din Baia Mare, director de liceu, șef de catedră etc., retrăgându-se din orice formă de viață obștească, filosofia sa fiind cea învățată de la părinți, pe care dorește s-o transmită și urmașilor săi: „să se bucure de ceea ce au, în loc să-și dorească ceea ce nu au”, propunându-și să fie cinstit cu el însuși și cu copiii săi, dar mai ales de importanța cardinală a vieții: munca perseverentă, nespectaculoasă și culmea! nerecunoscută în această lume haotică, unde „proliferează doar spinii oportunismului” și subiectivitatea. Cel de-al treilea palier este

legat de impresiile „despre natură și metamorfozele ei” (Ilie Rad), dar și visele și peisajele, unde se simte calitatea de prozator a diaristului, ceea ce le conferă un statut literar, o aură artistică/estetică distinctă. Notele sale intime stârnesc interesul, chiar dacă nu sunt continue. Fiecare anotimp este pentru el un adevărat miracol. „Nu văd pe cine și de ce l-ar interesa clipa doar de mine trăită” scrie diaristul cu modestie, care, nu o dată, trăiește sentimentul inutilității ca un mizantrop claustrat în marasmul cotidian, contemplând la fragilitatea vieții. În esență, cele trei paliere se pot reduce la: familie, școală și cultură, cu specificarea că singurul mediu sufocant, ostil, este corpul profesoral, unde se simte marginalizat, dar este încăpățânat când are dreptate, în plus, este scrupulos și își face cu plăcere și pasiune orele, elevii fiindu-i suportul moral permanent. Are dificultăți de adaptare la lumea exterioară, este timid, reflexiv, cu porniri retractile și nu întotdeauna are „pofță de viață”. Salvarea este scrisul și cetitul cu care se hrănește în fiecare zi.

„Cestiunea” care se pune este dacă jurnalul – acest frate-confesor – îl plasează pe Vasile V. Filip într-o lumină favorabilă, convenabilă? Răspunsul este și Da, și Nu. Da, fiindcă este mai indulgent cu alții decât cu el însuși și Nu, ar zice un eventual cărcotaș, deoarece este autentic, sincer și nu o dată dă note slabe amicilor, rudelor, dușmanilor mai mult sau mai puțin limitați, ființe orgolioase, subiective, dar extrem de precare, și direct sau indirect sieși. Tot timpul trăiește cu teama de a nu rugini, de a nu se provincializa, se informează de cele mai noi apariții editoriale, încearcă să și le procure sau să le împrumute. La urma urmei, este și el un intelectual cu virtuți și vicii, un unicat care își găsește refugiul scriind-l, autoanalizându-se ca să se bucure de plăcerea intimității, trăgând cu ochiul la un posibil cititor, dovadă că a avut curajul să-l publice în timpul vieții, eludând prin omisiune evenimente sau stări care l-ar dezavantaja, încercând, probabil, să îmblânzească cumva posteritatea. Prin el, exigentul profesor își recuperează tonusul moral, își exorcizează eventuale traume, sastisit

de obtuzitatea oportuniștilor, înzestrați cu orgolii nemăsurate și nejustificate, se eliberează de cotidianul zgrunțuros, îmbină extrovertitul cu introvertitul, factualul cu psihologicul. Adevărul este că acest jurnal, chiar dacă este „pe sărite” – ca să folosesc o sintagmă a Magdei Cârneci cu „jurnalul său spiritual” din *Convorbiri literare* – este și un exercițiu de introspecție, dar și o spovedanie în care merită să ai încredere, indiferent că adevărurile sale sunt subiective ori parțial-subiective. În același timp, poate fi socotit și o oglindă necesară cunoașterii de sine (în spatele ei „stau întâmplări mărunte, stări de spirit, sentimente, prin definiție labile, evanescente”), o autopsihoterapie, formându-i o disciplină periodică necesară celui care și-l scrie. În fața foii albe își regăsește ritmul interior, își permite să apeleze la memoria afectivă, la copilărie – madlena sa spirituală –, scoțând la iveală un Vasile V. Filip ultrasensibil, aplecat uneori la reverie, „visare și armonie” (refuză să accepte lumea urâtă), ce simte nevoia să fie menajat, lucru care nu se prea întâmplă; mai mereu este presat de timp, absorbit de treburile casnice, este grijuliu față de copiii săi și simte că ritmul diurn îl înghite, trăind cu mare febrilitate evenimentele imediate, tânjind după tihnă și liniște, în căutarea autenticului, a sincerității până și în relațiile cu semenii.

Sunt convins că profesorul Filip le-a recomandat elevilor săi să aibă un jurnal intim, explicându-le că prin el se cultivă responsabilitatea, se ajunge la o conștiință de sine mai rapidă, că pot cerceta lumea din jur cu totul alți ochi, că îi ajută să-și limpezească gândurile și să-și cristalizeze ideile, că vor evolua lăuntric cu o profunzime a gândirii suplinite de o cultură mai bogată, că firescul poate deveni eveniment ce angrenează atât spiritul, cât și sufletul, pe scurt, că îi formează ca viitoare ființe umane rafinate, învingătoare.

Țin să menționez că imaginile fotografice din perioada aferentă *Însemnărilor...*, așezate la finalul acestora, vor impresiona cititorul dornic de aduceri-aminte din viața cărturarului Vasile V. Filip.

Frățietatea cu umbra (lui Ion Urcan)

Vasile V. FILIP

S-a stins la nici 65 de ani prietenul de-o viață, Ion Urcan. Ne-am cunoscut în '75, ca proaspeți studenți ai (pe atunci) „Filologiei” clujene. Venea nu de pe băncile liceului, ci din halele combinatului „Industria Sârmei” Câmpia Turzii, unde învățase să fumeze ca un turc, dar arăta ca un adolescent, un efeb (deși nu i-ar fi plăcut termenul, implicit recuzat mai târziu în *Marea debarasare*). O prezență instant cuceritoare, pentru orice coleg sau colegă. Privire albastră, păr lung, cu cârlionți blonzi, curând acoperiți de o bască neagră, piezișă. Poet. De o capacitate de comunicare fără umbră de rezervă. Și cum mulți aveam poezia (rebelă) în cap sau în inimă, un nume îți venea prompt în minte: Rimbaud. Cunoscut repede și simpatizat de toți colegii de an (vreo sută), ba și din anii mai mari. La cămin, coleg de cameră. Din vreo opt, el singur a răspuns „Imediat!” când cuiva i-a trecut prin minte să întrebe dacă și cât de repede ai vorbi cu dușmanul tău de moarte, devenit vecin de celulă. Prietenia lui era – paradoxal – cea mai dorită, tocmai pentru că se manifesta nu arareori „tăios”. La figurat, dar și la propriu. Mi-a tăiat o dată cu lama plasa de rafie cu care mergeam la cursuri. („Nu mai ești pădurar, râd colegele de tine!”) Cu opinii ferme (dar și informate) în orice domeniu, ce contrastau izbitor cu ființa lui delicată, aparent fragilă. Tot ce iubea era trecut pe sub furcile caudine ale inteligenței sale critice neiertătoare. Era, în ascuns, profund religios, dar, la chefurile studențești, ținea să cântăm *Mântuiește, Doamne, poporul tău!*, marșul belicos al

oștilor lui Constantin, care i se părea probabil buf, naiv-anacronic în raport cu felul său de-a simți prezența cu atât mai coplesitoare a lui Dumnezeu, cu cât ea nu se manifestă în orice fleac lumesc. Nu se ierta nici măcar pe sine: „Vreun an după ce-am terminat liceul, nu mi-am mai salutat profesorul de română./ – De ce? / – De dobitoc!”

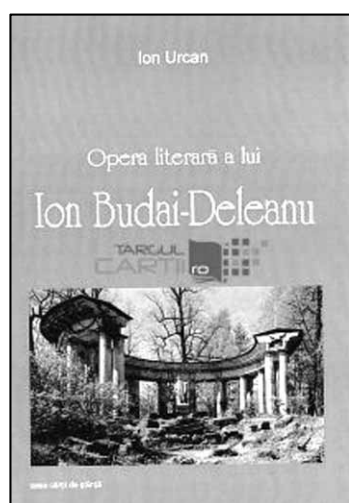
Apoi, „Echinox”-ul, cu aglomerația de genii nedescoperite pe metru pătrat. Și prietenii, și fetele, și Ileana... Urcase pe acoperișul existenței, acoperiș pe care nu-l va mai regăsi la cenușiul bloc de beton, din Bistrița, dar îl va invoca cu nostalgie bine disimulată și umor postmodern, dialogând subiacent cu „maestrii” („Dă-mi un acoperiș cu porumbei, domnule Valéry! / Dați-mi un camion de cherestea, voi, munților!” – *Acoperișul*). Căci, după Cluj, și chiar după Jimbor, BN, (unde s-a mândrit a i se fi dat pe mână sufletele fragile a vreo sută de copii), la Bistrița, la Muzeul Județean (unde am fost din nou colegi vreo trei ani), în sumbrul deceniu '80, zărilor se închideau treptat („implacabil, matematic, precis” – ca-n *Night-Bar Tangou*). Se închideau,

In memoriam

precum ochiul eminescian, în afară, pentru a se deschide înăuntru. Căci cartea, de orice fel, pe care n-o ocolise niciodată, acum nu-i mai cădea din mână. Și, după Revoluție, la începutul anilor '90, a încercat să împărtășească din lumina adunată în presa locală. Dar interesul public aluneca spre zone subliminale. Și s-a repliat vechea sa pasiune, poezia, dând la iveală *Ad ususm Delphini*

(Editura Echinox, Cluj, 1994), „un volum recuperator, firește, pe care Ion Urcan a știut să-l mențină însă nu numai într-un registru unitar, dar și pe o linie de constanță valorică”, relevându-și „melancolia ascunsă sub un strat afănat de umor” (Al. Cistelean).

Contestatar al oricăror titluri și forme de recunoaștere socială, Ion Urcan a acceptat totuși provocarea fostului său profesor, actual academician, Ion Pop, și a susținut un doctorat în 2004, recunoscându-se probabil în erudiția, dar mai ales în geniul lingvistico-poetic și

umorul gâlgâitor al lui Ion Budai Deleanu. Pe care l-a răzbunat, pentru nenorocul de a fi rămas singurul „poet fără chip” din istoria noastră literară, cu un portret literar cu care și-ar fi schimbat imaginea plastică oricare dintre ceilalți trei colegi de la Școala Ardeleană (ca să ne limităm

doar la ei), cu care își încheie teza, publicată în același an, sub titlul *Opera literară a lui Ion Budai Deleanu* (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004), reluată curând într-o a doua ediție „revăzută și adăugită”, sub titlul *Contexte ale Țiganiadei* (Paralela 45, 2010).

A fost apoi (a acceptat să fie) vreo doi ani inspector de specialitate. Cel mai bun din perioada postdecembristă.

S-a întâmplat să fim din nou vreo patru ani colegi la Extensia Bistrița a Universității de Nord din Baia Mare, unde am fost chiar admiși ca lectori. Dar ce folos, era târziu. „...și viața mea s-a golit de mister și de farmec, de rodul înmiresmat al afectelor, de orice năzuință a inimii și duhului, la fel ca un bazin fisurat, din care apa s-a scurs puțin câte puțin, pe nesimțite, lăsând la vedere mărul și pietrele” (*Lecția despre deznădejde*), cum va scrie mai târziu în ultimul său volum, *O seară la restaurant* (Charmides, 2016), cu care se întorcea la prima sa dragoste, poezia, iar

Uniunea Scriitorilor din România (filiala Cluj-Napoca) îl recunoștea ca membru deplin.

Dar recunoașterile vin mai mereu pe panta descendentă a vieții, și atunci „Prietenul meu s-a trezit cu o iubită” prin preajmă, tot mai insistentă (cum spune despre sine prietenul meu, dar parcă în divorț cu sine, trecând la persoana a III-a). O iubită în prezența căreia s-a surprins a „semăna cu un fel de crab” („gângania” din Kafka, într-o viziune mai tributară undiței, cu care petrecea tot mai multe ceasuri), care se deplasa ușor, „Dar la ce-i folosea acest avantaj/ Dacă s-a hotărât să nu mai iasă niciodată de sub zăvor?” (*Metamorfoză*). Căci întreaga lume îi părea a fi invadată de „o hidră imensă care a pătruns peste noapte/ În sala cinematografului de stat (...) uitându-se cu toți cei o mie de ochi/ La thrillere americane.” (*Vizitatorul*). Viața însăși îi părea dinainte programată, cum programezi o scurtă și plăcută „seară la restaurant”, tulburată la un moment dat de „larma zeilor” de pe estradă, care, la primul protest al consumatorilor, „au coborât de pe estradă tăcuți, cu capetele plecate”. Curând descoperi însă că programarea nu-ți aparține: „Și așa, în tot ce făceam, se vădea până la urmă/ O mână străină, o altă minte, alți ochi, alți oameni” (*Înainte de a mă naște*), că sensul scurtei „seri la restaurant” transpare doar „privită din cealaltă parte.” Căci „Sensul – nu-i așa? – nu e altceva/ decât o iluzie semantică, oglinda dorinței tale de a înțelege” (*Enigma lui Dante*).

Iar „iubită” îl vizita și ea tot mai des, în reclusiunea sa kafkiană, ca și-n paginile acestui ultim, din care am tot citat aici, volum în care prezența morții e nelipsită din aproape fiecare titlu. Dar nu e vorba de „binecunoscuta comuniune/ cu elementele”, de „guturaiul dragostei pentru natură” (*Night-Bar Tangou*); nici de „Această preferință macabră pentru subsol, acest/ Nărav prost (al celor din familie, n.n.) de a te vâri una-două în țărână, cu treabă și fără treabă” (*Ceartă în familie*). Nu. E vorba de o ultimă experiență a vieții trăită lucid, de „privilegiul măreț și tragic de a muri ca om” (*De-a bușilea*). Nu „în veșminte de mire”, nu „la vârsta Mântuitorului” (*Judecata de Apoi*), nu cu „ceremonii inutile”

(*Acoperișul*), ci în plină și trează „veghe”, a lui și a noastră: „Vreau să rămân în limpedele har/ Al minții treze-n veșnică lumină/ Dumnezeiască veghe să mă țină/ Ca fluturii privind din chihlimbar” (*De veghe*).

Frățietatea cu umbra, cu urâtul, cu prostia, cu acel dublu monstruos, imaginat pescărește ca „Un caras/ Rotund și gras/ Ca un pântec de dubas/ Cu solzi negri de nămol/ Și cu umbletul domol”, această fatală frățietate, deci, e respinsă până și de dincolo de poarta morții de către clasicul, pățimașul într-ale vieții „clean/ Cam hintioan/ Și nebun, numit Ioan” (*Pe sub ape, nu departe*). Iar nouă, în spiritul hâtru din *La Lilieci*, ni se reamintește că „de cel mort nu e bine să-ți amintești prea des” (*Doamne, iată din nou*),

pentru că morții, „Cu toate că par trecuți în lumea dreptilor/ Și împăcați cu situația/ În realitate sunt vii, țin morțiș la viață/ Și cu nici un chip nu consimt să moară.” (*La loc de verdeață*). Vă propun, așadar, „frățietatea cu o umbră” luminoasă.

Un astfel de pățimaș al vieții și al luminii va rămâne pentru mine, inclusiv de dincolo de moarte, prietenul de-o viață și de totdeauna Ion Urcan. Noapte bună, Nelu. Nu te vom uita. Dar nici pe noi nu ne ocolește „năravul prost” de care vorbeai. Doar suntem și noi, într-un fel, tot familia ta. Așa că, să ne privești cu îngăduință, din chihlimbarul translucid al poeziei tale! Și să ne aștepti cu încredere!

Clopot

Un mozaic atotcuprinzător: *Ad usum Delphini*

Emma MIHĂESCU

Criticii literari care au scris despre *Ad usum Delphini* (1994, Echinox), volumul de debut al lui Ion Urcan, au remarcat în el o voce complet formată. Alexandru Cistelean a numit cele patru cicluri care alcătuiesc această carte (*Peisaj cu cuburi și porumbei*, *Fabule didactice*, *Secundele melcului* și *Martie*) „etape de creație riguros contrase (...), mai degrabă complementare decât divergente”.

Urmărind o descriere a constantelor care conferă unitate acestui volum, vom putea constata că una dintre credințele care transpar

din complexul tematic al *Ad usum Delphini* este aceea că răul este absolut necesar nu numai pentru ca binele să triumfe, ci și pentru ca însăși existența să aibă sens. În *Moartea lui Narcis*, de pildă, ni se oferă o reinterpretare măiestră a mitului, care culminează cu o cugutare ce dezvăluie

că principiul dualist se află chiar la temelia lumii textuale: „Eu și tu una sîntem/ Precum *da* și *tu* dezbină același cuvînt”.

Divinitatea imaginată de Ion Urcan, constantă în atitudine de la un poem la altul, pare a acționa după același principiu. În *FABULA DIDACTICA VI (Despre răsplată)*, Dumnezeu îi poruncește lui Abaddon astfel: „Fii un nimicitor blînd – fii un nimicitor/ Drept!”, ceea ce dezvăluie că pînă și cele mai întunecate forțe există cu acordul transcendenței, care le găsește locul în ordinea universală. În aceste condiții, sufletul omului se poate salva doar prin însușirea totală a

dorinței de a exista: „Să nu ucizi de două ori/ Pe cel ce vrea cu adevărat să trăiască”. Acel „de două ori” este șocant și dezvăluie că se face referire la o moarte încă din timpul vieții, la o moarte spirituală, cauzată de marile încercări – moarte căreia putem să-i cedăm sau din care putem să ne creăm un nou sens.

În *FABULA DIDACTICA I (Înger și demon)*, poezie care prezintă o polemică între Dumnezeu și un înger, divinității i se pune o întrebare tulburătoare: „Pentru ce ai dat armă în mîna diavolului?”. Răspunsul are o forță încă și mai mare, deoarece pune în lumină necesitatea răului în lume: acesta trezește binele latent și ne salvează pe toți de la a deveni marionete. Un om este cu adevărat bun doar dacă alege binele – și nu dacă el este singura opțiune.

Ad usum Delphini creionează o lume în care viața se opune metafizicii, iar coordonatele primeia sunt considerate imposibil de suportat chiar și de către inanimat, care dorește să se definească: „Autobuzul cu gaz trece în zori pe șosele de ceară –/ Autobuzul cu gaz, pictat în culori țipătoare,/ Va pleca departe să moară” (...) „Metafizic și pur, el împarte de-acum/ Teritorii virgine în nori” (*Autobuzul cu gaz*).

O altă temă recurentă în lirica lui Ion Urcan este condiția poetului și a poeziei. Uneori, obsesia pentru prozodia clasică este ironizată, forma nemaifiind vehiculul primordial al sensului: („Iată, în opt/ Hexametri optimizați, relativizați, lărgiți și scurtați, renunțarea/ La artifiiciul fastidios și, orice s-ar spune/ Incapabil să mai exprime lumea”) (*Parodia – parabolă*).

Alteori, se renunță la versul alb în favoarea rigorii prozodice, așa cum se întâmplă în *Întîmpinare*. Aceasta este o artă poetică măiestrit alcătuită, care amintește de

cele din ultima etapă de creație a lui Nichita Stănescu – prin crearea unui cadru în esență alegoric, în care este inserat un singur element netrecut prin noul cod. În acest caz, versul „E un fum cuvîntul în oglinzi tîrzii” dă la iveală, pe de o parte, tema poeziei (creația), și, pe de altă parte, o oarecare neîncredere în capacitatea sa de a mai naște o altă realitate. Universul creat în aceste trei catrene este invalidat de folosirea unui cuvînt care pune sub semnul întrebării chiar coordonatele ontologice ale lumii prezentate: „Sub închipuite streășine de sat” (s. n.).

Prin poezia *Symposion*, este transmisă ideea că în viața omului există o zonă de inefabil, în care pînă și arta devine neputincioasă: „S-au întîlnit – pentru a cîta oară?/ Poeții cu iubitele lor/ Dar și de data aceasta, inevitabil, Au scris cărți proaste despre iubire” (...) „Pentru că despre iubire nu știe nimeni nimic”.

Nuvelă de campanie prezintă o alegorie al cărei sens este dezvăluit la final: „Tot astfel, o, tot astfel e cu poezia – această armată de generali/ Și cu poetul, unicul ei/ Soldat”. *Fabula didactica II (Poeții și cuvîntul)* este alcătuită după același principiu (însă mai puțin amplă) și se încheie cu o negație care ajunge să se nege singură: „Și, mai ales, nicidecum, nicidecum/ Azi, poeții nu locuiesc/ În cuvînt”. În ultimă instanță, poeții se transformă în ceea ce transformă: devin cuvinte.

Unul dintre marile merite ale liricii lui Ion Urcan este acela de a crea un univers

atotcuprinzător, unde fiecare element este natural. Avem permanent în față un joc în care se amestecă sublimul și ludicul, colocvialul și literarul, arhaisme și neologisme, liricul și epicul, referințele istorice și cele literare, cronologicul și anacronicul.

În *Legatus Augusti*, această mozaicare este evidentă pe fiecare palier. Textul are forma unui monolog liric adresat unei instanțe care pare a se autodefini drept un erou civilizator. Acestui *Legatus Augusti* i se narează toate acțiunile la persoana a doua: „(...) ai adormit buștean. Dimineăta. amorțit/ Te-ai spălat sumar pe față (...)”. Coexistența cuvintelor „buștean” (de etimologie necunoscută, dar pe care unii lingviști îl leagă de substratul limbii) și „sumar” (neologism latino-roman) în aceste versuri este de o deosebită finețe și pare a trimite, în acest context, la însăși identitatea națională. În această poezie, apar, printre altele, sintagma „Torna, fratre”, numele lui Tristan și al Isoldei și trimiteri la Revoluția Franceză („se vor numi cu mîndrie starea a treia”, „bastilii încă neclădite”) – totul, fără nicio notă falsă.

Ion Urcan a dăruit literaturii române nu numai două volume de poezie valoroase, ci și studii de referință asupra operei lui Ioan Budai-Deleanu. Unul dintre motivele pentru care autorul *Țiganiadei* a rămas în istorie este remarcabila naturalețe cu care a reușit să redea complexitatea vieții – iar poezia lui Ion Urcan ne dezvăluie că în spatele fascinației sale pentru Budai-Deleanu a stat și o extraordinară asemănare în spirit.

Casă țărănească

Secundele melcului sau despre *festina lente!*

Claudia FELDRIHAN

Cu un debut literar târziu, dar nu lipsit de valoare, scriitorul Ion Urcan ne propune prin ciclul de creații intitulat simbolic *Secundele melcului*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, o sinteză a anilor (1972-2020), un univers liric conceput ca un

amalgam în care temele specifice poeziei optzeciste se amestecă sensibilității și melancoliei unui prestigios autoanalist al convențiilor scriiturii, după cum notează în prefața antologiei și criticul Ion Pop: „biologic ar aparține generației '80, dar îl diferențiază față de confrății din țară, lipsa de apetență

militantă comună, însă, cu a altor camarazi de la *Echinox* și adeziunea la o modernitate lirică acceptată și asimilată firesc și echilibrat”.

Autorul bistrițean „e conștient că lucrează cu convenții ale scrisului, pe care le evidențiază cu o anumită detașare a omului care-și cunoaște uneltele, că i-a citit și pe alții, se vede în numeroase poeme încă de la debut”, remarcă același critic ce surprinde și preocuparea poetului pentru expresia adecvată, oscilarea textului între datul imediat și proiecția lui ideală. În încercarea de a descifra metafora „icoanelor sparte”, Ion Pop accentuează tema obsedantă a întregii poezii, tensiunea dintre „rigoarea filosofică” a gândirii abstracte și „lumea materiei vii, lăsate la distanță – sugestie a unei frustrări elegiace” definind creația fostului redactor de la *Echinox* drept o „poezie de impresii intelectualizate, [în care se vorbește despre]

coexistența viului (figurația animalieră e frecventă, în asociere complementară cu glacialitatea peisajului evanescența norilor, figurile fragil desenate de fantezie”.

Subiectul liric ne propune în grupajul de texte care aduce sub titlul simbolic „Secundele melcului”, creațiile din aproape 30 de ani, o călătorie sub motto-ul *Festina lente!*, căci structura oximoronică, preferată de Augustus, primul împărat roman ascunde simultan o intenție ironic-ludică, dar și serioasă, filozofică, a descifrării propriului destin artistic, secunda unui melc devenind astfel o adevărată clipă ce închide în sine o existență.

Grupajul conține – nu întâmplător șapte cicluri de texte, asemeni creației lumii de către Divinitate, în șapte zile. Prima astfel de secvență, denumită „Exerciții lirice”, debutează în spirit modernist, arghezian cu textul „Creion”, care emană o căutare dureroasă a sinelui, sub semnul verbului „a răscoli” și al esteticii urâtului – „Când răscolești în hrube-n pământ, pe sub morile” iar „gângăniile oarbe mor sub sărutările luminii” (p. 28). Lupta tensionată transpare și în „Zbatere”, o posibilă artă poetică, o antiteză între lumină și întuneric, între realitatea exterioară și interioară, pentru ca în „Toamnă”, Ion Urcan să se îndrepte spre registrul simbolist al lui I. Minulescu și G. Bacovia, lăsându-se pradă obsesiei amurgului, a înserării și întunericului. Dar periplul liric nu se încheie aici și poetul merge mai departe, spre modernismul expresionist al lui L. Blaga cu „Lauda somnului”. Categoria somnului devine o treaptă spre Marele Anonim, o mare trecere – „Pe genunchiul de mamă al somnului” („Tablou”, p. 33), o presimțire a morții – „Eu, galben, întins,/ Tremur în raclanțuneric/ Și gândul speriat, mi se zbate, nu-l mai pot ține,/ Și zboară într-una, țipând,/ de la

mine/ La clipa când nu voi mai fi”. (Cogito, p. 34).

Or, presimțirea morții se asociază cu frigul și durerea în „Trecere”, „Templu pustiu” – „Slujba mea caută nedumeririle ploii”(p. 42) și „Tot mai departe” – „Sub stele străine mi-e somn și vreau să tac”(p. 48). Tăcerea, moartea, marea trecere configurată pe axa singurătății e înspăimântătoare: „În fiecare clipă mă înspăimânt” afirmă eul liric în textul „Singur pe plajă (Varianta a II-a)” (p. 61) – și ne orientează atenția spre ironic, începând cu „Balada spiritului însetat de real”.

Al doilea grupaj de texte „Ad usum delphini” (1994), „Peisaj cu cuburi și porumbei”, începe programatic cu textul „Edict” – „De azi înainte/ Orice pagină goală/ Va ieși din depozite/ Numai ca să panseze/ O rană mortală”, care explicitează rana – „Se va socoti rană/ Orice loc atins de buze sau pleoape/ Și peste care noaptea a trecut / Un susur de vânt/ Sau de ape” (p. 67); o „rană a paginii” care nu se vindecă – lipsa punctului final echivalând probabil cu nefinalizarea ideii și continuitatea textului, în sens borgesian.

Apare registrul parabolic/ parodic după cum menționează și criticul I. Pop în prefața cărții, acesta ivindu-se transparent și tranșant, în „Doamne, pe urmele...”: „Doamne, pe urmele tălpilor Tale/ Vin doi măscărici cu flăcări bengale/ [...] Suferi-vei astăzi citirea până la os. Cu/ arderea trupului/ Interpretul de Texte te va cerceta nemilos! [...] Voi pedepsi, zice Domnul, neamul acesta/ sprintar/ [...] În sudoarea frunții memoria culturală/ Iar poemul abstrus, hidrocefalul cu roșu/ în gât/ Va umbla printre ei slăbănog, bântuit de/ criza/ Structurii și de obsesia limbajului” (pp. 79-80).

„Fabule didactice” conține o modificare secvențială de registru liric față de primele două cicluri de versuri ale autorului, o extrapolare a celor din grupajul anterior, parodicul împletindu-se cu parabolicul într-o serie de „învățături într-ale textului”. „Fabula didactică (I) (Înger și demon)” ne transpune instant pe tărâmul poeziei eminesciene la întrupările antitetice ale Luceafărului și revolta febrilă a Divinității din Psalmii arghezieni – „Pentru ce ai dat armă în mâna

diavolului?/ Știai prea bine ce va face cu ea! țipă/ Micul înger, sărind înspăimântat/ În brațele Tatălui” (p. 84). În acest context ideatic, poezia poate fi o armă care să determine poetul să lupte în ipostaza de „plod sfrijit și mișel?” Vocea lirică ne răspunde afirmativ: „Să fii silit să-ți faci singur una mai bună/ Sau măcar la fel!”(ibidem).

Ca element esențial al tiparului textual, Cuvântul menține atenția și în „Fabula didactică (II) (Poetii și cuvântul)”, unde se continuă ideea necesității de (auto)definire a artei pe linia ars poeticii stănesciene – „Poetii au dispărut în panică de la adresele lor./ Astfel că despre poeți putem ști uneori/ unde au fost, nicidecum unde sunt/ Și mai ales nicidecum, nicidecum./ Azi, poeții nu locuiesc/ În cuvânt” (p. 85).

Grupajul textual care conferă și numele generic al volumului sinteză al lui I. Urcan, „Secundele melcului (Exerciții de retorică)”, propovăduiește excesul de real, în „Autobuzul cu gaz”, subiectul liric notând tranșant: „Autobuzul cu gaz pictat în culori țipătoare,/ Va pleca departe, să moară./ Excedat de real, își dorește și cere [...]/ Conțetățeni, feriți-vă de această caleașcă/ A melancoliei” (p. 102). Renunțarea la mituri și memoria culturală poate echivala cu începerea unei noi etape în maturizarea artistică schițată în grupajul „Marte”, poezia cu nume omonim investind „Zeul” cu atribut de portar al cetății cunoașterii – „Zeul are cheia de la odaia cu cărți/ Și-n ceasuri anume/ E deprins la citit” (p. 105).

Reprezentative pentru anul 2016 sunt versurile din structura „O seară la restaurant”, o veridică analogie cu postmodernista „O seară la operă” a lui M. Cărtărescu, ciclu poetic în care laitmotul este călătoria ca metaforă a vieții și artei. Dedicată memoriei lui M. Nedelciu, „Balada florilor înalbastrite cu cerneală”, alături de „Călătoria”, sintetizează conștiința acută a unui sfârșit cunoscut și asumat: „Nu voi uita niciodată unica mea călătorie;/ Pe puntea acestui pachebot minunat[...] / M-am trezit apucat/ De mâini și de picioare, întins pe o tăblie de fier/ Și, cu un cuțit cât toate zilele, m-au despicat/ Cum despici porcul în zi de Ignat/ Apoi/ M-au

tranșat/ Impecabil.”(p. 121), această accepție a morții apărând și în „La loc de verdeață” – „De la o vreme (deh, vârsta...) trebuie să participăm/ La tot mai multe înmormântări. Părinți, rude, prieteni” (p. 145).

În textul „Când nu vom mai fi”, sunt perceptibile din nou trimiteri blagiene, de această dată la categoria nimicului – „Când nu vom mai fi,/ Când timpul dat nouă/ Se va răsuci precum șarpele, lunecând/ În crăpăturile luminii, scurgându-se/ Înapoi în prăpastia neînceputului său [...] Nimicul va veni fără veste,/ Nimicul sunt eu, nimicul ești tu.” (p. 162) și copilăria sub auspiciile mării treceri – „Copilăria descultă și singuratică, tălpile ei încălzite/ de colbul fierbinte al ulițelor în zilele de vară/ veghea neadormită [...] Morții cu morții, viii cu viii. Mila lui Dumnezeu/ Împărăția Cerurilor/ și iertarea păcatelor. La loc de odihnă, la loc de verdeață/ unde nu este durere nici întristare nici suspinare. Iată c-au ieșit stelele” („Doamne, iată din nou”, pp.157-161).

De-a lungul „călătoriei personale”, eul liric își simte transformarea ilustrată în „Metamorfoza” (p. 130) – „Fiind singur de atâta vreme,/ Prietenul meu s-a trezit cu o iubită [...] De la un timp, prietenul meu/ Seamănă cu un fel de crab [...] Dar la ce-i folosește acest avantaj./ Dacă s-a hotărât să nu mai iasă/ Niciodată de după zăvor?”, un zăvor ce te încorsetează, în opinia noastră, ferecându-te simbolic în toate convențiile lumii.

Dacă în textul dramatic parabolic Iona al lui M. Sorescu, asistăm la o dedublare a personajului suprapusă temei geamănului, în textul lui I. Urcan, subiectul liric vrea să-și lepede umbra – „Dispari! i-am spus umbrei,/ Nu vreau să te cunosc,/ Nu vreau să-mi împart existența cu tine.[...] Noi doi una suntem, cum/ Una sunt/ Paharul de lapte/ Și oala de noapte/ Țigara și Scrumul/ Călătorul și drumul/ Pâinea și scârna,/ Ochiul și bârna” („Umbra”, p. 142)... Dar apoi se răzgândește și crede în caracterul dual al ființei: „Atunci unde este Împărăția?/ a întrebat Geamănul./ Ea este pe pământ, unde trăiesc oamenii,/I-a răspuns Învățătorul.” („Împărăția”, p. 155).

Această perspectivă îi permite în „Enigma lui Dante” să ne definească sensul – „Sensul nu e altceva/ decât o iluzie semantică, oglinda/ dorinței tale de a înțelege. El este/ la fel de relativ precum timpul și spațiul/ Unul și același cuvânt poate însemna/ binele sau răul, începutul sau sfârșitul/ lehamitea sau nesațiul. Această linie/ este ea însăși o tautologie [...] Tu însuși vei muri în viitor/ pentru a te fi născut în trecut, înainte/ de a-ți fi zămislit o placentă [...] Altfel spus/ tu vei muri pentru a fi creat/ prin suspinul tău ultim, dinainte de moarte/ lumea – care privită din celălalt capăt,/ va fi fost creată, dacă ții neapărat,/ prin Cuvântul lui Dumnezeu,/ Precum scrie în Carte” (pp. 152-154).

Ulterior, sensul se contextualizează într-o biografie spirituală scrisă într-un cod genetic universal prestabilit – „Înainte de a mă naște,/ Ceilalți n-au avut altă grijă/ Decât să meșterească pentru mine/ Cele considerate trebuitoare. [...] Niște domni (Eminescu, Platon, Dante,/Petrarca, Shakespeare, Cervantes/, Pavel din Tars, Denis de Rougemont/ Și alții, pe care nu-i mai pot aminti)/ Îmi destinaseră diverse programe/ Cognitive, erotice sau agapetice./ Și așa, în tot ce făceam, se vădea până la urmă/ O mână străină, o altă minte, alți ochi, alți oameni./ E de-a dreptul revoltător! mi-am zis [...] Mi-am dat seama că am cel puțin șansa/ Să devin pescar din proprie experiență.” („Înainte de a mă naște”, pp. 166-167)

Ironia subtilă prin raportarea la memoria culturală reprezentată simbolic de artiști din patrimoniul românesc și universal ajunge și ea să slujească teama de moarte și conștiința zădărniceii, fiindcă „Toți cei ce se tem de moarte/ sunt, ca și subsemnatul/ niște oameni simpli și muritori;/ iată însă că unii se pot înălța,/ chiar și în fața gândului morții,/ cu capul până în nori.” („De-a bușilea”, p. 163) și „Într-o bună zi [...] Ți se va face greață/ De noul roman, de teoreticienii textului, inutili/ Ca niște rochii de celofan. [...] Azi, fiecare dintre voi știți/ Și aveți voie să hotărâți pe cont propriu/ Ce trebuie să fie viața, [...] Ce are sau ce nu are voie omul/ Să gândească,/ Să creadă,/ Să spună.” („Într-o bună zi”, pp. 172-175).

În tot acest timp, secundă a unui melc grăbit, importă realitatea și cunoașterea ei, o tensiune între trăire și visare, între „realitatea reală, însă-între-vă bine în cap! – în cutie”(„Pisica lui Schrödinger”, p. 179) și „Absența ce te-aștepta/ Plăsmuindu-te ca pe-un vis,/ Ține răspunsul în pumnul-i închis/ Și-n locul firescului nu,/ Ți-arată un alt răspuns,/ Care ești tu.” („Parabola oglinzilor”, pp. 190-191).

Poetul se autoanalizează, reîntorcându-se la elementele primordiale acvatice – fântâna, izvorul, apa, în încercarea de a-și descifra genealogia – „În nopțile mele de nesomn,/ Singur vegheat de gândul morții,/ Îmi imaginez uneori ARN-ul patern,/ Spirala răsucită a cromozomului Y grec.” („Ascensiunea”, p. 193), apoi aproape școlărește ne invită la o serie de „lecții”, „Lecția de română”, „Lecția de cultură civică”, dar și „Lecția despre deznădejde”, unde explicitează viitorul: „De câte ori mă gândesc la viitor, nu văd nimic altceva în față decât fundul unei gropi în care oasele mele, amestecate cu pietre și rădăcini, zac năclăite și strivite în noroaie. Ce va mai fi până atunci, puțin importă.” (p. 204)

Perspectiva deznădejdiei îl determină să refuze iubirea umană ca soluție salvatoare pentru ghearele morții și să o crediteze doar pe cea divină, în „Declarație doamnei M.P.” – „Nici eu, bună prietenă, deși am fost foarte iubit,/ N-am cunoscut de la oameni iubirea absolută./ Pe aceasta, cred că bunul Dumnezeu/ Ne-o păstrează la El, în/ Patria nemuritoare,/ Iar aici, pe pământ, ne îngăduie s-o întrezărim/ Doar în ființa câinilor,/ Îngeri în trupuri de fiare.” (p. 213).

Ultimul grupaj al volumului, „Acord final...” (2017-2019) este rezultatul unui proces de maturizare artistică; textul „Eu sunt

un spirit clasic...” (p. 222), fiind o adevărată artă poetică postmodernă – „Eu sunt un spirit clasic. Nu permit/ sentimentelor să mă domine,/ Nu îngădui fanteziei să-și facă de cap. Desfid/ [...] Toată/ Existența mea/ Stă în mijlocul luminos al minții. În rest,/ Sunt alcătuit din membre utile, extremități,/ Necesare,/ Între care nu stabilesc/ Nici o ierarhie/ Nu admit/ Nicio preferință.”

În afară de predilecția pentru autocunoaștere artistică și autodefinire, grupajul poetic readuce în centrul atenției perspectiva morții ca somn „Al doilea somn [...] Acest somn vegetal, binecuvântat” („Al doilea somn”, p. 223), un somn privegheat de „Îngerul morții [ce] are pe frunte și pe obraz vânătași și escare” („Îngerul morții”, p. 231), respectiv registrul ironic evident prin texte precum Centenar: „La Bistrița, trenurile deraiază de-atâția maci și crini,/ Avioanele se prăbușesc de-atâția îngeri,/ Gramatica și ortografia funcționează după/ mecanica cuantică/ De-atâtea vocații literare. [...] Suntem în an centenar/ În țara unde verbul *a izbuti*/ Nu se poate conjuga decât la forma negativă.” (p. 237).

Conjugând verbul *a izbuti* la forma lui afirmativă, Ion Urcan ne duce într-o călătorie poetică ce poate fi ilustrată vizual prin picturile lui M. Chagall, căci „Întrerupt brutal într-un moment de vârf, scrisul său lasă, dincolo de marea tristețe provocată de dispariția sa fizică, destule pagini rezistente, de autentică vibrație lirică și de marcă stilistică originală” (I. Pop, *Prefață*)... ne duce alături de peștele cu aripi din tabloul pictorului flamand (*Timpul este un râu fără bănci*, M. Chagall), de ceasul zburător, într-un timp al eternității, într-o secundă magică a unui melc.

Spre văzduhul cu țări neumblate

Meniu MAXIMINIAN

În prag de Sfinte Paști, în Postul Mare, Ion Urcan, critic și istoric literar, poet, specialist în opera lui Ion Budai-Deleanu, a trecut poarta veșniciei. Învățămintul bistrițean a pierdut un ilustru profesor de limba română, iar literatura, un scriitor care mai avea proiecte importante pe agenda sa. Telefonul de la scriitoarea și profesoara Ileana Urcan, soția domnului profesor, a venit cu o veste tristă: inima lui Ion Urcan a încetat să mai bată. Și tocmai în vremurile stării de urgență, când nu am putut să îl conducem pe ultimul drum. Sunt convins că mulți elevi, profesori și scriitori ar fi dorit să își ia adio de la Ion Urcan. Acum este, așa cum spunea în poezie „Acolo sus, sub adierile cerului, sub zăpezi și sub ploi / Nimeni nu va veni să mă vadă. / Îmi voi încheia treburile, sorocitele zile. / Și apoi, jur, mă voi arunca împăcat în abisul / Burlanului de gunoi / Și nu voi deranja cu ceremonii / Inutile”. Am aprins fiecare acasă o lumânare și am rostit o rugăciune către Bunul Dumnezeu pentru a-i așeza sufletul în rândul dreptilor, unde nu există nici durere, nici întristare, ci viață fără de păcat. „În nopțile mele de nesomn, / Singur, vegheat de gândul morții, / Îmi imaginez uneori ADN-ul patern, / Spirala răsucită a cromozomului Y grec / Clătinându-se oarbă spre cer / Ca un monstruos vierme abisal / Ce bolborosește întruna, / Fără să știe vreodată de ce”, declară poetul.

Era unul dintre profesorii de română apreciați ai Bistriței, o voce autoritară la cercurile metodice, care întotdeauna apăra meseria nobilă de dascăl. Tocmai de aceea, în 2008, a fost propus inspector de specialitate la IȘJ Bistrița-Năsăud. Nu a stat mult în această funcție pentru că nu îi plăcea birocrația. Îmi spunea că nu înțelege de ce sunt atâtea „hârtoage” inutile de făcut, în timp ce metodele de predare sunt puse pe locul secund. Era omul

faptelor, care dorea schimbări faste în educație, pune accent pe învățarea în primul rând a gramaticii. Dacă mai trecea cu vederea că un elev nu știa întocmai o lecție, nu ierta niciodată greșelile de exprimare, înconjurând gros cu pixul roșu cuvintele pe care le „nenoroceai” așezând unde nu trebuie cratima. Elocventă este poezia *Lecția de română*, în care vorbește despre răsturnarea valorilor, despre Occidentul ce „înghite” mii de români pentru care nu are nicio valoare cartea: „Dragi copii, / Tare mă tem că voi pierdeți vremea aici / Cu toate aceste romane și poezii, / Povestiri, drame, nuvele, / Elegii și amintiri din copilărie, / Cu gramatica și ortografia limbii române, / Cu categoriile ei lexicosemantice / Care, oricum, nu vă mai spun nimic, / N-au nicio legătură cu viitorul vostru / Și, în orice caz, / Nu vor încăpea în valizele voastre / De emigranți. / Învățați cât mai bine engleza, franceza, spaniola, / Italiana, germana, suedeza, olandeza.”

În perioada în care a fost lector asociat la Universitatea de Nord Baia Mare ne-am cunoscut mai bine. Începusem și eu un masterat în Etnologie și domnul profesor îmi spunea mereu despre frumusețea graiurilor noastre. De altfel, cu atâta meticulozitate și dragoste preda Istoria începuturilor literaturii române, încât ar fi putut fi un profesor strălucit la orice mare universitate din țară. A rămas, totuși, la Bistrița, unde și-a construit o „casă” trainică prin profesia de dascăl, dar și în literatură. Mă mai leagă de Ion Urcan profesorul meu de la Filologia Clujeană, Vasile Fanache, cu care a susținut doctoratul în filologie la UBB, cu o teză dedicată lui Ion Budai-Deleanu, în 2002.

Era de părere că nu trebuie să publici mult, ci bine. Tocmai de aceea, deși echinoxist apreciat, a intrat în Uniunea Scriitorilor din România la maturitate, după ce a înde-

plinit condiția esențială ca membru de a avea trei cărți de rezonanță tipărite. A publicat *Ad usum Delphini*, Ed. Echinox, 1994 (versuri), apoi la 10 ani distanță *Opera literară a lui Ion Budai-Deleanu*, Ed. Casa Cărții de Știință, 2004, urmate de *Contexte ale Țiganiadei*, Ed. Paralela 45, 2010 și *O seară la restaurant*, Ed. Charmides, 2016 (versuri). Toate stau la loc de cinste, cu autograf, în biblioteca mea. Ion Urcan a semnat versuri, eseuri, cronici literare și interviuri în revistele *Echinox*, *Apostrof*, *Vatra*, *Tribuna*, *Familia*.

Târziu am înțeles de ce poetul și-a pus la prima carte numele *Ad usum Delphini*, expresie din latină ce s-ar traduce „pentru uzul Delfinului” – mențione pe edițiile din clasicii latini întocmite de Bossuet și Huet pentru fiul lui Ludovic al XIV-lea, din care erau omise pasaje licențioase. În sens ironic, ediție prescurtată, epurată. De altfel, în poezia lui Urcan răzbate o undă de ironie la adresa societății, portretizând, cu sarcasm, „modele” prin care trecem. Despre *Ad usum Delphini* (Editura Echinox), Al. Cistelean spune că „melancolia era ascunsă (cât să se vadă) sub un strat de umor și după o perdea de detașare”.

O viață a dedicat-o Ion Urcan studierii unui mare întemeietor de literatură românească, volumul *Opera literară a lui Ion Budai-Deleanu*, Ed. Casa Cărții de Știință, fiind unul dintre cele mai importante, serioase și meticuloase, cu o grilă critică bine structurată, dedicat autorului *Țiganiadei*. Pentru reușita lucrării, scriitorul a citit sute de cărți și documente legate de temă, pornind de la „climatul eclecticismului estetic de la cumpăna secolelor XVIII-XIX, îndeosebi acela al culturilor central și est-europene”, trecând prin toate etapele literare, până la structurile actuale. Nu este ușor să ieși un autor dintr-o epocă să îl aduci prin perioade diferite până la generațiile actuale. Căci, lumea de azi nu mai e învățată să descopere cu dicționarul în mână cuvintele vechi. Ion Urcan vine cu o cheie a interpretărilor aparte, ștergând colbul de pe cuvintele „neînțelese” de noi, updatând opera printr-o nouă perspectivă interdisciplinară. Vorbim despre noi cercetări privitoare la societatea și cultura ardeleană a epocii, din

perspectiva „duratei lungi”, a unei istorii a mentalităților. „Analiza mereu pătrunzătoare și foarte nuanțată a textelor pune în evidență multiplele ipostaze ale scriitorului, poetul epic și liricul meditativ, moralistul, poetul satiric și ideologul, dramaturgul, poetul comic și cel didactic. Cu o solidă bază documentară, uzând de un instrumentar filologic, de critică și istorie literară perfecționat, noua cercetare consacrată autorului *Țiganiadei* este de așezat printre cărțile de referință, nu doar de excelent nivel științific, ci și scrise cu un remarcabil talent, animat de acea „simpatie pătrunzătoare” care asigură comunicarea ideală dintre interpret și partitura propusă de texte”, subliniază Ion Pop.

Urmează *Contexte ale Țiganiadei*, Editura Paralela 45, lucrare structurată în trei părți, în care Ion Urcan aduce noi date importante despre opera literară a lui Ion Budai Deleanu, raportat atât la contextul ei socio-cultural și literar-ardelenesc, cât și la planul de referință european. De multe ori m-am întrebat ce l-a determinat pe cercetător să își dedice atâta timp acestui subiect? Târziu mi-am răspuns, găsind în această muncă titanică de documentare construirea unui specialist unic în Ion Budai Deleanu. Un punct câștigat pentru

critica noastră. Vorbim nu doar de o operă de mare valoare literară, ci și de un fenomen cultural, fascinant prin unicitatea, complexitatea și dramatismul lui, un demers intelectual eroic și tragic, de sincronizare prematură cu Europa, de translare a unei informații culturale, dar și a unor forme literare într-o cultură incipientă, cu o limbă vernaculară. Profesorul Ion Urcan cercetează opera lui Budai Deleanu din perspectiva disciplinei filozofice și istorice, prin cele două variante din 1800 și 1812. Partea I vorbește despre societatea și cultura românească în

Transilvania habsburgică, punând accent pe universul mintal al tradiției, religie și imaginarul social. Abia în a doua jumătate a secolului XIX, în epoca dualismului, se poate vorbi de existența, în Transilvania, a unor elite românești burgheze, preoții și dascălii rurali reprezentând 95% dintre românii instruiți peste nivelul elementar. Când Budai Deleanu vrea să introducă o „Structură” nouă de poezie românească, aduce un prim model de lirică cultă epică într-o limbă vernaculară. Poetul avea la îndemână opera cronicarilor (*Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie și Istoria ieroglifică*), dar, după cum spune Ion Urcan, textele cronicarilor nu sunt literatură beletristică, excepție făcând *Istoria ieroglifică*, dar nicăieri în însemnările lui Budai nu se găsesc referiri la aceasta, ceea ce ar denota că, probabil, nu a fost cunoscută. Redutabil poliglot, cunoscând, pe lângă limbile clasice, alte 7 limbi moderne, culte, Budai a fost un cititor cu un orizont cultural greu de regăsit printre scriitorii români până la 1860. În 1805, Budai dorea întemeierea de școli românești, punându-se accent pe transformarea Românei într-o limbă a culturii scrise. După cercetător, „*Țiganiada* aparține culturii europene a clasicismului tardiv, contaminat de baroc și de criticismul iluminist, adică a unui climat artistic eclectic, premergător revoluției romantice”. Orizontul cultural al scriitorului a fost unul de cuprindere europeană, însă nu a avut, la nivelul epocii, o formație precumpănitoare de literat.

În partea a II-a, criticul vorbește despre tradiții, modele și ideologii, integrând *Țiganiada* în cultura europeană. Componenta eroică este ilustrată de gesta antiotomană a lui Vlad Țepeș, neconformându-se însă modelelor clasice ale eposului eroic. La Budai, oștenii lui Vlad sunt viteji, aidoma voievodului, semănându-i acestuia și în privința virtuților creștine ale smereniei și ascultării. Romândor, personajul fictiv, este un reflux al imaginarului cultural iluminist. Urgia este principiul elen al haosului, iar „libovul sânt” este erosul cosmogonic. Dumnezeu ontologic se sustrage autoreferențialității baroce, regăsindu-se pe teritoriul unice secvențe cu adevărat tranzitive din întregul poem, singura

care spulberă incertitudinile și dă dreptul la bucurie. În cântul I, urgia se adresează lui Satan, împrumutând modelul structural al dialogului dintre Venus și Jupiter din primul cânt al *Eneidei*. Specificul formal al *Țiganiadei* provine, conform doctorului Ion Urcan, din faptul că procedeul parodierii se subordonează în cadrul gestei Țiganilor unei forme literare suigeneris a eroicomicului care nu preia nici modele clasice, nici pe cele baroce ale genului. La nivelul structurii epice, Budai combină două forme literare, distincte, dar interferente în trama și în substanța lor narativă: Eposul eroic, reprezentat de Vlad și de muntenii aflați în luptă cu turcii și eposul eroicomic, parodic, urmărind tabăra Țiganilor, itinerarul lor, burlesc fabulos, de la robie și primitivism spre utopia civilizației, a libertății, a fericirii. Budai exprimă propria viziune asupra raporturilor între sacru și profan, asupra istoriei umanității și asupra destinului poporului român, propria ideologie iluminist națională. Componenta eroică se articulează cu o realitate istorică specifică, bine definită. Ironia, gluma, accentul satiric, vocația parodică, tentația caricaturalului sau chiar a pamfletului sunt propensiuni structurale ale personalității creatoare a scriitorului.

În partea a III-a, Ion Urcan spune că primul nostru poet epic este și întemeietorul lirismului românesc reflexiv. Alături de didactica lecturii, prezintă explicit și masiv, în notele de subsol, propensiunea reflexivă, didacticismul sapiențial și moralismul constituind niveluri structurale fundamentale ale *Țiganiadei*. Amplul studiu se încheie cu un text în care este zugrăvit, așa cum poate nu l-am cunoscut niciodată, portretul lui Herr Landrath Johannes Buday, un ins zdravăn, înalt și voinic, care se îngrășase peste măsură în ultimii ani ai vieții și suferea de tromboză. Locuiește în Lemberg, alături de soția lui, unde este un magistrat sărac care nu are avere pentru căsătoria fiicelor lui, Susanne și Euphrosyne. Mai mult, datorită legăturilor cu francmasoneria, are probleme cu autoritățile. Studiul lui Ion Urcan este unul dintre cele mai bine integrate în domeniul criticii, fiind fără doar și poate un reper pentru studierea operei *Țiganiada*.

„Ion Urcan realizează o abordare completă... fără a fi tentat, din fericire, de tipicul monografic. Acesta ar fi solicitat un alt tip de discurs istorico-literar”, scrie Dan Mănuacă.

O lucrare minuțioasă, în care profesorul Urcan atinge foarte multe puncte neexploatate până acum, de la lirismul solar la cel bucolic, erotic, magic, la recuperarea originilor și obsesia inițiativă a epocii.

Ultima carte lansată a fost *O seară la restaurant*, prin care I. Urcan a revenit după 22 de ani cu un volum de versuri, după *Ad usum delphini*.

„Ce-l va fi ținut pe loc atâta vreme, doar poetul știe, căci felul lui de a scrie nu se bazează pe dificultăți insurmontabile ci, dimpotrivă, pe nonșalanță, colocvialitate, narativitate, toate strategii pentru o punere în scenă a melancoliei”, a spus la lansare Alexandru Cistelean.

Din imediatul cotidian, Ion Urcan surprinde clipa unor stări și fapte care sunt trecute în pagină. Cine își închipuia că poți face o poezie pornind de la acoperișul unui bloc? Doar ochiul fin al poetului poate face așa ceva, conturând o lume în miniatură din mijlocul altei lumi: „În blocul cenușiu de beton, Deasupra noastră, e un apartament/ Care se vinde mereu, în fiecare an alți locatari,/ Alte destine/ Pe care nu mai pot să le duc în spinare./ La cele mai nepotrivite ore/ Se aud pași, se toacă vinete, se bat cuie,/ Se fac grătare, se trânteste mingea, scârțâie patul,/ Plânge copilul/ Sau vâjâie conductele de apă./ Soluția ar fi să mă mut în pod,/ Dar blocul nu are acoperiș./ Dă-mi un acoperiș cu porumbei, domnule Valery!”/ (*Acoperișul*). Eu mă regăsesc întocmai și sunt convins că și ceilalți „locatari” de la bloc.

Un prozopoem aparte este *Balada florilor înalbastre cu cerneală* pornind de la prima zi de școală, care în cariera de 40 de ani de învățământ ai profesorului Ion Urcan era trasă la indigo mereu, aceeași copii cu buchete de flori, aceleași doamne profesoare, aceleași gesturi „mârlane” ce se ascundeau după inocența parfumului de flori albe. Ironia fină este prezentă și aici: „doamna, ca oricărei doamnă, hrănindu-se, din tinerețea ei, mai

mult cu vederea și cu mireasma florilor decât cu bucatele pântecelor, i s-a făcut milă de ele și le-a luat acasă, unde le-a pus în vază, pe masă, împreună cu alte flori, căpătate, tot atunci, de pe la alți prunci”. Și în poezia lui Urcan, precum la tarabele cu florărese ce împânzesc orașul la mijloc de septembrie, sunt prezente toate florile: „trandafiri și garioare, gladiole și moțul-curcanului, crizanteme rotate, cârciumărese și gherbere de toate culorile, ba chiar și un crin imperial cu petale mov-pistruiate”. Cu Ion Urcan călătorim „spre văzduhul cu țări neumblate”, ca într-o poveste, peste case, grădini, lanuri de grâu, păduri și râuri limpezi „Până departe, pe mătasea porumbului crudă/ Cade, printre picăturile de rouă,/ o pulbere aurie /Iar în zare, lângă porțile Raiului, /pentru o vreme Curcubeul se-arată” (*Călătoria*).

Ion Urcan este și solar în textele lui, atunci când vorbește de credință și rădăcini: „Doamne, iată din nou diminețile pline de lumină, răsăriturile de soare pe care le întâmpin cu mintea limpede ca oglinda apelor din Paradis, cu duhul înălțat până deasupra norilor Tăi! Tinerețea neînfrică, bucuria fără sfârșit! Copilăria desculță și singuratică, tălpile ei încălzite de colbul fierbinte al ulițelor în zilele de vară, veghea neadormită, ochii măriți de nesomn, cutreierând nopțile pe câmpuri, peste garduri, prin grădinile încărcate de poame... Vadu-

rile trecute noaptea la lumina lunii, bălțile de topit cânepa, în care peștii ies dimineața greoi și bezmetici la mal. Bostănăria vămuită de cei dintâi pepeni, porumbul copt în spuză, căpșunii abia pârguiți, viile pline de struguri, pâinea adevărată, apa de izvor „ (*Doamne, iată din nou*).

Și gândul la diminețile de dincolo de zări, ca un dat al existenței, ca un „act” al împăcării cu destinul străbate din lirica lui:

„Va fi o dimineață cu adieri de vânt,/ Apoi o înserare de pâclă și de jale,/ Și-n noaptea de pe urmă te vei afla căzând/ Spre un târâm de care n-ai auzit nicicând,/ Deși părea aproape înțelepciunii tale./ Sub moliciunea pielii simți-vei cum tresar/ Toți zeii tăi de carne ascunși în trup puzderii,/ Și-n zbatere și rugă și urlet în zadar./ Siliți, vor bea cu tine acest cumplit pahar./ În chinuri fără nume smerindu-se durerii./ Când aripi uriașe se vor porni cu greu/ Ca niște mari corăbii călătorind spre moarte,/ Noianele făpturii rămâne-vor departe/ Și-n fața ta ședea-va nespusul Dumnezeu./ Cel fără-nfățișare, fără întreg sau parte./ Nu vei vedea în bezne vreo sacră vâlvătaie/ Nici ape nici pământuri nu vei mai ști ce sunt./ Aproape sau departe, tăcere sau cuvânt/ De orice înțelesuri știute se despoaie/ În fața Lui nimicul și totul pier în vânt. (*Va fi o dimineață*). E o poezie plină de înțelesuri filosofice, clară doar pentru cei inițiați, scrisă de un intelectual rafinat. „Notațiile poetice incită, imaginea unei lumi în care sacrul nu mai este un reper spre care ființa omenească să aspire, căruia să-i ceară ocrotire, este de natură să neliniștească. Detașarea poetică duce la toleranță, la un univers din care divinitatea nu lipsește, ci își pierde consistența”, remarcă Andrei Moldovan.

Ion Urcan a fost și o voce importantă în presa bistrițeană, fiind secretar general de redacție la revista *Cadran*, într-o redacție din care mai făceau parte Alexandru Uiuiu, Rodica Barna, Mircea Oliv. În ultimii ani ne-am apropiat și mai mult, fiind un

colaborator al ziarului *Răsunetul*. Mă suna de câte ori vedea o nedreptate literară, de câte ori cineva știrbea valorile culturale și trimitea opinii la ziar. De fiecare dată mă avertiza că nu e un text comod, că dacă voi considera că va face deservicii ziarului să nu îl public. Erau texte acide la adresa acelor care vorbeau fără noimă despre istoria noastră literară, care doreau să pară mai mult decât sunt, care scriau doar „să sune”, vorba domnului profesor. Niciodată nu am îndrăznit să schimb măcar o virgulă, aveam și am un respect deosebit pentru numele Ion Urcan. Atât de clare și documentate erau opiniile încât nu mai aveam ce face decât să îi fiu recunoscător că a devenit parte a redacției noastre. Ultima noastră discuție a fost despre Uniunea Scriitorilor, Filiala Cluj, unde trebuia să mergem să ne ștampilăm legitimațiile. Ion Urcan era atât de conștiincios încât a spus că ia un taxi până acolo, doar pentru a fi la zi cu „actele”. În ultimii ani s-a retras tot mai mult din viața publică din cauza problemelor de sănătate. Nu că ar fi fost înainte foarte mare iubitor al evenimentelor literare. Participa rar, le selecta doar pe cele foarte importante. Dar îl vedeam la școală. Îl regăsesc pe Ion Urcan în propria lui scriere: „Vorbă să fie: și înainte avea obiceiul să inventeze limbi literare pentru națiune... în cele din urmă, a îmbătrânit și a murit, după ce-și rezervase un loc la dreapta lui Dumnezeu” (*La Heliade*). Povestea lui Ion Urcan va continua, cărțile lui fiind o parte importantă în biblioteca istoriei literare bistrițene și nu numai.

Stradă

Ion Urcan – un scriitor aparte

Olimpiu NUȘFELEAN

În spațiul cultural bistrițean, și nu numai, Ioan Urcan a fost un scriitor aparte. Prin scris, prin prezență, prin prestație culturală. La Bistrița sînt mulți scriitori, fiecare e pe cont propriu. Face ce crede el că știe să facă. Ion Urcan și-a dus și el activitatea scriitoricească pe cont propriu, cu abnegație și încredere în puterea scrisului. Cu o mare conștiință a scrisului, dată de educație, de formare culturală, de talent (privit cu mare seriozitate), de studii specifice, în care puțini se angajează. A scris cu mare grijă pentru cuvîntul așezat pe hîrtie. Cu aleasă grijă. De aceea a scris relativ puțin. Două volume de versuri, o carte de cercetare literară, un jurnal ce-și așteaptă, mi se pare, editorul. Versuri, eseuri, cronici literare și interviuri în revistele *Echinox*, *Apostrof*, *Vatra*, *Tribuna*, *Familia*, *Mișcarea literară*. Profesor de liceu la Bistrița, la extensia Baia Mare, inspector școlar. Și-a luat doctoratul în litere și a publicat rezultatele cercetării. Nu toți doctorii îndrăznesc să-și publice lucrările... Poate că în jurnalul său scrie ceva și despre mine. Poate că nu. Poate că mă și înjură. Nu știi niciodată care sunt reacțiile din perspectiva eternității ale prietenilor. Dar mai bine este să te înjure un scriitor adevărat, nu un măscărici literar, sau să te laude un fanfaron al literelor. A făcut cîndva, de mult timp, o afirmație la adresa mea care m-a frapat. Era profund eronată. Dar era sinceră, spusă cu sinceritate. I-am arătat care este eroarea. Poate că și această sinceritate s-a constituit într-o piatră, nu singura, nu cea mai mare, pe care s-a edificat prietenia noastră, cîtă a fost.

Ion Urcan a fost unul dintre puținii scriitori cu care discutam despre cărți. Nu despre felul de a scrie, nu despre manifeste literare, că astea nu se fac toată ziua. Nu-i foarte simplu să găsești scriitori cu care să împărtășești impresii despre cărți serioase,

înscrise în fluxul literar actual. Mai ales în provincie. Că provincia, cu toate emancipările... digitale, nu-și dezmințe obișnuințele. La el acasă, în compania soțiilor noastre, a prăjiturilor Ilenei, sau la o cafea, în oraș. Pe o terasă, unde se putea fuma și o țigară. Fumător împătimit, care își răsucea singur țigările, într-un ritual completat de torsul motanului care somnola în preajmă... Cînd mergeam cu mașina la Cluj, musai trebuia să ne oprim la un moment-dat ca el să „tragă” o țigară.

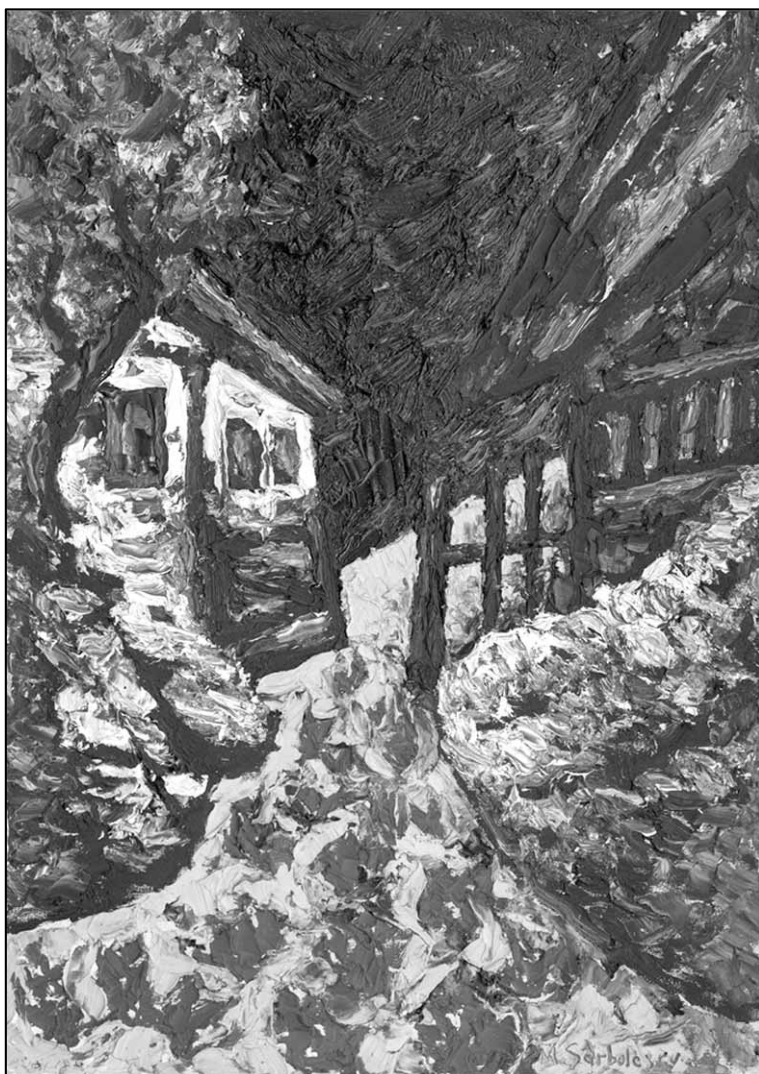
În amurg, la Colibița, cu Olimpiu Nușfelean

Și, pe lîngă discuția despre cărți, era, în perioada dintre sărbătorile de iarnă, punerea în operă a rețetei de aituri, marca Urcan, în... bucătăria de vară (iarna, pentru evitarea mai ușoară a condensului) de la Șieu-Sfîntu. De cîteva ori. N-am văzut bucătar să fie atît de grijuliu cu administrarea ingredientelor, cu drămuirea focului, cu timpii de fierbere, evitarea stropilor de apă ce ar fi putut cădea în fiertură, porționarea, timpul de odihnă, la rece. Dintr-o oală mare, ieșeau porții pentru toată lumea. Pricepere, răbdare și bucurie gurmândă. Timp completat, desigur, și cu cîte un păhărel de crampel. Și de vin.

Și erau verile, cu coasa în curtea cabanei Anghelina de la Colibița. Am cumpărat împreună o coasă mecanică, din aia cu fir sau cuțit, pentru Colibița, dar și pentru șanțurile și grădina de la Șieu-Sfintu, unde îmi plăcea (și-mi mai place) să fac pe cosașul, alternînd coasa tradițională, ascuțită cu cutea, cu coasa mecanică. Rară îndeletnicire, care ușor putea fi asociată cu scrisul. Înșiri brazdele precum rîndurile scrise cu creionul pe un caiet din care puțini știu să citească, așa precum, cîndva, cosașul, care își citea brazdele de otavă așezate pe o costișă, la lăsarea serii. El

și cerul înstelat, care îi confirma truda de peste zi. Nu prea bănuiai că omul cult, pierdut între cărți, se pricepe atît de bine și la lucruri practice. Și la politică. Și la cele ale bisericii. Judeca totul, pe cît posibil, cu dreaptă măsură. Cînd era ceva de adus la un numitor comun, nu ezita să o facă.

Desigur că a plecat prea repede, pe neașteptate, dintre noi. Desigur că ar fi avut încă multe de spus și de scris. Dar o carte bună se pretează la mai multe lecturi. Eu cred că scrisul lui își va arăta, proteic, de-a lungul timpului, fețe noi.

Curte la Brebu

Ion URCAN

Zile și nopți

14 nov. '86

Sunt deja vechi navetist. Orarul s-a făcut cum trebuia. Mi-a rămas să mă trezesc la 4 doar luna. În rest, plec dimineața la 7 și ajung acasă la 3 p. m. La școală e așteptată „brigada de inspecție”.

Cu toate dificultățile navetei, slujba în învățământ e preferabilă oricărei alteia care presupune opt ore de birou. Uneori, ies de la ore de-a dreptul reconfortat, datorită copiilor. De pildă, sâmbăta trecută (sau joi?), la o clasă a cincea, le spun copiilor că eu scriu cam urât, dar că îi rog să mă întrerupă și să mă întrebe, când nu înțeleg vreun cuvânt de pe tablă. La care, un copil ridică mâna și mă întreabă: „Tovarășu’ profesor, dumneavoastră de micuț ați scris urât?” Îi răspund, zâmbind, că da. Indescriptibilă și inexplicabilă stare de euforie, pe care mă silesc s-o ascund, fără să reușesc. Copiii, și ei, amuzați, cu zâmbete pe buze: un profesor care a scris urât de micuț.

Ileana cumpără cărți, așa că pot citi, în spiritul celui mai sănătos snobism, „tot ce e nou”. La bibliotecă nu am când să merg, exceptând rarissimele zile libere.

În urmă cu două săptămâni, O. Nușfelean (e, acum, redactor la *Ecoul*) mi-a propus să scriu un reportaj. M-am gândit la Jimbor. Ar putea ieși ceva, dacă aș avea timp. N-am reușit, însă, până azi, să scriu mai mult de o pagină, fiindcă n-am putut trece mulțumitor de faza minciunilor convenționale.

Despre Jimbor s-ar putea scrie minunat, și cândva am s-o fac, dar spunând adevărul. Nu găsesc însă în mine priceperea de a face, în actualele condiții, publicabil acest adevăr. Așa că O. Nușfelean și culegerea de reportaje despre județ se vor lipsi, foarte probabil, de colaborarea mea.

Vineri, 5 dec. '86

Săptămâni de navetă. Îmi rămâne atât de puțin timp, încât abia reușesc să mă odihnesc. După-amiezile, se întrerupe curentul și rămânem pe frig și pe întuneric ore întregi.

N-am avut, de luni de zile, o zi liberă, *a mea*. Când se întâmplă, accidental, să rămân o zi acasă, comisioanele pentru școală și pentru colegi îmi transformă respectiva zi într-o lungă cavalcadă prin oraș, soldată cu oboseală și iritare. Mă simt deja obosit, căci astă-vară eu n-am avut vacanță, pe când ceilalți colegi au început anul școlar după două luni de odihnă. Am avut, cel puțin, norocul unei toamne foarte lungi și blânde. Abia astă-noapte a fost puțin ger, pentru prima dată în acest sezon.

Joi, 11 dec. '86

Săptămâna viitoare, care ar fi fost ultima a trimestrului, s-a transformat în penultima, prin ucaz de sus. Iarăși, clenciul vacanței de Crăciun, pe care, chipurile, au

Jurnal

tăiat-o „la cererea cadrelor didactice și a elevilor”. Negreșit, aceștia au ajuns, de bună voie, la convingerea că, în săptămâna Crăciunului, vor putea recupera tot ce-au dat dracului în cele două luni de munci agricole. Cu entuziasm, totul se poate!

Așteptam de mult această vacanță de șase săptămâni, în care speram să mă apropiu de capătul mult amânatei mele cărți. Acum, au rămas din ea doar trei săptămâni (i s-au tăiat două și din coadă), din care, una cu sărbători. Va fi prea puțin. N-am vreme să scriu!

Vineri, 30 ianuarie 1987

De mai bine de o lună, nu am scris aproape nimic. Sărbători grele, pustii, cu ger și omăt, zile lungi de stat în casă, cu dureri de cap interminabile, chinuitoare. Apoi, începutul noului trimestru, cu drumul zilnic la Feldru, în condiții de nedescris. E iarnă, autobuzele urcă greu dealurile din jurul orașului, rămân pe drum fără motorină, care se congelează în conductele de alimentare. Adesea, trec fără oprire, arhipline, prin stații.

Marti am fost la medic, pentru piciorul care, mai nou, mi se umflă la încheieturi din cauza reumatismului. D-na doctor M., văzându-mi fața chinuită de oboseală, de nesomn și de nesfârșitele dureri de cap, imaginează un diagnostic aberant, mă trimite la nenumărate analize, bănuind că durerile de picior provin de la o afecțiune nervoasă.

Pe punctul de a mă interna, chiar mă trimite acasă după pijama, halat și papuci. Izbutesc, cu greu, s-o conving să-mi dea o rețetă de antibiotice (dantura mea, cu abcese neglijate de ani, e cauza principală a durerilor de cap și a manifestărilor reumatice), urmând să mă prezint apoi la seringă, cleștele și elevatoarele dentistului. Între timp, voi lua și antireumatice. Deși mi-ar fi prins bine câteva zile de concediu medical, chiar neplătit, perspectiva spitalului m-a îngrozit. Orice, dar nu spitalul!

Așa că iau penicilină de două ori pe zi. Injecțiile mi le face o vecină cu mult haz (voluntar și involuntar), mică și îndesată, penticostală cu mulți copii, băieței bruneti și minusculi, cântăreți la tot felul de instrumente

și purtători de nume biblice. Dorm mult, citesc puțin, scriu și mai puțin.

La tv. se aud chemări disperate, adresate tuturor și nimănui. Astăzi, le ascult cu atenție. Surpriza serii: trebuie să creăm *omul nou*, să realizăm o creștere a conștiinței noastre revoluționare, să ne disciplinăm la sânge și să muncim exemplar. Și pentru ce? Evident, pentru ascensiunea noastră pe noi culmi de civilizație și progres. Cine nu va reuși, în șase luni, să-și demonstreze valoarea la locul de muncă, va fi trecut într-o altă activitate (de către cine?!).

Totuși, chestia mă privește chiar personal, căci la vară va trebui neapărat să mă reciclez. Altfel, s-ar putea întâmpla, Doamne ferește, să-l confund pe autorul *Caprei cu trei iezi* cu un alt scriitor, cu vreun voievod sau, și mai rău, cu personajul său patruped. Elevii sunt exigenți, tovarăși, ei merg zece ani la școală ca să devină agricultori cu sapa, și, pentru asta, învață mâncând pământul. Corigențele au devenit noțiuni perimate, chiar și pentru cvasianalfabeții din ultima școală de cătun. Ce să-i facem, ne-am obișnuit cu succesele!

E iarnă și pe geamuri au crescut ferigi complicate de gheață. E o noapte geroasă, iar mâine va fi o zi grea.

Duminică, 15 februarie '87

Ieri, Ileana mi-a cumpărat revista *Uniunea Sovietică*. Dincolo de aspectele propagandistice evidente, e clar că rușii se străduiesc să arate o față cât mai liberală, mai deschisă, mai umană. Vor să convingă Occidentul și lumea că, la ei, s-a terminat cu comunismul dictatorial și birocratic, că libertatea și democrația se vor împăca, în sfârșit, cu colectivismul și centralismul, într-un sistem viabil.

Ce s-ar fi întâmplat dacă rușilor le-ar fi venit ideea asta în anii '30 sau măcar imediat după al II-lea război mondial? Probabil, comunismul s-ar fi oprit în Podolia și la Nistru, dar ar fi făcut pui răzleți la Paris, Madrid și Roma, fiindcă acea generație de intelectuali occidentali de stânga, foarte

influenți în țările lor, n-ar fi dat înapoi, dezamăgiți, carnetele roșii.

Dar cui să-i fi venit o astfel de idee, lui Stalin?! *Grajdănin* Stalin, altminteri un tip tare, poate că, în alte condiții, ar fi devenit un conducător de nădejde, în ciuda complexului său dictatorial, dar el s-a format ca om politic în vremurile sângeroase ale războiului civil, sub oblăduirea lui Lenin, și așa a rămas. Aud că, incredibil, în tinerețe a fost popă!

Marti, 3 martie '87

Duminica trecută, în 21 februarie, au fost să citească la *Abecedar* Matei Vișniec și Florin Iaru.

Pe Vișniec l-am cunoscut la Cluj, în anii studenției, la un cenaclu *Echinoc*. Acum, barba îl arată mult mai bătrân decât este, ascunzând într-o desime de bidinea niște trăsături pe care mi le amintesc delicate, juvenile. Tip calm, reținere cuviincioasă, modestie, blândețe.

După ceea ce a citit, pare să fi depășit momentul de vârf al insurgenței, pe direcția unui limbaj simplu dar de evident efect liric. O poezie a absenței, frustrării, eșecului, a neputinței, întrutotul frumoasă. Un poet care va rămâne, în ciuda faptului că scrie, în ultima vreme, teatru și multă proză. Din păcate, nu-i cunosc teatrul, dar cele câteva fragmente de proză pe care i le-am citit în reviste, din pricina excesului de experiment textual, păreau transpuse dintr-o limbă și dintr-o realitate foarte străine.

Același lucru m-a frapat și la Mircea Nedelciu, în *Tratament fabulatoriu*, dar e absent, de pildă, la Groșan, ale cărui texte pornesc din miezul unei realități pentru a o rescrie în propriile ei date, fără nici o notă artificioasă, de contrafacere, de ostentație tehnică. Din acest motiv, Groșan îmi pare superior congenerilor săi prozatori. Cred că Matei Vișniec va rămâne, până la urmă, poet.

Iaru, lung, bărbos, slab și urât cât îi șade bine unui bărbat, cu niște încălțări enorme, cu nădragii burlan și un pulover oribil bleu-ciel, pare un vulcan disperat, cu procese de convecție haotice, alternând erupțiile cu imprevizibilele prăbușiri în adânc. Inteligent și

sarcastic precum însuși Diavolul, incredibil de ager și de iute, apoi deodată tăcut, reflexiv, poate confuz, melancolic. Extrem de exigent, iconoclast. Nimeni și nimic nu-i poate sta în față: oamenii, textele și ideile se spulberă de sarcasmele lui ca de trăznet. Pe lângă el, Caragiale e un creștin plin de milă și înțelegere. Cum de este poet?! Cred că din dispreț pentru literatură și pentru convenții.

Ce nu li se poate ierta acestor oameni? Valoarea.

Luni, 9 martie '87

De zece zile, ger siberian și zăpadă. În casă, temperaturi de cavernă sau de temniță de exterminare. În bucătărie, când e mai cald, abia sunt zece-douăsprezece grade.

Marti, 10 martie

Călătoriile zilnice cu autobuzul. După-amieze de somn și de moleșală, în care abia recuperez osteneala drumului. La școală, zvonuri sumbre: din toamnă, reduceri de personal didactic, mărirea normei celor rămași, cu 20%.

Nu scriu nimic despre ceea ce citesc, deși citesc tot timpul. În existența mea cotidiană se face, însă, o deosebire imensă între *citit*, *scris* - și *trăit*. Aud sau citesc mereu mărturiile unor oameni (E. Simion, Al. George etc.) pentru care viața cotidiană, socială, nu este decât „un succedaneu al lui *a scrie*”. Cu alte cuvinte, un surogat, un înlocuitor de nevoie al adevăratei vieți de pe pagină. Mă încearcă nostalgia, invidia, admirația, disperarea și naiba mai știe ce.

Aceștia sunt oameni care și-au găsit, în ansamblul social, locul potrivit, nișa optimă. Timpul lor, viața personală și de familie sunt, probabil, perfect structurate. Au slujbe în care sunt fie lăsați în pace, fie de-a dreptul plătiți ca să scrie. Au de unde și cu ce cumpăra cărți, au la îndemână biblioteci ca lumea, au în preajmă oameni la fel cu ei. Scriind de tineri în reviste și publicând cărți, au satisfacția și stimulul notorietății.

Eu, în schimb, a trebuit să petrec patru ani la Jimbor, apoi alți trei în menajeria care e

muzeul din Bistrița. Acum, mă preumblu trei-patru ore pe zi cu autobuzul, ca să predau franceză și geografie copiilor din Feldru (cu conspecte și planuri de lecție zilnice: am, la geografie, un caiet de 300 de file deja aproape plin, pe care directoarea mi-l controlează neobosită). Îmi petrec zilele printre oameni lipsiți de preocupări culturale (exceptându-le pe cele de la *Cântarea României* – à propos: secretara cu propaganda pe comună s-a făcut foc să mă îmbrace în costum național și să mă urce pe scenă! Evident, n-avea cum să reușească).

În apartament, singurul cotlon locuibil este sub plapumă.

Nu vreau să mă justific, dragi tovarăși! – poate că și E. Simion și Al. George rabdă frig în apartamente sau în birouri, însă eu nu pot depăși aceste greutăți și mă simt, în anonimatul meu, permanent amenințat cu regresia dinspre inutilele mele năzuințe intelectuale înspre elementarul biologic.

Important este, însă, că *avem condiții minunate și trăim anii cei mai glorioși din istoria acestei țări*.

Vineri, 20 martie '87

Astăzi, o zi de primăvară, după trei săptămâni cu geruri ca la Bobotează. De dimineață, pământul mustind de apă și vagi aburi primăvăratice, în livezile dinspre Dumitra. Dar pe versanții fără soare, zăpada îndesată și cătrănită e încă groasă de două șchioape. Între Rebrișoara și Feldru, pe o parte a șoselei dealurile și răzoarele așteaptă plugul, iar pe cealaltă este încă o iarnă vârtoasă, dușmană.

Autobuzul de navetiști, excelentă rezervă pentru observatorul social. Zilele trecute, în autogara din Năsăud (o, eternă jale!), la sosirea „burdufului” nostru, un pitic stătea pe peron. Un pitic. Nimic altceva decât un *om* pe care hipofiza nu l-a lăsat să crească, așa cum pe alții, alte organe mai mult sau mai puțin nobile îi fac tembeli, grași în scârbă, alcoolici, fuduli, cocoșați, lingăi, priapici, libidinoși, impotenți, cretini.

Bietul om stătea și el pe peron, de bună seamă având de mers undeva. Oroare: înghesuie-te, pitic fiind, într-un autobuz ca astea! A fost destul să-l vadă un călător, ca, de îndată, să înceapă toți să zumzăie, să se agite, să se hlizească, să și-l arate unul altuia cu degetul, pe ferestre, cu atitudini și mutre de înapoiți mintal vizitatori la zoo. Într-o țară civilizată, orice copil de zece-doisprezece ani, dat la școală, știe că nu trebuie să te uiți și să te crucești ca proasta-n târg când treci pe lângă un infirm.

Acela, simțindu-se admirat, a dispărut dintr-odată după colțul autogării, cu pași incredibil de mari și de iuți. Îndată, vrednicii gospodari și membri ai clasei muncitoare au uitat de el și s-au reîntors la oi, porci, filcăi, neamuri și bârfe. Și la *ursuleț*, cea mai nouă distracție a lor.

M-am întrerupt din scris să-mi aprind o țigară. E târziu, 12 fără 10 din noapte. Undeva, în mahalaua de blocuri, nu prea departe, un țipăt strident. Măta în călduri? Fată sau femeie violată? Nevastă sau ibovnică bumbăcită? Țipătul s-a oprit, sufocat parcă de o mână grea, pusă peste gură. N-am auzit, însă, pași. Un minut mai târziu, scriind, aud un hămăit îndârjit de câine, un lemn care se rupe, probabil lovind, zvon surd de voci bărbătești și apoi pași grăbiți, înfundați. A pornit, însă, frigiderul, acoperind cu hurelul lui zgomotele de afară. Apoi, tăcere. Fluieră un tren, departe. Liniște, noapte.

Omenirile primitive trăiau în neștiutul timp ciclic. O rotire lentă, pe o traiectorie în spirală foarte strânsă. Zi după zi, răsărit după răsărit. An nou după an nou, o primăvară după alta. Semănat, cules, zămislit, născut, nuntit, viețuit, îngropat, și iar de la capăt. Tipare veșnice, umplute cu simțire omenească, purtând mereu alte nume.

Civilizația rațiunii sau, mai bine zis, tirania rațiunii, a început o dată cu măsurarea timpului. S-au uitat pe cer, au început să socotească răsăritul și apusul astrilor, calendarul. Au meșterit orologii tot mai exacte, apoi au început să se plângă de lipsă de timp. Viața e scurtă. Lumea e a noastră

doar atâta timp cât trăim. Să ne bucurăm de viață. Să câștigăm cât mai mulți bani. Peștele mare îl înghite pe cel mic, viața e o luptă fără cruțare. Dumnezeu a murit. În locul lui, banul și puterea au devenit dumnezeii oricărui zdrențăros, ca și ai celor deja bogați și puternici. În numele acestor dumnezei, popoare întregi sunt mâunate mai ușor decât turmele de dobitoace. Încotro? Greu de bănuț. Din când în când, câte un disperat face semne mai mult sau mai puțin patetice de pe margine. Dintre aceștia, cel mai discret, mai ciudat și mai puțin convingător pentru turmă e Hristos.

Cine știe dacă aceia care se joacă, în zilele noastre, de-a bogăția și puterea, n-ar trebui întorși la alfavita, la Homer și la învățătura miturilor, a limbilor moarte, la adevărurile martirilor, eroilor și poezilor, astfel încât să-și reamintească propriul lor nume. Dar cine – și, mai ales, cum ar putea-o face?

A început să plouă. E ora unu din noapte și, pe cadranul ceasului, micul calendar arată 21 martie. Deci, e sâmbătă. Ce ne face să veghem? Ce ne face să întâmpinăm, astfel, zile și nopți? Ce așteptăm?

Stănjeneț

Ileana URCAN

Despărțire

Ochii tăi curați și prelungi de Fecioară,
email pe veci încrustat în tăria celestă
privind spre Tatăl,
ignorându-mă dureros pentru prima oară
ca pe o zeitățe calpă, de lut,
uitată departe, tot mai departe,
mereu mai departe...

Ioan

Marea-nfloarește liliachie și roz
în urmele goale ale pașilor mei.

Neobosite

valuri aleargă mereu către tine,
aducându-te, ducându-te,
departe, în larg.

Cu un mănunchi strălucitor de lumină
ștergi cu grijă urmele pașilor mei,
stăpânit de-a pururi de-un gând:
niciun străin
abătut vremelnic pe plaja pustie
să nu fie sedus de urma femeii
ce-a fost doar a ta.

20-21 oct. 2021

Notă biobibliografică

Ion Urcan s-a născut în 21 septembrie 1955, în satul Luna, județul Cluj. A absolvit Liceul la Câmpia Turzii, secția umanistă, în 1974, apoi Facultatea de Filologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, specialitatea Limba și literatura română – Limba franceză (1979). A fost redactor la revista *Echinox* între 1976 și 1979. Doctor în filologie la UBB, cu o teză dedicată lui Ion Budai-Deleanu (2002 – avându-l ca îndrumător pe V. Fanache). Între 2004 și 2008, lector asociat la Universitatea de Nord Baia Mare. Între 2008 și 2009, inspector de specialitate la ISJ Bistrița-Năsăud. A fost muzeograf la Muzeul Județean Bistrița-Năsăud și profesor de liceu la Bistrița. Ion Urcan a încetat din viață în 21 martie 2020.

A publicat volumele: *Ad usum Delphini* (versuri), Ed. Echinox, 1994; *Opera literară a lui Ion Budai-Deleanu*, Ed. Casa Cărții de Știință, 2004; *Contexte ale Țiganiadei*, Ed. Paralela 45, 2010, *O seară la restaurant* (versuri), Ed. Charmides, 2016, *Secundele melcului* (ediție îngrijită de Ileana Urcan) Ed. Școala Ardeleană, 2021, precum și eseuri, interviuri, traduceri din limba franceză, cronici și recenzii în reviste literare din țară.

Ion Urcan față în față cu laptopul.

În cerdacul cabanei Anghelina, Colibița,
cu motanul Amedeu și câinele Costi.

Cu soția, poeta Ileana Urcan.

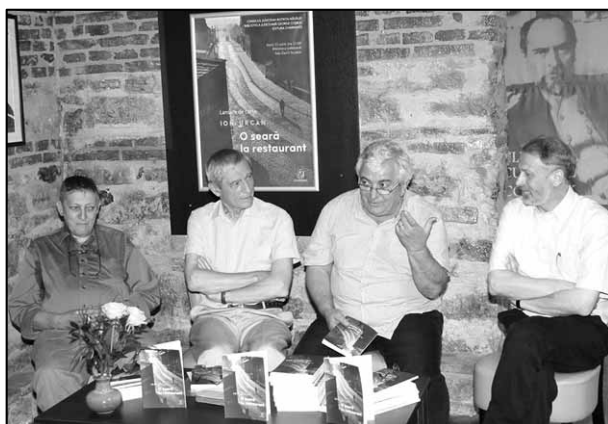

La coasă.

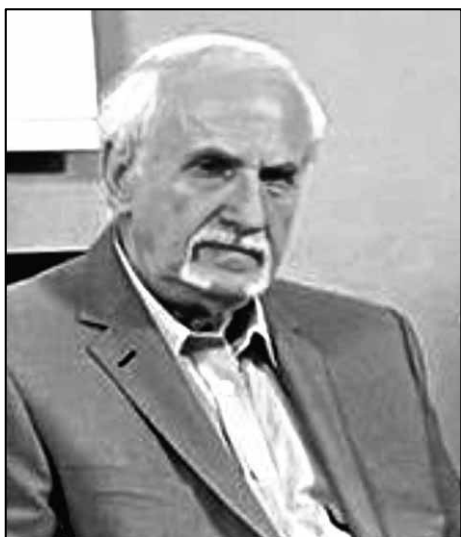
Foto-album Ion Urcan

Pe trepte, cu Ileana Urcan și Ionela-Silvia Nușfelean.

Cu Ion Pop, Al. Cistelean, Ioan Pinteă.

Radu URMESCU

– 75

Oriunde mă perind

Oriunde mă perind caut o cascadă de plete de aur
pe străzi, în magazine, prin oficii poștale
ca să-mi reactualizez acea zi în care
mi-am văzut imaginea propriei fericiri

repede întunecată, pierdută prea repede
nicipând regăsită

ochii, ochii născând universuri
se întunecă în ceața memoriei
se scufundă ca un transatlantic
în gerul aprins al unei nopți înstelate

în care mă cuprinde frigul singurătății
în care nu se mai spun cuvinte
nici muzicile nu mai răsună

căci dacă morții nu învie, cum spune poetul,
nici viii n-o duc mai bine
claustrați, învinși, dăruți grijilor
zilei de mâine

Poezia Mișcării literare

Noaptele se luminează

Noaptele se luminează una pe alta
fiecare cu visele lor de nădejde și deznădejde
fiecare cu insomniile lor translându-se de la
una la alta
ca mingile de ping-pong, păcănind înfundat

nu există nopți mai frumoase, mi-am spus
decât acelea în care, dormind, sau veghind
aluneci ca pe gheața unui patinoar
pe amintirile strălucind sub reflectoarele
inconștiente

atâția prieteni deja morți sau încă în viață
femei, fete năucitor de frumoase sau senzuale
ți se strecoară în brațe, îți mângâie instinctele
veșnic treze în somn
ca niște animale de pradă

sau coșmaruri, rătăcind prin adevărate
labirinturi

prin întâmplări fără ieșire
capcane pe care ți le pune în față
istoria ta trăită sau netrăită vreodată

până când îngrozit sau total debusolat
sau fermecat cum n-ai fost vreodată în viață
te trezești plin de spaimă sau, din contră, de
fericire
și-i mulțumești Domnului sau îl rogi să te
ferească de nenorociri

te întorci în viața reală de zi cu zi
anostă, cenușie sau cu palide bucurii
de care te scuturi punând mâna pe un pix și-o
hârtie
sau plesnești tastele calculatorului cu o
frenezie ciudată

un imperiu al tău în care nu există decât
diversele tale opreliști și legi

să spui sau să nu spui ceva, dar mai ales ce să
spui

astfel încât cutremurul propriei ființe
să transpară în doze farmaceutice ușor de
digerat
pentru oricine e dispus, câteodată, să
te-nsoțească

acolo unde domnește apusul și răsăritul
începutul și sfârșitul, viața și moartea
îngemănate, strălucind împreună, ca stelele
gemene

În Satul meu cel Mare

În Satul meu cel Mare trotuarele sunt bete
de cât au umblat pașii mei
și casele parcă se clatină de bucurie
revăzându-mă din când în când

aproape toate sunt aceleași de acum mulți ani
văzute cu ochi de copil, cu ochi de matur
și chiar acum, din nou, de om vârstnic
nu bătrân, nu-mi place cuvântul

bătrâni sunt platanii de sute de ani
bătrâne sunt sălciile de pe malurile Someșului
prin crengile cărora suieră vântul
bătrâne sunt stelele veșnic tinere în
promenadele lor nocturne

și tânăr eu însumi, cu inima bătându-mi în piept
cu ochii fulgerând pe străzi după apariții fugare
în care să-mi recunosc îngerul trimis de
unde va de sus
și care, ca pe-un copil, mă păzește de rele

pe când eu simt un jind
să dau peste unele, peste altele
care privindu-mă-n ochi să-mi spună
trecutul și viitorul amestecate, corupte unul de
celălalt

parcă plutesc trecând pe acest trotuar
aș lua-o de mână pe mama mea care nu mai este
sau pe iubita care este pe undeva

sau mi-aș pune o floare la butonieră
ca atunci când m-am dus la stropit de Paște
la colega din clasa a IV-a

De câțva timp

De câțva timp simt că îmi lipsește ceva

Îmi lipsește o pană de înger pe umăr
îmi lipsește o frunză din pomul din paradis
îmi lipsește o scoică de pe fundul unui ocean
fără nume

fără ele viața mi-e șontoroagă
pășesc într-un singur picior
și am un ochi ciclopic în frunte

ceilalți doi văd ca prin ceață
umbre de oameni trecând pe pământ
umbre de stele pe cer

urechile îmi percep de departe
scârțâitul osiei soarelui
trecând pe un cer plin de hârtoape
de la răsărit spre apus

totul pe lume e vaier și cântec
leagănul meu din copilărie e pustiu
și îl mișcă încet brațele străvezii ale nopții

Cântec

Când mă gândesc la tine
pare că luna plină
aruncă jerbe pline
de raze de lumină
pe văi și pe coline

Și când te văd departe
trecând cum trece ea
pe viață și pe moarte
plutind asemenea
iluziei deșarte

Simt că-mi mângâie fața
o mână unduioasă
și-mi încălzește viața
suflarea de mătăasă
din ochi gonindu-mi ceața

Ființa ta regală
cu nimenea asemeni
cu îngerii egală

și ochi cu stele gemeni
smerită și cu fală

Pe lume răsărită
coroană a durerii
a vieții grea ispită
lumina învierii
și morții mele criptă

Sunetul vieții

Tăcut mă privesc lucrurile în așteptare
masa de lucru
scaunul ergonomic și calculatorul, becul
aprinș al vieții
până apăs pe butonul lui de pornire
când începe zgomotul ușor al ventilatorului

complice cu zgomotul creierului meu
care începe să lucreze de când mă trezesc
rostind în limba lui fără sunete
cuvintele unui început de poem
pe care îl scriu sau de multe ori nu

la capătul zilei
după forfota de rigoare, ieșiri după treburi și
reveniri

reintră toate în tăcere deplină
apăs pe același buton, mă ridic
privesc masa răvășită, hârtiile
cărțile și revistele rămase deschise

s-a încheiat poemul unei zile
mai mult sau mai puțin agitate
totul rămâne în memoria lucrurilor
pereții camerei se întunecă odată cu celelalte
se duc la culcare și ele
pentru o noapte în care încep să visez
continuând cu noi înțelesuri o zi
învăluind în tainele somnului
sunetul vieții

Poem

Să îți sărut o dată gura
păstrându-mi toată nemăsura

și ochii tăi să ți-i sărut
ca să mă-ntorc apoi în lut

Frumusețe

O frumusețe
care te răvășește
un salcâm sau un mesteacăn
pe care să-ți sprijini fruntea
un trup
pe care să-l îmbrățișezi
și nimic
nu-ți mai lipsește pe lume

Pasăre

De ce iubești cel mai mult
ți-e frică de moarte
să nu-l rănești
să nu te rănească

să nu te transforme în scrum
cu o privire
să nu-l frângi în brațe
în clipa de dragoste

și totuși să-ți fie alături
ucigătoarea pasăre
a fericirii

Semnătură

Surâsul trist îți luminează fața
și ochii mari ca lacurile strălucesc
plini de stelele cerului

părul pe frunte răsfirat
cu o șuviță rătăcită
peste cristalinul senin

semnătura indescifrabilă
a destinului

Marcel MUREȘEANU

Stâlpișori

1

Aceasta este Marea haină a Lumii,
caută firul numelui tău
țesut în ea și vei da de tine
și te vei obișnui
cu cel de care ai dat!

2

Șterg în fiecare zi praful de pe cuvinte
cu o pană de struț și numai
într-un târziu îmi dau seama
că astfel și înțeleșurile se șterg
sau se sting. Sun alarma!
Șterge-le doar cu privirea!
îmi răspunde Ireversibilul.

3

A mai rămas doar o limbă moartă,
limba Marii Propoziții.
În ea nu pot vorbi, cu nimeni,
acolo m-am retras,
la Dicționarul ei lucrez,
cu fiecare cuvânt mă ridic
cu o treaptă. Când vor învia
zece mii de cuvinte, voi ajunge afară.
Voi sta pe un mușuroi cu cartea în mână
citind cu glas tare vorbele necunoscute altora.
La orizont, magii Marii Propoziții
se pregătesc să mă întâmpine.

4

Nicio clipă de liniște
pe malul tragic al îndoielii.
Când ajung acolo
îmi opresc
motoarele timpanelor.

5

Nimeni nu-l poate acuza
pe un iepure de casă
că nu se sălbăticește
și nici pe unul sălbatic
că nu-și vinde libertatea
pe morcovi!

6

Pe poarta acestui oraș scrie:
„Intrarea lui Dumnezeu
este interzisă!”
Dar Dumnezeu nu știe citi
și intră în fiecare zi.

7

Nu poți descrie
foamea
și nici n-o poți
dărui!

Toate mările de ape
bat într-un mal,

dar nu toate
cu același scop.
Despre mările de uscat
nu mai știu.

Frezie

Ștefan DAMIAN

1.

În casa mea de hârtie
cuvintele alunecă
bucăți de săpun prin locurile goale din măștile
vechi și noi din care se revarsă înțelegere.
Timp nu e pentru tristețe:
se agită un vânt sfios ca rochia de mireasă
pe un ecran în care mi se face loc
ca umplutură.
Sunt atât de convins de seninătatea zilei
încât întunericul jigărit din crăpături
nu are greutate. Nici
ceea ce se scrie pe pagina unei bălăii
în care învinșii nu vor să creadă
că au avut rostul lor.
Așa trec zilele
în casa mea de hârtie
din care nimeni nu vrea să plece
și nimeni care să vină.

2.

Stau agățat ca un cârcel de viță:
e loc să-și treacă prin mine
oastea de strânsură
vremea
spre o cetate cu porțile fără gratii.
În fiecare zi
mă îmbărbătez că încă nu e totul terminat
așa cum se termină
totul. (Uf! iar lamentația
ce taie cu discul unui flex!). Că o rază

mai degrabă o scânteiere ca fularul
de la gâtul melcilor
pe care nu o văd decât cu închipuirea
ar putea fi pentru mine.

3.

Găsești un rost fiecărui lucru mărunț
îi dai un nume chiar și celui numit viață
când nu mai e nevoie: oricum
sângele își urmează drumul știut. Și o face
cu nostalgia desprinderii de pământ.
Tu nu îl poți opri și nu te poți opri
Dintr-o plutire însemnată cu indicatoare
la fiecare răspântie. Sunt făcute
de-o altă mână. Năucitor
de blândă e mila care cade
ca roua și în urmă
crește un lan în care vara
deschide ochii zilei cu nepăsarea
unei pisici căzute în somn.

4.

Dimineața cumpărăm
cu bani mărunți clipe de liniște
și petece
de seninătate. Ne-am obișnuit atât de mult
cu hrana aceasta amestecată de zei glumeți
cu drojdia unei speranțe continue
încât o dorim ca pe otrava
adormită-n ciuperci. Uitarea sticloasă

o însoțește e o prietenă
ce scrie departe
mesaje care ne înconjoară. Par transparente:
dar numai unii le pot
tălmăci înțelesul mai presus de puterea
noastră din ziua ce ne cuprinde
în sărutul fierbinte.

5.

De aproape lucrurile interzise
par la îndemâna oricui: fructe de aur
puse anume pe-o tavă. Când să le prinzi
scapă printre degete. De apă. Rămâne
un fel de lipici
ți se pare. Însă
de sus
se fac semne. Îți arată drumul noapte de noapte
melcii care își cară urma prin iarbă
ca două tăieturi de cuțit
și mărturisesc că le-a fost dată
ca o oboseală de preț.

6.

O jumătate de noapte
ca un măr copt în cuptor: se alunecă
într-o vâscozitate moale. E o
nouă încercare de a te regăsi ca într-o sculptură
în plastic. Autorul s-a jucat imitând
natura fără să simtă durerile ei
aurite ce ascund celofanul
ca și pelicula de pe sicriele
împăraților.
Forma ei îți aduce aminte
de blocurile de gheață în care te-ai privit
în copilărie: acum s-au topit și ai rămas
mai mult formă decât conținut. Te-ai lăsat
fără împotrivire străpuns
de sulile mincinoase ale crucificării.

7.

Piciorul alunecă prin gropile în care și-a făcut
singur culcuș. E atât de sigur
de mers încât ai putea chiar să-l admiri.
Parcă nici nu ar mai face parte
din tine. Îl strigi ca pe un animal aiurit.

Are urechile umplute cu plumb.
Nu poți să-l obligi nici
să-l împingi de la sparte. Pare o ființă
sau o mașină o marionetă mă rog
e ceva ce luptă cu drumul
fericit că încă mai poate urca coborî
chiar și atunci când
iarba crește până-n genunchi. Are încredere
în neputința altora și se înfige-n pământ
ca o rădăcină
din viitor în trecut.

8.

Mâna te caută în aer: pătrunde în forma
care ești. Te străbate
mai tristă ca spada unui asasin.
Îi pare că ești când nu ești. Că
miști încă vâluri scenarii
mai mult dorite decât existente. Cu un simț
născut chiar atunci (al câtelea Doamne
numai tu le știi numărul
atunci când vrei)
te percepe: prezență sau urmă a unei prezențe
nici nu contează
decât faptul că ești ori ai fost.

9.

În dimineața plină de păcat
ca mintea unei adolescente fugită de acasă
e o solidaritate agitată
între viețuitoare: se întrec în triluri
ce par declarații de război
se înfurie își bat aripile de parcă s-ar pregăti
să boxeze
și brusc una sau alta se predă și părăsește arena
spectacolul
ca o subretă care aduce tava
și iese fără o vorbă din scenă. Tu stai
atent la mersul sacadat
al soarelui gata să își înfigă razele
în gâttelejurile prea pline de triluri
să le alunge
dincolo de dunga sinilie a câmpului
unde nu se știe dacă cerul înghite pământul
sau pământul l-a înhățat
și nu-l mai lasă abătut să se miște.

10.

Se ajunge astfel ca diminețile să fie
mai blestемate ca nestematele
de pe gâturi de lebădă
să nu mai știi care e vina
nepedepsită că crezi că nu crezi
ori că nu ești când ești

mai legat de fiecare trecere aproape pasivă
a unor mâini
ca mici vietăți care nu au nevoie de picioare
decât uneori. Tu
te simți stăpân pe dimineți: te duc
singure acolo unde ajunge
mirosul tare al ierbii
ce nu se sfiește să te țină în brațele ei.

Nalbe

Persida RUGU

Mihail

Arhanghel pictat pe zidul cel vechi
mișcând roata lumii cu aripi lunare
seismic profil de arbore-n floare
prin sevă își cerne al orei priveghi

și caută din sine spre cei dimprejur
să iște lumină în fiecă fire
să-nalțe un clopot din albă zidire –
pădure înaltă cu foșnetul pur

Dor de Eminescu

Pe vântul ars de somnul lunii
se-adună argila luminiș
de oarbe păsări și petunii
ce-alunecă din ascunziș

pe lacrima adânc-amară
a zborului dinspre nadir
se-ntoarce-n flăcări arsa vară
cu-aromele-i de nard și mir

și iată cum în prag de lume
se iscă un ținut sonor
ce n-are granițe, cutume
ci se numește simplu – *dor*

Mă doare gândul

se dedică Marelui Poet

Arome cerne liniștea de brazi
și înfrunzesc în cale amintiri

topit e drumul proaspetei iubiri
„când melancolic iar pe gânduri cazi”
arome cerne liniștea de brazi

se naște dorul dintr-un fir de cer
și înflorește pajiștea din sânge
apusul tot în lacrima-ți se frânge
când veștile din noi pe râuri pier
se naște dorul dintr-un fir de cer

mă doare gândul că tu suferi iar
de parcă aş muri în nord departe
sortită crud zăpezilor deșarte
și pasul tău mă caută în zadar
mă doare gândul că tu suferi iar

arunc pe umeri cântecul de jale
și vin spre tine ca-ntr-un început
și-ți spun că mi-este dor și c-aș fi vrut
să fim doi maci pe înspicata vale
arunc pe umeri cântecul de jale

cununi de spini pe frunte ne-nveșmântă
solară mantie cu freamăt pur
când îngeri ard pe tâmpile și-mprejur
altare de ienuperi alb cuvântă
cununi de spini pe frunte ne-nveșmântă

pe drum de ploi te-aștept să fim din nou
când cerul va fi una cu pământul
va zămisli grădini de sori cuvântul
și-n ape vom afla lunar ecou
pe drum de ploi te-aștept să fim din nou

pe lame de cuțit vom trece frânt
și crengi de rugi ne vor izbi în față
dar aripi ne vor crește-n dimineață
și ne vom înălța pe culmi de vânt
pe lame de cuțit vom trece frânt

cu tine-alături viața e-o poveste
prin inimi troienite de zăpezi
oglinzi răsar când flacăra veghezi
și arbori curg pe-nvălurite creste
cu tine-alături viața e-o poveste

și iar visez ce ochiul nu cunoaște
și caut o pasăre cu-nfiorate nume
de parcă nimeni în această lume
trupul de foc nu mi-l mai poate paște
și iar visez ce ochiul nu cunoaște

Obârșie

Aici vreau
să rămân
– aici –
loc sfânt
pe pământ

Cu lumina
iubirii
pe buze

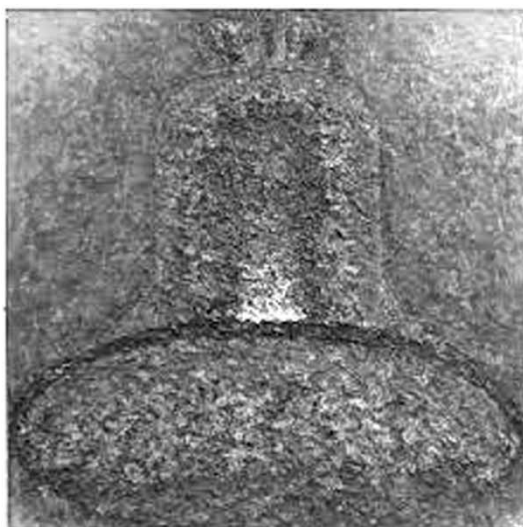
îngenunchez
în vânt

Ars poetica

Poezia este arcul de argint al unui
impetuos râu freatic
e un contur de aur
dintr-un cerc-descântec
străveziu
de neconfundat

o matcă a tuturor cuvintelor
oarbe
ce-ncearcă să pipăie
realitatea
cum ai încerca
să respiri în noiembrie
boarea
unor păduri de portocali în floare
ori vântul sărat
dintre geamandurile mării
și albastra lizieră-ndepărtată a visului

Poezia este o rană
prin care ochiul privește
în adâncurile
însângerate
ale adevărului

Clopot

Miruna MUREȘANU

primenind o umbră a lumii-ancestrale
lumina stăruie în imagini cumva învechite

negociind cu fiecare dintre ele ziua de mâine
cum printr-o tresărire târzie-a unui dor
în singurătatea neverosimilă a cuvintelor
pe care nu se grăbește să le îngroape

amestecând în viața lor netrăită ziua de ieri
de care-ncet mă sprijin ca încă să nu mor

(sub ghilotina nopții cu ecou carnivor
căreia încerc să-i găsesc un loc în memorie)

încât aş putea inventa oricând altă istorie
în care să nu se înnopteze prea curând

printr-o schiță sumară a niciunui gând
care-mi despletește-n privire un timp pentru
fugă

ascuns în resemnarea umbrei (mele) moștenite
care mă-nvață să mizez pe infinite nuanțe

prefigurând din senin un veșmânt pentru rugă

prin lecții nesigure și sonore de plâns

vânate dinadins de ultima istorie

încât aş putea să rămân rătăcind

perfect înnodând îndoiala și frigul

când ascuns înlăuntru viermele spaimei
roade încet câte-o haină a tainei

povestind într-o limbă dispărută demult

prin simpla nimănui locuire
că nimicul ar putea să ia în stăpânire

tărâmul unui timp nu întotdeauna trecut

cândva m-aș putea întâlni iar cu mine
asfințind într-o iarnă plină de drumuri

dansând monoton și incredibil de simplu
cu timpul rămas care-mi promisese o scară

cioplită din lamentații târzii ale inimii

a căror vanitate se scade în cele din urmă din
toate

prin chiar tăcerea pe care o trec de la mine la
mine
printre apocalipse întârziate și tăcute ruine

care s-ar putea naște incredibil de simplu
atunci când nici o secundă nu mai pare exactă

în jocul rătăcirii (ei) întru același mister

asfințind într-o iarnă plină de drumuri

ce par un labirint și nu clarifică nimic
în colțul frânt dintr-o fotografie veche
în care m-aș putea întâlni cândva iar cu mine
cum într-o alhambră golită de vise cu totul
printre rănile splendide-ale inimii cerului
la capătul cărora lumina încă dansează
incredibil de simplu cu timpul rămas
care-mi promisese Învierea cum ultim popas

pierzând uneori din vedere ziua de ieri
prin care trece convențională ziua de mâine

a cărei trenă pare inexistentă o armă
sub o mască a morții aflată în preajmă
mi-aș putea aminti îmbătrânitul meu chip
plin de uși și ferestre care nu se (mai) deschid
făcându-i reverențe unui vis din ce în ce mai
fragil

prin care parcă un clown se înghesuie
(fără să pună nimănui nicio condiție)
spre colțul ezitant al surâsului meu
pe care vrea să-l refacă dintr-o singură lacrimă
încât aș putea să nu mor din pricina asta
purtându-mi cu o bună intuiție mai departe de
grijă

la un ospăț al tăcerii din vatra memoriei
care vrea să mă treacă de vremea din urmă
printr-un canon al luminii relativ și subtil
într-o sălbatică-mpletire cu un vis din ce în ce
mai fragil
a căruia trenă pare inexistentă o armă
sub o mască a morții aflată în preajmă

prin (im)perfect conturul de mandală
care îmi ține încă inima captivă

după modelul rătăcirii în afară
a mea sau a copilului îmbătrânit
aș putea să răscumpăr blândețea luminii oricând
la o fereastră unde cândva îmi uitasem privirea
în numele ascezei care ne ține-mpreună
(printre pulberi sfioase decojite de vânt)

adorând aparențele unei lumi în extaz
mult înainte de ultima moarte
prin metanoică blândețea cărarilor cerești
care apropie lumina-ntruna de un *neanthum*
mundi

(cum într-un teatru absurd plin de măști)
încât exagerând cu mult îndoielile timpului
aș putea număra în gând un întuneric illogic
pe coridoarele obosite-ale clipei
aruncând o ultimă spovedanie (a mea) la coșul
istoriei

hrănind cu ea mitologii cotropite de frig
cum într-un teatru absurd plin de măști
care cad sângerând cu murmur hipnotic
printre știrile false despre o fericire care
demult a trecut
cu genunchii sfâșiați la rădăcina cuvintelor

adorând mai ales aura scrumului mut
într-o vatră a lumii care nu mai există
prevestitoare-a venirii altui timp postmodern
împletit la Castel din umbra lui Kafka
prin exodul cuvintelor care încă se-ascund
în noblețea perfectă a unui haos profund

când între oglindă și mine lumina se bucură
prin alfabetul nostalgiei plin de hierofanii

curge târziu sângele umbrelor
înserând fără să-mi ceară nimic

ademenindu-l fără să vrea pe fratele Abel

pe care-l pot lua martor oricând
pe drumul plătând dintre o lamentație și alta

(silabisit între ramele nopții care se pierde încet
cum printr-o înțelegere târzie cu moartea)

încât dorința mea de a trece pe-acolo

hrănind pocăința celui alt frate cu o simbolică
azimă

(prin sângele fremătător al îndoielii)

poate păstra peste timp doar un gust teofanic
vânat de carnea unui timp aproape bolnav

printr-un lapsus al lumii extrem de riscant

unde încă îl caut pe fratele Abel
prin țesătura de sânge-a văzduhului

prin alfabetul luminii plin de hierofanii

fără-a reține și numele celui alt frate
(ascuns în preatârziul dintre veșnicii)

pe drumul îngust dintre o lamentație și alta

acolo unde roade viermele spaimei cărunt
palmele timpului care se întretaie foșnind

cu surâsul trădării multiplicat între pagini

sub hlamida tăcerii cu sunet flămând

moartea nefiind decât un exil prelungit
mângâie medievală bolta cuvintelor

pe care le preface în câmpuri uscate de maci

traversate fără nicio scăpare
de-mpotrivirea mea care nu ar servi la nimic

în echilibru cu zgomotul de la încheieturile
visului

din care rămâne pur și simplu doar rana

aflată acolo cu mult înainte de mine

când pe o stradă a timpului îngândurată și goală
(pradă necruțătoarei vanității a secundelor)

o liniște histrionică așeza măștile nopții la rând

printr-un gest care-ntr-o zi ar putea defini
exilul aceleiași morți în muzica stranie-a inimii

de care se înnoadă mai departe foșnind
printr-o empatie neînțeleasă a vieții

(dintr-un tablou expresionist cu tencuiala
căzută)

al cărei sens teofanic se pierde parcă spre
margini

fără să aibă habar de zadarul clipei ce vine
printre ruinele necruțătoarei vanități

pe care-o traversează fără nicio scăpare
împotrivirea mea care nu ar servi la nimic

(născută cândva între pereții niciunei glorii)

încât aleg de bunăvoie cruzimea tăcerii

prin descântul unui timp aproape netrăit

(Austria, din volumul în pregătire *Aproapele meu Dumnezeu*)

Ana HERȚA

Zece poeme

1. Tratat

Se iau două suflete, se așază în mijlocul unei
furtuni.

Li se spune că există timp,
Măine venind întotdeauna.
Că, putem folosi termeni pretențioși, filmele
și muzica

De fiecare dată când strigăm: nu te iubesc.
Le vorbim despre desprinderea ghețarilor,
cum au înflorit ghiociei iarna,
Poate, despre copilărie, până la un punct.
Obosiți, îi facem să repete că fericirea e un
non-cuvânt ce s-a strecurat pe nesimțite,
În marea carte a cuvintelor.

Le stingem lumina.
Cu ironie, îi rugăm
Să picteze cerul...

2. Ana

Anaaaa! Anaaaa!!
O strigă cu atâta forță încât literele ce îi
formau numele
Alergau nebune cu sângele prin vene.
Ana, am încercat să descopăr sensul vieții
Să vorbesc în tihnă despre rolul florilor de
măr pe pământ,
Să predau cursuri serioase despre forma
norilor, sufletelor naive
Să cânt precum păsările ce se întorc spre
cuiburi, celor înstrăinați.

Ba, chiar, într-un exces de zel am intrat într-o
argumentare filosofică
Despre gustul copilăriei ce se găsește
În fructele de fragi de pe răzoare.
Anaaaa! Anaaaa!
Credeam cu adevărat în măreția lucrurilor
Până să aflu că mă iubești...

3. Tu

Tu, tu, extensie a ființei mele,
Uneori când taci,
Inima îmi pulsează mai repede
Amintindu-și că nu există separare
Decât la nivel semantic.
Tu, tu, cer plin cu stele al gândurilor mele,
Când îmi treci prin viață
Lași o dără de începuturi, cu viitor incert
Și miros dulceag de flori de primăvară.
Eu, eu, extensie a ființei tale,
Renasc docilă în fiecare dimineață
Să mă poți remodela peste zi, din nou...

4. Recurs

Îl iubesc și nu știu de ce.
Aceasta mi s-a spus că ar fi definiția iubirii
adevărate.
Vreau să fac recurs la recurs
Să dau înapoi timpul cu câteva sute de ani
Când amândoi eram, probabil, cerșetori sau regi

Și ne trăiam viețile la limită,
Dezbrăcați de preconcepții, în ambele cazuri.

Azi vreau să fac un recurs la recurs
Universului ce mi te-a adus în cale
Prea târziu în ani pământești
Fără sclipirea dragostei noastre anterioare...

5. Rime la sfârșit de iarnă

Avem în noi, ascunsă și uitată,
O iarnă ca-n povești cu o cabană,
La care vin pe rând fiarele pădurii,
Să-și ceară dreptul, vieții socoteală.

Un foc aprinzi cu-acei stejari bătrâni,
Ce te-au ferit de soare și furtună,
Un ceai îl sorbi, cu gândul dus,
La viața de pe urmă, ce se curmă.

Afară e prăpăd și e neant,
Zăpada cade ca într-un vis ciudat
Iar tu, la geam, le faci un semn discret,
Cătorva fiare-nfricoșate ce-au rămas ...

6. Prin timp

Te iubesc! a șoptit
Iar lumea a părut că s-a oprit în loc
Războaie n-au mai fost,
Din depărtare se auzea zăpada cum cade pe
pământ.
Poeziile au început să aibă sens (și) pentru cei
cruzi
Aproape toți aclamau existența sublimului.
Doar câțiva, îngrijorați și bănuitori,
Adresau întrebări despre lumina din prima
zi...

Te iubesc! A șoptit
Între dragostea lor și cer
Părea că s-a făcut un pact subtil...

7. Când te iubesc

Ce este dragostea mea pentru tine?
E doar un refren ce îți amintește că ești muritor.

Când te iubesc ești dezarmat de aparențe,
Văzându-ți clar culorile sufletului.
Când te iubesc nu te poți ascunde
Sub cupola raționalităților râvnite aproape
brutal.

Când te iubesc definițiile pălesc
În tăcere contempli cu literele așezate anapoda
în gând.

În timp ce te iubesc
Disonanțele cognitive îți devin prietene
Iar tu pari cel mai curajos bărbat ce caută
sensul vieții...

Când mă iubești,
Inima mea se transformă în poezie...

8. Inima

Inimile noastre sunt prietene vechi.
Amândouă, parcă, s-au născut deodată și au
călătorit în sens invers
În căutarea dragostei absolute, pe pământ.
Uneori, când inima ta o zărește pe a mea,
Simt că în Univers nu există timp
Ci doar o implacabilă interpretare
A unei iubiri ce încă nu s-a întâmplat...

Din când în când ne intersectăm
Iar inimile noastre devin
două fețe ale aceleași eternități...

9. În iarnă

Vino mai aproape
Să îți pot șterge de pe buze
Fulgii ce în cădere au crezut naiv
Că pot deveni stele.
Cu mâinile-nghețate îți voi cuprinde fața
Atingând ușor locurile prin care lacrimile
și-au făcut poteci.
La final, te voi îmbrățișa strâns, firesc
Și nu îți voi da drumul
Până când amândoi
Nu vom învăța cum să împărțim iarna...

10. Urare

Să ningă peste noi ca în povești
Să ai la tine doar clipa prezentă
Să mă uimești cu-mbrățișări
Să îmi arăți că viața este dreaptă.
Din cartea veche să-mi citești boem

Câteva versuri despre oameni de zăpadă
Să-mi spui că-n cer și pe pământ
Iubirea nu e opțională.
Târziu de tot când noaptea își va face
Spectacol inuman cu ger
Să bem un ceai și dintr-o ceașcă
Să nu ghicim că totu-i efemer...

Stânjenei

Ramona BĂLUȚESCU

Fugă de roș

Îți lipsește o iotă din a te ferici,
O căzătură,
O umbră de felină, zidului lăaturalnică, plină.
Te privesc uneltindu-ți desăvârșirea
În a te depărta de rost.
Să tacă mireasma lucrurilor!
Nouă, aici, ne-a început deja
Nunta neagră,
De o trecută, înduioșătoare lumină.

Dedublare

Iau alte fețe, să te ademenesc
Spre binele zilei.
Îmi vâr mîinile în mîineci lungi,
Mai scînteietoare
Decît propriul trup.
Privesc cum îmi atingi corpul,
Mîngîietor,
În cuvinte
Pe care le merit doar în cealaltă
Turnură a mea.
Mă desființează
Grija ta, oferită jumătății goale,
Dar pomădate,
Și mă reumple
Orice lumină a ta,
Așezată, așa, ca boare
La freamătul nou, din care
Sau voi gusta vreodată,
Sau, repudiată,
Nu voi mai gusta...

Precar

Doamne,
Cîtă lumină pui
În lucrurile de-alint,
Și cîtă umbră
În așteptările noastre,
Ce ne amîină ființa,
Clădind la alte lucruri,
Ce-i fericesc pe alții,
Uitîndu-ne agățați,
Așa, iubind...

7

Blestemat acel vin,
Acel cuvînt
Din lumea dulcelui.
Mă locuiau cuvinte
Despre care nu știam că sînt.
Mă locuiau dorințe
De nedescris,
Și-acum, văzîndu-mă,
Cum să mai înveșmînt
Toată această caznă?

Mal ierbos de mare

M-am ghemuit după zidul de ceață.
De acum, viețile noastre devin dîre, sau dungi,
Sau închipuiri, sau ceva...
Uneori, sărută-mi amintirea.
Nu știu dacă și umbra mea

A avut timp să odrăslească umbră –
Dar, dacă da, ia-o de mână, uneori,
Și arată-i apusul, cum se cuvenea,
Printre ierburile înalte,
Ca de mormînt de sare,
Ca de mormînt de gheață.

Poteci de sare și sete

Îmi place să-ți simt dezbrăcat corpul,
Să m-ondulez, zvîrlugă, îl lungul tău.
În așternutul pătat de rost,
Pielea vorbește în limba ochilor,
Și noi tăcem, covârșiți de teama
De-a nu alege pe cele bune, cuvintele,
De-a nu chema un demon al altei lumini, așa,
Să ne clădească munți,
Fără de trecere,
Din lumea mea, și așa, adăpătoare a celor
ciudate,
Spre lumea ta, cu poteci de sare și sete,
Ofilindu-ne atîta de migălită-ntîlnire,
De-ncețoșați ai norocului,
Strecurați, doar o cîtime, să vadă, de mînă,
luna.

Încă de foc

Sîntem foc.
Mintea noastră încă ne vede
Adulmecînd apele,
Sumețindu-ne să ne cerem drepturile
Arderii,
Netemători.
E toamnă,
Bătrînețea a început să ne joace feste,
Nu mai știm dacă pe galben
E limba de pală
Cu care ar trebui să ne mistuim lumea,
Ne ascundem în arzătoare vorbe,
Uneori chiar în fumegînde tăceri,
Tușim la pălălaie,
Ne chestionăm norocul
La fulgere ceva mai mari,
Și totuși,
Mintea noastră ne spune că încă

Mai dansăm pe comori,
Cu membrele noastre anchilozate,
În nopțile în care ne lasă luna
Să mai scînteiem
Puțin,
Cît o zgaibă de jar -
Cum noi sîntem foc,
O fărîmă de foc divin.

Născută în 1973 la Timișoara, în Uniunea Scriitorilor din România din 2017, premiul USR Filiala Arad pentru cartea anului în 2018, 2019, 2020, licența în Jurnalistică și Engleză, masterat în Mass Media și Relații Publice, doctorat în Filosofie (la Universitatea de Vest Timișoara), jurnalist de reportaj, 30 de ani de activitate, specializare în medicină și cultură-culte, fost corespondent de război în Bosnia și la bombardamentele din Belgrad, 60 și ceva de volume tipărite, din care cele mai multe de poeme.

Inel

Înfometată,
Zarea
Nu ne-nconjoară,
Ci ne podidește,
Ca-n ambră, gîndul
Ce n-am fost noi.

Lumină precară

Dilematic,
Cu marginea lucrurilor,
Cu locul pînă la care ne-ngăduim să fim.
Te podidește uimirea,
Eu, cea din periferia rutului,
Care încep să exist.
Amintește-ți
De lumina precară
A nevoilor ce te locuiesc.
Se va da stingerea,
În curînd,
În aceste cîrnuri.
Rămîne, copleșitor, gîndul,
De lumit, firește,
În stare pură.

Iulia-Anamaria GHIDIU

Anotimpul de mijloc

Motto: *Rugăciunea este echilibrul dintre anotimpurile vieții.*

acolo unde nu este nici frig nici cald
unde pașii se simt purtați
deasupra covorului de spini fără să cadă
acolo unde se nasc păduri tinere în fiecare zi
și primăvara nu se numără pe degete
unde vântul rotunjește cele patru margini
cardinale
și piatra rămâne în unghi drept la bine și la rău
acolo unde viața înseamnă o rugăciune a inimii
la rădăcina copacului strămoșilor
unde nu însetez niciodată
acolo îmi voi crește timpul ce mi s-a dat

La căpătâi

mă despart de ea
până mâine

repertoriul de seară
închide cercul
jocului

heruvimi de zăpadă
ghemuți sub pleoape
topesc liniștea mamei

Zidire

Domnul mi-a dat o pâine
să o împart cu puii
neștiuți de lume
rătăciți în cuibul văzduhului,
aproapele meu născut
între ochiuri de apă,
la unirea razei cu pământul sterp.
Mi-a prins degetele în rugăciune
în anticamera subțire a inimii
ca într-un templu absolut.
Deschizând ușa cu glasul,
un convoi de aripi m-a tras înăuntru
rostogolindu-mă în genunchii goi.
Inima era zidită ca prin vis,
jertfă adusă trupului spre înălțare
dincolo de noaptea muncii în zadar,
de unul singur.
Atunci m-am hrănit din cuvintele rămase,
era o toamnă secetoasă
dar Pâinea ajungea la toți.

anotimp cu dor

la brațul bunicului
las în urmă
pietre
de
râu
în luna caldă
a anului
domnului

Noapte de veghe

Însingurarea clipei
apasă umerii scuturați de vânt,
conștiința alunecă blând
pe culmi.

Astăzi mă caut
printre obiceiuri străine
copilului
necuprins de singurătate.

Încep să tai
iarba uscată din fața ferestrei
să las loc de repaus
îngerului
care va veni să adoarmă.

Mă întreb cum erau
poeziile scurte
despre îngeri războinici
pe care le silabiseam
înainte de a începe
să vorbesc cu Tine.

mijlocire

aduceți mai aproape mărele care urcă în noapte
pe urmele liniilor goale rămase în umbra
pânzelor
refluxul să adape sufletul cu dorința mersului
liber

întindeți pătratul cardio să respire
zvâcnind din lanțurile propriei închisori
uitate în veacul latent al păcatului
aprindeți acest far care nu este prea departe
să lumineze cu tărie potrivită
calea aproapelui spre țința
isihiei nordice

smerenie

culege viața mică
din casa cu sfinți
în schimbul talanților
aceluiși stăpân

rostește în oglindă
psalmul vechi
cu lumina pe buze

grija zilei de mâine
va părea un vis scurt
în somnul rem
din iarna albastră

Iulia-Anamaria Ghidiu (n. 19 aprilie 1993, Mediaș), doctor în Relații Internaționale și Studii Europene, Facultatea de Studii Europene, UBB. Este membru coordonator al Cercului Literar de la Cluj, inițiat de scriitorul și editorul Emilia Poenaru Moldovan și membru în cenaclurile „Vox Napocensis” al CCS Dumitru Făcaș din Cluj-Napoca, coordonat de poetul Victor Constantin Măruțoiu și Cenaclul UBB, condus de poetul Ion Mureșan.

A publicat volumul *Grădina cu fluturi*, Editura „Crisserv”, Mediaș, 2010, poezie în cadrul Antologiei *Cercul Poeților* a Cercului Literar de la Cluj, vol. II și IV, Ed. „Colorama”, în Antologia *Plantația de cuvinte*, coordonată de Victor Constantin Măruțoiu, Ed. „Ecou Transilvan”; cronică literară în revistele *Rotonda valahă* și *Acolada*. A semnat note critice în cadrul Antologiilor de Proză și Poezie, pentru volume individuale de proză scurtă sau poezie, toate apărute la Editura „Colorama” din Cluj-Napoca.

rara avis

se ridică în urma potopului
câmpul verde
unde păsări domnești spun
povestea
în limbi de foc
pe înțeleșul pruncilor
ce vor să fie

Nicolae NISTOR

Întâlnirea...

am plecat înainte draga mea grăbit ca de obicei
nu am avut răbdare să te faci mai frumoasă
tu continui să te pregătești...

Iar eu sunt demult plecat la întâlnire
timpul este o haină pe care vrei să o porți
când îți place sau când mai poți
dar te rog când ne vedem adu-mi pipa ca

aici mă plictisesc fără iubirea și cărțile din tine
nu uita să lași lumina aprinsă ca un drum
unde te aștept euăștia au lumina stinsă
de parcă nimeni nu există în noaptea asta tristă

Întâlnirea cu viața

Sunt prima poveste
de la facerea lumii
dintr-un glob minune.
Mama mă simțea în palme,
iar eu o ciupeam de foame,
ea povestea ce voi vedea,
eu înotam în apa botezului
până adormeam...
Când mama a strigat,
Dumnezeu ne-a dat
întâlnire cu viața.

Hades adormise în poartă

nu știa ce să spună la capătul drumului
bătătorit în disperare

totul din el și din lucruri deveneau inutile
se înlocuiau lampadarele vechi
să nu vadă fiecare pas căzut
asculta muzica pe care o iubea
calmă până la lacrimi
apoi vocile oamenilor
în adierea anotimpului
care l-a prins ca un trofeu
a făcut ordine în lucruri
ca în zilele de sărbători
costumul era prea mic
de unde să știe
că magazinul lui de himere este închis
obosit a adormit în lumină
așa ca soarele care se întoarce
pe partea cealaltă
iar Hades la fel de obosit
adormise în Poartă

Eu nu mai sunt când ești?!

mi-e dor de tine Omule
aproape am uitat
cum erai
la facerea lumii
aveai un Dumnezeu
acum doar am senzația că te cunosc
și te îmbrățișez din politețe
habar nu am dacă mai ești
sau poate eu nu mai sunt
când ești

Bătrânețea uitată...

nu vei putea explica nimănui
cum este bătrânețea
decât lui Dumnezeu
viața te-a uitat pe o câmpie
cu multe mori de vânt
aicea poți să nechezi
ca un cal alergând
vei deveni un nor
cu două aripi
și cine știe poate o mică bucurie
pentru un copil
care privește cerul plângând
și vrea să zboare cu tine

Nostalgie

nu ți-am spus niciodată
cum îmi împart spaimele
din florile furate
fiecare petală are nostalgia ei
în mâna mea tremurândă
ochii tăi parfumați plutesc
iar eu alerg pe pământ reavăn
să găsesc un loc care nu bălțește
sperând la o primăvară cu tine

Amurguri insolite...

deseori cade amurgul din mine
încerc să-l ating
ca un copil care
aleargă după zmeie
îmi număr zilele
care au soarele împărțit
între iubire și ură
suntem doi care se ceartă
simbioți ajunși la un armistițiu
care dorm prin rotație să mă apere!

Pământul care nu moare

Voi trăi două vieți
a doua rostită de voi
la zile mari când uitarea doarme

uneori eu mă voi întâlni cu mine
în zona zero
vom face schimb de informații
așa vom ști unul despre altul
după noi
ștafeta o vor duce alții
Iar noi vom privi cum vor alerga ei
vom aplauda sau vom plânge
la câștig și înfrângeri
ei vor ști că suntem acolo
lămpile vor pâlpâie în zilele de sărbătoare
sau în zilele care cad din calendare
ca o furtună sau o ușoară boare
cu miros de lăcrămioare
născute din pământul care nu moare

Nicolae Nistor, n. 24 martie 1958, Mihăești, Vâlcea, a urmat școala primară la Școala Generală nr. 8 din Colonia USG, a absolvit Liceul Alexandru Lahovari (fost Nicolae Bălcescu din Râmnicu Vâlcea), a lucrat ca hidroenergetician la Hidroelectrică, actualmente fiind domiciliat în Râmnicu Vâlcea.

Desfășoară o activitate culturală constantă și este recompensat cu mai multe premii literare și mențiuni. A publicat și a fost consemnat în numeroase reviste literare din țară și străinătate dintre care menționăm: *Viața Românească*, *Poezia*, *Convorbiri literare*, *Neuma*, *Discobolul*, *Plumb*, *Hyperion*, *Argeș*, *Mișcarea literară*, *Caiete Silvine* ș. a.

Volume publicate: *Scrisori către Eva* (volum premiat de Editura Singur, de Societatea Culturală „Anton Pann” și de Radio Unirea din Diaspora românească, Editura Singur, Târgoviște, 2014), *Îngerul timpului* (editura Singur, Târgoviște, 2015), *Baleiajul vieții sau impedența spaimei* (Editura Singur, Târgoviște, 2016), *Iubire cu gust de Marsala* (Editura Singur, Târgoviște, 2016), *Elefantul din vitrina de cristal* (Editura eCreator, Baia Mare, 2018), *Dincolo de întuneric* (Editura Hoffman, seria Hoffman Contemporan, 2019).

Ultima cină

ce pot face eu când
vă bucurați din orice mușcă din mine
voi stați la masa mea să mă predau
celor ce nu-s ca mine
și nu arunc cu pietre în nimeni
chiar și atunci când
păcatele voastre vor pleca prin mine
ce sunt eu de nu ajunge o răstignire?!

Ultima întâlnire pământească

Nu închide ochii
nu am plecat
vino descultă în
ultima-mi vară oarbă
Pietrele vor arde
între florile colorate de lacrimi
dorm fără pernă să ating
neantul din mine...
când vei fura batistele
pune bănuții de argint
în apa pură
din căușul palmelor maicii
să plece răul din fântână
noaptea când Luna doarme
și dansează pe stradă altă lume
nu închide lumea
pleoapelor obosite
lasă dorințele ursitelor
să-ți sărute urechea
ele ne-au
adus la întâlnire!

Reconstruirea sacrului

privea o fotografie veche
știa că lemnul sfânt
unde crucea veghează-luminând
face casa trainică
atunci a pus la temelie amintirile
despre călătoriile în timp
despre iertare
sau o iubire plecată
așa voia el să reconstruiască sacrul
în casa părăsită din deal
pâlpâie o luminiță...

Antemergătorul

o să fie trădat la apus
vorbeau oamenii
cucuta îl scutea de mersul pe jos
firav cum era nu putea
să-și care destinul pe munte
oricum judecătorii lui
nu cunoșteau crucea
vor rămâne după el
apostolii
ei vor vorbi despre Socrate
unul din copiii lui Dumnezeu
antemergătorul pământească

Peisaj

Carolina BALDEA

În aripi de îngeri

Ninge ca în poza dintr-o carte veche,
Cu o casă mică, ascunsă-n nămeți,
Cu geamuri de-o șchioapă, plâpând luminate
De-un foc ce-alungește umbre pe pereți!

Cald la gura sobei și cald e-n odaie,
Pe la vechi icoane brad și busuioc,
Și e dulce tihna ce ne învelește,
Tu mă iei în brațe iar timpul stă-n loc...!

Și mi-e bine tare, ca-n aripi de îngeri,
Bucuria doare, lacrima mi-atinge
Și mi-ești caldă iarnă și mi-ești rugăciune
Și colind și taină...și afară ninge...

Vară cu priviri de cuarț

Mi-e toamnă aproape și tot mai aproape
Și cântecul verii se pierde în zare,
Aproape mi-e frunza ce arde-n rugină
Departă mi-e gândul pe-a verii cărare...!

M-apleacă o umbră de palidă nișă
Ce-ntretaie anotimpuri șerpuiind indecis,

Mi-e pulbere raza în palma deschisă
Și dor mi-e de vara din pumnul închis...

Aproape mi-e toamna, departe mi-e gândul
Și-o ușă spre vânturi s-a deschis într-o marți,
Privirile verii deșirate în pripă
Se pierd printre frunze cu luciri de cuarț...!

Cu degetele de viori

Când te-am zărit am înțeles ce dor mi-a fost
Și câte stele-am stins în pumni în noapte,
Cât timp a-ncremenit la geamul dinspre zări,
Câte tăceri pe buze și în șoapte!

Și-am vrut să fur din veșnicie clipa
Și-n piept să mi-o ascund cu-o răsuflare,
Puținul meu fără de margini, ne-ntinat,
Pe care să-l respir spre neuitare !

Și-am strâns la piept, amețitor, un braț de
flori,
Într-o furișă-atingere culese,
De degetele noastre ce s-au vrut viori
Și-au răscolit pe game dulci, alese!

Hanna BOTA

Trei femei, cu mine, patru

Lucrurile au luat-o razna în anul acela.

Nu mult după ce-a trecut Paștele, Flora i-a spus lui Gabi că musai să meargă la oraș, la Cluj, că își va căuta un doctor de muieri și-și va scoate copilul din pânțece. Au stat de vorbă câteva seri, înainte de a adormi, așa, pe șoptite, să n-audă fetițele, sunt măricele, pricep destule. Că dacă nu, curând o să i se vadă burta; ascunde ea sub rochii, dar nu-i bine nici pentru ea dacă copilul e mare. E un lucru urât ce are de gând, nu va sufla o vorbă, nu știe nimeni (nu-i spuse că lelea Iulică știe, ea e mormânt cu secretele, e de partea ei), nu știe nimeni nici de la biserică, o vor vorbi, e rușine, trebuie făcut în taină și fără să știe cineva. Că fac păcat? întrebă Flora, știu, fac mare păcat, dar Dumnezeu iartă pe păcătoși, da, chiar și pe cei care păcătuiesc cu voia și cu știință. Ce zici tu, Floră?, Dumnezeu iartă vremurile de neștiință, dar să faci păcat cu voia e periculos. Mă iartă, știu, uite, am auzit

Proza Mișcării literare

apoi, când și-a trimis soldatul la moarte doar ca să-și acopere curvia, să știi că l-a omorât cu precuget, cu plan de dinainte, totuși a fost iertat. A plătit scump păcatul, se burzului Gabi. Știi, se apără Flora, de ani de zile tot plătim, atâta suferință, atâta necaz ce vine peste noi. Nu vorbi de rău, avem belșug, îi aminti Gabi, ne merge bine, nu zic nu,

comentă Flora, dar io copii nu mai fac, că mie mi tare greu, eu trag cu ei, îs tot singură, că tu când ești la oraș, când pe câmp ca brigadier, când la coasă și sapă, când la biserică, io cresc copiii și mai am și batjocura mașterei. Da' nu mai pot. Și mai ai și tu grijă, nu te slobozi, că altfel nu mai stau, că nu io îi fac singură, tu mă lași grea an de an. Era atât de aspră la vorbă; de obicei tăcea, zâmbea, era blândă și drăgăstoasă, dulce la vorbă, dar dacă ajungea să sloboadă vorbe grele, atunci tăia adânc. În câteva cuvinte scotea pe față durerile a ani de zile.

Dar nu s-au dus la Cluj. Era o femeie în sat, Lenuța Grijului, care avusese pământ lângă al lor în Poderei, cu ea își mai povesteau pățanii, ea-i spusese mai demult cum a făcut de și-a scos copilul, așa că la îndemnul ei, s-a luat Flora într-o zi, de una singură, fără să grăiască nimic, și s-a dus la Mociu, că era acolo doctorul de muieri de care a zis Lenuța. I-a spus omului, speriată și cu rușine, ce bai are și la ce s-a gândit, doctorul a pus-o pe masă și într-o oră a făcut ce avea de făcut. Apoi s-au mai întâmplat niște lucruri în salon, că Flora leșină. Simți ea că i se face rău, că nu mai are vlagă și n-o mai țin picioarele, se sprijini de spătarul unui scaun, apoi nu-și mai aduse aminte nimic, decât că era întinsă într-un pat și o soră o înțepa în antebrăț, îi puneă o perfuzie. Își deschise ochii: ai mâncat azi ceva? o întrebă sora, Flora dădu din cap, am mâncat. Cred că te-ai lovit la cap când ai

căzut, te doare? Da, parcă durea și capul, nu doar între picioare. Îți dau și un calmant, dar nu te pot lăsa acasă așa, nu poți merge singură pe picioare, stai la noapte aici și caută să vezi cu ce te duci mâine. Am cinci copii acasă, nu pot rămâne, refuză ea. Păi pentru ăia cinci copii mă gândesc să nu te las, să știu că te faci bine, că ei au nevoie de tine sănătoasă, trimite vorbă prin cineva, să știe acasă că rămâi aici.

Așa a fost, trimise vorbă, că erau oameni veniți din Palatca la câte cineva la spital. A doua zi, veni Gabi cu căruța s-o ducă acasă, a înțeles că nu-i de venit pe jos. N-a certat-o că a venit de capul ei. Era palidă și tăcea îngândurată. Te-a durut? o întrebă. Pe lângă nașteri, pe lângă scurgerile de sânge dureroase lună de lună, a trecut și asta. Nu ți-e bine!, o citi Gabi. Îi curgeau lacrimile, se absorbeau în năframa înnodată sub bărbie. Cum ședea acolo în burta căruței, i se făcure milă de ea, ce femeie frumoasă și-a luat, băieții vorbeau că ea era cea mai frumoasă fată din sat. Și ce harnică, numai el știe. Iar acum ce muncită e, oare e fericită nevasta lui? Nu s-a gândit până acum. O lăsă să plângă neștiind cum s-o mângâie. A zis doctorul că am venit tare târziu, vorbi Flora, și că puteam muri dacă se pornea o sângerare; m-a pus să semnez că-i pe răspunderea mea, că el nu-și ia riscul. Tăcu din nou, dar tot cu plânsul pe obraji. Apoi Flora rosti într-un târziu: a fost băiat. De unde știi? Mi l-o arătat, era băiat. Cum ți l-o arătat? Ea ridică din umeri: m-o pus să mă uit, era mic cât un pui de măt nou fătat fără blană, cu cap mare și corp mic, era tot-tot rupt în bucăți și i se vedea puța de băiat, s-o fi gândit că dacă-l văd, o să-mi treacă pofta de a mă mai întoarce pe la doctor. Atunci am leșinat. N-am mai știut de mine până m-am trezit în salon cu acul înfipț în mână.

Imaginea boțului de carne numit băiat nu-i mai ieșea din minte. Când închidea ochii să se culce, doar se zvârcolea. Nu avea putere nici să se roage. Ce adevărat e că păcatul îți încurcă mințile, ți le răsuțește, dă putere celui rău, se joacă dracu cu tine..., nu mai putea găsi cuvintele și starea sufletească de părere de rău prin care să-și ceară iertare. Dacă nu-ți

ceri iertare, cum să fii iertat? Plângea, dar era împietrită pe dinăuntru. Îi era ciudă pe Gabi, cu câtă ușurință trece peste lucruri, uite cum n-are treabă: cântă, fluieră melodiile de la biserică, iese și intră cu pace în suflet, râde cu poftă, mănâncă la fel, doarme dus și muncește cât cinci. Ce superficial bărbat are lângă ea, se zbătea ea în gânduri, e clar că Gabi n-o înțelege deloc, dar deloc, cât de diferiți sunt ei doi. Nu se va mai lăsa atinsă de el, nu, nimic, că altfel ajunge de unde a pornit, să se mai înfrâneze și el. Deși regăsirea în îmbrățișare și iubirea împărtășită cât de bună e! Mai bine nu! Așa că iar se îmbufnă și nu mai vorbește, ah, oricum încerca el s-o facă să vorbească, ea tăcea mută. Îl pedepsea. Oare observau fetele, doar erau mari deja?

Nu-i bună tăcerea. Băgă de seamă cât de rea e tăcerea doar când nu mai reuși să scoată nici o vorbă de la soră-sa Marga. Altă dată, vorbea măcar două-trei propoziții. Ele se înțelegeau cu puține cuvinte, așa a fost toată viața. Un gest, două, și știau ce vor face, cum să lucreze. Acum nu se mai înțelegeau nici prin gesturi, Marga era absorbită de gânduri și parcă nici n-auzea. Venea la ea, sta ce sta prin preajmă, privea, mai pune mâna, apoi se ridica și pleca fără vorbă. Începea să se obișnuiască lumea cu ea așa cum era. Uneori venea cu fetița ei, ea se juca cu copiii, râdea, mânca ce i se da, Marga o privea îndelung, apoi numai ce o lua de mână și plecau: cea mică saluta și dispăreau pe uliță.

Când văzu Flora că tăcerea te poate înnebuni, hotărî să vorbească. Dar tot nu voi să se iubească cu Gabi. Să-i ajungă că-i grăiește. Când Gabi încercă să se apropie, ea-l respinse vehement, argumentă că are ceva pete pe piele și nu-i place să simtă atingere. În zilele următoare, petele s-au înmulțit și au făcut pe alocuri scoarță. Simțea o vagă mâncărime, uite, i s-au umplut subsuorile, coapsele, spatele, apoi abdomenul. Ce eczemă urâtă, își spunea ea când se privea. Mai avusese o dată o erupție în copilărie, în afară de pojar și vărsat de vânt, poate de la ceva mâncare, i s-a zis atunci, a trecut cu niște unsori. Acum nu trecea, a coborât până la coate.

În vara aceea se întâmplă că izbucni focul în șura nou construită de Mihai, bărbatul Margăi. Nimeni nu știa cum a pornit focul. A fost o vară secetoasă, n-a mai plouat din mai, sfârâia țărâna sub tălpi, pământul în grădini și pe hotar era crăpat de să-ți scapi piciorul în crăpături. Oamenii erau la secerat, se ridica parcă fum din snopi, de uscați ce erau. Apoi, s-a văzut fum adevărat și gros în sat, foc mare, vâlvătaie ca de iad. Și-au părăsit secerile și au alergat speriați. Cu așa uscăciune, poate lua foc tot satul. Mai ales că sufla un vânticel fierbinte. Podul șurii lui Mihai, fiind plin de fân uscat de vara trecută, a prins flacăra mare, a ars imediat și grajdul, tot ce era din lemn, noroc că pereții au fost construiți din piatră, piatra aceea cărată cu boii dăruți de Ianoș. Apoi scânteile duse mai departe, au dat foc și la poiata vecinilor, numai că în podul poieiții nu mai era fân. Au scos oamenii vitele speriate, s-a întâmplat atât de iute, că abia au apucat să se-adune vecinii cu gălețile, s-au auzit clopotele de la biserică vestind nenorocirea. Apoi s-a aprins casa celui-lalt vecin, unde locuia Anuța Sticului, văduvă cu cinci copii; în câteva minute i-a ars casa acoperită cu stuf cu tot ce avea înăuntru, n-au apucat să scoată decât o ladă cu ceva haine. Se jeluia femeia să-și smulgă părul din cap: n-avea bani să-și refacă agoniseala, nu mai avea nici măcar o lingură de lemn să învârtă în mămăligă. Dar acu', n-avea nici făină de mălai din ce s-o facă, or suferi de foame copiii ei, de frig, la toamnă, la iarnă. Dar focul nu se oprea, ca să-l stingă, au golit fântâna Margăi, sâtenii se grăbeau să arunce apă nu peste focul aprins, că era degeaba, ci să ude acoperișurile de stuf din jur, să nu le prindă și pe alea focul. Abia la al patrulea vecin s-a oprit paguba, că a stat vântul și n-a mai purtat scânteile. Deși s-a pierdut grajdul pentru care Marga a suferit atâtă amânare din partea socrilor, deși s-a golit fântâna pentru apa căreia a fost neînțelegere și tristețe, părea că Marga nu înțelege mare lucru sau nu-i mai pasă. Privea focul cu ochii mari ca la spectacol, apa scoasă din fântâna ei era neputincioasă în lupta cu flăcările. Apunea soarele și limbile de foc erau tot mai vizibile în înserare, înfricoșătoare, dar maiestuoase. Se simțea atrasă, parcă niște

siluete roșietice jucau în miezul focului, trosneau grinzile, împrăștiau mii de scânteii ce păreau vii, zburând în arc; au tras-o femeile deoparte, să nu cadă ceva scânteii pe ea și să se-aprindă.

Cine fusese de vină, de unde a pornit focul? s-au întrebat oamenii zile în șir. Trecuse un tractor pe drum cu puțin timp înainte, poate a sărit o scânteie de la motor, or cu seceta asta, dacă o fi prins ceva iarbă uscată, a fost de ajuns atâtă. Asta a rămas ca explicație: a fost un accident, nu-i nimeni vinovat, altfel nu-și dădeau seama cum s-a întâmplat, cine are de plătit paguba. Anuței a Sticului i-au fost dați niște bani pentru ajutorare, a umblat careva pe la Primărie și a rezolvat, s-a făcut o muncă de clacă și i-au construit o casă din cărămidă, că prea era săracă să rămână de izbeliște cu copiii; ceilalți și-au suportat singuri paguba.

De vină fusese Mihăiță, băiatul mai mare al Margăi, dar asta nu s-a aflat decât după foarte mulți ani: se juca în pod cu prietenul lui de-a fumatul, au scăpat chibrituri și mucuri de țigări răsucite nestinse, pe când au văzut că flăcările au crescut și nu le pot birui, în loc să de-a alarma, au fugit îngroziți să se ascundă, au păstrat taina mulți ani.

După seceta aceea grozavă, după focul care a distrus vreo cinci gospodării, augustul a adus ploi. Primele ploi au fost furtuni cu fulgere, tunete, grindină mare. Nu doar că a bătut gheața și a distrus zarzavaturile, a fărâmițat frunzele porumbului, care nu avea de suferit, știuleții erau formați, dar a dat jos prunele, a stricat poamele în livezi. Tot la prima ploaie, fulgerul a lovit în două locuri: a lovit o casă de vară în care nu locuia nimeni înspre Cămăraș, de a ars cu totul, și a lovit un nuc uriaș, pe câmp. Numai că sub nuc erau adăpostiți Lenuța Grijului și copilul ei mai mare, care veneau de la adunatul fânului, cu furcile și greblele în spinare; se pare că fierul furcilor a atras fulgerul, ziceau oamenii, în astfel de cazuri, n-ai voie să porți fier cu tine, mai ales dacă îl ții în sus, atrage electricitatea. Lenuța a fost lovită și a trecut fulgerul prin ea omorând-o pe loc, era cu o gaură în cap și carbonizată, băiatul a scăpat doar cu un leșin, a fost zvârlit departe de pom. Nucul a ars,

oamenii au văzut de departe cum arde ca o torță în ploaie; abia spre seară, când s-a înseninat, i-au găsit pe cei doi. A fost jale în sat, erau oameni bine văzuți, cu familie mare, înstărită.

Flora iubea ploile, simțea venirea lor, le simțea după miros, nările ei simțeau umezeala ce adăsta în aer de la kilometri întregi. După

secetă și focul cel mare, s-a bucurat de ploi, doar că n-a bănuir că va fi cu victime. Când află de Lenuța Grijului, se cutremură: oare e vreo legătură între copiii scoși din pânțe și ploaia asta cu fulgere? O fi fost pedepsită pentru păcat? Se simțea vinovată pentru viața femeii, oare va trebui să plătească și ea? Oare cum e cu iertarea lui Dumnezeu?

(Fragment dintr-un roman în lucru.)

Mănăstirea Pasărea

Viorel ALEXANDRU

Serenadă pentru Magda

Ascunsă printre trecătorii care se aventurau pe stradă la acea oră caniculară a după-amiezii, Magda îl aștepta pe Radu să apară. Dar acesta nu mai apărea. „Oare să fi plecat mai devreme? Doar spunea că după-amiază este ocupat”, gândea ea în timp ce privirile nu i se desprindeau de casa lui. „Dacă o să mă vadă sau o să-și dea seama că sunt pe urmele lui, sunt pierdută”.

Așteptarea devenea din ce în ce mai apăsătoare. Magda simțea cum tâmpile începeau să-i zvâcnească dureros când, din curte, își făcu apariția Radu. Magda se furișă într-un magazin și continuă să-l observe. Băiatul mergea încet și, când trecu prin fața magazinului, Magda putu să-i observe chipul grav, expresia tristă a feței. Îl lăsa să se îndepărteze puțin, apoi porni după el. Îl observă intrând într-o florărie și discutând cu femeia care își etala spre vânzare mai multe feluri de flori. Când ieși, tânărul ținea în mână o garoafă albă. Cu floarea în mână se îndrepta într-o direcție necunoscută. Pe urmele lui, Magda devenea din ce în ce mai curioasă. „Oare unde vrea să ajungă?” se întreba din ce în ce mai des văzând că Radu se îndrepta spre periferia orașului. Deodată simți cum sângele îi îngheață în vene. Radu se îndrepta spre cimitir. Cu inima cât un purice, Magda se hotărî să-l urmărească mai departe. Îi venea mai ușor acum, când se putea ascunde când în spatele unui cavou, când după vreun copac ce străjuia tăcutele alei ale cimitirului.

După ce merse un timp, adolescentul se opri în fața unui mormânt care părea îngrijit de curând. În apropiere era un cavou și fata se furișă până acolo. De după cavou, îl putea vedea foarte bine, fără să fie văzută. Radu se apropie de mormânt cu pași rari, solemn, de parcă s-ar fi aflat într-o catedrală. Se opri apoi în dreptul crucii de lemn și câteva minute rămase în picioare de parcă ar fi așteptat pe cineva. Apoi, calm solemn, îngenunche în fața crucii. Scoase din buzunar trei lumânări galbene, de ceară, le aprinse și, cu gesturi la fel de calme, le înfipse în mormântul pe care câteva flori se aflau așezate într-o dureroasă așteptare, căci persoana îngropată acolo nu avea să le mai primească niciodată. După ce puse lumânările, Radu luă de lângă el garoafa albă și o așeză lângă cruce. Albul imaculat al garoafei contrasta puternic cu pământul închis la culoare, ca și cum, dintr-o dată, peste întunecimea mormântului poposise o rază caldă, binefăcătoare. Apoi Radu își împreună mâinile și buzele lui începură să șoptească o rugăciune pentru persoana îngropată acolo. Stătea neclintit, ca o statuie. Doar buzele lui se care se mișcau, doar lacrima apărută în colțul ochiului său stâng care se scurgea cu încetineală tristă spre bărbia lui amintea că acolo se afla un om. Magda îl privi înfiorată. Îngenuncheat, în liniștea cimitirului, Radu parcă se contopea cu decorul acela dureros, într-o profundă contemplație. Magda îl privea, simțind cum inima i se strângea, cuprinsă parcă de o gheară fierbinte.

Trecuseră minute bune de când Magda îl privea pe Radu cum stătea acolo îngenunchat lângă crucea de lemn, când își făcură apariția un bărbat și o femeie pe care Magda nu-i mai văzuse niciodată. Femeia mergea sprijinită de brațul bărbatului, iar tăcerea ei părea desprinsă din însăși tăcerea cimitirului din acea după-amiază. Bărbatul își puse mâna încet pe umărul lui Radu:

– N-ai uitat-o, nu-i așa?, rosti el cu vocea gătuțită de lacrimi...

Radu tresări:

– Domnule Dragomir... Bună ziua...

Se ridică în picioare, cuprinse mâna femeii și o sărută.

– Sărut mâna, doamnă Dragomir, ce mai faceți?

– Am venit să aprindem câteva lumânări pentru biata noastră fetiță. Azi se împlinesc trei ani de când ne-a părăsit pe toți pentru totdeauna, spuse femeia, în timp ce lacrimile îi dădură năvală în ochii cenușii. Tu ce mai faci? Am auzit că, de puțin timp, ai câștigat festivalul de muzică folk. Păcat că ea nu mai trăiește să cânte.

– Îmi pare rău, rosti Radu cu glasul încărcat de emoție.

– Știu că-ți pare. Tuturor ne pare sfâșietor de rău, dar regretele n-o vor mai aduce niciodată înapoi pe fetița noastră dragă.

– Încă mă simt vinovat pentru ce s-a întâmplat atunci...

– Nu, n-a fost vina ta. Așa a fost să fie, spuse femeia tristă, îmbrățișându-l pe Radu. Erai un copil, nu aveai de unde să știi că se putea întâmpla o așa nenorocire. Să nu crezi niciodată că a fost vina ta. De multe ori intru în camera ei, ating obiectele ei și uneori am impresia că fetița mea se va întoarce. Mi-e atât de dor de ea.

– Vă înțeleg...

– Radule, spuse bărbatul, cuprinzându-i umerii cu brațul său, te rugăm foarte mult, primește asta din partea noastră. Știm că e dureros pentru tine, dar te rugăm să o primești. Nouă ne face prea mult rău de câte ori o vedem.

Se aplecă, luă de jos un obiect pe care Magda îl identifică imediat. Era o chitară, învelită într-o husă albastră.

– Chitara ei..., șopti Radu și în ochi îi izvorâră dintr-odată două pârlăieșe de lacrimi. Câteva căzură pe husă și lăsară două pete întunecate. E prea mult pentru mine...

– Te rugăm, ia-o. Din ziua aceea nimeni n-a mai atins-o. A rămas exact așa cum ați acordat-o cu o seară înainte. Te rugăm, folosește-o.

– Vă mulțumesc din tot sufletul. O voi păstra cu sfințenie.

Viorel Alexandru a absolvit Liceul Teoretic Calistrat Hogaș, Tecuci, în 1997, urmând și cursurile unui colegiu de psihopedagogie specială, având ca hobby-uri: istoria, literatura, teatru, muzica.

A fost membru în grupurile muzical-umoristice „Pentason”, în anul 1994, și „Satelit”, în perioada 1994-1997. A participat la Festivalul de satiră și umor „Prazul de argint”, Craiova, 1996 și la Festivalul „Floare de april”, Tecuci, 1994-1997. A colaborat cu revista de poezie *Tranzit adolescența*, 1995-1996 și cu *Revista V*, Focșani, 1998.

Mai rămaseră o vreme acolo privind mormântul, apoi toți trei se îndreptară spre poarta cimitirului. Magda așteptă să se îndepărteze, și se apropie de mormânt. Pe cruce era scris simplu DRAGOMIR LAURA. „Oricine a fost această fată, se pare că Radu a iubit-o foarte mult. Poate o să-mi povestească vreodată despre ea”. Apoi plecă. O altă taină a sufletului lui Radu începea să se lumineze pentru ea. În urma ei, garoafa de pe mormânt rămase ca o amintire albă, ca un fulg de zăpadă în amintirea celei care se afla îngropată acolo.

Dar nu numai Magda îl urmărise pe Radu în ziua aceea la cimitir. După ce silueta Magdei se pierdu spre ieșire, o alta, de bărbat de data aceasta, se îndreptă spre aceeași destinație. Bărbatul nu era nimeni altul decât doctorul Panait...

Zilele trecură atât de repede și atât de multe încât Magda nu le mai ținuse șirul. „Câte zile trecuseră de când se întâmplase accidentul? Cinci sau șase? Șase.”, se corectă ea în gând. Era a șasea zi de când nu părăsise spitalul decât foarte rar și numai pentru scurt timp ca să se mai odihnească. În șase zile slăbise, se albise la față iar cearcănele de la

ochi îi trădau oboseala și îngrijorarea. În șase zile își pierduse complet pofta de mâncare. Stătea lângă Radu, așteptând ca el să deschidă ochii. Uneori vorbea cu el, închipuindu-și că o aude. Dar, indiferent dacă el o auzea sau nu, rămânea în continuare nemișcat. Astăzi, când venise la el, îi adusese un buchet de flori de câmp pe care le cumpărase în drum spre spital. Îi părea rău că Radu nu le vedea. Cu siguranță ar fost încântat de ele.

Privindu-l, la un moment dat, Magdei i se păru că zărește o zbatere imperceptibilă a pleoapelor. Îl privi cu atenție câteva minute, dar nu se întâmplă nimic și-și spuse că nu fusese decât rezultatul imaginației sale. Îl ținea de mână în continuare și îl privea, întrebându-se ce ar mai putea face pentru el. Deodată îi veni o idee. La început se cutremură, dar, cum ideea își făcea loc tot mai mult în mintea ei, se hotărî să încerce. Ținându-l în continuare de mână, ingenunche lângă pat și începu să cânte încetișor:

„În seara când va fi să vii
Cu inima în piept mai goală
De tristă-n noaptea mea de smoală,
Tu tot la geam mă vei găsi...”

De data aceasta avea sentimentul că el o va auzi. Privindu-l, în timp ce cânta, sesiză clar zbaterea pleoapelor și efortul lui de a deschide ochii, așa că nu se opri din cântec:

„Ți-oi spune tot prin ce-am trecut,
Iubind iubirea ta amară,
Chiar dacă ea o să mă doară
Că n-am putut să te mai uit.

Și-n seara când va fi să vii,
Căci va veni și seara asta,

Mă vei găsi privind fereastra
Cu ochii plânși, reci și pustii...”

Pe măsură ce Magda cânta, eforturile lui dădeau roade. Reuși să deschidă ochii și câteva clipe se lumina ră fugar, iar pe chipul lui apărură un zâmbet ușor. Magdei îi dădură lacrimile. Strângea mâna lui Radu și cu vocea înecată în plâns continuă:

„Și nopți de dor, clipe târzii
Vor fi atunci pe loc uitate
Iar tu n-o să mai fii departe
În seara când va fi să vii...”

Atrăși de glasul Magdei, Teodora și Georgian intrară în rezervă. Se apropiară încet de pat. Magda îi observă, dar își continuă cântecul. În ochii tuturor acum străluceau lacrimi. Privindu-l pe doctor, în mintea încețoșată a lui Radu își făcu loc un gând:

– Dumneavoastră..., spuse el greoi, cu glasul stins. Vocea abia i se auzi.

– Da, eu, răspunse doctorul cu lacrimi în ochi, cuprinzându-l pe Teodora de umeri și apropiindu-se de pat. De acum voi fi tot timpul cu tine. Nu mă voi mai ascunde niciodată, fiul meu...

Radu nu mai auzi ultimele cuvinte. Epuizat de efort, căzu din nou într-un somn profund. Magda, Teodora și Georgian ieșiră din rezervă. Acum nu mai era nici un pericol. Magda simți dintr-odată nevoia de aer, de soare. Ieși în curtea spitalului. Clipi de câteva ori ca să se obișnuiască cu lumina prea puternică a soarelui, apoi zâmbi fericită. Radu era acum înafara oricărui pericol. De acum se putea ocupa și de ea. Până la examen îi mai rămăseseră patru zile...

– fragment –

Dan FLOREA

Casa cu tei

Casa era în penumbră. Singura lumină era un opaiț lângă o icoană a Fecioarei Maria cu pruncul, îmbrăcată în foiță de argint. Vasile se așeză la masa de sub geam unde tocănița și mămăliga abureau. Își făcu semnul crucii și se apucă de mâncat. Lenuța se așeză lângă el și îi turnă o cană de vin. Vasile mesteca tăcut, Lenuța oftă. Puse o mână pe umărul bărbatului. Îi venea să îi spună cumva că nu era singur. Că Silvia a fost și fata ei. Că o parte din ea a fost smulsă și îngropată când au aruncat primul pumn de lut asupra coșciugului. Și avea nevoie de el prezent, nu absorbit în durerea lui. Dar el era orb la suferința altcuiva, așa că îl lăsă să mănânce în voie. Ca și o umbră umilă, se apropie de icoana Maicii și se închină. Se lăsă în genunchi și începu să se roage iar. *Măicuță, nu îți întoarce de la noi privirea ta. Avem nevoie de tine mai mult decât oricând. Ai grijă, rogu-te, de Silviuța mea. Și pogoară-ți harul tău peste omul meu. Că este întunecat, săracul, și are sufletul legat.*

Vasile termină de mâncat. O privea cu colțul ochiului pe Lenuța aflată în genunchi în fața icoanei. S-a întins și a scos un râgâit de a răsunat toată casa.

– Măcar pe mine mă auzi când râgâi! Când îți pișă ochii la bucata aia de lemn boit cu Maica, trasă în argint, ce auzi? Ha?

– Taci, bărbate! Nu mai huli că te-a trăzni Dumnezeu! zise Lenuța și continuă să se roage.

– Bine! Dar să fie amu! Ia acuma! Stai să deschid ușa să vadă unde să lovească!

Vasile se ridică de la masă, răsturnând banca în urma lui și deschise ușa larg.

– Așa! Să vadă Dumnezeu bunuțul unde să lovească! Nu care cumva să te lovească pe tine, preacuvioasa!

Lenuța se sperie de ieșirea lui Vasile. Îl privea cu ochii măriți de groază. Cu mâna stângă se ținea de gură, să pună stăvilă țipetelor de frică. Iar cu dreapta se proptea de podea să nu cadă grămadă.

– Vasile! Vasile... Ce te-a apucat? Nu mai vrei să ai treabă cu cele sfinte, bine. Dar ce ai pățit? Nu te-am mai văzut așa pornit. De ce vrei să-L provoci?

– Pe cine să provoc, femeie? Nu vezi că suntem singuri?

– Văd, îngăimă Lenuța.

– Și atunci pe cine să provoc? Pe El? Care El? Nu vede bine de lână? Că e oaia sfântă pare-mi-se? Stai așa!

Vasile își dezbracă vesta de lână. Apoi rupse ia de pe el lăsându-se

cu pieptul gol ce se umfla și se dezumfla ca un buhai. Lenuța începu să plângă încet, speriată. Începu să se roage pentru ajutor. Arătarea cu chipul lui Vasile era un spectru ce întuneca toată casa. Ceva din furia lui consuma lumina. Doar ochii ce luceau de furie și deznădejde licăreau. Lenuța resimțea furia lui ca pe niște funii groase ce legau

**Premiile revistei
Mișcarea literară**

pereții aducându-i mai aproape, transformând casa într-o groapă adâncă ce stătea să se surpe deasupra ei.

Vasile se apropie de ea. Cum își văzu soția tremurând de frică se enervă și mai tare. Întinse mâna după icoană. Voia să o trântască de pământ. Sau în foc. Călcă peste Lenuța și veni aproape de icoană. Prinse de icoană încercând să o smulgă de la locul ei. Dar agățătoarea nu ceda. A strâns mai tare în palmă marginea icoanei și a smucit. Se tăie de

Dan Florea s-a născut la 4 mai 1981, în localitatea Turda, județul Cluj.

Debutează literar în clasa a XI-a, la etapa județeană a concursului literar organizat de către Ministerul Tineretului și Sportului cu tema „Sport și sportivitate”. Debutul în volum: *Crâmpoie de cristal*, Editura Colorama, Cluj-Napoca, în 2016. A mai semnat *Furtuni de rouă*, versuri, Editura Ecou Transilvan, 2018, *Iubește-mă preț de un ceai. Refracția iubirii*. Editura Școala Ardeleană, 2020. Volume colective: *Destin în pași mărunți*, Editura Bookzone, București, 2019, antologia de poezie „Cercul poezilor”, apărută sub patronajul „Cercului Literar de la Cluj”, la Editura Colorama, Cluj-Napoca.

Premii literare: „Vasile Sav” la Festivalul Național Literar „Vox Napocensis”, ediția a XVII-a, Păltiniș, Premiul pentru poezie la Concursul Național de Poezie „Octavian Goga”, ediția a XXXIV-a, Ciucea, Premiul special al Uniunii Scriitorilor din România la Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, Sebeș, Lancrăm, Marele premiu „Petru Arnăutu” la Festivalul Literar Internațional „Seri culturale la Pădureni”, ediția a II-a, Timiș.

colțul icoanei, unde era îndoit argintul fără să fie cositorit. La durerea din palmă, Vasile scăpă icoana ce se lovi de perete și se dezagăță din cui. Căzu pe podea cu un sunet sec. Bărbatul, enervat și mai mult datorită răni, privi dezagățarea icoanei ca și cum icoana îi făcea în ciudă. Ca și cum icoana însăși își bătea joc de el. Scăpă o înjurătură și voi să o strivească sub bocanc. Lenuța zărind icoana căzută se repezi asupra ei, pregătită să primească lovitura soțului ei. La vederea femeii aplecată deasupra icoanei, valul nebuniei spori, dar nu o putea lovi pe soția lui. Așa că se aplecă să prindă icoana de sub femeia ce se lupta cu el. Iubirea pentru soția lui îl oprea să îi facă rău. Totuși, energia întunecată adunată în Vasile își cerea tributul. Urlă din adâncul ființei și lovi în perețele ce

purtase mai devreme icoana, eliberând vulcanul ce mustea în el. Pumnul trosni, tencuiala cedă sub impactul loviturii, iar Vasile plecă spre masă. Ridică banca cu dreapta, dar o scăpă. Gemu de durere. Ridică banca cu stânga și se așază nedumerit. Oftă adânc și privi uimit la mâna dreaptă ce pulsa de durere.

Lenuța se ridică ferind icoana la piept, departe de Vasile și furia lui. Agăță icoana la locul ei. Își trecu mâna pe marginea icoanei, cerându-și scuze de la Maica Precistă pentru ieșirea lui Vasile. O durea și pe ea furia lui. Se simțea neputincioasă că nu putea să îi aline cătuși de puțin durerea pierderii fiicei. Cuvintele nu îi mai erau de folos. Însă pe ea, cine o alina? Mai venea popa pe la ei și Lenuța găsea alinare uneori în discuțiile lor. Pentru că povesteau ca doi oameni ce au cunoscut pierderea și au privit moartea în ochi, neputincioși la surâsul ei nemișcat de lacrimile și durerea lor. În afară de acele câteva clipe cu preotul, nici părinții, nici sora ei nu mai veneau. Când veneau, încet și temători, nu știau ce să zică și povesteau vrute și nevrute. Iar ea nu avea nevoie de sporovăieli fără rost. Nu când își simțea sufletul sfâșiat și o bucată din el se întinde în aromă de brad învelit de lut. Și ei, săracii, încercau cum știau să facă față. Lenuța nu era supărată pe ei. Îi înțelegea. De aceea le-a și zis să nu mai vină o vreme. Până ea nu va coborî în sat. Dar acel moment era departe, foarte departe. Iar acum, trebuia din nou să se lase pe ea deoparte să aibă grijă de Vasile. Simțea un val de revoltă pentru violența și furia lui. Îi venea să îl lovească cu pumnii în pieptul gol. Să îi urle în față că și ea este acolo lângă el. Că și ea este în aceeași situație. Că se roagă și se roagă și nu îi răspunde nimeni. Că are dreptate acolo. Nu aude niciun răspuns. Îl simte. Și nu are cum să pună în cuvinte asta. Știa că nu era îndeajuns pentru amândoi. Nici ei nu îi ajungea acel ceva, imposibil. Dacă acel ceva ar fi trebuit să devină suport și consolare pentru amândoi ar fi un dezastru. Pentru că fără acel ceva al ei, atât cât îl primea, ar fi cedat, pentru că nu se va mai putea ține laolaltă. Și o va năvăli durerea în toată ființa. Și se va întoarce împotriva soțului

ei. Și apoi împotriva copiilor. Și în acest punct se cutremura toată. Vasile putea să îi ducă mofturile femeiești, doar era bărbat. Să îndure. Dar copiii? Cum să le facă celor mici așa ceva? Acest gând o speria mai mult decât orice altceva.

– Lasă-mă să văd!

Lenuța îi ceru mâna lui Vasile. Acesta mormăi un fel de „Lasă-mă în pace!”. Ea nu îl băgă în seamă. Îl prinse de încheietură brusc. Vasile gemu scurt, dar nu își trase mâna din prinsoare. Lenuța, de data aceasta cu grijă, desfăcu deget după deget să vadă ce a pățit pumnul bărbatului. La degetul arătător și cel mijlociu obținut iar gemete din partea lui Vasile. Din fericire, nu era nimic grav. Îi lăsă mâna înapoi pe picior și îi burzului copilărește părul. Vasile stătea îmbufnat, încă nervos. Ea luă un pic de apă într-un vas și o ștergură. Îi curăță palma și degetele cu grijă. Cu fiecare ștergere, care era o mângâiere prelungă, nervii

lui Vasile se topeau, lăsând în locul lor doar amărăciunea zilnică. Cu un sul lung și îngust de pânză îi legă degetele, improvizând două atele din două așchii lungi din lada cu lemne. La final, așezată în fața bărbatului ei, izbucni în râs. Privea la mâna soțului pansată stângaci și râdea. Pe moment Vasile se enervă iar. Dar își privi mâna, ce părea o păpușă neterminată peste degetele lui, și izbucni în râs și el. Au râs împreună o vreme. Apoi au început să plângă. Vasile coborî lângă soția lui și o luă în brațe. Ea încă râdea printre lacrimi. El nu mai râdea. Își îngropă fața în gâtul ei și începu să plângă sfârșit. O strângea în brațe ca și cum ar fi vrut să își acopere cu ea gaura ce o simțea în piept. Lenuța nu își mai strângea în brațe soțul, ci un copil pierdut, care nu mai știa cum să facă față durerii născute din pierderea acelui zâmbet parcă dintr-un alt timp, undeva, departe, numit Silvia.

(fragment)

(Premiul Revistei *Mișcarea literară* la Saloanele Liviu Rebreanu, 2020.)

Casă țărănească

Ionuț CARAGEA

În tranșeele visului (I)

Scriu poezie și-mi accept vina. Împușcați-mă, vă rog, cu gloanțele roșii din piepturi...

*

Umbra, un alt eu care mă învață alfabetul tăcerii.

*

Lacrimile – evadare din absolut, pentru a redobândi absolutul.

*

Ce este adevărul? Un fruct pe creanga copacului din vis, căruia îi simțim doar mirosul.

*

Nu căuta adevărul în vorbele oamenilor, ci în șoaptele ierbii.

*

Mintea înțeleptului este ca o sită la fereastra inimii. Lasă sufletele curate să intre și tine insectele la distanță.

*

Reperele mele sunt stelele. Oamenii ajung, cel mult, cu capul în nori.

*

Suferința fără creație este ca un cer fără stele. Ești hrana propriului tău întuneric.

*

Îmi caut pacea, războindu-mă cu mine însumi pe hârtie.

*

Ecoul este mai înțelept decât propriul strigăt. Împrumută și experiența naturii.

*

Să nu tulburi somnul apei cu piatra de care te împiedici pe mal.

*

Bucură-te de tăcerea și frumusețea florilor, dar nu ignora sfaturile vântului.

*

Atâta timp cât vor exista banii, omul va fi un atlet desăvârșit.

*

Poezia – lacrimă în tranșeele visului. Aforismul, doar o dâră de sare.

*

Fiecare iubire are iarna ei, când arborele din suflet se hrănește cu seva tuturor amintirilor.

*

O poezie frumoasă e o creangă cu care poți altoi copacul tristeții din tine.

*

Pasărea care se înmulțește cel mai ușor în captivitate este omul. Dar și cea care zboară cel mai puțin.

*

Poetul e ca un câine. Ori își roade lanțul, ori vagabondează, ori păzește turma.

*

Palma care nu mângâie e un sat pustiu.

*

Mamele fără copii sunt ca sălciile plângătoare. Doar râul le cunoaște cu adevărat nefericirea.

*

Paradisul? Un măr care s-a rostogolit din vârful dealului până la picioarele orbului.

*

La renaștere, omul trebuie să-și taie singur buricul.

*

Fiecare om are oglinda propriei sale conștiințe. Dar depinde cât de des o luminează și o șterge de praf.

*

De ce dăm în mintea copiilor la bătrânețe? Ca să rostim, din nou, adevărul.

*

Nu vreau doar cerul senin. Vreau și cearta din privirile lui.

*

Copilăria, al doilea rai din care am fost izgoniți. Ne consolează doar gândul că vom da, cândva, în mintea copiilor.

*

Poetul – o pasăre care cântă în luminișul amintirilor sale.

*

Oamenii au un nou profet pentru care au ajuns să își sacrifice viețile. Numele lui este Selfie.

*

Eu nu mă mișc. Sunt ca o bucată de plastilină pe care o modelează sufletul meu de copil.

*

Ce e mai greu de urcat, o scară fără cer sau una fără trepte?

*

Sufletul, ce pasăre! Cu o aripă, încearcă adâncimea inimii. Cu cealaltă, înălțimea minții.

*

Dumnezeu nu intră cu forța în casa sufletului meu. Cu discreție, îmi bagă poeme pe sub ușa.

*

Pe cât de simplu este adevărul, pe atât de complex. Depinde cu ce-l cauți.

*

Toți privesc același soare, dar numai noaptea pot alege o altă stea norocoasă.

*

Inima este macazul dintre Raiul și Iadul din noi.

*

Poezia – o lacrimă ce încearcă să facă ordine-n haos.

*

Dacă v-aș spune adevărul, ați crede că vă mint. Dacă v-aș minți, aș batjocori adevărul. Așa că voi alege metafora.

*

Să poți trăi cu suferința ta e insuficient pentru a fi un mare artist. Capodoperele nu se nasc din obișnuință.

*

„Caută și vei găsi”, dacă se face doar cu mintea, duce la nebunie. „Bate și ți se va deschide”, dacă se face doar cu inima, te face să greșești ușa.

*

Nu murim doar o singură dată. Murim și la despărțiri, și când uităm, și când ne pierdem speranța. Dar cât de minunat este când iubim din nou și devenim un alai întreg de-învieri!

*

Cine crede într-un singur destin, are ochelari de cal. Cine nu crede deloc în destin, are nevoie de ochelari de vedere.

*

Imaginația – suma tuturor iluziilor, ridicată la puterea iubirii.

*

Înțelepciunea nu înseamnă doar maturitate. Ea păstrează și curiozitatea și candoarea copilului din noi.

*

Prima condiție pentru a fi genial este să-ți învingi propria lene. A doua este să-ți deschizi bine ochiul lăuntric.

*

Cea mai scurtă potecă spre războiul cu nimicnicia este gândul. Cea mai lungă este umbra.

*

Destinul e un test grilă. Are întrebări nesfârșite și nesfârșite răspunsuri.

*

Orice umbră visează să se cațare, ca o iedera, pe zidul de carne.

*

Nici măcar în tranșeele visului nu scăpăm de gloanțele nemiloase ale timpului.

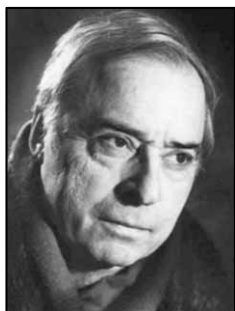
*

Orice floare poartă amintirile unei păsări care n-a putut renaște din propria-i cenușă.

*

O lacrimă căzută în palmă, o ultimă încercare de a repune un tren deraiat pe o linie.

*

Drumeție cu un poet descoperit după trei sferturi de veac

Aurel RĂU

O experiență interesantă imaginează viața, în multitudinea-i de ipostaze, pe un tărâm de posibilități, punând unei înzestrări poetice o mască, să o ferească și de ea însăși, în consecință și de indiscreția unor eventuali cititori. Fapt întâmplându-i-se unui ursit să fie poet, Teo Vrăsmaș, născut în 1931, în Prundul Bârgăului, elev de liceu

în clasa a IX-a în anul școlar 1949-1950, din orașul Bistrița, angajat ca învățător înainte de a fi student, devenit, după absolvirea facultății de Biologie-Geografie a Universității din Cluj, la fără frecvență, profesor în mai multe școli generale, prin vreo 40 de ani, de două ori ocupând și funcția de director, dar în același timp desfășurând și o bogată activitate cultural-artistică, de vreo două ori și ca director de cămin cultural, căruia îi sunt publicate, în timpul vieții, doar câteva poezii iar după o moarte survenită în 1998, șase cărți cu versuri, întâi două: *De dragoste și dor* (2007), și

Experiențe poetice

Versuri rebele (2008)¹, apoi o plachetă omagială, îngrijită de Nicu Vrăsmaș intitulată *Nori dantelași* (Editura EIKON, Cluj-Napoca, 2008), ediție bilingvă româno-franceză, în traducerea lui Florin Avram, un vechi prieten al său profesor la Colegiul „Liviu Rebreanu” din Bistrița, apoi, în reluări, alte trei, dintre care două reluând tot ce până acum din ce s-a scris s-ar fi recuperat,

tipărite în 2019, *Raze de suflet*, cu o Biobibliografie bogată și un grup mare de mărturii, aprecieri, amintiri despre om, *Văzut de contemporani*, și *Poeme rebele*, volum pregătit de autor, pentru a fi tipărit în 1997, o carte cu ilustrații fotografice, ca un album – Teo Vrăsmaș, ultimele 4 apărând sub îngrijirea lui Nicu Vrăsmaș.

Experiența situându-se între mai multe debuturi în caiete proprii, cu versuri despre care se va spune de mai multe ori că își au începutul într-o pădure cu brad, unde o familie de țărani, dintr-un centru de plasă, deține o proprietate montană, cu o casă și acareturi, ocupând-o în fiecare an, pentru muncile gospodărești, din primăvară până în pragul iernii, părinți și copii (unul dintre ei, cel mai mare dintre 6 frați, numindu-se Teodor), și un debut la propriu, întâmplat într-un ziar *Gazeta de Bârgău*, cu o poezie

Numele meu, în care un vers este: „Mă trag din dacii liberi”. Poezia în care se va spune că aici trebuie așezat un început, după ce referiri în treacăt se vor face și în alte evocări, fiind una scrisă în 1982, *De Ispas la Tășuleasa*, „un popas lângă un izvor pe o piatră”, cu o declarație, despre piatră, ca în fața unei instanțe: „Pe ea am scris (...) prima poezie”. Acesteia rezervându-i-se și un alt rol, în amintire, de soclu unei foste idile: „E piatra sfântă a dragostei dintâi”. Piatra răzimând un izvor, la care vin oamenii, „drumeții”, „să-și stâmpere setea”. De aceea, una „de căpătâi”.

¹ Publicate și îngrijite de Rafila Mureșan

Un mod de a începe un articol despre un vizitat de muze, intrat într-o competiție, din umbrele nopții, pentru un loc într-un tabel, cu o întârziere de vreo trei sferturi de veac, să vorbească singur despre o proprie aventură. În toate privințele, într-o bază de descoperiri instituindu-se, așa cum e alcătuit, rămânând aproape de sursele primare, amestecând etape și datări, ca niște cărți de joc, ce să te pună, până la un punct, într-o postură de dezlegător de cuvinte încrucișate, volumul *Raze de suflet*, totalizând peste 450 de pagini.

Și-ndreptățirea se vedește, a „ramurii obscure ieșită la lumină”, pentru o lectură, de edificare, încă din prime licăriri ale unui semn, pe care din amalgamul punerilor în pagină îl dau câteva inspirații din chiar perimetrul montan invocat, al copilăriei, un buchet de cinci poezii ca un brevet, parte dint-un set de vreo 25-30 de punctări mai deosebite, din trei ani liceali, pe care să le numești: *Cântecul pădurii*, *Vis de poezie*, *Lăsați brazii să cânte*, *Te-am căutat și Sfârșit de an*. Vor fi scrise aceste componente prime, majoritatea cu elemente de arte poetice, ca un act de inițiere, toate într-un același an.

Prima dintre ele, în funcție de datare, „2 februarie 1949”, o viziune, particularizând, anticipând și un întreg spațiu geografic, anumit, nu doar simbolizând o intuiție; și a doua, datată „septembrie 1949”, imaginând un dialog om-natură, pe o temă dată: „Am căutat să pun pe note cântecul pădurii”. În ambele, pornindu-se de la un, ca un motiv muzical, „izvor”. În prima, o personificare: „Se făcea că eram un firav izvor/ Și curgeam izbindu-mă de stânci”, „Cascadă spre abis”. Iar în a doua, un partener de dialog, spunând, ca mioara din *Miorița*, însuși un cântăreț: „Dacă pui pe note cântecul pădurii fără hat”, „Pune-l pe versurile tale”. Cu urmarea: „Și susurul meu ca refren/ Să-l cânte pădurea și oamenii/ Și vremile”. În această complexitate de registre a unei polifonii, și umblare spre reprezentativ: „Cântecul pădurii să cuprindă toate chemările,/ Și oamenii să-l cânte pe toate cărările/ Din gură, frunză sau din fluier/ În el să-și spună bunul gând”. Poezie beneficiind și de această pată de culoare ca o insignă de breaslă: „Un cântec de jale și dor”

care să fie scris „pe coaja fagilor”, cu „pană de șoim”, înmuiață în „sucul murii”. Dar să nu rămână într-o umbră spectacolul, de un dinamism, din cealaltă jucare a motivului, după auditiv, în vizual: „Apoi am ajuns pârau, apoi, râu, / Și fugeam năvalnic, tot mai tare.../ Apoi fluviu cu ape spumoase și tumultuoase”, angajând un întreg lexic din geologic și geografic: „Se făcea că purtam aluviuni”, „Spre țărmurile nesfârșitului și marea infinitului”, cum și „spre ocean”, „Nenumărați afluenți m-adăpau, dându-mi debit”, „am început să rup baraje și stăvilare”, „Și curgeam și cântam și urlam”, în această potențare-generalizare: „Simțeam adunate-n mine izvoarele munților și apele cerului / Cascadele lumii vuiău în mine...”. Un scris despre un scris, de la care să se treacă – după un truc regizoral: „Dar la un moment dat m-am oprit/ Barat de un munte adormit” (să spui, Munții Hercinici, cu gândul la o hartă), „Și m-am trezit”, „Tâmpilele îmi băteau, / Obrajii-mi ardeau” – la acest răsplătitor distih final: „Am început a scrie și pe hârtie,/ Curgea un râu întreg de poezie”.

Cu ambele, mai ales cu prima, aflându-se într-o comunicare de vase comunicante, prin decor și material imagistic, dar și ca metaforă despre un propriu crez, folosindu-se și o tehnică a refrenului, și cea de a treia, despre brazi (*Lăsați brazii să cânte*), flatați astfel: „Voi, ocrotitori de liniști/ Mi-ați ascultat plânsul și ruga,/ Mi-ați dăruit icoana vieții de poezie/ Și-ați stropit sufletul meu/ Cu apa izvoarelor”; în aceste înfiorări și conotații de magic popular și confesiv, într-un crescendo: „Din cetinile voastre răvășite de vânt/ Mi-am ales în serile de amintiri un cânt/ Un cântec de dor/ Și am privit mult în zarea albastră/ Cum mi-l aduce rândunica în zbor/ În zborul de pasăre măiastră”. Versuri amintind, între tradiție și modernitate, parcă un recitativ dintr-un Emil Isac: „Voi,/ Ademenitori de graiuri și culegeri de doine,/ Din coaja voastră am stors lacrimă visurilor mele/ Și-am smuls inimii primul vers,/ Scris cu slove de stele”; și „Cântecul meu e cântecul vostru”, „miroase a sevă de brad și rășină,/ A sânge de lemn și viață”. Solicitarea încheindu-se în acest coral, de o vigoare, din

gerunzii: „Lăsați brazii să vorbească, să cânte,/ Să clocotească zarea de imnuri/ Și apele să curgă la izvoare flămânde/ Printre stânci fumegânde./ Lăsați brazi să cânte”.

De muzica de aici contaminându-se și cea de-a patra piatră prețioasă din rozar, *Te-am căutat*, firul fiind, ca și în poezia precedentă, o tehnică a refrenului, o preferință, ca dintr-o romanță: „Te-am căutat, te-am așteptat să vii/ Pe alei cu frunze ruginii”. Iar obiectul incantațiilor, reflexivului, căutării, unul mai nedefinit sau mai îndrăzneț, o iubire cu orice adresă: „Te-am căutat frumoasă fată/ În zorii toamnelor cu soare/ Ori în dimineți cu rouă/ Între petale albastre de cicoare”. Dată fiind o extindere la tot soiul de reprezentări, să crezi că o referire la însăși făptura de aer a poeziei din lucruri, într-o exuberanță și cu un festivism al limbajului. „Te-am căutat” prin „holdele aurii ce unduiau nădejdi”, „să-ți pun spice aurii odăjdii”, „Ca să devii zâna nemuritoare/ Ascunsă-n snopi și clăi de grâu”. „Te-am căutat frumoasă fată/ În trăgănatul doinelor și şuierul vântului/ În mireasma picurilor de rouă curată/ În serile cu mângâieri de astre”, „în cosmosul fără de sfârșit”. O ritualitate în efuziuni, reamintind, întâmplător, o adiere dinspre același autor al *Impresiilor și senzațiilor moderne*, și o alternare de gest larg și căderi pe strict particular, potențând starea sufletească: „Bat vânturile pe toate potecile și cărările/ Frunzele cad lăsând copacii amărâți și goi/ Și stau ciorchini pe ierburi stropi mari și reci de rouă/ Strămutați de toamna cea bogată/ Pe când seninul adormit, luminează plouă”.

Și parada, să fie încheiată, a unor astfel de evoluții, din ceea ce a fost un prim an de poezie, cu *Sfârșitul de an*. O poezie care tocmai despre așa ceva vorbește: „Am izbit cu baltagul/ În aceste zile de sfârșit de an./ Anul poeziei de-nceput”. Cu o a doua informație, după cea despre un izvor: că preocupările pentru scris poezii n-ar veni de mai departe de acest interval. Ca într-un scenariu în care un an e o vârstă poetică: „Am izbit puternic într-o cioată/ Pentru că am vrut/ Să văd dacă totul nu s-a oprit aici”. Acest pasaj, trecut pe la un vitalism al unei generații poetice mai tinere interbelice, în conivență cu un activism social, gen „Când voi izbi odată eu cu barda”, dintr-

un reviriment *Cântece de pierzanie*, propriu și unor versuri ale unui originar din Bistrița Bârgăului, fost redactor în Cluj la revista *Societatea de mâine*, adesea în raiduri pe acasă, Ion Th. Ilea, autor al unui volum de vibrații lirice, *Inventar rural*, și al altuia, de mesaj social, cu un spirit militant, *Gloata*, prefăcut de Eugen Ionescu. Dar poezia în întregime, o confesare de autor, despre care făptuitorul spune că a scris-o de revelion, *În tinda casei părintești*, puțin în conflict cu gramatica: „Absent de bucurii lumești/ Dar plin de doruri omenești”. Cu această concizie, din înșiruirii, și o gestică: „Revelion, muzică, dans,/ În astă seară au rămas/ În umbră, pentru că-am strivit/ Cu călcâiul un ceas afurisit/ Din viața mea”. Totul, pentru comunicarea, sumețit, din final: „Poezia/ Mi-a deschis inima spre multe taine/ Și de-acum încolo vreau să știu/ Și să scriu/ Tot”. Dar și cu această, într-un plan al vieții, premoniție: „Chiar dacă îmbrăca-voi multe haine/ Și voi parcurge viața-n mii de chipuri/ Și schimbându-mi mereu meseria/ voi face totul pentru una:/ Poezia!”.

Acest grupaj de zile mari, cu această pecete, neputând fi străin de o coincidență că într-un fost oraș de bresle, Bistrița, este profesor de română și franceză un descins din București, unde i-a fost student la Facultatea de Litere unui estetician Tutor Vianu, autor de versuri el însuși, cu un volum publicat în 1941, *Ortodoxie păgână*, viitorul scriitor Teohar Mihadaș, care-l va remarca încă din clasele anterioare, și, prețuindu-l, îl va familiariza cu poezia modernă, punctual un Arghezi și un Bacovia, cum va fi un ferment și un coagulant într-un început de o întreagă efervescență literară locală, alături de alți vreo trei profesori scriind și ei versuri, și publicând, până prin anul 1950, semnalată și printr-o revistă apărând cu vreo trei numere – de aici o rigoare într-o artă a compoziției, cum s-a văzut, o mobilitate și proprietate a cuvintelor, în stăpânirea la nuanță a mijloacelor prozodice. Și pe care și-l va considera un „mentor”, predestinat și prin nume.

Poeziile 5 pe care le-am pus sub o lupă, de dragul unei demonstrații, vor fi ca o carte de vizită, se va întâmpla ca odată cu ele să fie scrise în același an (prima jumătate din anul școlar 1949-1950), în prima parte a clasei a

IX-a de liceu, încă vreo 5, de o consistență și semnificație nu într-o discordanță, calitativ: *Pe planeta Terra, Ultima noapte, Fata cârciumarului, Cântare tristă și Nava inimii mele*; și alte vreo 5 în partea ei a doua, de relevanță asemănătoare, artistic vorbind, să numești un pastel „De mult cândva pe aceste locuri vestejite”, „La răscruce de drumuri”, „Ce frumoasă erai în acea seară”, „Mi-am muiat penița-n dor”, și „Cântec de primăvară”. Iar din următorii doi ani liceali, de evoluții diferite, să se poată alege, e drept mai puțin ușor, pentru 1951, tot 5: *Flori de viață, Unei țărăncuțe din Bârgău, Hoinar, Copilă și o terțină Întrebare*; iar din 1952, navigându-se printre mult verbalism dar și vid, întâlnind și pasaje de frumuseți printre zone de steril, să te oprești la *De atunci, Lui Sandu, Scrisoare (Fany) și Jur pe-un kilogram de vermut*. Într-o subiectivă, luând în calcul numai poeziile finalizate formal, poate mai și greșind, răsplătitoare lectură.

Cifre care, adunate la un loc, luând, din nou, în calcul, pentru o selecție, doar poeziile date, fac ușor un total de vreo 25, numai destul pentru un virtual volum de debut. Total în care-și dau mâna mai multe moduri componistice, încercări de instrumente pentru cântat, cu această declarație de intenție: „Aha! Am găsit!/ Voi scrie versuri pline de umor și vervă,/ Ori pline de amar,/ Și cu ele voi vorbi/ Și poate-n ele mă voi regăsi/ Așa cum sunt”. Doar că o ursitoare vrășmașă, mai mult o fată a pădurii, la un an de la o intrare, în țară, sub un regim de cenzură, a tot ce ar urma să îmbrace haina tiparului, va jurui, unui glas, numai un soi de haiducie, în locul unei evoluări la vedere, fapt conferindu-i, retro, limbajului poetic, la o ieșire, după vreo 50 de ani, dintr-o claustrare, sau, post-mortem, o experiență de post-modern.

O etapă încheiată, din care se fac niște semne palide despre o încercare de ieșire spre un spațiu public, dacă ar fi să fie văzut și așa ceva în mai multe clamări, de un echivoc, aluzii la „actual”, formulări alegorice, ezitări, tatonări, ținând de anul, cel mai ingrat dintr-un deceniu, 1950. De genul: „Ecouri străine se zbat să m-adape/ Din fântâni cu mucegăite ape”; „Mergeam ca o umbră pe ziduri/ Eram

istovit și singur”; „Drumeț pribeag, străin și fără rost”, „mă pornisem/ Să caut tot ce-n vise zămislisem”, și „peste tot am întâlnit/ pe dracul împărat!” (*La răscruce de drumuri*). Pentru ca în două din poeziile menționate mai sus, ca realizări, să se încerce aceste acorduri: „Mi-am muiat penița-n dor/ Să scriu pentru cei ce vor/ Un fericit viitor”; „Și dorurile cu lumini umplute/ Le-oi plămădi cu ce am mai avid/ Să coc pâinea idealurilor multe/ În cuptorul ăstui veac torid”. Cum și această continuare: „Cu-această pâine-n traistă drept merinde/ Să te cunosc frumoasă Românie/ Și să te cânt în versuri potrivite./ Să-ți cânt pământul, gloria străbună,/ Limba și portul nostru strămoșesc/ Și viața ce ne-o vrem mereu mai bună”. Versuri care după ce ar mai fi suportat și vreo corectură a vreunui redactor, pentru vreo „însănătoșire”, sau ajustare a vreunui cuvânt distonând față de rețetările ideologice ale clipei, ar fi putut vedea lumina tiparului în vreo publicație. Pentru o intrare, ulterior, cu bune și rele, cu dezavantajele traversării unor zone de – termen din aviație – turbulență, din mijlocul de veac XX, într-un circuit de idei și evoluții, dintr-un front general, sau un întreg, al însași speței. Ceea ce nu s-a întâmplat.

Într-un laborator poetic de spontaneități, gândit ca pentru o viață („Voi face totul pentru una: Poezia”), rostindu-se o altfel de decizie: poezia de până acum, să rămână numai o afacere personală, rezervată unor caiete, în care va fi transcrisă, floare captivă, peste care îți ești singur stăpân; iar prisosul dintr-o „ușurință” de a scrie versuri, de care se va vorbi, să poată fi canalizat într-o varietate de implicări, prin toți anii de muncă didactică, în programe cultural-artistice, cu atracția lor. Vreo 10, dintre acești ani, situându-se între absolvirea liceului și absolvirea Universității, dintre 1951-1962, ai mai multor îndeletniciri, munci, și vreo 30 de după aceea, cu scris „texte pentru melodii populare și compoziții folclorice”, „texte originale pentru brigăzi artistice și grupuri satirice”, „monoloage și cuplete” – pentru câștigat concursuri, inclusiv cu partituri de teatru, în care textierul sau regizorul este și un interpret.

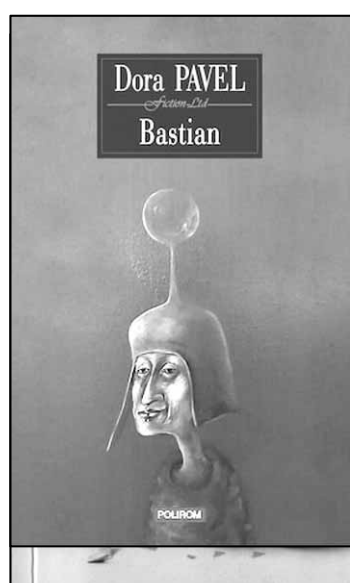
(Continuare în numerele următoare.)

Destine congruente în romanele Dorei Pavel

Adrian ȚION

A descinde în lumea ficțiunilor din romanele Dorei Pavel înseamnă a plonja *ex abrupto* într-un univers livresc prolix, dens, specific ambiguităților intensive, flambo-

aiante, promovate cu sârg exuberant de autoare și receptate ca marcă stilistică individualizatoare în peisajul prozei actuale. Nu cred să întâlnim atâta funambulescă inventivitate narativă la alți autori contemporani porniți pe drumul explorării fondului imaginativ abisal, de tip suprarrealist, precum găsim în scrierile Dorei Pavel.

Demersul ei prozastic pare un delir mărturisit grandilocvent, împletit cu fantasmagorii maladeive, discurs convocat de inocența fabulației fără limite. Un delir așezat în tipare narrative nu numai șocante pe secvențe, dar și greu credibile în ansamblu. În acest iureș de ficționări fulminante, provocatoare și

Comentarii critice

toropitoare sunt angrenate o serie de personaje bizare, de cele mai multe ori nevrotice, îndeplinind rolul unor repere orientative în dezvoltarea halucinantă a subconștientului, construit din secvențe derivate unele din altele, funcționând după principiul dominoului. Un capitol scris îmboldește pe următorul și așa mai departe. O înșiruire consecutivă de evenimente cu alte cuvinte, deși proza e săracă în substanță epică.

Ceea ce prevalează este analiza psihologică și confesiunea personajelor înlănțuite în dansul interacțiunilor, al dependențelor de un nucleu narativ robust, integrat într-o rețea halucinantă de fapte indestructibile.

Printre romanele premiate ale autoarei, bine primite de critica literară, se află și cele două din capul și coada listei celor cinci romane publicate până acum de Dora Pavel: *Agata murind* (2003) și *Bastian* (2020). Sunt narațiuni axate pe problematica recuperării unui trecut iluzoriu, nefast, în urma conștientizării unor traume trecute prin tiparele mentale ale personajelor investite cu funcția de naratori subiectivi. În *Agata murind* este Augusta Degan, o femeie trecută de 30 de ani, iar în *Bastian* este Gregor Carp, un avocat de 25 de ani. Confesiunile lor răscolesc aceeași angoasă a culpabilității maladeive, reale sau imaginare, care se structurează pe evocarea atinsă de obsesie a unor ființe apropiate, iubite, idolatrizate, torturante psihic și emoțional, de fapt personaje *in absentia* în jurul cărora se construiește un adevărat mit al exorcizării prin magia rememorărilor. Din arabescurile arhitecturii românești ies la iveală, treptat, învăluitor și enigmatic, figurile celor idolatrizați, adevărate modele imuabile trecute în neființă. Pentru Augusta Degan, această făptură idealizată, purtată în suflet ca pe un protector talisman, este Agata, sora ei mai mare, moartă la 8 ani. Pentru Gregor Carp este Bastian, fratele lui geamăn născut mort.

Spectrul unei viziuni macabre se instalează de la bun început. Venită să asiste la dezumarea Agatei, întrucât cimitirul unde este înmormântată trebuie mutat din cauza unor alunecări de teren, Augusta recunoaște deschis: „Era modelul meu (...) când plânge Agata, încep să plâng și eu”. Deși nu este

vinovată de boala Agatei și de moartea ei, fantoma Agatei bântuie prin gândurile și preocupările cotidiene ale Augustei. Ea, Augusta, „trăiește sub tortura unui sentiment de vinovăție nejustificabil” (Adina Nicoleta Alexe). Plasată în prezentul faptic al derulării sinistrei dezgropări a morților, personajul halucinează progresiv spre un postprezent încărcat de resentimentele trecutului. Coșmarul căruia îi cade pradă Augusta pornește de la viziunea conform căreia, cocoțată pe un virtual zgârie nor, vede o bucată de pământ plutind pe cer ca o „insulă-mormânt”. Apoi comentariul oniric se extinde: „cimitirul e adevăratul oraș, indubitabila casă, adăpostul sigur, pe când orașul e doar biata lizieră, sau faleza în sfârșmare, sau anticamera, avanpostul timpului etern, trambulina prăbușirii intime” (p. 51).

Culpabilitatea e, la rândul ei, boala sinelui rătăcitor, rănit de brutalitatea realului, pe larg analizată în scrierile Dorei Pavel. Autoarea romanului *Agata murind* radiografiază niște stări confuze, vecine cu morbiditatea și patologicul. Augusta e dependentă de ședințele cu psihoterapeutul Artur, de discursurile sale „pozitive”, care o îmbărbătează iar ea i se confesează și se lasă flatată, încurajată: „Artur Candia, ce nume frumos!”, repetă ea admirativ. Artur Candia e cazat în același hotel cu Augusta, la Colina, prilej pentru o mai bună cunoaștere reciprocă. Artur îi spune că psihoza ei este „teama de implicare”. Descrierea de ansamblu a fenomenului dezumării aduce în scenă alte personaje, portretizate în relanti, cu migală, deoarece avertizarea printr-un motto din Julio Cartazar, *În scris nimic nu poate fi grăbit*, rămâne valabilă și în cazul autoarei. Ea croșetează în fraze marqueziene, detaliază și manevrează alte personaje precum surorile Dogaru, verii Arman, Onișor, Xenia Romanov și ulterior Adelaida Rottman sau tânărul Iarin, întors din Palestina, într-un fel de complementaritate narativă spre echilibrarea ansamblului compozițional. Din păcate, romanciera sporește numărul personajelor până la final, practică defavorabilă compoziției și lecturii. Într-o secvență apare tânăra Hortensia, care se îndrăgostește și ea de terapeut, ca și Augusta,

și Artur le pune pe amândouă să scrie despre experiențele prin care au trecut. Terapeutul, parșiv, intenționează să scrie un roman și se folosește de ceea ce scriu ele. Mărturisirile Augustei iau o turnură radical feministă, devoalând intimități epatante, secvențe care au fost sancționate de unii critici radical conservatori. De pildă, adolescentul Octav Radian vrea să vadă sexul ei, „ochiul-sex” care „te privește necruțător” sau unul din deținuții din cimitir o violează noaptea sau ea visează la o cușcă în care bărbații să fie la dispoziția femeilor. Aici autoarea își exhibă voluntarismul feminin în acțiune dezinhbată, descriind acuplări spontane, întâmplătoare, învăluite în ceața fanteziilor erotice. Un curaj riscant, acerb, ca un duș suedez, ce și-a atras nelipsiții denigratori. Componenta rafinamentului personajului este pusă în evidență și prin pasiunea Augustei pentru muzică, ea fiind o violonistă amatoare redutabilă ca și avocatul Gregor Carp din *Bastian* și el violonist amator. Corespondența dintre personaje nu e câtuși de puțin întâmplătoare. Ea vine să completeze dimensiunea de sensibilitate irascibilă care-și găsește refugiul în artă. E încă un semn al căderii în depresie.

Fobia autoarei față de graba perdantă a secolului este reluată în *Bastian* cu mai multă vigoare și diagnosticul este pus imediat: „Oamenii grăbiți sunt cei mai slabi oameni”. De aceea Gregor Carp, refugiat în casa bântuită de fantoma fratelui geamăn, studiază cinic pe virtualii cumpărători „grăbiți” ai imobilului pus în vânzare mai mult din amuzament. *Bastian* începe ca un roman polițist, cu o crimă. Un ins a omorât întâmplător cu mașina un om și a fugit de la locul accidentului. Suntem în lumea avocătească, în care Bastian, avocat imaginar, personaj absent, trăiește numai în conștiința fratelui geamăn Gregor ca extincție a *dublului* dostoievskian, amenințat de psihoză. Toate meritele profesionale, inteligența și corectitudinea aparțin lui Bastian, invocat drept model suprem al reușitei în viață. Gregor este „un amărât de 25 de ani, ochelariș și deșirat”, rebutul complexat, melancolicul solitar, el este incapabil să trăiască altfel decât în umbra fratelui geamăn, născut mort. Din ziua

accidentului, omul a clacat, mintea lui tulburată a îmbrățișat ideea vinovăției fără vină și se prezintă la poliție pentru a se autodenunța. Din ceața intenționat pompată peste lucruri, se înțelege într-un târziu că tatăl lui Gregor, chirurgul Leon Carp, ar fi ucigașul involuntar al omului de pe șosea și Gregor vrea să ispășească fapta tatălui său, asumându-și o crimă pe care n-a comis-o. Din lipsă de probe, el este eliberat. Tatălui vinovat romanciera îi găsește un sfârșit incert: sinucidere sau simplu înec în Dunăre.

Deambulările personajului narator prin coridoare coșmarești ale incertitudinii merg în paralel cu încadrarea materiei narative în structurile unui neogotic derivat, poate, din rețeta dilatată a lui Henry James (*O coardă prea întinsă*), deși filiațiile făcute de critică au mers în alte direcții. Ca la scriitorul american, romanciera noastră se învârtă cu abilitate și dezinvoltură în jurul focarului epic, fără să pună punctul pe i, mereu născocind variante virtual credibile, fără să numească, lăsând spațiu excedentar ambiguităților îndesate cu amănunte și enigmatic vaporos, elemente care se dovedesc a fi chiar substanța scriiturii ei. „Crima” lui Gregor plutește în imponderabilitate ca un obiect ocult în interiorul navei care propulsează subiectul spre final, o dezvăluire tot mai incitantă, încărcată de mister (ca în romanul polițist) mereu amânată.

Cadrul tenebros în care își duce existența abulicul personaj, casa bântuită de fantoma fratelui, decorată cu elemente de mobilier stil Empire sau Biedermeier, cu stampe și litografii vintage, îi acutizează depresia. În urma tentativei suicidare, Gregor sfârșește în sanatoriu unde boala lui psihică este pusă sub supraveghere medicală.

Fatalitatea nașterii gemenilor din familia Carp, cu fratele mort, din care Dora Pavel țese povestea spectrală a unui „vinovat-nevinovat, perfect convins de vinovăția lui” m-a trimis spre biografia nefericitului pictor olandez Vincent Van Gogh, mai exact la nașterea lui. Mama pictorului a adus pe lume un copil mort, pentru ca exact la un an după acest eveniment tragic, în aceeași zi, să aducă pe lume pe cel ce va deveni celebrul pictor expresionist. E o dovadă că semnele psihismului sunt încrustate în destinul natal? Asta mă determină să nu dau crezare butadei puse de Dora Pavel pe seama judecății criticilor, paradox conform căruia „singura realitate e cea a ficțiunii”. E drept că încrederea ei în această „realitate a ficțiunii” a îndemnat-o să scrie despre bulversanta psihologie a personajelor privite în oglinzi paralele: Augusta Degan și Gregor Carp. Două destine congruente, impresionante prin complexitatea trăirilor abisale, puse în materia narativă frisonantă a celor două romane.

Floare de măr

Lumile posibile ale iubirii eminesciene

Anamaria Cristina COROIAN

Preambul

De-a lungul timpului, analiza tematică a creației eminesciene a fost uzitată atât de mult încât a ajuns să limiteze plăcerea actului lecturii, prin încadrarea operei în niște nișe, productive la momentul originar, însă perimate în contemporaneitate, din cauza repetării lor până la refuz. Aceste direcții tematice – timpul, natura, iubirea, geniul etc. – sunt cât se poate de reale și susținute de universul eminescian, însă rigiditatea și simplismul cu care au fost însușite după un algoritm aproape matematic încă din băncile școlii duc la anihilarea dezvoltării ochiului critic și la nașterea gândirii puerile de tipul: „creația eminesciană înseamnă iubire și natură”.

Așadar, o redescoperire a prozei eminesciene exclusiv din perspectiva temei iubirii nu ar constitui nici un punct de vedere inspirat, nici măcar unul actual, ci o reluare a ceea ce deja s-a scris și o eternă cufundare în plictisul tematist sau cel mult o actualizare, într-un alt limbaj, a unei informații ultracunoscută. Tocmai de aceea, propun o abordare a prozei eminesciene care circumscrie acestei teme-iubirea, dintr-un alt punct de vedere, și anume cel al lumilor posibile proiectate la nivel discursiv.

Motivații teoretice

„Lumile posibile” și „discursul literar” constituie noțiuni de actualitate, pentru că ele deschid perspectiva investigării unei laturi mai puțin analizate în spațiul ficțional: enunțarea care naște universuri, iar pe de altă parte corelează două dimensiuni divergente: *ce-ul* diegezei și *cum-ului* mobilării acestui univers. Fundamentele teoretice ale concep-

tului de „lume posibilă” au fost discutate/rediscutate începând cu anii '50, mai întâi din perspectivă teologică (prin actualizarea punctului de vedere al lui Leibniz), apoi, prin filieră filosofică, se conferă o accepțiune semantică sintagmei (în cadrul semanticii modale – Saul Kripke, David Lewis, Chierchia și McConnell-Ginet etc.), pentru ca ulterior noțiunea să fie apropiată de analiza ficțiunii (Toma Pavel) și a discursului literar (T. A. van Dijk, Emanuel Vasiliu, Ștefan Oltean etc.): „Lumile posibile sunt stări ale universului de discurs, în raport cu diverse «puncte de referință» de natură spațială, temporală sau de altă natură.”¹ Metamorfoze spectaculoase a cunoscut și cercetarea discursului literar. La început, analiza discursivă a fost abordată din perspectiva modelelor narative ale formalistilor, apoi a lingvisticii textuale, a semioticii, a analizei structuraliste (fundamentată pe funcții și axe semantice), pentru ca ulterior, pragmatica să apropie enunțarea lingvistică de actul comunicativ, prin așa numita comunicare scriptică.

În spațiul literar românesc, aceste concepte au fost asimilate și au o fundamentare teoretică riguroasă, iar punctele de vedere critice pot fi reunite în funcție de orientarea lor dominantă: analiza ficțiunii din perspectiva lumilor posibile – Toma Pavel – român prin rădăcini; instanțe imaginare în ficțiune – Paul Cornea; lumile posibile ale enunțării – Emanuel Vasiliu și Ștefan Oltean; comunicarea în relație cu actul ficțional – Liviu Papadima; discursul – formă de manifestare a narativității – Rodica Zafiu etc.

Eseu

Tocmai pentru că baza teoretică există, am găsit oportun o analiză a lumilor posibile ale discursului în proza literară a lui Eminescu, care se subordonează filonului iubirii. Abordarea combină mai multe perspective: lingvistică, semiotică, naratologică și chiar structuralistă, dar toate subordonate scopului final al investigației i.e. identificarea notelor dominante ale unui discurs în care se manifestă posibilitatea, nesiguranța și pasiunea iubirii romantice.

În primul rând, se impun delimitări între lumea posibilă, lumea imaginată și lumea ficțională. Lumea imaginată se constituie ca lume imposibilă, deci nu face obiectul actualei analize, iar lumile posibile și cele ficționale depind de perspectiva din care se realizează comunicarea: enunțurile autorului produc ficțiunea, iar enunțurile cititorului, adică discursul metaficțional, vor raporta textul lumilor posibile. Pentru un personaj, în cadrul enunțurilor sale, referentul va fi întotdeauna unul ficțional, pentru că ficțiunea e singura lume în care ființează acesta, pe când un cititor va avea în vedere modele din lumi posibile. Această înțelegere a delimitării lumi posibile – lumi ficționale e valabilă în cazul unei abordări din perspectivă tematică, în condițiile în care lumea devine o metaforă ontologică a universului persoanei/ personajului, însă intenționalitatea prezentei analize nu este una de factură semantică, ci o căutare a „expresiilor creatoare de lumi”² la nivel discursiv atât în povestirile idilice – *Întâia sărutare* și *La aniversară* –, cât și în nuvela *Cezara*.

Două forme ale iubirii – două tipologii discursive

O astfel de analiză va dezvălui mai multe aspecte fundamentale ale enunțării în proza literară eminesciană. Din perspectiva imaginarului romantic, manifestarea celor două forme discursive ale iubirii- patternul temperat, idilic, respectiv cel pasional, generat de interdicții și incompatibilități- aduce cu sine coexistența modelului romantic interior și al celui exterior, ceea ce destramă cronologia europeană a romantismului identificată de Paul Cornea (construită pe ideea succesiunii).

E confirmată, de data aceasta și la nivelul enunțării, teoria modelelor de substituție conturată de Virgil Nemoianu: iubirea idilică (*Întâia sărutare*, *La aniversară*) se încadrează din punct de vedere discursiv tiparului Biedermeier, pe când zbuciumul din *Cezara* recontextualizează modelul înalt, anacronic pentru momentul manifestării sale. Lectorul s-ar fi așteptat ca între publicarea „narațiunii originale” și a „novelei originale” să fi trecut ceva ani, pentru că discursurile trimit spre modele romantice diferite. Cu toate acestea, atât *La aniversară*, cât și *Cezara* sunt publicate în 1876, în *Curierul de Iași*. Așadar, simultaneitatea manifestării paradigmatică e confirmată și la nivelul enunțării eminesciene, care naște lumi posibile ale discursului după model Biedermeier în *La aniversară* și *Întâia sărutare*, pentru ca imediat să recupereze „High romanticism-ul” prin *Cezara*. Limbajul interogativ dintre Alec și Elise (*Întâia sărutare*), respectiv Ermil și Elis (*La aniversară*) conturează un discurs ce măsoară creșterea intimității dintre cei doi tineri, foarte bine sintetizată la nivelul enunțării prin tranziția timidă de la „dumneata” la „tu”.

Pe de altă parte, lanțul interogativ din *Cezara* are alte surse și alte intenționalități: evidențiază tensiuni interioare, pasiuni ascunse și o incompatibilitate între iubirea lui și iubirea ei (la nivel de accepțiune). Interogațiile Cezarei sunt alimentate de prea multă pasiune, pe când ale lui Ieronim sunt generate de o încercare de a dezaproba iubirea lumească. Principiul masculin din această nuvelă devine sursa unui discurs al unei iubiri matematice, opus discursului iubirii pasionale al vocii feminine. Echilibrarea discursivă dintre cei doi se va produce în final, când are loc o mutație fundamentală: contextul enunțării se schimbă – din spațiul mundan comun, cei doi ajung (nu simultan, ci succesiv!) în spațiul paradisiac al insulei lui Euthanasius, unde se produce o uniformizare discursivă. Ieronim renunță la discursul de gheață, iar ea își va tempera frustrările pasionale. Această echilibrare e consecința stării adamice în care ajung cei doi. Așadar, semnificația simbolică pe care Mircea Eliade o identifică acestei insule este potențată de

enunțare. Oricum, după purificarea enunțativă, cei doi pot genera, la unison de data aceasta, un discurs al iubirii instinctuale.

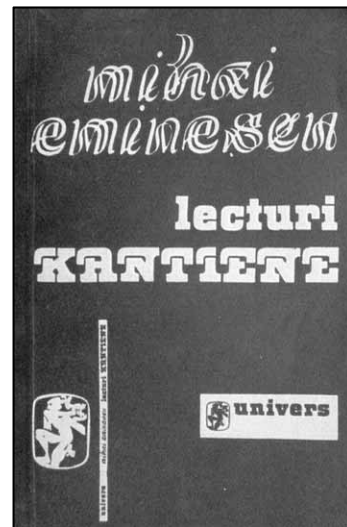
Structuri funcționale și semnificații ale celor două tipologii discursive

Discursul senin, lipsit de instinctualitate și carnal din *Întâia sărutare* și *La aniversară*, este susținut în primul rând, prin formula generală de organizare scriptică, adică cea dialogată. Pentru cei doi tineri, fie că e vorba de Alec și Elise sau Ermil și Elis, lumea lor înseamnă lumea propriilor cuvinte de iubire. Cu cât aceștia au curajul să verbalizeze mai mult, cu atât arealul lor comun devine mai puternic și cu mai multe șanse de tranzitare a timpului. Tocmai de aceea, numai după ce femeia devine „fagur de miere”, (metaforă ce traduce anii ce au permis cuplului să ajungă la un veritabil și lipsit de inhibiții „tu”), aceasta își permite să dea glas amintirilor celor mai intime, adică discursul endofazic devine una cu discursul exterior/ verbalizat: „– Să-ți spun, zise ea, mi-am adus aminte de-un lucru ce nu ți l-am spus niciodată. Ți l-oi spune – acum, dar mai întâi o precuvântare.” (*Întâia sărutare*).

Acest discurs al dialogului unei iubiri fericite, idilice, este încadrat în creația eminesciană *Întâia sărutare* de o voce auctorială impregnată de gândirea romantică. Aceasta este responsabilă pentru avalanșa interogativă și exclamativă din incipit: „Ah, fiecare a gustat-o care-a iubit! Cum este ea? Cine poate ști spune! Și cu toate astea ce n-arda cineva pe ea? Tot. Dacă e vo plăcere pe acest pământ pentru care ai sacrifica toate celelalte, apoi e prima sărutare, inocentă, copilăroasă, pedantă, chiar, dar, o! câtă dulceață e tocmai în această copilărie, în această falsă închipuire asupra valorii ei, în această abandonare mută a gurei de copilă.” Construcțiile de acest tip nu traduc vreo incertitudine sau nesiguranță amoroasă (cum se va întâmpla în *Cezara*), ci exaltarea vocii narrative. Aceasta ascunde de fapt ușoare note umoristice, pe care le amintea și Eugen Simion, dar și o ironie fină la adresa iubirii romantice. Se produce astfel o ușoară flagelare a paradigmei romantice din sânul

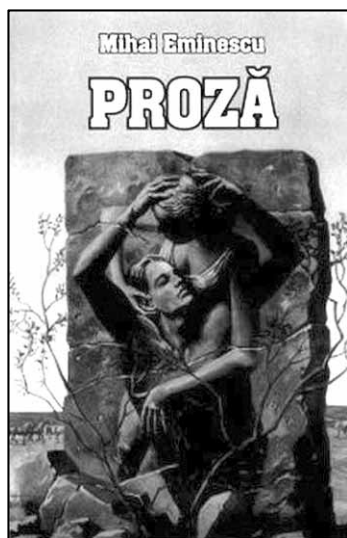
propriei enunțări. După acest incipit de tip preambul eseistic, piperat atât cu seriozitatea romanticului, dar și cu umorul și ironia/ autoironia persiflării paradigmatică, urmează mobilarea spațiului ficțional prin intermediul mărcilor ce justifică apartenența la dimensiunea literară: alternanța perfect simplu – mai mult ca perfectul și lexicul specific pentru organizarea unei axe spațio-temporale („noapte de iarnă, cu lună, cu nori, cu stele”, „ulicioară”, „pe stradă” etc.) Opoziția temporal-aspectuală („era”, „se așezase”, „trecea” etc.) servește la delimitarea prim-planului de fundal, pentru că imperfectul se coagulează în jurul cuplului, pe când mai mult ca perfectul devine timpul naturii, adică exterior eului îndrăgostit. Mai presus de aceste elemente absolut evidente și tipice unei contex-

tualizări discursive romantice – noapte, lună, frig –, *Întâia sărutare* introduce un al treilea strat enunțativ (pe lângă cel eseistic/al vocii auctoriale incipiente și cel contextualizant/descriptiv romantic): discursul creșterii intimității dintre cei doi tineri, marcat enunțativ prin oscilația între „dumneata” și „tu”. Debutul dialogului veritabil se produce odată cu replica ei: „– Tu, Alec...” Această tranziție este definitivă numai odată cu trecerea timpului, de aceea la nivel enunțativ este semnalizată prin deicticul „când”. Numai după ce anii au trecut, iar cei doi nu mai au „peste 18, respectiv 16 ani”, pot substitui natural „dumneata” prin Alec/ Elise respectiv vocativul intimității absolute – „tu”. Pronumele personal și relația de tip anaforic pe care o generează devin la nivel enunțativ dovada unei intimități câștigată în timp, al unei iubiri fericite și tihnite, care permite mărturisiri cu privire la *Întâia sărutare*. Siguranța femeii în cadrul cuplului este oglindită în puterea discursului acesteia: dacă

în tinerețe, sub imboldul timidității (și al dorinței de respectare a tiparului romantic de iubire) Elise abia închea câteva cuvinte, la maturitatea celei de-a doua jumătăți a vieții, discursul ei devine unul pertinent, care concurează cu vocea narativă și îi dă curajul enunțării amintirilor.

Celălalt punct strategic al textului este finalul, dublu marcat: atât prin paragraful construit după tiparul finalului unui basm („Treizeci de ani au trăit fără să aibă copii.

Într-al treizeci și unulea an al căsătoriei ea a născut un băiat sănătos, care din ce creștea, din ce se făcea mai frumos.”), cât și prin intervenția succintă a aceleiași voci auctoriale din incipit („Scriitorul acestor șire ar mai avea de adaogat ceva – nu morala istoriei, căci ea-i vădită, ci o întrebare: Oare esis-

tă fericire fără amor? Poate, dar nu cred.”). După modelul basmului și aici, spre final, acțiunea dobândește caracter rezumativ, iar la nivel enunțativ sunt concentrate perioade ample de timp, fără a dezechilibra armonia lumilor discursive. Cei doi, Alec și Elise, sub stigmatul iubirii fericite, traversează treizeci de ani împreună, după care au un băiat, care îi ajută să înainteze spre bătrânețe. Cam aceasta e toată fabulația din *Întâia sărutare* și este suficientă, pentru că, după cum afirma și Denis de Rougemont, cuvintele din sfera fericirii în iubire sunt incompatibile cu narația, ele se potrivesc discursului dialogat. Tocmai de aceea, dialogul este formula discursivă dominantă atât în această creație, cât și în *La aniversară*. Lumea posibilă a discursului din această „narațiune originală” este fundamentată pe aceleași structuri funcționale ca și în *Întâia sărutare*, cu mențiunea că discursul eseistic al naratorului nu mai face corp separat, ci este inserat în cadrul dialogului dintre Ermil și Elis, cu

menținerea acelorași tirade exclamative și interogative: „Cine nu-și aduce aminte de tinerețea sa – și fiecare a avut una – de acele hotărâri de a fi serioși în amor, că-i pe viață, acea defensiune în paragrafe a copilei, ca să nu-i zică pe nume, să n-o tutuiască – să n-o sărute. Celelalte calea-vale, dar o guriță?” Se realizează aceeași contextualizare romantică: lună, iarnă, seară, pentru că numai aceste desemnări nominale pot susține iubirea idilică, lipsită de instinctualitate. În plus, față de *Întâia sărutare*, în această operă intervine episodul substituirii numelor Ermil-Caesar-Bertrand și Elis-Cleopatra-Tolla, care la nivel discursiv generează un joc de tip simulacru sau „un joc de-a sfiala” cum îl desemnează Tudor Arghezi. La nivel enunțativ, această relație sinonimică între designatori rigizi permite celor doi tineri să împrumute diverse măști care le estompează din timiditate și le permite să își manifeste iubirea adolescentină. Când devin personaje în lumea în care trăiesc, Elis și Ermil dau propriului discurs o mai mare siguranță. Aceasta este destrămată de șirul interogațiilor și exclamațiilor ce urmează redobândirii statutului de persoane ale lumii lor. Mai mult, naratorul însuși e contaminat de indecizia lor, stare marcată atât grafic, cât și prin opțiunea modal-aspectuală: „Ar fi putut sta multă vreme așa. Nu știu... În sfârșit... ea... în sfârșit... domnia ei a fost aceea care – așa încet – c-un pic de mânie și nu prea...”

Amalgamul de interogații și exclamații invadează și lumea posibilă a ficțiunii din *Cezara*, însă acestea devin suportul unui alt tip de discurs. Cezara generează un discurs opus atât enunțării timide și pudice a femeilor din celelalte creații eminesciene, cât și discursului masculin al lui Ieronim- o enunțare rece, adevărată apoteoză adusă iubirii matematice. În acest context, discursul din această nuvelă nu mai este unul timid și rostit la unison, ci unul care poartă atât însemnele individului, cât și ale unei alte paradigme romantice. Vocea feminină este de o pasionalitate și instinctualitate, specifice romantismului înalt, pe când enunțurile masculine sunt reci, tipice geniului romantic. Mai mult, pe urmele lui Eugen Simion, putem identifica în discursul lui Ieronim tipicitatea

enuunțiativă a geniului eminescian care tronează asupra întregii opere: „Ieronim prezintă caracteristicile comune ale eroului eminescian, accentuând doar, filosofic, înclinațiile schopenhauriene.”³ O radiografiere a acestor tipologii discursive dezvăluie strategii din cele mai diverse, care inițial măresc dihotomia dintre Cezara și Ieronim, pentru ca în final să îi aducă împreună. Așadar construcția enunțiativă urmărește un pseudo-discurs opozitar, pentru că în final, discursul ei și discursul lui devin unul.

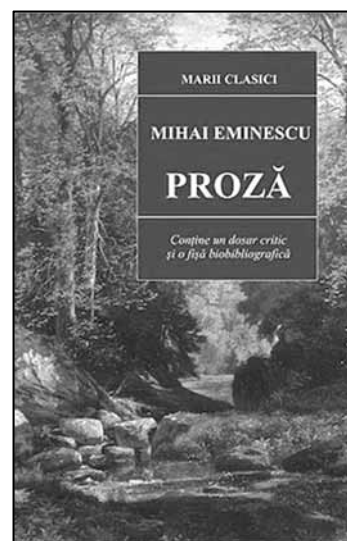
Incipitul, deși balzacian, modifică axa spațio-temporală cu care ne-am obișnuit. Dacă în creațiile anterioare era iarnă, noapte și oraș, acum pasionalitatea poate fi susținută numai de vară, dimineată și un peisaj marin, construcții nominale ce conturează un cronotop romantic dominat de vibrație, pasiune și senzualitate. Perspectiva privirii este modificată și ea: dacă în *Întâia sărutare* și *La aniversară* discursul epic este al unei voci ce se inserează printre personaje, în *Cezara* naratorul adoptă perspectiva privirii de sus, pentru ca apoi, treptat, să încerce o apropiere de personajele sale. Dacă la început discursul său trădează preferința pentru ansamblu: „Pe una din cărări vedem un călugăr bătrân”, treptat naratorul își adaptează discursul contextului. Când Cezara este după paravan și îl admiră pe Ieronim, adică atunci când zbuciumul sufletesc este peste măsură, naratorul adoptă o voce șoptită, potrivită situației: „Să vorbim încet... cel puțin lectorii mei închipuiescă-și că li vorbesc la ureche.” Acest „noi” permite actului locutoriu să tranziteze spațiul ficțional și să se instaureze în acel spațiu posibil, în care lectorul e subordonat vocii narative. Mai mult, la fel cum afirma și Émile Benveniste, persoana lui „noi” produce și o eterizare, prin lipirea de propria persoană a unei/ unor identități vagi: „În general, persoana verbală la plural redă o persoană amplificată și difuză. «Noi» îi adaugă lui «eu» o globalitate nedistinctă de alte persoane.”⁴

Prin bahtiana dialogizare interioară (înțeleasă ca interacțiune a discursului cu alte discursuri, în drumul spre obiect), în această nuvelă se produce o dublă deplasare: verticală

sau intradiscursivă, ce corespunde interacțiunii între discursul personajelor și al naratorului. Mișcarea pe orizontală sau interdiscursivă e determinată de interacțiunea imediată dintre Cezara și Ieronim și e reflectată în corelațiile dintre tipuri discursive distincte, precum și în orientarea enunțării spre „un discurs răspuns” (care stârnește curiozitatea Cezarei, dar de care îi este teamă).

Primul discurs al Cezarei, atunci când îl vede pe Ieronim (fără ca el să știe de existența fetei, când aceasta se afla după paravan) este unul exclusiv senzorial, a cărui coerență pragmatică este realizată prin aglomerarea adverbului „apoi”: „Apoi își puse iute mâna la ochi iar, până ce i se răcori sufletul... Apoi ridică un degetel... cel mic, deasupra ochilor și se uită printre degete...” Amalgamul de senzații este semnalizat atât grafic, prin punctele de suspensie, cât și prin pre-

teritul care trunchiază acțiunea și aduce o altă în secunda următoare, tocmai pentru a reflecta rapiditatea prin care Cezara trece de la o stare la alta. Următorul discurs al Cezarei nu mai este unul al simțurilor, ci unul epistolar. Structurile care alcătuiesc scrisoarea Cezarei semnalizează două aspecte: pe de-o parte, atunci când vorbește despre sine, construcțiile verbale pentru care optează transmit siguranță („știu că sunt frumoasă”), dar atunci când se raportează la celălalt, enunțurile sale trădează nesiguranță, transmisă atât semantic („Dar știu eu...”), cât și prin amalgamul exclamativ corelat condiționalului-optativ („Ah! Cum aș topi gheața ochilor tăi cu gura mea – iubite!”). În plus, acest discurs generează un răspuns din partea lui Ieronim. Siguranța manifestată prin opțiunea pentru indicativ prezent, precum și exclamațiile autoritare, trădează glacialitate și asumarea unui discurs exclusiv al adevărului: „Să mă frizez că-ți plac, să-ți spun

minciuni ca să petrec mintea ta ușoară; să mă fac o păpușă pentru... cine o și mai spune pentru ce? Nu!”. Interogațiile lui nu sunt o formă a indeciziei, ci o dezaprobare vehementă a iubirii mundane. Pentru că filosofii de viață ale celor doi sunt diferite, atunci și discursurile sunt modelate distinct: dacă la Cezara abundă structurile nesiguranței, la Ieronim acestea sunt absente. Același discurs, al unei iubiri înțeleasă matematic, adevărată negare a iubirii în accepțiunea Cezarei, este reiterat și în scrisoarea pe care Ieronim i-o trimite lui Euthanasius.

Atunci când au posibilitatea să dea glas propriului discurs în prezența celui alt (fără medierea generată de un paravan sau vreo hârtie), enunțurile celor doi sunt evident opozitare. Dacă Cezara optează pentru construcții nominale care trădează pasiunea feminină („sărutare”, „măgariule”, „sărmanul copil” etc.), Ieronim va aduce contraponderea indicativului rece, matematic, a cărui valoare enunțiativă este esențializată de naratorul însuși: „el rămăsese numai cu convingerea teoretică cum că o iubește.”. Singura șansă de transformare a discursului masculin și de rezonare a celor două voci este modificarea toposului. Pe insula lui Euthanasius se produce o mutație enunțiativă majoră. Esența masculină nu mai este nominalizată prin designatorul rigid Ieronim, ci prin „el”. Este „un el” ce rezonază pe aceeași undă discursivă cu „ea”, „un el” care își asumă toate exclamațiile și interogațiile primei iubiri („– Cezara, strigă el, cuprinzând-o în brațele lui... Cezara! ești o închipuire, un vis, o umbră a nopții zăgăzită cu zăpada luminei de lună? Sau ești tu? tu?”). Cei doi devin „unul”, pentru că și-au apropiat discursurile: ea a temperat pasiunea năucitoare, iar el a distrus glacialitatea gândirii și vorbirii. Aceste mișcări enunțiative îi aduc în proximitatea iubirii pure, adamice, pe care trebuie să o simtă înainte de a trece la „iubirea armăsărească” (G. Călinescu), sugerată de final: „Ea nu se mai satura privindu-l... și uitase starea în care era.” Așadar, discursurile lor erau discordante pentru că fiecare greșea în abordarea iubirii și enunțul devine unul numai când este armonizat.

În loc de concluzii

Dualitatea este substanța lumii, pentru că ea se manifestă la toate nivelurile și organizează/pune totul în mișcare. Coexistența a două principii diferite face ca sistemul – indiferent de natura lui – să funcționeze prin pendularea între atracția spre un pol sau celălalt. Dacă unul dintre poli are un comportament hegemonic, atunci intervine o fisură, care, dacă se accentuează, atunci produce un dereglaj, concretizat de cele mai multe ori în forma dictaturii (înțeleasă în sensul cel mai lax, nu exclusiv politic), sau al inversării statutului inițial. Andrei Oișteanu găsește o manifestare a dihotomiei în clasică pereche „stânga-dreapta”, analizată atât din perspectiva mithosului, cât și a concretului imediat. Punctul de plecare în explicarea funcționării dualității îl constituie cartea lui Adrian Mihalache, *Riscul declinului*, care în capitolul (ales de Oișteanu după un criteriu aleatoriu i.e. deschide cartea la întâmplare) *Stânga și dreapta. Fiabilitatea unei dihotomii*, demonstrează relativitatea oricărei opoziții, care ajunge uneori să își inverseze poli și să se nege prin termenul care îi era propriu: „Pe măsură însă ce stânga a devenit mai atrasă de promovarea egalității, tema libertății individuale a fost preluată de dreapta, care și-a făcut un țel din apărarea ei împotriva intervenției unui colectivism mutilant.”⁵ Acest sistem binar este sintetizat în forma simplificată „stânga-dreapta”, însă este trecut printr-un istoric elaborat, prin raportarea sa la alte concepte precum: libertate, rolul statului, proprietate, unitate/diversitate, colonialism, naționalism/internaționalism.⁶ Acestea sunt completate într-un alt eseu, în care antinomiile sunt extrapolate de sub cupola restrictivă a politicului pentru că psihicul uman funcționează dual și, în plus de asta, stânga cerebrală este dominantă prin dimensiunea evident mai mare. Andrei Oișteanu, preluând ideea lui Adrian Mihalache, consideră că acest dezechilibru uman este cel care face ca dihotomiile, oriunde s-ar manifesta ele, să nu fie echilibrate, ci întotdeauna una să aibă o pondere mai mare în detrimentul celeilalte iar controlul să fie unul încrucișat pentru că:

„Suntem dreptaci la mână pentru că suntem stângaci la creier.”⁷ Oişteanu nu se opreşte la nivelul ideologicului sau la cel biopsihic, ci analizează dualitatea şi din perspectiva antropologiei culturii, unde graniţele sunt mult mai pertinente: dreapta e bună, stânga e rea. Exemplele din spaţiul religios susţin această repartiţie, care, uşor, a fost transmisă şi organizării spaţiului uman: femeia în stânga şi bărbatul în dreapta.

Această dihotomie s-a generalizat şi la nivel lingvistic, pentru că dreapta atrage cuvinte cu sensuri pozitive, iar stânga pe cele cu un semnificat negativ. Tocmai de aceea, discursurile din prozele analizate mai sus se nasc şi ele dintr-o opoziţie, de data aceasta între două tipare ale aceleiaşi paradigme, care generează două discursuri specifice: cel al iubirii adolescente, timide, angelice vs discursul iubirii carnale, pasionale, demonice. Rolul stângii este luat în acest context de discursul iubirii pasionale, pentru că, după cum este foarte clar stipulat în *Cezara*, numai după ce se revine la iubirea adamică (dreapta) se poate trece la iubirea instinctuală (stânga). Iar pentru a ajunge la iubirea adamică, *Cezara* şi Ieronim trec prin iubirea ca dramă, susţinută la nivel discursiv prin prezenţa naraţiunii.

Numai spre final, când instinctualitatea este diminuată de puterea insulei, cei doi încheagă un dialog veritabil (simbol am discursului temperat şi al iubirii fericite). În *Întâia sărutare* şi *La aniversară* dihotomia lipseşte, de aceea şi fabulaţia este redusă, dominant fiind dialogul, cu forme de potenţare a intimităţii celor doi îndrăgostiţi, precum şi de sugerare a indeciziei şi timidităţii. Aşadar, la nivelul operei, dihotomia este atât între două tipare ale iubirii, cât şi între două forme de organizare discursivă.

*

De ce am preferat o astfel de abordare? Pentru că în societatea actuală termenul de *discurs* a devenit un adevărat clişeu şi datorită supralicitării sale semantice, tehnica de realizare a fost lăsată deoparte. De aceea am investigat *cum* se produce acest fenomen, care sunt posibilităţile de existenţă a lumilor posibile la acest nivel şi care este consecinţa sa asupra semnificaţiei operei în ansamblul ei. O analiză din perspectivă discursivă apropie literatura de pragmatică, într-un timp în care dimensiunea practică tinde să fie absolutizată.

Note:

1. Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi enciclopedică, 1990, p. 40.
2. Ştefan Oltean, *Lumile posibile în structurile limbajului*, Cluj-Napoca, Echinox, 2003, p. 67.
3. Eugen Simion, *Proza lui Eminescu*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1964, p. 239.
4. Émile Benveniste, *Probleme de lingvistică generală, volumul I*, traducere de Lucia Magdalena Dumitru, Bucureşti, Teora Universitas, 2000, p. 224.
5. Adrian Mihalache, apud Andrei Oişteanu, *Mythos & Logos. Studii şi eseuri de antropologie culturală*, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Nemira, 1998, p. 268.
6. Andrei Oişteanu, *op. cit.*, p. 269.
7. Paul Broca, apud Andrei Oişteanu, *op. cit.*

Sub pecetea regimului nocturn al imaginarului

Gheorghe GLODEANU

Cetiți-le noaptea! În felul acesta sună îndemnul lansat de către Ion Minulescu (1881-1944) în volumul său de proză scurtă publicat în 1930. Titlul se dovedește provocator și se găsește în deplină consonanță cu un gen ce mizează pe proliferarea tainelor

fără sfârșit. Apropierea de fantastic a poetului se realizează sub influența simbolismului, autorul *Romanțelor pentru mai târziu* fiind admiratorul declarat al unor maeștri precum Villiers de l'Isle Adam, Oscar Wilde, Henri de Régnier și Edgar Allan Poe. Asemenea celorlalți poeți care și-au încercat talentul și în sfera

prozei, Ion Minulescu rămâne autorul unor narațiuni de factură lirică, în care accentul nu este pus întotdeauna pe invenția epică, ci pe atmosferă, pe viziune și pe cultul misterului. Dintre romanele și volumele de proză scurtă

ale autorului putem aminti: *Casa cu geamurile portocalii* (1908), *Roșu, gal-*

ben și albastru (1924), *Manechinul sentimental* (1926), *Corigent la limba română* (1928), *Cetiți-le noaptea* (1930), *Bărbierul regelui Midas* (1931) etc.

Volumul *Cetiți-le noaptea* reunește cele mai reușite proze fantastice ale scriitorului: *Casa cu geamurile portocalii*, *Spovedania unui înstreinat*, *Cravata albă*, *Omul cu inima*

de aur, *De vorbă cu necuratul* și *Bărbierul regelui Midas*. Este semnificativ faptul că, în fruntea cărții se găsește o notă adresată cititorului, în care scriitorul compară povestirile cu femeile, motivând că nu știi niciodată pentru ce îți plac. Sugerată de Villiers de l'Isle Adam, aserțiunea nu este hazardată dacă avem în vedere misterul pe care îl degajă atât femeile, cât și povestirile fantastice. Întinericul nu face altceva decât să potențeze taina. Acesta este motivul pentru care scriitorul ne îndeamnă să îi citim textele exclusiv noaptea sau să nu le citim deloc.

În prelungirea lui Alexandru Macedonski (cel din *Casa cu no. 10*), în *Casa cu geamurile portocalii*, Ion Minulescu ne propune o narațiune în care spațiul este ridicat la rang de personaj central. În aparență, imobilul nu are nimic deosebit. Proprietatea cunoaște însă o metamorfoză uimitoare atunci când ajunge pe mâna unui misterios englez. Acesta aduce un arhitect și un grădinar care schimbă fața locului, astfel încât, după trei luni, nimeni nu mai recunoștea dărăpănătura de odinioară din fundul curții. Privită din stradă, casa lasă impresia unui tablou impresionist, în care se amestecă mai multe culori pastelate precum verdele, albul și portocaliul. Dincolo de fastul exterior, neobișnuitele geamuri portocalii sunt cele care intrigă lumea. Naratorul zugrăvește comentariile iscate în jurul imobilului: mahalagii îl consideră pe proprietar un nebun periculos, în timp ce studenții de la arhitectură sunt entuziasmați de gustul străinului. Cum englezul nu se arată cu lunile, lumea începe să creadă că ceva straniu se petrece în spatele geamurilor portocalii. Utilizat chiar de către autor, cuvântul „straniu” se dovedește esențial pentru a defini o narațiune ce cochetează cu

Provocări de lectură

fantasticul și care mizează pe cultul misterului. Ca orice obiect insolit, casa cu geamurile portocalii incită curiozitatea vecinilor, care încep să născocască pe seama ei o serie de întâmplările extraordinare. Dintre acestea, cel mai mult se apropie de fantastic povestea unui gardist care, postat în apropierea casei, a văzut într-o seară deschizându-se o fereastră și, în mijlocul unei odăi, a zărit „patru făclii de ceară portocalii arzând în jurul unui catafalc înalt, acoperit cu o pânză, care aici părea verde, aici violetă, după cum o priveai, cu amândoi ochii sau numai cu unul”. Interesant este faptul că povestea casei este reconstituită din zvonuri. În absența certitudinilor specifice unui narator omniscient, numeroasele colportări ale informațiilor facilitează plonjarea în fantastic. În mod treptat, cititorul află că englezul misterios era nepotul reginei Angliei, îndepărtat de la curte deoarece, contrar uzanțelor și voinței rudelor, s-a căsătorit cu o artistă, adică cu o persoană nedemnă pentru rangul său social.

Sosirea personajului aduce cu sine o fascinantă metamorfoză a mahalalei. După ce se află că are sânge albastru, se schimbă în mod radical perspectiva oamenilor asupra lui. Deși inițial a fost proclamat nebun, acesta ajunge să fie considerat un supraom, un veritabil erou de basm.

Evenimentul major în măsură să risipească taina ce plutește în jurul personajului este organizarea unei serbări cu muzică, dans și băutură în parcul imobilului. Fapt semnificativ, numele extravagantului nobil englez nu este precizat, ceea ce amplifică atmosfera de mister. Naratorul descrie serbarea din ultima duminică a lunii octombrie, prin care prințul își ia rămas bun, pe perioada iernii, de la locuitorii mahalalei. Farmecul petrecerii se rupe atunci când, din balcon, soția lui începe să împrăștie cu bani în mulțime. Darul neașteptat se transformă însă în blestem, iar scriitorul insistă pe tabloul dezumanizării rapide sub influența arginților. După cum o sugerează autorul însuși, evenimentele par să reia la scară cele petrecute în tragica noapte a Sfântului Bartolomeu, în Franța. Bilanțul confruntărilor se dovedește tragic: trei morți și câte un rănit

în fiecare casă din mahala. Scena apocaliptică a degradării umane pare a fi împrumutată dintr-un tablou de Hieronymus Bosch. Prințul pleacă, nu înainte însă de a da ordin ca misteriosul imobil să fie distrus de flăcări. Personajul dispare la fel de enigmatic precum a apărut, fără să își deconspire adevărata identitate.

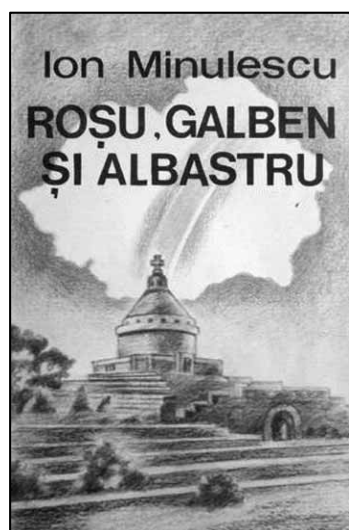
Semnificativ se dovedește epilogul relatării, în care scriitorul apare ca personaj și în care ni se dezvăluie maniera în care el a aflat de povestea casei cu geamurile portocalii. Hotărât să termine un roman la care tocmai lucra, prozatorul se mută într-o odaie situată pe una din străzile periferice ale capitalei, preocupat să găsească liniștea necesară creației. Intrigat de o bucată de geam portocaliu care atârna deasupra patului său ca o icoană, îi cere proprietăresei să îndepărteze obiectul. Aceasta însă refuză, motivându-și atitudinea prin povestea insolitului imobil. Cele auzite îl fascinează pe narator deoarece nu era vorba de o poveste inventată și pentru că, în mahala, mai erau mulți martori ai evenimentelor neobișnuite de odinioară.

Spovedania unui înstreinat este povestea unei întâlniri insolite. Titlul inițial al narațiunii a fost *Spovedania unui om putred*, trimitând la condiția protagonistului întâmplărilor. Varianta ulterioară anticipează greața existențialiștilor și drama înstrăinării teoretizată de către Sartre și Camus. Narațiunea ne poartă în ținuturi exotice, prin Paris, Canalul Mânecii și Egipt. Personajul martor al întâmplărilor este Andrei Băleanu care, după un sfert de veac, se reîntâlnește cu Șerban Mușat, colegul lui de bancă din clasele primare. Formula epică întrebuițată seamănă cu cea din nuvela *Remember* de Mateiu Caragiale. Personajul se trage dintr-o stirpe aleasă, fiind ultimul descendent al unei familii

care odinioară a domnit în România. Obsesia nobiliară, rafinamentul spiritual, crearea unui paradis artificial și smaraldele de pe inelele lui Șerban Mușat denotă faptul că protagonistul confesiunilor face parte din aceeași familie spirituală cu Aubrey de Vere. Narațiunea nu este fantastică, ci mizează pe elementul de senzație. Scriitorul însuși este cel care își deconspiră sursele. Șerban Mușat pare o nouă ipostază a lui Dorian Gray, celebrul personaj al lui Oscar Wilde. Dar nu pot fi ignorate nici influențele din Edgar Allan Poe.

Surprins într-un moment de acută criză existențială, Șerban Mușat își povestește existența, din momentul în care a părăsit țara. Deși cei doi au visat împreună în copilărie, viața i-a înstrăinat. Elementul de senzație

constă în faptul că, supărat pe lume, personajul își regizează sfârșitul, intoxicându-se în mod sistematic. Sub imperiul otrăvii, Mușat devine doar o umbră a omului frumos de odinioară, un mort-viu. Evenimentele se desfășoară pe malul mării, întruchipare a destinului schimbător. Obosit și dezamăgit de

viață, ultimul vlăstar al unei vițe nobile se otrăvește cu lichior de crizanteme, otravă ce omoară cu precizia unui cronometru. Regizarea diabolică a sfârșitului dă naștere la o povestire extraordinară, asemănătoare cu cele ale lui Edgar Allan Poe. La un moment dat, în deplină consonanță cu cele povestite, sunt evocate versurile lui Baudelaire și se face elogiul stingerii apropiate. Prozatorul prelucrează și motivul lumii ca teatru, Șerban Mușat considerându-se un actor care joacă în tragedia care este propria sa viață. Titlul relatării se explică prin confesiunile prietenului care se pregătește să moară, administrându-și, o dată la două săptămâni, câte o nouă doză din poțiunea magică. Mai are

de băut 42 de pahare din lichiorul malefic, ceea ce echivalează cu doi ani de viață.

Cravata albă prelucrează un motiv îndrăgît de autorii de proză fantastică, cel al obiectului blestemat. Din punct de vedere formal, avem de-a face cu o narațiune în ramă. Relatarea inițială ne prezintă recepția dată de către noul ministru al artelor în cinstea vechilor săi tovarăși „de visuri și de cafea”. Chiar dacă la invitația noului potentat răspund aproape toți reprezentanții muzelor, șochează faptul că, de la fastuosul eveniment, lipsește tocmai Toma Radian, prietenul cel mai bun al ministrului. Portretul personajului cu nume simbolic devine un bun pretext pentru a vorbi despre dimensiunea polemică a literaturii fantastice. Aceasta reprezintă o alternativă reușită la romanul de tip social, transparent și previzibil, precum și la excesul de proză de inspirație rurală promovat de către scriitorii semănătoriști și poporaniști ai timpului. Semnificativ se dovedește faptul că Ion Minulescu ia în discuție condiția unui gen care, în ciuda câtorva reușite notabile, abia încerca să se impună în literatura română. În esență, faimosul autor de proză fantastică Toma Radian este un *alter ego* al lui Ion Minulescu. Prin creațiile sale insolite, acesta „reușise să zdruncine nervii liceenilor și să năucească pe toți pontifii romanului social de pe vremea aceea”. Absența prietenului este explicată chiar de către amfitrion: Radian s-a jurat să nu mai poarte cravată albă. Decizia pare bizară și se lansează chiar ipoteza că, sub influența propriilor sale nuvele fantastice, scriitorul începe să dea semne de alienare.

Povestirea în povestire este reprezentată de scrisoarea trimisă ministrului de către Toma Radian, în care acesta își motivează absența și fobia față de cravatele albe. Ion Minulescu are meritul indiscutabil de a vorbi printre primii în literatura română de un autor specializat în proză fantastică. Ca orice simbolist autentic, acesta cunoaște mirajul depărtărilor și este fascinat de călătorii. Radian merge la nunta unui prieten, la Brăila, dar constată cu stupefație că și-a uitat cravata albă, pentru frac, la București. Personajul rătăcește stingher pe străzile orașului de pe Dunăre până când, într-un magazin de

mărunțișuri, reușește să găsească accesoriul vestimentar adecvat evenimentului. La fel ca în celelalte scrieri ale lui Minulescu, narațiunea conține numeroase elemente livești. O trimitere sugestivă se face la cutia Pandorei, cutia în care a fost găsit obiectul malefic alcătuind o reiterare a obiectului mitic.

Narațiunea cu accente senzaționale începe să dobândească tot mai mult o turnură fantastică. Toma Radian reușește să aibă o intrare triumfală la nunta prietenului său, dar, după miezul nopții, cravata pe care o poartă parcă se trezește la viață și începe să îl sufoc. Mai mult, prozatorul introduce în text motivul strigoiului, chiar dacă nu insistă prea mult pe această dimensiune. Alcătuind o apariție macabră, un spectru terifiant, asemănător celor din basmele populare, vine să își reclame cravata. După model poesc, Toma Radian trăiește o „aventură extraordinară”, cu accente de roman polițist și senzațional.

Misterul este dezlegat de portarul hotelului în care a fost cazat scriitorul. Acesta povestește faptul că, Agop Zarzarian, proprietarul magazinului de mărunțișuri din Brăila în care s-a răătăcit Toma Radian, este cel care l-a ucis, cu 25 de ani în urmă, pe adevăratul proprietar al cravatei, fiul unui general. Informațiile furnizate de către personaj sunt întregite de cele aflate din presa vremii. Urmează descrierea unei povești de dragoste între domnișoara Zarzarian și tânărul procuror D., fiul comandantului diviziei locale. Cum iubirea celor doi nu este privită cu ochi buni de către părinții tinerilor, finalul poveștii devine tragic. Agop Zarzarian îl ucide pe băiatul generalului, iar fata se stinge într-un spital de nebuni. Singura dovadă a crimei de odinioară rămâne blestemata cravată albă, care, deși a fost vândută de sute de ori, se întoarce în fiecare dimineață la locul ei din cutia aflată în magazinul familiei Zarzarian. Fără să își pună în mod acut problema verosimilității întâmplărilor, Ion Minulescu ne povestește o serie de evenimente stranii, în care accentul este pus pe elementul de senzație.

Omul cu inima de aur rămâne, probabil, cea mai cunoscută narațiune fantastică a lui

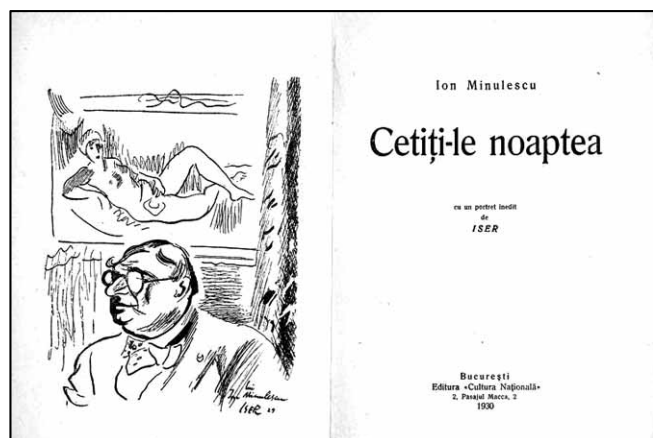
Ion Minulescu. În centrul întâmplărilor se găsește prietenul cu nume urmuzian al naratorului, Dumitru Dumitrescu Dum-Dum. Intellectual din stirpea aleasă a lui Edgar Allan Poe, acesta este un mare amator de băutură, iar în orele sale libere scrie nuvele și romane senzaționale prost plătite de către directorii de ziare și reviste. Pentru autorul de proză fantastică, alcoolul poate fi considerat un drog ce facilitează ieșirea din cotidianul cenușiu și pătrunderea într-o suprarealitate fabuloasă. Naratorul și prietenul lui stau în chirie în aceeași casă din strada Toamnei, patronată de coana Filina. Prin intermediul celor doi gazetari și a locuințelor lor identice, scriitorul introduce în text motivul dublului. Narațiunea merită să fie reținută pentru pledoaria pe care o face în favoarea narațiunii fantastice.

Minulescu vorbește despre înclinația cititorilor români pentru subiectele de senzație, preferate în defavoarea unor genuri demonetizate precum romanul social sau siropoasele povești de dragoste. Voga relatărilor insolite s-a dezvoltat la noi – remarcă naratorul – îndeosebi după Primul Război Mondial. Multe dintre subiectele extraordinare dezvoltate de către cei doi gazetari în scrierile lor sunt sugerate tocmai de către proprietara imobilului, coana Filina, o ineputabilă sursă de istorii terifiante.

Incredibila poveste a lui Abraham Zacheul este spusă de către Dum-Dum, naratorul asumându-și statutul unui ascultător mefient, care se îndoiește de cele auzite. Semnificativ se dovedește faptul că „omul cu inimă de aur” este considerat un excelent titlu de povestire fantastică. De altfel, Ion Minulescu are meritul de a introduce în text o serie de comentarii asupra unui gen care, în perioada interbelică, încerca să se impună în literatura română ca o alternativă la

tradiționala literatură realistă. Spre deosebire de celelalte istorii mai mult sau mai puțin verosimile ale lui Dumitru Dumitrescu, „cele petrecute cu o noapte înainte depășeau fantezia inteligenței unui om treaz, pentru a se confunda cu irealul din visele fumătorilor de opiu și hașiș”. După modelul marilor creatori din secolul al XIX-lea, prozatorul vorbește de narcotice ca de o inepuizabilă sursă a creării fantasticului, a evadărilor din real. Semnificativ se dovedește faptul că povestitorul lucrează la un studiu intitulat *Sărutarea de-a lungul veacurilor*. În cadrul relatărilor, se face un scurt istoric al problemei și, printre cei evocați, se numără și Baudelaire.

Este de menționat faptul că evenimentele extraordinare zugrăvite de către Ion Minulescu se petrec după miezul nopții, ceas la care apar fantomele, iar tenebrele își dezvăluie dimensiunea malefică. La această oră, Dumitru Dumitrescu vede în fața ferestrei sale un bătrân ce amintește de celebrul Moise al lui Michelangelo. Acesta menționează că are o vârstă fabuloasă, că a trăit peste 311 ani. Mai exact, 113.713 zile! În esență, Ion Minulescu ne prezintă un mit al lui Faust răsturnat. Abraham Zacheul nu își vinde sufletul pentru a dobândi nemurirea, dimpotrivă, îi este sete de repaus. Povestea lui seamănă ce cea a lui Ahasverus, blestematul evreu rătăcitor, care nu își găsește liniștea. Comparat cu o statuie fără viață, personajul afirmă că nu poate muri până când nu se va întregi și el ca toți oamenii. Cu alte cuvinte, până când nu își va recupera inima. Asemenea lui Mircea Eliade, prin istoria lui Abraham Zacheul, Ion Minulescu abordează problema timpului, fără

să îi confere însă temei o dimensiune metafizică. Istoria misteriosului personaj cu inimă de aur începe în timpul domniei lui Ludovic al XIII-lea. În tinerețea lui aventuroasă, Abraham și-a creat faima unui seducător notoriu. Mai exact, despre misteriosul Don Juan se spunea că sărută mai bine decât toți seniorii de la curtea regelui Franței. Datorită renumitelor sale escapade amoroase, Abraham este poreclit mai întâi „gură de aur”, iar apoi „omul cu inimă de aur”. În felul acesta, Ion Minulescu prelucrează, într-o manieră personală, mitul lui Don Juan. Faima personajului ajunge până la palatul Luvru, unde regina Anna era încă neconsolată de moartea ducelui Buckingham. Prima doamnă a țării îi cere cardinalului Richelieu să îl atașeze curții sale, astfel încât intriga relatării începe să semene tot mai mult cu un roman de Alexandre Dumas. Seducătorul este însă asasinat, iar inima lui „de aur” este vândută de către asasini. Este interesantă maniera în care autorul de proză fantastică se joacă cu sensul cuvintelor, trecând de la sensul lor metaforic, la cel propriu. Timp de peste 300 de ani, mortul-viu rătăcește în lume pentru a recupera aurul din care a fost alcătuită propria sa inimă. În acest sens, personajul răscumpără metalul prețios prezent în diferite bijuterii, ultimul fragment fiind redobândit tocmai din inelul lui Dumitru Dumitrescu! Pornind de la asemenea coordonate extraordinare, nu este deloc întâmplător faptul că relatarea este supranumită o „tragedie senzațională”. Bătrânul cu vârstă matusalemică recunoaște că nu poate plăti, dar îi permite gazetarului să se folosească de povestea lui în studiul despre sărut la care lucrează. Personajul înghite bucățile de aur pe care le-a recuperat cu atâta trudă, apoi moare. Când i se face autopsia – alt element extraordinar –, în locul inimii este găsit un bulgăre de aur.

De vorbă cu Necuratul este o narațiune ce trimite la fantastic deja prin titlu. Este vorba de un fantastic de sorginte populară, extrem de răspândit în literatura română. Glisarea în supranatural se realizează prin evocarea necuratului. Prezența diavolului în existența cotidiană se face resimțită deja în

folclor, dar are o largă răspândire și în literatura cultă. În acest sens, rămân semnificative scrierile de inspirație populară ale unor scriitori precum Ion Creangă și I. L. Caragiale, creații în care nu apare neapărat un diavol terifiant, ci unul puternic umanizat. Din literatura universală, nu putem ignora trimiterele posibile la Machiavelli, la *Faustul* lui Goethe și la *Diavolul șchiop* al lui Le Sage. Fapt semnificativ, evocarea necuratului nu înseamnă întotdeauna plonjarea în fantastic, ci poate alcătui și o modalitate de satiră socială.

Relatarea *În grădina prietenului meu* se apropie de fantastic prin faptul că este povestea unui om straniu, un *alter ego* al naratorului. Întâmplările propriu-zise sunt precedate de o serie de meditații despre ciudățenie. Aceasta poate fi o consecință a nebuniei, dar și un atribut al oamenilor superiori. Ciudățenia este considerată o boală precum neurastenia, ale cărei consecințe determină alteritatea personajului. Spre deosebire de oamenii obișnuiți care nu pot spune lucruri noi, personajul insolit reușește să atragă interesul naratorului. A doua zi, povestitorul îl caută la el acasă și îl găsește în grădină, unde uda florile. De aici titlul relatării. Întrebat ce face, acesta răspunde că citește, chiar dacă aparențele vorbesc despre altceva. Din confesiunile personajului aflăm că fiecare floare din grădină reprezintă o trimitere livrescă. Celebrele corespondențe ale lui Baudelaire primesc în proza lui Ion Minulescu o înfățișare insolită. Astfel, crinul trimite la filosofia din *Le jardin d'Epicure* de Anatole France, trandafirii sugerează poezia bolnavă din *Le Jardin de Bérénice* de Maurice

Barrès, iar macii evocă ororile din *Le Jardin des supplices* a lui Octave Mirbeau. Drept consecință, atunci când își udă florile, grădinarul insolit parcă citește capitole din cărțile marilor scriitori. Nu întâmplător, personajul neagă faptul că s-ar numi Gabriel sau Victor. În mod șocant, acesta se identifică cu Baudelaire, întruchipare supremă a poezilor simbolști.

Semnificativ se dovedește finalul relatării, care proiectează evenimentele în plin fantastic și explică faptul că prozatorul a recurs la motivul dublului. Minulescu precizează că misterioasa carte poștală sosită din Egipt era semnată cu numele naratorului. Văzându-și numele scris de o mână străină, personajul are impresia că cele scrise și auzite în grădina prietenului său au fost scrise și spuse de el și pentru el, prin recursul la un *alter ego* fictiv.

Măști de bronz și lampioane de porțelan este o narațiune ce se impune prin formula epică insolită utilizată de către prozator. Este vorba de însemnările zilnice ale unui necunoscut, ce prezintă o poveste stranie petrecută cu 18 ani în urmă. Din această perspectivă, naratorul nu face altceva decât să reproducă relatarea celui care a dorit să rămână anonim.

Deși este cunoscut îndeosebi ca poet, Ion Minulescu este autorul unor narațiuni extraordinare, în care accentul este pus pe invenția epică, pe atmosferă, pe viziune și pe cultul misterului. Pentru a conferi mai multă credibilitate evenimentelor extraordinare pe care le povestește, scriitorul atribuie relatările sale altora, mulțumindu-se cu ipostaza celui care le repovestește.

Mai nimic (Despre moarte)

R. V. GIORGIONI

*„Tomo, i-a zis Isus, pentru că M-ai văzut ai crezut.
Ferice de cei ce n-au văzut și au crezut” (Ioan 20:29).*

Toma cel viteaz... Solidaritate în moarte

Tradiția creștină afirmă că Toma Didimul ar fi misionat în Persia și India, suferind în final moarte de martir. Ajuns în India, regele locului îl condamnă la moarte, pentru culpa de a-i fi convertit la creștinism soția și fiul. Totuși, îi mai acordă o șansă: să rămână în viață retractând – gest pe care el îl respinge. Cum sfântul Sebastian a fost executat prin săgetare – Toma și-a găsit sfârșitul înfigându-i-se în trup cinci sulite. Mulți ar vrea să-l scuize pe Toma, apostolul, opinând că ar fi mai degrabă un metafizician sceptic, decât un necredincios (discipol care se îndoiește; sunt aceiași exegeți care încearcă să facă și din trădătorul Iuda Iscariotenu un erou al credinței). Dar Toma, zis Geamănul – avea probabil un frate geamăn – a rămas în istorie ca „Toma necredinciosul”.

În opinia noastră, El este, după Petru, cel de-al doilea discipol viteaz. (Viteazul se aruncă în luptă cu capul înainte, fără teamă de consecințe.) Când a fost vorba să meargă în

În tiparul ființei

corpore la mormântul lui Lazăr, Toma s-a scos în evidență zicând *haidem să mergem să murim și noi cu el!* O „solidaritate în moarte” greu de înțeles, nu numai pentru colegii lui, atunci, ci și de noi, astăzi. Într-o altă împrejurare, și-a etalat scepticismul, obiectând că nu cunoaște nici *locul* – unde urma să meargă Isus –, *nici calea* într-acolo. Dar atunci Fiul lui Dumnezeu a prins prilejul să facă cea mai scilipitor-pilduitoare afirmație a întregii sale cariere

pământești, rămasă ca dicton magistral peste veacuri: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (iată varianta creștină la cunoscuta triadă platonice!).

Dar cea mai importantă conjunctură din viața lui Toma a fost când, cerându-i-se că creadă în Înviere, el scoate „la înaintare” trei DACĂ, dovada peremptorie a scepticismului său devenit proverbial: „*Dacă* nu voi vedea în mâinile Lui semnele cuielor, *și dacă* nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, *și dacă* nu voi pune *mâna mea* în coasta Lui, nu voi crede”; aici credem că în textul original lipsește un semn de exclamare, atât de mare e „convingerea” lui Toma. Iar după ce se convinge *tactil*, Toma cade subit în cealaltă extremă, adorarea supremă; el exclamă „Domnul meu și Dumnezeu meu”. (O asemenea puternică profesiune de credință n-a mai lansat decât Petru, liderul de necontestat al grupului de discipoli, când zice – în Matei 16:16 – „Tu ești Cristosul, Fiul Dumnezeului celui viu!”)

Din păcate, Mântuitorul nu-l felicită pentru acest act de credință, ci mai degrabă îl mustră cu tâlc: „Tomo, i-a zis Isus, pentru că M-ai văzut ai crezut. Ferice de cei ce n-au văzut și au crezut” (Ioan 20:29). Toma rămâne în istoria mântuirii prin aceste câteva gesturi curajoase – atitudini și exprimări „viteze”. Dar, cum am mai spus, viteazul este un erou excesiv: În Grădina Ghetsimani, Petru trage sabia din teacă și taie urechea unui servitor, iar mai apoi – în aceeași noapte – devine laș și trădează. Toma, în schimb, este la început reticent și prevenitor, dar când se convinge

de-un lucru (realitatea Învierii), nimeni nu-l mai poate clinti; este omul care se alipește total, deplin și definitiv, de obiectul adorației sale.

„Știința morții”; – moartea intravitală

Șarpele Uroboros era, la egiptenii antici, simbol al nemuririi – simbol realizat prin întregirea cercului/ciclului: era reprezentat mușcându-și coada. Dar noi, modernii, filosofând mereu și mereu despre moarte, nu facem altceva decât să ne învârtim în jurul cozii... Deși se zice că moartea a fost tema principală a filosofiei – după unii chiar unica – încă de la originarea ei prin grecii presocratici. Dar întrebarea legitimă a omului ce este moartea e similară cu cea referitoare la sensul vieții, în legătură cu care iarăși ne place să facem pe filosofii, declarând ritos că nu se cunoaște – sau că nu există (!?). Și asta în condițiile în care fiecare om se străduiește să dea vieții sale sens, după înțelegere și puteri – drept dovadă că viața *există* și, în consecință, are sens! În loc să ne asumăm cinstit, personal, perspectiva morții, perorăm despre „murtitudine” (e ca și cum am traduce dictonul „ave Cezar, morituri te salută” prin... *ave Cezar*, murăturile te salută! Cel puțin ca rezonanță a termenilor, la aceasta te duce gândul.).

...Realitatea este că nu știm nimic concret despre moarte – iar dacă citim *Cartea morții* – în cele două variante, egipteană și tibetană –, vom găsi acolo doar niște ritualuri obscure de înmormântare sau de „pregătire” a sufletului pentru o viață viitoare: în Ortodoxia noastră – vămile sufletului. Spre a fi sincer până la capăt, ideea acestui articol mi-a fost indusă de un excelent eseu al Irinei Petraș publicat în *România literară*, nr. 16-17 pe 2020. Eseul doamnei de la Cluj – o adevărată Doamnă a literaturii/ culturii române – m-a impresionat, am reținut o serie de sintagme și apoftegme, dar nu m-a edificat în suficientă măsură cu privire la *tema morții* (considerând că acest concept este mai încăpător). Trebuie să recunosc că am recitit textul în nădejdea de a surprinde nuanțele mai subtile:

„În bulucul de libertăți zgomotoase și de obiecte colorate care îmbie din toate părțile, moartea nu poate fi decât urmarea vreunui complot dușmănos. Omul e surprins de moarte, fiindcă știința morții (...) nu e înăscută, iar societatea nu și-o ia în sarcină”; „Să crezi în nemurire e, până la urmă, să fii lipsit de generozitate”; „Trecute prin grila morții ineluctabile, intravitale, toate lucrurile au altă greutate, altă valoare; să trăiești responsabil și în stare de veghe fiecare clipă, fiindcă ele, clipele, ți-s numărate, nu să trăiești la întâmplare”. Apoi (vom încerca să comentăm mai târziu aceste aserțiuni sclipitoare), autoarea mai vorbește despre „revoluția morții” vizavi de „revoluția sexuală”: dacă prin anii cincizeci ai secolului trecut era o „rușine” să te prezinți într-o vizită cu un tom *morbid* subsuoară – un volum *axat* pe problema morții, – omenirea nu s-a mai rușinat defel de așa-zisa revoluție sexuală, realizare discutabilă, ba chiar dubioasă, a mișcării hippy, de prin anii șaizeci.

Îmi amintesc de un serial cam lugubru, prin însuși titlul ales: *Sub pământ SRL*... Era vorba în fond de o nevinovată firmă de pompe funebre, care trimitea oamenii la destinația „finală” – unde le este locul, conform și definiției biblice, „din pământ ai fost luat, în pământ te vei întoarce”. Dar eu, autorul acestor rânduri, nu-l mai pot *vedea* pe actorul principal al serialului, distribuit acum în alte roluri din alte filme, datorită faimei pe care și-a făcut-o întrupând acel rol. De obicei când aude cuvântul „moarte”, omul are tendința să sară *peste*, presupunând că aceasta se referă la alții, iar pe el nu-l privește defel. Întotdeauna vor exista câte unii mai vârstnici, mai bolnavi – mai aproape de moarte decât subiectul uman (decât mine și tine).

Ceea ce am remarcat noi că se evită, parcă sistematic, într-un eseu despre moarte, este căutarea, suscitarea referințelor biblice. Or Biblia este singura carte care, cu pipeta ce-i dreptul, ne poate da câteva referințe despre acest subiect. Cum scopul vieții, pentru un om conștient și cu mințile acasă, nu este altul decât căutarea – cu mijloace sărace și insuficiente, și totuși căutarea continuă a – lui Dumnezeu în această antecameră a morții

numită așa frumos „valea plângerii”, la fel sensul morții este de ghicit pe paginile Sfintei Scripturi; și nu în cugetările filosofilor și poeților, care sunt simple păreri.

Moartea, experiența „de rangul doi”

Trec peste afirmația distinsei eseiste, referitor la credința în nemurire: cum că ar fi „o lipsă de generozitate” (putea să spună chiar lipsă de bun simț! Probabil că dna Petraș s-a referit aici la acea nemurire pe care și-o doresc scriitorii cu toții: posteritatea – sau gloria – literară). Dar moartea mai conferă un gen de nemurire, pe care poate nu toți ne-am dori-o: în loc de perenitatea operei – prezervarea conștiinței/ sufletului. Luând în discuție o carte a lui Julian Barnes, I. P. spune că britanicul „nu înțelege să-și numească limitele cunoașterii Dumnezeu”. Iar noi credem că tocmai aici este cheia problemei. Dacă omul este dispus a se raporta la această Limită superioară a cunoașterii, are mari șanse să afle și răspunsul – răspuns care este strict personal (în termeni religioși: mântuirea sufletului). Îi las cititorului plăcerea să caute în Evangheliile parabola Bogatului și a lui Lazăr, care seamănă mai degrabă a „întâmplare” sau „povestire” (în pildele Mântuitorului de regulă nu se dau nume).

Pe pat de spital, marele scriitor-cititor se interesează „Câte pagini mai am de trăit, doctore?”; deși „își recunoaște deschis și vag *exasperat* (s.n.) ignoranța față în față cu

marele chestionar al ființei” – nici vorbă să cheme un duhovnic! Viața noastră, ca scriitori, se măsoară în numărul de pagini citite și scrise, dar moartea? Moartea în ce se măsoară?... (Credem că aici nu se mai *pune* valoarea operei, a timpului scris – cum spuneam – ci numai *cea a timpului trăit!* Pentru cine trăim, cui ne dedicăm noi intervalul limitat cu numele viață?) La un pas de abis ar fi necesară o altă atitudine a ființei, aici orice bravadă artistică se încarcă inerent de ridicol: „...și nici nu încetează să (se) întrebe despre viață și moarte, zâmbind cu o *seninătate albă și febrilă* (s.n.) la un pas de abis” (Irina Petraș despre J. B.).

Concluzionând – de fapt, *încercând* o concluzie: până acum n-am spus mai nimic despre moarte –: Moartea cam încurcă socotelile vieții, mai ales când ești un tânăr om de succes (poate mai ești și frumos sau bogat! Dar, până la urmă, cine dorește să moară, cât de bătrân ar fi?... De această realitate dă socoteală și un titlu mai vechi de carte, apărută în... Cartea rusă: *Oamenii vor să trăiască*). Omul are înscris în tiparul ființei sale viața, nu moartea – el nu are știința morții, cum remarcă și Eminescu în cutremurătoarele versuri „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată...” El caută nemurirea, iar nu „muritudinea”; despre aceasta dă socoteală și Eclesiastul în celebrul dicton ***A pus în ei chiar gândul veșniciei.***

Curte la Sibiu

În căutarea sacrului

Anastasia DUMITRU

Volumul Oanei Cătălina Bucur *În Eden. La numărul 7* (Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2019), deși, în aparență, are o structură simplă: șapte capitole, intitulate după zilele săptămânii, în cele 333 de pagini, autoarea încearcă un demers dificil de recuperare a eului divizat, rătăcit în labirintul timpului și al spațiului, un eu care își caută esența divină. Pentru a pătrunde în meandrele (sub/in)conștientului, autoarea a valorificat interdisciplinaritatea și cunoștințele profunde din mai multe domenii ale „umanioarelor” și ale artei, mai ales că Oana Cătălina Bucur este profesor de științe socio-umane și artist plastic, licențiat în filosofie și în arte vizuale, fiind doctorand în filosofia artei la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. Pe lângă aceste variate cunoștințe, autoarea este înzestrată și cu un fin simț al (auto)observației, are o fire contemplativă, publicând poezii în mai multe antologii, dar și în volumele individuale: *Alb în verde de Damasc*, Constanța, 2006, *Pașii de prin cenușă*, Cluj-Napoca, 2008, *Transmutatio Mundi*, Constanța, 2016, unele dintre aceste cărți sunt ilustrate de autoarea însăși. Până să ajungă *În Eden*, chiar la „numărul 7”, în centrul ființei, naratorul homodiegetic intră în hățișurile lumii cotidiene, se lovește de nonsensul existențial și încearcă să refacă poate cel mai greu puzzle – recuperarea hărții sufletului și re-configurarea destinului”.

Drama se acutizează când autoarea însăși constată că relațiile sociale sunt construite în așa fel încât visătorii, filosofii, cei care cred în valorile spirituale sunt marginalizați și stigmatizați. „Adevărul e că suntem o mulțime de dezrădăcinați, de rupti și împărțiți în fragmente de oameni care nu-și mai aparțin”. Eul introspectiv descrie procesul disoluției sinelui conștientizând că trebuie să

iasă din labirintul anihilării ființei. Resimțind deosebiri față de ceilalți, parcurge zbuciumul individuației, al acestui proces care cere diferențierea (conform teoriei jungiene) ca apoi să resimtă necesitatea unui simbolism compensatoriu, care să accentueze importanța totalității sale. Privind semenii din jur, din troleibuz, de pe stradă, de pe oriunde, observă nu formele exterioare ale indivizilor, ci mai ales lipsurile sufletești. „Sufletele lor sunt rupte, schingiuite, obosite. Și mă tot întreb cum de se poate? Care sunt resorturile de funcționare ale acestei ere de așa-ziși oameni? Aștept dispariția dinozaurilor, dar parcă nu mai vine odată, dimpotrivă. Pe zi ce trece oamenii par tot mai obosiți, tot mai schingiuiți mental și sufletește. Diferențele materiale dintre oameni sunt tot mai evidente, se impun cu tot mai multă forță

în mentalul colectiv. Dacă nu ai vilă și mașină de peste 20.000 de euro la scară, nu ești. Prostia te doboară pe zi ce trece și tot pe zi ce trece ea este tot mai evidentă, tot mai densă și reală. Ar trebui să privesc pozitiv la tot ce se întâmplă în jur. Îmi spun. Dar e în zadar. Doar stridentă în jur. Toate non-valorile tipă. E singurul mod prin care se pot face și ele cât de cât remarcate.” (*În Eden. La numărul 7*, p.

Mozaicul lăuntric

22). Numai ascunderea de lume, revenirea în spațiul binefăcător al casei și al scrisului, unde își continuă jurnalul din caietul albastru, îi dă motivația de a fi, de a continua existența în plan vertical, desprinzându-se de orizontalitatea anihilantă.

Încercând să înțeleagă relația dintre eu și celălalt, constată că mai ales generațiile născute după '90 simt nevoia de a imita, „aceleași haine, gesturi, gânduri, proiecte... Dacă ești un pic atent poți chiar deduce cu precizie destul de mare și cam care va fi viitorul indivizilor respectivi.” Aceștia, cu greu, pot coborî în inimă, nu au timpul introspecției, tineretul este luat de valul trepidant al vremii de aici și de acum, al hedonismului amăgitor. Puțini au răgazul meditației, al întâlnirii cu sine, cu suferința lăuntrică. Puțini tineri conștientizează că „Universul este Adevăr, Armonie, Frumusețe, Iubire”. Autoarea afirmă că îl acceptăm pe celălalt doar în măsura în care „ne putem oglindi în el”, dar evităm tot ceea ce nu ne place, pe cei care „ne pot destabiliza, pe cei de care ne temem sau ne creează repulsie, de care ne este frică”. Abordând conexiunea dintre tine și ceilalți, se întreabă de unde au luat puterea și curajul de a rezista cei din închisorile comuniste, mai ales că atunci s-a declanșat lupta de clasă și de rasă, când relațiile interumane au cunoscut schimbări inimaginabile pornite din nevoia de control, de a stăpâni sau de a lua întru stăpânire. Referindu-se la întâlnirile predestinate, afirmă că unii oameni, oricât ai fugi sau oricât ai nega, tot vor sfârși prin a apărea în viața ta. Pur și simplu unii oameni sunt trimiși pentru a ne ajuta să evoluăm, întâlnirea cu ei este o întâlnire a noastră cu sinele nostru profund, cu mentorii care sunt trimiși de Dumnezeu să ne călăuzească. Este conștientă că este un miracol să ai profesori buni care să-ți fie mentori. În acest sens, îl evocă pe un profesor foarte pasionat de istorie care le-a vorbit „boboacelor” de la liceul pedagogic despre scrierile antice și despre Biblie, încurajându-le să abordeze *Cântarea Cântărilor* în mai multe grile de lectură, în sens strict literar, religios și mistic. Profesorul le-a spus despre rolul Bibliei, dar le-a comunicat prin felul său de a

fi esența omeniei. „Mi-am dorit Profesori ca el. Am luptat pentru asta. Pentru a întâlni oameni de la care să învăț despre lucruri autentice, oameni înțelepți și buni care să vadă lucrurile așa cum sunt ele de fapt, dincolo de cum se prezintă în aparență, și care înțeleg sensurile ascunse, dincolo de simplitatea.” (p. 265) Un alt moment semnificativ este acela în care, fiind liceană, a plecat la o lansare de carte la Casa de Cultură. Abia mai târziu a aflat că acel „nene”, sosit la Constanța, nu era altul decât Marin Sorescu. Scriitorul care vorbea lin, blând și calm, când i-a dat un autograf, s-a uitat în ochii ei, încât a simțit că a reușit să privească până și prin cele mai ascunse unghere ale sufletului ei, impresionând-o profund. „Nu sunt singură... cineva uite, în sfârșit, mă înțelege și că poate, doar poate, uite, nu sunt nebună”. Doar când a aflat că murit Marin Sorescu, atunci a conștientizat că primise autograf de la autorul dramei *Iona*, că fusese în preajma unui mare scriitor cu care a rezonat. „Era acolo autograful, nu murise. Am atins rândul acela scris cu cerneală neagră și sufletul meu s-a întregit. Sufletul meu de atunci e cu mine. Când nu mai pot, când sunt la pământ și totul e contra mea, apare brusc acea fracțiune de secundă și nimeni nu-mi mai poate face vreun rău. E atât de simplu uneori.” (p. 34). Naratorul autodiegetic recunoaște că lecturile îl schimbă pe om, îi dau aripi, îl fac să înțeleagă lumea în esența ei, însă luciditatea este o altă pricină a suferinței. „Cărțile sunt de vină. M-a pus bau-bau la un moment dat să iau basmul lui Ispirescu, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Aveam vreo nouă ani. Finalul m-a cutremurat. Atunci am plâns pentru prima dată în viața mea din tot sufletul”, mărturisește cea care a simțit nu doar despărțirea de copilărie, ci și efemeritatea vieții. Își amintește că și în anii de școală era diferită de ceilalți: era izolată, citea și în timpul orelor, era un „observator”, privea copacii care îi dădeau „senzația de eternitate și calm”.

Cu toate că mărturisește că nu știe cum să iasă din criza eului, tocmai scrisul este calea de retotalizare. Scrisul este o terapie, o modalitate de autocunoaștere, după cum

precizează însăși autoarea. „Pofta de a scrie un roman” are caracter soteriologic. „Trăiesc într-un oraș care mă deprimă. Întâlnesc la tot pasul oameni care habar n-au ce-i cu ei înșiși, care nici măcar nu fac eforturi să se descopere pe sine, să-și asume propriul drum prin viață, care mai degrabă ar face orice să aibă ceea ce ai tu sau să fie ceea ce ești tu, în loc să se privească pe sine în oglindă și să-și asume propriul drum prin viață”, se confesează autoarea. (p. 51) Scrisul este un act narcisist, un demers de re-descoperire a microcosmosului și de înțelegere a lumii exterioare. Sătulă de cotidianul care o acaparează și o subjugă, de neoamenii care îi invadează spațiul personal ori de liste lungi cu lucruri mărunte ale „de făcutului”, scrisul este ca o salvare, ca o porțiță spre lumea interioară. Scriitura este asociată cu singurătatea care înseamnă durere și suferință. Abia mai târziu a conștientizat că singurătatea a fost un mare Dar care i-a oferit prilejul de a-și analiza labirintul sinelui: durerile, neputințele, suferințele, traumele, să le re-simtă, să le înțeleagă și să le rezolve. „Persoanele care au multe de rezolvat în interior au nevoie să petreacă timp de calitate în singurătate”, scrie cea care a muncit în minele lăuntrice pentru a descoperi „hambarele sufletului”. Abordând actul scriiturii, naratorul homodiegetic are un demers interogativ, se întreabă dacă are sens să arate cuiva vreodată ceea ce tot scrie în jurnal. Privind în propria oglindă, afirmă că știe că este o ciudată căreia îi place să caute și să scoată la suprafață Adevărul. Scrisul presupune și lecturi temeinice asimilate din care doar rareori ies la iveală și citate, prilej de reflecție a diaristei. Pentru a explica „lanțurile vizibilului”, se raportează la Mitul Peșterii descris de Platon. „Mitul peșterii este o poveste magică de spus copiilor înainte de a merge la somn, pentru a-și reaminti mai târziu, în adolescență, la maturitate, la bătrânețe. O poveste care nu se schimbă nicodată. Aceleași personaje: nebunul, impostorul, ereticul, misticul, înțeleptul, vizionarul și cei care îl condamnă. Cei care sunt sceptici sau care încep să se îndoiască și ei la rândul lor, cei care îndrăznesc să rupă lanțurile. Viața autentică merită orice efort pe care îl depui

pentru a te elibera de iluzie, de minciună! Viața autentică presupune a trăi în Adevăr!” (p. 194). Sunt referiri nu doar la filosofii antici, dar și la scriitorii contemporani. Privind în oglinda conștiinței și a foii, constată cu mirare că jurnalul se scrie singur, de la sine pentru că el se hrănește cu și din experiențele și sentimentele proprii, din iluzii și deziluzii, dar mai ales din dorința de a fi și de a iubi. Iubirea este dimensiunea esențială care dă sens vieții. „Iubirea este ca un tăvălug de energie, abundență care vine peste tine și te hrănește până la refuz... Bănuiesc că iubirea este o intervenție de forță majoră a Creatorului”, sunt câteva definiții ale dragostei. Prin iubire, sunt scoase la suprafață traumele și suferințele din trecut, piedicile, durerile, lipsurile, traumele. Un alt adevăr revelator este acela referitor la oamenii care se iubesc, ei sunt trimiși de divinitate pentru a ne ajuta și a fi oglinda în care ne reflectăm.

Chiar din primul capitol apar gândurile despre femei, despre lecția pe care trebuie să o învețe ele. „Mi-ar plăcea ca noi, femeile, să învățăm mai repede că putem, că nu este nevoie să depindem de bărbați, că avem în noi tot ceea ce ne este necesar pentru a reuși, că în însăși sensibilitatea și vulnerabilitatea noastră aparentă ne putem găsi puterea interioară și resursele.” (p. 140). Autoarea consideră că nu este nevoie de forță fizică și de o voce de bariton pentru a demonstra capacitățile de lider, că și femeile se pot descurca mai mult decât onorabil cu provocările zilei. Femeile trec prin criza dualității, resimțind jocul contrariilor, ele caută iubirea, evoluția, întregul, echilibrul. Ele primesc darul cerului, de aceea există un ritual al regăsirii care coincide cu revenirea la rădăcini, cu regăsirea arhetipului feminin. Referindu-se la rolul mamei, mărturisește că o respectă și o iubește pe cea care i-a dat viață, ea reușind de multe ori să-i ridice moralul fiicei. Recunoaște că una dintre greșelile femeilor este aceea de a-și dedica viața celorlalți și de a uita de ele însele, de a uita să se respecte. „Permanent descoperi noi fațete ale propriei feminității. Ale stării de a fi femeie. Pe măsură ce te desprinzi de reprezentările celor din jur despre ce înseamnă a fi femeie, descoperi cu stupefație că poți fi

mult mai mult decât atât”. Aceste gânduri se aseamănă cu cele descrise de Mircea Cărtărescu în volumul *De ce iubim femeile*, carte în care autorul încearcă să refacă și să înțeleagă imaginea sensibilă a frumuseții feminine, temă întâlnită și la Alex Ștefănescu, *În dialog cu Lia Faur*, convorbiri publicate în volumul *Cum e să fii femeie?* Oana Cătălina Bucur nu are cu cine dialoga decât cu eul profund, ea este observatorul propriilor emoții. Sinele autoreflexiv se întreabă: „Ce se poate face pentru a te reconstrui pe tine? Sunt multe spații rupte, pierdute sau dispărute din propria ființă.” Apoi tot el dă răspunsurile, pledând pentru bucuria de a fi. Asemenea unui hainjin, exclamă „Bucură-te de viață, observatorul! Tu ești Cerul, tu ești fiecare dintre norii pe care îi vezi pe cer. Tu ești firul de iarbă care își întinde seva la infinit spre Sus. Tu ești fiecare adiere de vânt, fiecare rază de soare...” Dacă pentru unele femei, statutul lor este unul infernal, caracterizat prin neputințe și lipsa curajului de a cuceri lumea, aceste prejudecăți îi sunt străine Oanei Bucur.

Autoarea prezintă complexitatea firii umane, cu toate straturile eului, cu sentimentele, ideile, dar mai ales cu subconștientul și inconștientul pe care cu greu reușim să le cunoaștem și să le stăpânim. Autocaracterizându-se, caută conexiunile dintre stările proprii și rezonanțele și culorile zilelor. Lunea este sub semnul lunii, este alb-albastră-gri, marțea sub semnul lui Marte, de aceea e o zi rea, agresivă. „Ziua de marți nu-mi aparține. Este o zi a conflictului, a evoluției forțate. Nu mă caracterizează... ziua de marți are arme, buzdușane, iatagane, mușcă din mine, iar eu nu mă pot împotrivi. Ajung de fiecare dată în miercuri istovită, diferită, cu o groază de întrebări și nelămuriri. Marțea eu mă cert cu lumea, merg cu capul înainte, mă agită, mă dezechilibrez. Oare la ceilalți cum o fi?”, se întreabă cea care caută osmoza dintre timp și stări, dintre eu și tu, dintre efemer și etern. „De ce să-ți fie teamă de moarte? Oare nu am trecut prin această experiență de atâtea ori? Oare nu murim zilnic, nu experimentăm moartea aproape în fiecare clipă?” sunt alte întrebări care cer răspunsuri. Referindu-se la moarte, consideră că murim treptat, ne

despărțim de copilul din noi pentru a deveni adolescenți, de adolescentul din noi pentru a deveni tineri. Miercurea este propice „înmuguririi gândurilor și emoțiilor”, este ziua când vede prea multe lucruri care nu trebuie văzute.

În celelalte zile continuă descrierea osmozei dintre exterior și în interior fiindcă aceste două târâmuri formează un întreg, o relație simbiotică cu efecte în toate direcțiile: timp, spațiu și ființă, având un caracter fluid. Eul conștientizează că s-a pierdut pe drum de multe ori în beznă societății, iar pentru a a-și regăsi întregul trebuie să plătească un preț al trans-formării, care constă în ruperea de atașamente și a învăța să asculte liniștea și rănilile. Luciditatea eului introspectiv feminin aduce împăcare cu latura masculină, cu golul care este umplut cu iertare și cu iubire. Abia după ce își face curat în inimă, are curajul să pășească în zi de duminică în biserică. Încercând să înțeleagă sensul duminicii, o asociază cu un alb translucid spre violet, cu libertatea de a fi. Abia în a șaptea zi întrezărește profunzimea sensului, înțelege că poate sta de vorbă nu cu bătrânul Cronos, ci cu un timp întinerit, sacru, regenerativ. Intrând în miezul cronotopului, conștientizează că numai iubirea poate condensa spațiul, timpul, energia. Chiar trăind în profan, înconjurată de sărăcie, mizerie, oboseala și ignoranța celor din jur, a găsit calea resacralizării. Ieșirea din societatea și din situația problemă se face prin recuperarea dimensiunii sacre, precizând „Divinul din noi înșine este totul. Uneori este necesar să pierdem tot pentru a câștiga tot... Pentru că Dumnezeu a ascuns Divinitatea în interiorul sufletului omului... Miracolul de a fi. Veșnicia lui Dumnezeu care se ascunde într-o clipă.” Spre finalul cărții, ni se amintește că, fiind prinși în cotidian, nu mai suntem atenți și uităm că miracolele se petrec în modul cel mai simplu și firesc cu putință, că sacralul este camuflat în profan, după cum scria Eliade. Cartea Oanei Bucur mai are câteva trimiteri intertextuale, se aseamănă cu romanul eliadesc „19 trandafiri”: „Da. Sunt un arbore cu 19 ramuri. Fiecare dintre ele crește și le hrănește pe celelalte. 19 ramuri concentrice.

Vii. Complete. Sfere albe, albastre. Fiecare respirând la intersecția celeilalte. Fiecare cu propriul ritm. Geometrie albastră. Pură. Vie”. (p. 318). Putem observa și reminiscențe din nuvela *Nunta în cer* sau din alte cărți scrise același istoric al religiilor.

Cartea Oanei Cătălina Bucur, *În Eden. La numărul 7*, constituie un demers dificil de sondare a eului, de recuperare a identității pierdute, fiind un mozaic de stări profunde prin care autoarea își investighează (supra)sinele. Chiar dacă nu sunt citați psihanaliztii, naratoarea dă dovada unor ample și bine sedimentate lecturi din domeniile interdisciplinare: psihologic, sociologic, structuralist, literar, filosofic etc. toate având rolul de a investiga blocajele nu doar ale eului, ci și ale epocii, ale educației, ale mediului, ale relației dintre anima și animus, care dezvăluie complexitatea personalității umane, încă atât de puțin cunoscute. Dacă am aplica psihocritica și mitocritică, metode care au la bază descompunerea straturilor mitemice (cf. Gilbert Durand) și suprapunerea textelor aceluiași autor ca pe niște fotografii, obținem rețelele de asocieri sau grupurile de imagini, obsedante și probabil involuntare, pe care le-am identificat și în *Interferențe*, prefața cărții *Transmutatio Mundi*, unde aminteam că esteticul surprinde inefabilul și irepetabilul, osmoza dintre cuvânt și culoare (fieci zi ori chiar clipă au propria emoție și culoare), tehnici folosite în haiku și în haiga. În cea mai recentă carte, în ipostază de prozatoare, autoarea continuă procesul de *Transmutatio Mundi*, de aceea vom descoperi aceleași structuri revelate, aceleași piese din mozaicul lumii interioare și exterioare, care compun minunea vieții, Oana Bucur fiind un atent observator al naturii și al naturii umane, cu multă fantezie imaginativă, dublată de lecturi profunde, nu face decât să surprindă într-un mod inedit misterul existenței. Astfel, obținem imaginea „unui mit personal”, expresie a personalității artistului care iese din contingent, din ghearele lui „a avea”, și prinde aripi, zboară în nemărginirea lui „a fi”, în netimp și în nespațiu, un cronotop care îl face pe om, pe micul creator, să continue creația marelui Creator.

Aceste confesiuni feminine sunt necesare oricărui tip de cititor, fie el inocent, care se confruntă cu primele crize ale eului, fie lectorului competent, care este interesat de cunoașterea paradoxul existenței, de investigarea complexității Omului reflectat în propria oglindă sau în relație cu alteritatea. Eul autoreferențial parcurge mai multe probe inițiatice, dificile, cea mai grea fiind nu doar înțelegerea propriului eu ori al tu-ului, ci al esenței, al sacrului, simbolizat prin eden sau prin ziua de duminică, dedicată Domnului. Nu putem înțelege esența dacă nu ieșim din aparență, nu putem înțelege rolul sacrului, decât prin raportare la profan, doar așa avem parte de bucuriile revelației. Ritmul trepidant al societății actuale a dus la scindarea eului și la pierderea rostului și sensului. Mai ales în postmodernitate și în timpurile pandemice și pandemonice, se pare că științele socio-umane par să își găsească locul cuvenit, fiindcă, în avântul super tehnologiei, cel care a avut de pierdut a fost sufletul, tocmai spiritul nu și-a mai găsit locul și rostul în lume. Spiritul a fost izgonit din rai, a fost fărâmițat din cauza goanei după nimicurile trupului.

După era comunismului și a consumismului, spiritul va trebui recuperat, readus în Eden, la numărul 7, de unde să înceapă resacralizarea sau recentralizarea despre care scriau C.G. Jung, Lucian Blaga, Mircea Eliade, teoriile lor ne amintesc că arta și cultura ar trebui să ofere „un drum spre centru”. Dacă Vattimo spune că trebuie să ne împăcăm cu această lume fără Dumnezeu „în care nu mai putem fi decât ființe scindate”, cartea Oanei Cătălina Bucur ne reamintește că omul trebuie să înceapă prin a-și pune întrebări: „Oare când mi-am pierdut sufletul? Cum de am ajuns azi să plâng după bucățile fărâmițate și înlipsite, cum de am pierdut atât din sufletul meu și pe unde?”, întrebări din incipitul volumului. Mai ales contemporanul dezaxat trebuie să caute centrul, matca, să fie picătura de apă care să revină în ocean, în Marele Tot. Finalul cărții este revelator: fiica rătăcitoare prin labirint revine acasă, la părinți, într-o zi de sărbătoare, de 15 august. Ea conștientizează metamorfoza, fericirea epifaniei: „am trăit o experiență care m-a

transformat în mare măsură... mi-am dat seama că ploua. O ploaie cum rar mi-a fost dat să mai văd în ultimii ani. Ploaie cu soare și curcubeu. Ploaie mărunță, caldă, diafană, fină. Am ieșit în curte, sub copaci. Cireși, peri, iarbă mirositoare a proaspăt, cald și viu. Și fiind acolo, liniștită, în mijlocul fericirii, am realizat brusc că da, într-adevăr: - Chiar sunt Fiica Tatălui Meu!” (p. 330). Evocarea griului din zilele săptămânii se finalizează cu simbolul Luminii Soarelui, al legăturii dintre micro și macrocosmos. Ultimul capitol, VII, intitulat *Duminică*, este închiderea cercului, sugerând destinul omenirii, transcenderea, regăsirea sacralului pierdut. Oare câți dintre contemporani vor înțelege mitul lui Ulise? Câți își vor aminti că, deși suntem orbii

rătăcitori, avem nevoie de Itaca natală? După ce cunoaștem profanul existenței larvare, avem nevoie de resacralizare, de revenirea în *Eden*, acolo unde îl vom întâlni pe Creatorul nostru... Revenirea acasă înseamnă reluarea legăturii dintre Eu și Dumnezeu, dintre Eu și Arheul divin, fiindcă doar arhetipul ne ajută să refacem sinele scindat. Cititorul este invitat să parcurgă, la rândul său, drumul inițierii prin labirintul spațio-temporal, să treacă probele; fiecă relectură nu este numai o tentativă de recuperare și de revalorificare a clipelor din hambarul lui Cronos, ci și o refacere a propriului mozaic lăuntric, o (auto)cunoaștere. Oare câți vor reuși să pătrundă în marele Tot, să treacă dincolo de dualități și să se (re)conecteze la „propriul hard disk divin și etern”?!

Livadă

Cartea ca supraviețuire

Damaschin POP-BUIA

Citeam, aseară, într-un periodic cultural din Bistrița, un număr nu chiar recent, despre punerea în balanță a două localități rurale, care, deși de dimensiuni mici, cu statut de sate, au dat nume importante în peisajul cultural ori cel științific din România: Runcu Salvei și Măluț. După ce se face o trecere în revistă a figurilor mai importante din cele două localități – treabă minuțioasă, cu caracter statistic, uneori penibil de exact și de restrictiv totodată – am aflat că domnii XY au publicat „n” cărți, că, atât unii cât și ceilalți, au merite indiscutabile pe teren cultural, că ne putem umfla pieptul cu mândria de a fi apartenenți, ori descendenți dintr-o familie runcană ori din Măluțul Becleanului. La început, mi-am zis, copilării, se fac oare competiții pentru cei de la grădiniță, ori ce-i cu... inventariile astea? Retic, bineînțeles. Dar până să mă dumiresc eu, m-a bătut deja pe umăr o eventuală explicație. Nu trebuie căutat aici aspectul rivalității, ci, la o privire mai atentă, vom descoperi că nu despre o competiție este vorba – deși începuturile în direcția asta mânau – ci despre puntea culturală care se creează, în definitiv, între reprezentanții celor două tabere. Așa, da, mi-am zis.

Mai la vale – a se citi, într-un număr de mai târziu al aceleași publicații – dau peste un articol în care autorul face observația, ori mențiunea, că statul ar trebui să participe mai substanțial în a sprijini periodicele culturale. Salutară observația, mai ales că nu de mult aflasem, tot din presă, că revista de renume și tradiție *Familia*, din Oradea, fusese la un pas de primejdia falimentului, de dispariției. Aveam să aflu că aceasta a fost salvată de Consiliul Județean Bihor, lucru remarcabil și îmbucurător totodată.

Dar dacă mă uit pe terenul revistelor literare de aici, din Germania, ori cele cu tentă istorică ori culturală, în general, drept să vă

spun, nu știu vreo una care să fie finanțată de stat. Cel puțin nu în totalitate. Ele se autofinanțează, în general, sau găsesc *Mecena* în persoane ori instituții de resort cultural ori politic, des, în edituri.

Printr-o altă sursă, de data aceasta radiofonică – în ziua de astăzi aplicațiile pe smartphone ne vin, în acest sens, generoase în întâmpinare – aflu că România deține un loc relativ codaș la nivel UE sub aspectul vinderii cărții, mai ales acum, de când cu pandemia. Curios, dar statisticile rămân de referință. Aici, în D., trendul este contrariu celui din țară. În vreme de pandemie, numărul cititorilor a crescut, iar cel al cărților vândute așijderea. E adevărat, magazinele au fost în mare parte închise, dar cele *on line* au cunoscut o dezvoltare rapidă, acoperind cu succes cererea de carte de pe piață.

Păstrând eu legătura culturală cu țara – lucru absolut normal, nici nu știu ce m-aș face fără aceasta – am avut în mod repetat ocazia să constat că, dimpotrivă, România stă foarte bine în privința cărții, a promovării ei și, în general, când este vorba de emulația culturală. *Die Bücher*, aici, unde trăiesc, se vând anevoios, librăriile fac tot felul de concesii pentru a se menține la suprafață, pentru a supraviețui. Nu mai avem cartea

Cei de astăzi

„pură” în magazinele de desfacere, ci, în majoritatea lor, ea este însoțită de o sumedenie de articole cu caracter de cadou, de decor interior, de accesorii de primă ori mai îndepărtată necesitate. Mai mult, în urmă cu câțiva ani, pe când în Stuttgart se deschidea o filială mare din familia librăriilor *Hugendubel* care să-i facă cu succes rivalitate celei *Witwer* (cu lungă tradiție aici, în capitala landului Baden-Württemberg) i s-au adăugat elemente

noi, printre ele și un local-cafenea și, poate mai ales, posibilitatea cumpărătorului de a lua o carte în mână și de a se retrage și instala într-un fotoliu, spre a face o probă de lectură, într-un spațiu special amenajat. Ingenios, am gândit eu atunci, dar, cu toate acestea, *Hugendubel* nu a rezistat, a plecat, la puțini ani de la apariția în peisajul librăriilor din Stuttgart. Între timp s-a deschis o nouă filială din aceeași familie, dar incomparabil mai mică, fără pretenții de concurență a *Witwer*-ului. Dar oare cum a rezistat aceasta din urmă? Se pare că datorită intrării sub „aripa” unui lanț mai mare, numit *Thalia*. Mă rog, sunt aspecte de *marketing* și nu suntem noi de specialitate.

Dar soarta generală a cărții, a vânzării ei, este una sumbră. În supermarketurile de aici (bănuiesc, și de aiurea) cartea se vinde cu 2,99 €. Desigur, din stocurile rămase nevândute. Am trăit, în urmă cu mai mulți ani, o situație altcândva greu de imaginat: vinderea de cărți (e adevărat, de mână a II-a) la kg! Mai precis, 2 euro per kilogram! Iar la Paris, nu departe de Sorbona, aveam să văd, într-un anticariat, *livres* la un preț de-a dreptul caraghios: 99 eurocenți/ bucată! Trebuie făcută mențiunea că prețul cărții, cel de pornire, este nu tocmai accesibil, mai ales dacă este vorba de cartea de specialitate. Cam 20-25 euro este cel inițial, și nu rareori ne întâlnim cu 40-50 euro pe exemplar. Despre condițiile grafice trebuie doar menționat că ele sunt cam aceleași, fie ca este vorba de Franța, Germania ori România, tehnica actuală făcând posibil aproape totul, în materie de grafie, de prezentare, de *design*. Ce ne fac cititorii? Păi, în general, ei se vor mulțumi cu lecturi rapide, de cele mai multe ori pe internet, iar când este vorba de un *bestseller* se mai închide un ochi și deschide mai larg un buzunar: se cumpără. „Nu scriitorii ne lipsesc, ci cititorii”, am mai găsit în publicația amintită mai sus, de data aceasta într-un număr recent. Este o constatare oarecum tristă, din perspectiva lipsei de cititori, dar și măgulitoare, dacă privim cealaltă parte, a scriitorilor, cei care iată, nu numai că găsesc refugiu în scris, ci încearcă să țină la înălțime dialogul cultural.

Dar, întorcându-mă la statistica de la începutul rândurilor mele, găsesc, până la urmă, salutar faptul că se apelează la astfel de teme, la concurența între localități sub raport cultural, mai puțin sub cel al numărului de cărți publicate. Oare, dintre cele apărute pe piață, câte au fost și citite? Dar asta este deja o întrebare mai degrabă retorică. Unii autori, grăbiți, pun, din păcate, cantitativul în fața calitativului. Îmi aprind paie-n cap? Nu-i nimic, îmi asum acest risc. Bineînțeles, scriitorii consacrați, de succes, nu fac astfel de compromisuri și nici nu ar avea de ce să o facă. Pentru ei, un titlu mai mult ori mai puțin, rămâne de domeniul relativului.

De asemenea, constat cu bucurie că în România se publică, și se și citește (!) poezie. Nu că aici, în D., acest lucru nu s-ar întâmpla, dar cititorii sunt mult mai reduși ca număr. Și, din câte observ, se citește mai degrabă din creația clasicilor, cea care ține de formarea intelectuală a tineretului (și nu numai). Ceea ce are trecere este cartea de specialitate, așa-numita *Sachbuch*, fie ea de domeniul politicului, al sociologiei ori al istoriei. La aceasta se adaugă cea de tip eseuri.

Publicațiile de acest fel sunt multe, apar în tiraje destul de mari și au mulți abonați. E adevărat, printre ei instituțiile ocupă un loc privilegiat. Nu o să uit vremurile de adolescență, în care – cu tot întunericul la care ne-a obligat noaptea ideologiei comuniste – la știrile de la radio se vorbea în felul: „Potrivit revistei germane *Der Spiegel*...”. Atunci nu-mi dădeam seama că de fapt era vorba despre o revistă care apărea în Occident, așadar, în concepția regimului ideologic de atunci, într-o ideologie dușmănoasă, și mă mai întreb și acum oare cum de era posibil...

Dar să revenim la poezie. Dacă în spațiul cultural românesc ea se bucură de atenție, aici lucrurile stau un pic altfel. *Gedichte*-le apar rar și sunt, eventual, citite de cei din breaslă, de oameni de specialitate. Când se vorbește despre cei mai mari poeți de limbă germană, se fac referiri la cei din toate timpurile, antologiile parcurgând o axă temporală care începe undeva prin secolul al XII-lea și ajunge până în zilele noastre. Cu toate acestea, trebuie menționat faptul că

reprezentanții actuali ai liricii de limbă germană sunt puțini, mult mai puțini decât cei deveniți, între timp, clasici. Inclusiv Günter Grass, trecut și el, în 2015, în lumea umbrelor. Nu vreau să punctez aici anumite etape ori să înșir o listă lungă cu lirici germani de seamă. Aceștia sunt o sumedenie. Cei de astăzi, însă, doar câțiva. În vreme ce poeții români actuali, nume consacrate, sunt nenumărați! Să fie asta oare o dovadă a refugiului găsit în spatele cuvintelor sau, poate, în mreaja metaforelor la cei dintre și de pe lângă Carpați și Dunăre? Dacă luăm o revistă literară, din cele din prima „ligă” românească, constatăm că spațiul acordat poemelor este generos. O mare bucurie pentru cei care au această înclinație, cea de a zăbovi în ale cuvintelor, ale umbrelor și luminilor lor. Personal, am un anumit handicap în a trăi (nu însă și a citi) poezia într-o altă limbă decât cea maternă, deși am citit din mari autori lirici francezi ori germani, în original. Nici în franceză, și nici în germană, nu reușesc să mă fure și ducă cu ele cuvintele și... necuvintele, precum cele din limba română. Banalitate? Se poate, dar nu-mi merge numai mie astfel. În urmă cu câțiva ani îi povesteam unui prieten bun de aici despre faptul că am citit Hölderlin încă din tinerețe. În românește. A început să râdă: „Cum, adică, în românește?”, ca și cum ar fi auzit pentru prima dată că marele romantic german a fost tradus și în alte limbi. Astfel mi-i închipui și eu pe Eminescu, Blaga ori Nichita Stănescu. De netradus. Dar asta nu înseamnă că traducătorii nu își fac treaba bine, însă, când este vorba de poezie, iar cel care traduce nu este el însuși un liric, este greu de acceptat eventualitatea că versiunea în limba de tradus va avea succesul sperat. Adică un nivel care să ne apropie de valoarea originalului, cu tot caracterul relativ pe care această afirmație îl poartă cu ea. Mi-a rămas în minte o traducere de-a dreptul excepțională pe care marele nostru Lucian Blaga a făcut-o în cazul lui Hölderlin: *Hälfte des Lebens* (în românește *Amiaza vieții*). De-a dreptul extraordinară! Desigur, am comparat originalul cu versiunea propusă de Blaga și am fost fermecat de

versiunea românească. Altfel stau lucrurile când este vorba de proză, aici, așa numitul „*Spielraum*”, spațiul de mișcare pe terenul traducerii, este mai generos. Dacă în astfel de texte apar și pasaje ori, mai precis, imagini poetice în mod repetat, consecința va fi că și aici travaliul va fi unul foarte anevoios. Cartea de specialitate are însă o altă însușire: exactitatea! Asta pentru că la nivel de conținut, transportul dintr-o limbă în cealaltă trebuie asigurat la cotă de fidelitate maximă. Mai puține metafore contra a mai mulți termeni de specialitate.

Faceți parte dintre cei care comandă cărți *on line*? Și eu o fac, dar nu în exclusivitate, căci mă gândesc la oamenii care lucrează în librării și, oricât de regretabil ar fi, locul lor de muncă este, în aceste condiții, amenințat de dispariție. Se pot comanda titluri care să fie trimise spre punctele de vânzare și, după confirmarea de primire, ele pot fi ridicate. Nu voi uita să amintesc aici de cartea electronică (*E-Book*) ori cea în forma audio, care vin să acopere cererea de pe piața de specialitate.

Deviind un pic, mulți ani de zile am tot amânat serviciile *on line* (*online banking*) din aceleași rațiuni. Dar, spre a intra în rând cu vremurile, până la urmă, am cedat. La fel cum un bun prieten, profesor în România, care s-a ferit de smartphone ca de *lucru' cel rău*. Până la urmă l-a obligat situația profesională să intre în pas cu lumea, de când cu școala de la distanță.

*

În vremurile actuale, încă neepurate de molimă, ori cel puțin nu în totalitate, cartea își recapătă, cel puțin în parte, trecerea, recâștigă din cititori. Mai greu cu copiii, care, oricâte eforturi s-ar face din partea școlii dar și a părinților, nu prea se lasă atrași de ea, așezând pe primul plan lumea jocurilor de toate felurile, în spațiul nesfârșit al internetului. În ce măsură poveștile de adormit copiii supraviețuiesc în România nu mi-e cunoscut; știu însă că aici această practică „demodată” mai este încă cultivată. Și ce bine că se întâmplă așa...

(Ostfildern, mai 2021)

Monica SALVAN în dialog cu Maria (Monica) VERTIC

„Am fost minunați împreună!”

Dialogul de mai jos are mai multe nașe literare. La invitația profesoarei și prietenei din copilărie Maria Rus, care preluase cercul de literatură de la Clubul Copiilor Năsăud în

Maria și Traian Vertic

2012, am depănat împreună cu doamna Monica Vertic amintiri din anii 80 de la cenaclul literar pe care l-a coordonat. Era pentru Maria o reverență în fața unei predecesoare cu har.

Din diferite motive, dialogul a rămas ani buni în sertar, mai precis pe rafturile virtuale ale unui computer. L-a scos din uitare, cu atenție și generozitate, Ionela Nușfelean de la Palatul Copiilor din Bistrița, în acord cu Maria Rus, tot dintr-un interes respectuos pentru munca doamnei profesoare.

Am regăsit în răspunsurile doamnei Monica Vertic verva și bucuria pe care ni le

transmitea la întâlnirile de la cercul de literatură. Așa cum explică ea însăși în cele ce urmează, citeam împreună diverse fragmente literare care se transformau în surse de plăcere și inspirație. Confrunțați cu modelele, cu perfecțiunea atinsă de scriitorii clasici sau contemporani pe care-i descopeream, eram invitați să nu ne lăsăm intimidați în fața lor, ci să ne prindem în joaca literaturii și să explorăm și noi libertatea ei.

Se întâmplau mici miracole puse la cale de minunata noastră profesoară: pe de o parte, întâlnirea decomplexată cu textele clasice. Pe de altă parte, recursul la literatură cu propriile noastre mijloace, pline de forță copilărească. Urma apoi mini-festivalul de lecturi din producția proprie, care ne permitea să strălucim unii în ochii celorlalți și, bineînțeles, în ochii celei care ne aducea împreună intelectual și sufletește.

Întâmplarea a făcut că am ocupat la un moment dat locul cel mai vizibil printre participanții la cercul literar. Probabil că pe lângă talent și inspirație, de care niciunul nu duceam lipsă la vârsta aceea, am fost capabili și de o perseverență susținută de premii, publicații și alte întâmplări fericite. O vreme am savurat acest statut de viitoare poetă. După ce am mai crescut, am descoperit că el poate avea și neajunsuri în lumea în care trăiam, în afara cercului protector. La un moment dat mi s-a sugerat că ar fi timpul și pentru versuri de slavă pentru chipurile oficiale ale vremii. Îmi aduc aminte de un puternic sentiment de frig interior.

N-am știut să caut și să provoc mai târziu alte întâlniri literare din care să-mi trag bucuria de a continua să scriu. Am păstrat însă plăcerea de a citi și chiar de a mă entuziasma

Prinși în joaca literaturii

în fața textelor bune. Și câteva legături prețioase și durabile cu visătorii literari formați în preajma doamnei Monica Vertic.

(**Monica Salvan**, iunie 2021)

Monica Salvan: *Ce mai faceți, doamna Monica?*

Monica Vertic: Mulțumesc, bine, cu voia lui Dumnezeu! Dar răscolind amintirile, acest „bine” primește un superlativ: foarte bine! Mai ales când mă gândesc la voi, copiii-poeți de la așa-numitul Cenaclu literar al Casei Pionierilor.

– *Oare de când nu ne-am mai văzut?*

– Fizic ne-am văzut de multe ori, câteodată neavând timp decât de un salut de binețe, dar sufletește n-am reușit să ne regăsim până acum. A trebuit să vină o nouă profesoară cu suflet și har, Maria Rus, să ne ceară acest lucru. Acum, în acest interviu comunicăm, ne regăsim așa ca pe vremea copilăriei tale.

– *Cum eram în copilărie?*

– Așa erai în vremea copilăriei tale (parafrazându-l pe Ion Creangă), plină de suflet și de tainele inspirației prin care stăpâneai limba ca nimeni altul. „Te-ai trezit într-o dimineață albastră, între florile soarelui/ Lumina scăpăra în ochii tăi și gândul îți era învelit în mătase”, spuneai într-o poezie la 12 ani. Știai cine ești și exprimai lucrul acesta în imagini pline de metafore, pe care nu le-ai învățat de niciunde, veneau din tine spre noi, uimind cititorul. Poeziile tale erau imnuri ale cuvintelor, erau balsam și încântare, trezind nu doar gânduri, ci mai ales inima. Unde s-a ascuns această inimă generoasă de-a lungul anilor, inima care a trezit atâtea altele? Îți aduci aminte de concursurile literare ale copiilor, la care scriitorii din juriu te ascultau, vrăjiți, cu admirație, având numai elogii la adresa ta? Luai doar premiile întâi. Făcând o paranteză hazlie, la unul din concursurile „Pana de aur”, când luai pentru a treia oara Pana, am auzit comentându-se lângă noi, „nu vreau să devin cloșcă”. Am participat și la alte concursuri, la *Astra* Brașov, la „Autori: copiii” Iași, la „Tinere condeie”, poemele tale au apărut în reviste literare: *Tribuna*, *Astra*, *Cronica*, *Vatra*, *Amfiteatru*, *Contemporanul*

etc. Peste tot aveai elogii la adresa ta, ai fost așadar în vremea copilăriei tale o mică vedetă și o adevărată poetă.

Maria (Monica) Vertic, profesoară de limba română, a fost coordonatoarea Cenaclului literar al Casei Pionierilor, ulterior Clubul Copiilor Năsăud, în perioada 1982-2000. **Monica Salvan** este o fostă membră a cenaclului, astăzi activă în domeniul cultural la Muzeul Național al Literaturii Române Iași.

– *Dar dumneavoastră cum erăți în copilăria mea?*

– Eu eram „mentorul” tău și al celorlalți copii, care parcă lucrau în echipă, căci luau premii cu nemiluita, vrăjitorii inspirației poetice, nu imitându-te pe tine, ci ridicându-se fiecare în stilul propriu pe culmile creației literare. Îți amintești cum scria Constanța Buzea în revista *Amfiteatru*: „Cenaclul literar din Năsăud este un miracol, iar veterana are 14 ani!” Exemplele sunt multe, iar eu între voi nu puteam să fiu decât foarte fericită pentru că mi-a dat Dumnezeu această meserie și locul potrivit. Când ascultam lectura scrierilor voastre și exclamam „foarte frumos”, eram cu adevărat participantă la actul vostru de creație și vă iubeam cu mulțumirea de a reuși în munca de educație. Eu vă educam sufletul gingaș de copil, iar voi exersați recompunerea acestei lumi, văzută cu ochii unor copii. Am fost minunați împreună!

– *Trebuie să-i mulțumesc învățătoarei mele, doamna Lucreția Mititean, că m-a îndrumat spre dumneavoastră. Povestești-mi despre anii în care ați animat cercul literar. Ați fost un soi de agent literar pentru mulți dintre noi, dacă am vorbi în termenii de acum: ați trimis textele noastre la reviste, ne-ați însoțit la concursuri... De unde atâta încredere în talentul nostru?*

– Niciodată nu am pus încrederea sub semnul întrebării. Când plecam la câte un concurs, sau trimiteam ceva la revistele literare, nu aveam emoții pentru că aveam mare încredere în voi. Întâi ne-am jucat de-a concursul, îți amintești când, la Iași, la revista *Cronica* ajunsesem după o noapte nedormită, cu trenul? Dimineața, redactorii și scriitorii de

acolo ne-au primit și v-au ascultat pe fiecare citind din caietele voastre, poezii și proză, uimiți de ceea ce azeau. De altfel mergeam să ne luam premiul la concursul „Autori: Copiii” (aveam premii multe). Apoi am mai avut și puterea să vizităm teiul lui Eminescu și Bojdeuca lui Creangă. (Noaptea când să sosim în Năsăud ați adormit, iar eu cu greu v-am trezit). La fel am participat la Craiova, la Brașov, unde ai luat ani la rând premii la concursul pentru elevi și studenți.

– *De unde vă vine sentimentul acesta de complicitate cu literatura, pe care ne-ați prezentat-o ca pe o (re)compunere vrăjită a lumii, accesibilă oricărui copil?*

La Club, cu Pușa (Anca Breșfelean) și cârți

– Acolo și atunci, de câte ori mergeam cu voi, s-a trezit în mine nu încrederea, ci încântarea, trăiam un vis la care n-am visat, dar mi-a fost dat să-l trăiesc, precum și sentimentul de fraternitate și complicitate cu creația. Am avut mulți copii-creatori, câștigători de concursuri. Nu pot să nu-i amintesc aici: Sărmaș Rodica, Ienciu Camelia, Piloiu Corina, Vencsel Mihai, Sămihăian Brândușa, Nistor Liana, Burduhos Emilia, Dimache Mihaela, Granciu Ramona, Salvan Cristian, Tămășan Ștefania, Breșfelean Anca (Pușa) și mulți alții! Mă bucur că am participat la formarea lor. Mi-ați rămas pentru totdeauna în suflet. M-am lăudat de multe ori

cu voi, dar rar am fost ascultată, într-o lume care agonisește doar sau distruge sunt puțini care văd. Am apreciat mult pe cei ce văd dincolo de această lume și voi sunteți unii dintre ei.

– *Credeți că bilingvismul dumneavoastră joacă un rol în această abordare decomplexată a creației poetice, a jocului cu cuvintele?*

– Faptul că limba maghiară este limba mea maternă nu are nicio legătură cu formarea mea într-o altă cultură, cea română, începută din copilărie și continuată cu studiul Limbii și literaturii române la Facultatea de Filologie din Cluj. Creativitatea literară, indiferent în ce limbă se exprimă, vizează o lume interioară, este intrinsecă, o exprimare a emoțiilor, a unor viziuni general-umane într-un mod specific fiecărei limbi, cu expresiile sale idiomatice; metaforele diferă desigur, iar cele exprimate de limba română sunt superbe, mai ales din condeiul celor care au simțul profund al limbii, dublat de o autentică trăire.

– *Care erau momentele cele mai frumoase pentru dumneavoastră în întâlnirile cu noi?*

– Exersând creația descoperi talentul necomplexat, atemporal, așa că atunci când scrii ești pe o altă dimensiune (cel puțin a exprimării), inspirația vine necondiționat, printr-o joacă, reușind să înalțe, să transcadă și pe cititor, într-o lume nedescoperită, ce izvorăște din har și talent. Momentele cele mai frumoase în orele petrecute cu voi erau căutarea unor texte de bună calitate, incitante, din care scoteam fragmente pe care de multe ori le puneam ca titluri la noile compoziții. Ele vă dădeau idei, erau surse de inspirație. De multe ori ascultam discuri cu povești și povestiri, citeam poezie contemporană etc. A doua parte a orei era munca individuală și apoi urma momentul cel mai frumos pentru mine, lectura și încântarea cu care puteam spune „Foarte frumos!”. Mă transformam în consumator de literatură proaspătă, puteam să mă bucur, iar ceea ce simțeam devenea molipsitor. La fel vedeam pe chipul celor din juriul concursurilor, pe chipul celor care ne ascultau, admirația și transpunerea în splendoarea și inocența copilăriei și a misterului

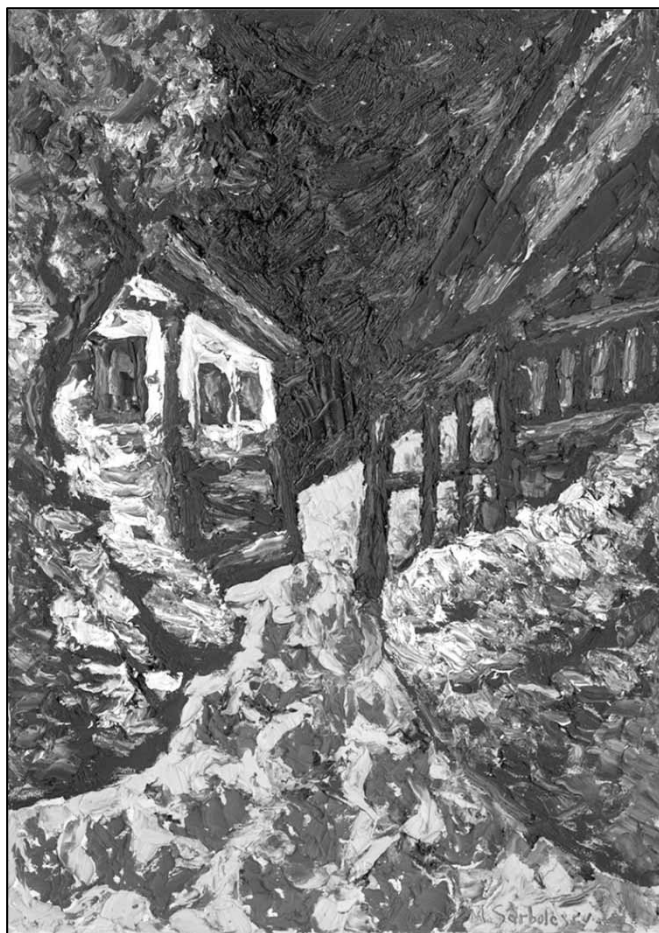
artistic. Astfel am trăit într-o lume minunată, care pentru mine și pentru cei care au înțeles-o a fost cea mai frumoasă perioadă a vieții.

– *Ce sfaturi ați transmite profesorilor ce continuă experiența dumneavoastră?*

– Din ceea ce am spus se înțeleg multe. Nu de sfaturi avem nevoie, ci de dorința de a ne găsi propriul drum. Evitarea formalismului, a rutinei, citirea și ascultarea textelor de bună calitate, „dezmărginirea limbajului” (idee minunată a lui Ion Zubașcu cu copiii poeți din Borșa). Ceea ce făceam era un învățământ

formativ, cum se face azi în școala românească, un învățământ care lasă să se dezvolte personalitatea proprie a fiecăruia; elevul nu doar înmagazinează cunoștințe ci le și creează, le modelează, le inventează, fiind stăpânul capacităților și culturii sale. Așadar îndrumarea copiilor de la o vârstă mică pe drumul creației, imaginației și fanteziei, al descifrării textelor literare, cultivă, maturizează, ajută la formarea gândirii selective, la aprecierea valorilor cât și la înțelegerea și consumarea artei.

Dialog realizat de **Monica Salvan**, mai 2013.

Curte la Brebu

Sensul vieții în viziunea lui F. Scott Fitzgerald

Alexandra MÂNZAT

De când se știe, oamenii au trăit pe câteva premise cruciale parcursului istoriei. Ne-am născut din uniunea a doi oameni care

se presupune că se iubesc, după care am dus o existență al cărei scop nu l-am aflat niciodată și care se termină cu o moarte la fel de incertă/ insondabilă. Aștepti moartea în orice moment și, când simți că se apropie finalul a ceva, te gândești obsesiv cu ce rămân ceilalți după plecarea ta.

Pentru unii, existența umană se rezumă la un șir teribil de lung de plăceri efemere, în timp ce unii și-au dedicat puținii ani de viață cunoașterii sinelui și a mediului din care fac parte. Mai mulți autori s-au și bucurat de luxul de a se aprofunda pe sine în timp ce împărtășeau lumii credințe și noi descoperiri. La fel de mulți autori au abuzat de viață și de substanțe nocive și au sfârșit scriind cărți, apreciate chiar și acum, și trăindu-și viața după bunul

Critica tinerilor

plac, răpuși de vicii. Așa cum spunea și un vârstnic la o masă de seară, nu există viață fără vicii și fără slăbiciuni.

F. Scott Fitzgerald a încercat, în cei 44 de ani ai săi, să dea un sens vieții. I-a dat nuanțele petrecerii și ale singurătății de după ea, extravagantele societății din New York și sfârșitul tragic al credinței în marele vis american. A descris predominant femei

dornice de a fi dependente, atât emoțional, cât și financiar, de bărbatul dispus să își exercite puterea asupra lor, dar această tipologie a coexistat cu cea a femeilor care nu ar putea trăi împăcate cu ideea de a se supune dorințelor unui bărbat. Personajele lui au crezut în dragostea pentru o singură persoană pe parcursul întregii vieți și totuși unele nu se puteau obișnui cu gândul de a-și construi o fundație unei căsnicii de lungă durată.

Cel mai relevant roman al său scris pe tema sensului vieții se numește *Cei frumoși și blestemați* și îl portretizează pe Anthony Patch, un bărbat convins că, înainte de toate, mândria lui și importanța pe care el o are sunt mai relevante decât compania altora. Deși este egoist și obsedat de sine, are grijă să se bucure de statul său, și anume de a fi nepotul unui important om în societatea americană.

Personajul Anthony se remarcă prin complexitatea transformării lui. Statutul său psihologic influențează multitudinea de scopuri în care viața lui este învelită. În perioada copilăriei, odată cu moartea ambilor părinți, Anthony adoptă o atitudine marcată de angoasă cu privire la viață, concentrându-și astfel adolescența în activități cât mai solitare posibile, cum ar fi cititul și colecționatul timbrelor. Așa cum Fitzgerald scrie în romanul său, „pentru Anthony viața era o luptă cu moartea, care pândește la fiecare colț”. Confruntarea cu gândul de a muri și de a nu trăi în amintirea veșnică a altora îl înfiora, astfel devenind o figură al cărei mister a trezit multe presupuneri în rândul cunoscuților săi: „Află că era privit ca un fel de personaj romantic, un învățat, un sihastru, un munte de erudiție.”

Odată cu recunoașterea unui anumit statut la facultate, personalitatea lui a prins un

complet alt contur, iar, cu această schimbare, au reapărut în agenda lui socială mai multe evenimente și a scos în evidență trăsături moștenite de la bunicul său. Simțul lui pentru lucrurile fine în viață s-a regăsit în noul sens al vieții, și anume dorința omului de a se remarca în toată splendoarea. Această schimbare semnificativă are ca și consecință obsesia lui de a se arăta ca și scos din cutie în fața tuturor și obsesia pentru un apartament impecabil tipic burlăcesc. Totodată interesul lui de a munci pentru a-și atinge obiectivele se diminuea direct proporțional cu amplitudinea în continuă creștere a scopului („Ideea de a sta la birou și de a invoca nu doar cuvinte în care să îmbrace gânduri, ci și gânduri demne de a fi îmbrăcate în cuvinte – totul era absurd de departe de ceea ce își dorea.”)

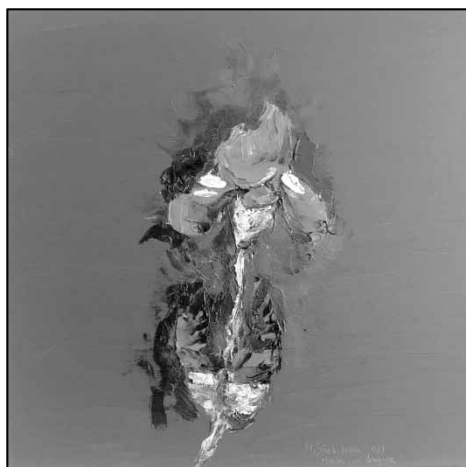
Prietenia lui Maury Noble și Richard Caramel, după cum este prezentată în diverse scene, este o plasă de siguranță socială care îi menține lui Anthony pe linia de plutire motivația, în afară de cea dată de aroganța bunicului său, de a se remarca prin ceva. Chiar Anthony recunoaște că Maury, un om apreciat în mediul social al erudițiilor de la Harvard, îi putea fi competiție, dar asta nu însemna și că i-ar fi urmat exemplul. Oscila între a fi ca și Maury și între a evita cu desăvârșire să preia obiceiul prost al prietenului său Richard, zis și Dick, de a pune pe hârtie orice aude în jur.

Dintre toate personajele lui, Anthony pune în lumină cea mai semnificativă ilustrare

a sensului vieții. Tocmai datorită multiplelor experiențe care îl dezechilibrează, se vede că, printre multe altele, finalitatea complexă și neașteptată devine un scop în sine. În concordanță cu vârsta, tindem să ne construim o viață imaginară al cărei sens îl dăm chiar noi. Aceste așteptări periculoase, de îndată ce se sfârșesc, generează confuzia fiecărui sens pe care viața îl prinde în mod fictiv.

Deși nu se va ști vreodată care este adevăratul sens al vieții, în viziunea lui Fitzgerald totul se cizelează sub forma unei mari dezamăgiri, în dragoste și din orice alt punct de vedere. Tumultul neprevăzut al marilor așteptări se rupe în fragmentele unei căsnicii nereușite, cu un potențial pierdut, agasate de rutine ucigătoare și idealuri nepotrivite. Întreaga sferă a sensului vieții se rezumă la un ansamblu incomplet de indicii și la incoerența complexității limitei umane.

Încercările lui Fitzgerald de a se acomoda cu ideea că nu își va găsi niciodată sensul vieții s-au concretizat în personajele cu care a cochetat în scrierile lui. De câte ori perspectiva de viață ducea spre o țintă greșită, își găsea inspirația în persoane pe care le întâlnea în diverse ocazii și le transforma în personaje memorabile ale căror caracteristici se îmbinau armonios cu ale lui. Geniul creator a fost doar un mijloc prin care să se familiarizeze cu suferința pe care această lipsă de orizont o trezea în el.

Stânjenel

Poezia prozei. Terapia prin iubire și credință

Andrei PETRUȘ

Pentru cititorul cultivat, cartea *Numele meu este Tu* (București, Eikon, 2020) a scriitoarei târgoviștene Ecaterina Petrescu Botoncea este un regal, încât cititorul își poate spune, de la bun început, arghezian, „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!”

Prefațată de Vianu Mureșan (*Despre pandemie și dragostea care izbăvește*) și postfațată de Lucian Strochi, cartea însuflă temeri că nu prea ai mai avea ceva de adăugat într-o lectură empatică, așa cum se vrea cea de față.

Tema medicului devenit pacient are o vechime considerabilă în literatura lumii, dar cartea medicului scriitor Ecaterina Petrescu Botoncea este de strictă actualitate. Scrisă într-un stil elegant, elevat, cuprins de un fior lăuntric incandescent, combinat cu cel științific, din domeniul medical, cartea aceasta este o adevărată simfonie a iubirii, argumentând și dovedind un fapt existențial vital: „Amor omnia vincit.”, dar și „Trăim cu toții pe-un vulcan de ură.”, cum

Raft

spune poetul într-un sonet, și nu cum ne-ar ierta mereu Mântuitorul,

„Noi minții noastre-i pustiim ogorul/ Și-o facem cu asupra de măsură./ Iubirii i s-a colmatat izvorul/ Că unii slabi de cap dar tari în gură/ Duri avocați ai naibii se făcură/ Și invadează holda ca mohorul./ Noi toți să îi reducem la tăcere/ Punând în trestii fagure de miere./ Cât încă suntem una gânditoare./ Eu îi condamn pe ei cu indignare,/ Prin artă, facem

România Mare,/ Altfel, suntem o salcă plângătoare.”

Motivul terapiei prin iubire și credință este biblic și îl aflăm, ca și Marin Preda în *Cel mai iubit dintre pământeni*, în „Epistola întâi către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel”, cap. 13, din care citează și autoarea: „Și chiar dacă aș avea darul proorocirii/ Și aș cunoaște toate tainele și toată știința/ Chiar dacă aș avea toată credința astfel încât să mut munții și n-aș avea dragoste, nu sunt nimic/ Și chiar de mi-aș împărți toată averea pentru hrana săracilor/ chiar dacă mi-aș da trupul să fie ars/ și n-aș avea dragoste/ nu-mi folosește la nimic./ Proorocirile se vor sfârși,/ limbile vor înceta,/ cunoștința va avea sfârșit/ căci cunoaștem în parte, și proorocim în parte/ dar când va veni ce este desăvârșit,/ acest în parte se va sfârși.../ Dragostea se bucură de Adevăr și nu va pieri niciodată.” (pp. 123-124)

Furată de fluxul capricios al memoriei, doctorița – personaj narator – transformă timpul trăirii în timpul mărturisirii și îmbină armonios realitatea cu ficțiunea, visul și coșmarul. Dintr-o neîmplinită iubire de tinerețe, Ecaterina Petrescu Botoncea, asemeni lui Proxiteles, Michelangelo și Midas, preface chipul de lut al amintirii, prin puterea cuvântului, într-o statuie căreia îi insuflă viață. Legată de patul de spital, amenințată permanent de sabia lui „corona virus”, medicul-pacient re trăiește clipele fericite: „Nessum maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria.” („Nu-i durere mai mare decât să-ți amintești de timpuri fericite în vremuri de restriște.”, Dante – *Infernul*, V, 121-123)

Se spune că după Orpheu, numai Eminescu și Bacovia au intrat în Infern, dar iată că și prozatoarea Ecaterina Petrescu Botoncea o face, traversând infernul pricinuit de virusul care a ucis până acum sute de mii de oameni.

Avem de-a face cu mai multe romane într-unul singur: erotic, psihologic, neorealism,

constituite din „Umbre pe pânza vremii” readuse la viață.

Mai întâi povestea de iubire: „Ne cunoscusem în liceu, ... iar din acel început a rămas o mare neîmplinire.” (p. 25)

Și cum dorințele refulate se răzbună, povestea trecută reînvie prin „jocul dragostei și al întâmplării.” (Lope de Vega)

Amândoi îndrăgostiții vor trece printr-o iubire și printr-o pandemie, supraviețuind prin dragoste și prin credință.

Simptome, anamneze, coșmaruri, introspecții retrospective, experimente, justifică aserțiunea de roman psihologic iar neorealismul de care pomeneam este argumentat prin mediul spitalicesc, sub nivelul celor din țările civilizate, din păcate.

Dacă am numit lectura mea empatică „Poezia prozei”, am avut motive bine întemeiate. Sunt atât de multe versuri lipsite de orice fior poetic care au invadat mediul scriitoricesc, în postmodernism, încât ne bucurăm din toată inima când în volumele de proză întâlnim poezie adevărată: metafore inedite, personificări, comparații, epitete prin care poeta Ecaterina Petrescu Botoncea „deșteaptă imagini sensibile în fantazia cititorului.” (Titu Maiorescu): „dar sufletul/ poate îngheța/ într-o floare de magnolie. (p. 36) „Acum,/ când te iubesc atât de mult/ fiecare pas al meu/ face să se deschidă/ o floare de cireș pentru tine.” (p. 44) „Noaptea, umbră cu ochi mari,/ nu poate dormi” ș.a.

Stilul autoarei trădează medicul de specialitate: „Saturația de oxigen a coborât la 20%, ne grăbim pentru intubație. Să vină medicul.”

Și introspecția și experimentul: „hei, mi-a spus vocea, nu te-ai săturat să diseci toate astea?” (p. 43) În coșmarurile pacientei legată de pat apare, din cei patru cai ai Apocalipsei, „calul negru aducător de moarte.” Se vede clar dihotomia suflet-trup: „dedublarea mea este totală” și sfatul medical auzit de la bunica: „leacul cel mai important al oricărei boli este rugăciunea.” Nu întâmplător, pentru copilul care a fost, cartea preferată este „Cuore, inimă de copil” a lui Edmondo de Amicis.

Nu lipsesc nici accentele critice și social satirice la adresa „fariseilor care guvernează lumea” și a omului contemporan bântuit de „ambii nehibzuite, poftă păguboase, agresiune, lăcomie.” (p. 107)

Din pagini remarcabile se desprinde pleoara autoarei pentru „Omul lumină”, opus

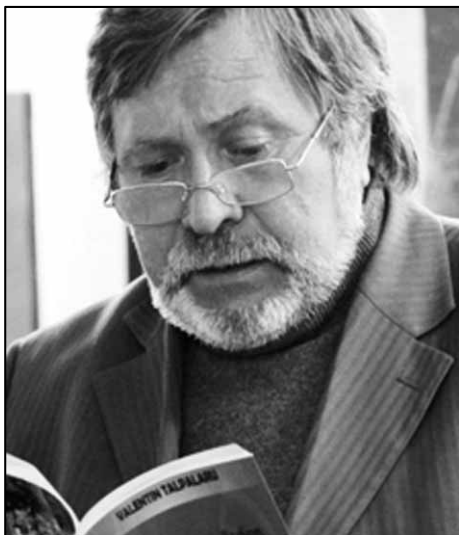
celui mercantil, lacom, corupt, infractor, parvenit, imoral, erou al timpului nostru și al societății românești contemporane. „În singurătatea mea nu mă plictisesc niciodată”, mărturisește Ecaterina Petrescu Botoncea, iar noi, în compania sa, nici atât.

Seducător este mitul androgenului: „Răsăritul are întotdeauna ceva miraculos și plin de nădejde, și fiecare dimineață arată ca prima naștere, un început primordial, poate că soarele mă orbea, și poate chiar el a luat înfățișarea celui călăreț care a descălecat, m-a ridicat dintre furnici și, mângâindu-mi brațele și picioarele rănite, m-a sărutat tămăduitor, apoi m-a adus la pieptul lui, și din doi devenisem unul, mitul androgin.” (p. 116)

Acest roman al iubirii ilustrează mitul antic al androgenului lui Platon care, prin ritualul dragostei, își caută jumătatea ideală, aspirând la nemurire: „Descoperind androginia drept una dintre caracteristicile perfecțiunii spirituale, în Epistolele sfântului Pavel și în Evanghelia după Ioan, Mircea Eliade scrie: „Într-adevăr, a deveni bărbat și femeie în același timp, sau a nu fi nici bărbat nici femeie, reprezintă expresiile plastice prin care limbajul se străduiește să descrie metanoia, schimbarea, răsturnarea totală a valorilor. A fi bărbat sau femeie este la fel de paradoxal ca și a redeveni copil, a te naște din nou, a trece prin poarta cea strâmtă spre deschiderea vieții.” (din *Dicționarul de simboluri*, Editura Artemis, București, 1994)

Am ascultat vocea personajului feminin în mai toate paginile romanului.

Să ascultăm, în final, și vocea personajului masculin de pe muntele iubirii și credinței: „Acel loc și acel ținut era o rană, iar eu știam că drumul meu, pentru a ajunge la tine trebuia să treacă pe acolo, ca într-o lungă călătorie, și să vindece rana, eu eram legenda, cavalerul zamolxian Aeticus, iar tu, Marea mea Preoteasă. Iubirea noastră avea nevoie de puteri magice pentru a vindeca inima Pământului și le-am primit, am implantat peste tot generatoare Schumann, reducând efectele nefaste ale înalțelor tensiuni electromagnetice, care au adus moliile și au dezechilibrat curenții ionici ai planetei, după repararea inimii mele și a energiei locului unde m-am născut, și după ce ți-am pus inelul de logodnă în deget, mi-am adus aminte cum mă numesc. Numele meu este Tu” (p. 126) (și ...numele tău este EU, spune cititorul). „Nec plus ultra” „Mai mult de atâtă nu se poate.”

Valentin TALPALARU

Ultima stație

Personaje: **Mihai, Celia, Prietenul, Vatmanul**

(În stația unui tramvai stau de vorbă **Celia** și **Mihai**. Discuția este una vizibil afectivă. Se pare că stau aici de mai multă vreme și sunt pe punctul de a se despărți. **Prietenul** se apropie de cei doi surprins de revederea cu **Mihai**.)

Mihai: Salut, uite pe cine văd! Au trecut... câți ani de când nu ne-am mai întâlnit? Trei, patru... De ce mă privești așa? M-am mai hodorogit și eu...

Prietenul: Stai să o luăm în ordine : săru – mîna mai întii...da,cred că de patru. Am tot trecut pe lîngă locul unde aveai taraba dar era gol. Și acum ce vrei să te pictez de față cu doamna...

Celia: Celia ! Nu e nici o problemă, nu sunt oarbă, văd și eu cum arată...

Mihai: Lasă că îți povestesc, voiam să fac eu oficiile, dar parcă poți cu Celia! Ce să fac , ea este marea mea dragoste și la vîrsta mea și ultima. Într-un cuvînt, Celia!

Celia: Cred că am fost singura căreia a avut curajul să-i spună asta fără riscuri... De voie, de nevoie, asta e, că alta mai bună de unde?

Mihai: Uite așa ne împărțim noi replicile, pe dindouă: ea patru, eu una în cel mai bun caz!

Celia: Că mult mai stai tu la ale tale, mai mult la „Zinc”, știi tu, după Super...

Mihai: Imaginează-ți ce se va întîmpla după ce spun da ! A și intrat în rol!

Prietenul: Între noi fie vorba doar nu o să-mi spui că nu are dreptate? Dar ce cauți tu sus, pe la Super, te știam cu casa prin Alexandru...

Mihai: A fost acum trei ani. Stai să-ți spun – abia o mai rețin puțin pe Celia – de trei ani sunt la Casa de bătrîni din Copou. (Gest de surpriză pentru Prieten) Nu, stai liniștit, Celia știe tot, nu mă feresc nici de ea nici de amici, asta e, mă mir doar că nu ai aflat și tu.

Celia: Nu că nu se ferește să o spună, dar pe cine îl prinde îi și spune fără să fie rugat. Așa se descarcă...

Mihai: Și tot nu mai termin de scos veninul! Pe scurt, am rămas pe drumuri după ce nevastă-mea cu copiii mi-au făcut bucuria. Știi că aveam apartamentul ăla de patru camere, taraba de cărți, mai scoteam cît aveam nevoie de o cumpărătură sau un șpriț, boierie... Mai cîrpită, fără ștaif, dar boierie.

Prietenul: Îmi amintesc, pentru că o parte din vînzări le-am băut împreună. Și cărțile mergeau cît de cît. Ce Dumnezeu ai făcut cu casa ? Parcă nici copiii nu stăteau cu tine ? Erați doar voi doi .

Mihai: Fiică-mea s-a mutat cu noi acum trei ani: nu mai „socializa” cu tipul cu care locuia – chiar dacă nici nu trecuseră pe la starea civilă. Împreună cu maică-sa a pus totul la cale și au început să mă toace : să le trec casa pe numele lor, pentru că, vezi, la

Teatrul Mișcării literare

bătrânețe i se poate întâmpla oricui un accident, o boală ceva, cheștiile clasice...

Prietenul : Bine, dar astea sunt de adormit copiii, nu ți-a trecut prin cap ce poate urma ?

Mihai: Ei, cum nu, dar știi cum e cu picătura aia, nu chinezească, moldovenească, tocatul zi de zi... și când oboseau, începea scandalul : că nu îmi pasă de copii, bețiv, curvar, dar știi cum, să se audă în Piața Unirii !

Celia: Și fuga la un șpriț de consolare !

Mihai: Au fost și de astea, pentru că altfel nu semnam ce am semnat. Cam ce mi-au pus în față. Au și ales bine momentul.

Celia: Asta încă nu e nimic, hai, continuă cum te-ai trezit cu bagajul făcut...

Mihai: Da. Și culmea, în seara aia făcusem o afacere. Îl știi pe Carpinski, fostul prof de la Oltea? Nu avea nici cui să lase ce rămăsese din bibliotecă, nu tu copii, nu tu rude apropiate. Am luat cu toptanul: două mii! Cu Larousse, cu La Grande Encyclopédie, o a-fa-ce-re! M-am oprit și la Boema ceva mai mult, ce mai, pluteam!

Celia: Și acasă, bucuria.

Mihai: Nu au avut curajul să mă primească singure, cine știe ce făceam la nervi. Venise și flăcăul cu care stătuse fiică-mea, un vlăjgan pe care nu-l mai văzusem dinainte de Crăciun, mai era și un vecin, un tip de la un notariat, nici nu mai țin minte care, un adevărat comitet de primire. Nu înțelegeam ce era cu hîrtia pe care mi-o băgau în față, bașca niște declarații cum că nu știu ce le mai făcusem, în fine, atîta mai rețin, că trebuia să mă mut în 24 de ore!

Celia: Asta nu e nimic. Cum de au reușit să obțină și locul la cămin este un mister. Se bat cîte zece pe un loc, și bătaie între pile. Iar tu, în două – trei zile aveai repartiție. Spune-i și unde era cardul, unde erau actele?

Mihai: La ea, unde alta? Toate actele mele pe care le țineam la vedere erau la ea. Cine putea crede așa ceva... Adică oricine în afară de boul de mine.

Prietenul: Și afacerea? Taraba?

Mihai: Numai de asta nu-mi mai ardea. Am dat aproape de pomană tot ce aveam, pe cîteva franci niște exemplare de ți se rupea inima. Păcat că nu te-ai nimerit și tu! Pe de

altă parte trebuie să recunoști că anticariatul ăsta nu mai are nici un viitor.

(Între timp, zgomot de tramvaie, punctînd, eventual, replicile)

Celia: Acum i-a pierit și cheful de citit. A rămas cu cel de numărat paharele. (Cu blîndețe) Îl mai necăjesc eu, că nu bea chiar așa mult, dar nu mai are voie de loc; mai vorbim noi despre asta dacă vrea să ne vedem mai des.

Prietenul: Nu te mai întreb cum te-ai obișnuit cu noua casă... Mai stai cu cineva?

Mihai: Un hodorog care face alergie la fumat. Mai ies eu afară, dar pe frig e mai greu și fumez la fereastră. M-a reclamat de cinci ori, noroc că șeful e fumător și el..., Da, în rest, o legumă care mănîncă, doarme... mîncarea este cît de cît, nici eu nu-s chiar așa de pretențios, căldură este, atît că îmi vine să mă urc pe pereți cînd văd în jurul meu numai tinereii...

Celia: ...și atunci ieși la un șpriț! Ia mai termină cu bocitul, că nu am de gînd să mă leg la cap cu amăritul lumii! Așa o să-mi faci și mie dacă se întâmplă minunea? De la doctor te-am luat și nu vreau să ne mai întîlnim acolo. (Către Prieten) Așa ne-am cunoscut. La un cabinet. Dumnealui optsprezece cu nouă, eu ...nu mai spun. Aveam tensiune să dăm la toată lumea!

Prietenul: Și?

Celia: Am plecat împreună, nu aveam chef să ajung acasă devreme, iar dînsul, galant, m-a invitat la cofetărie la o limonadă, grijuliu cu glicemia mea. Pe drum am vorbit numai bazaconii și despre toate bolile din univers. Abia la masă și-a mai dat și el drumul. Se voia dulău dar era așa, ca un cățel care scheuna după o mîngîiere!

Mihai: Ei, scheuna...

Celia: A nu, mai mușcă cu proteza! Știi, uneori nu - mi dau seama dacă nu s-a trezit în mine instinctul de mamă și a murit cel de femeie! Deși nu știu care babă nu se simte fetișcană, măcar din cînd în cînd...

Mihai: (dă să spună ceva dar e depășit de debitul Celinei)

Celia: Dacă tot nu este el de față, m-am gîndit în timp ce îl ascultam – de fapt mai mult vorbeam, pentru că nu prea mă interesa ce spunea Don Juan de la cămin, și cum naiba să mă acopere cineva – ce-ar fi dacă aș deveni eu un Pygmalion cu fustă și să fac un Mihai

mai autohton, ceva mai gîrbovit, mai chel și cu nasul mai mare, dar ce contează...

Mihai: Vezi că am căzut din lac în puț! Nu mai știu dacă mă tachinează sau se pregătește să-mi spună ce e mai rău.

Celia: (aparte) Era mai bine dacă... (Tare) Bun, hai să zicem că îl las să vorbească: ce să spună? Uită-te la el și o să vezi resemnarea în persoană. Îți dai seama cît o să am de lucru? Deocamdată trebuie să rărească drumurile la Zinc, la crîșma aia a pensionarilor dacă mai vrea să aibă o ciocănitore lîngă el.

Mihai: Păi, aștept să schimb și eu peisajul. Tot aștept invitația aia!

Celia: Pofta-n cui deocamdată, moș izmană! Pînă nu lămurim cum stăm și ce ai de gînd, vom fi așa, niște tinerei la vreo...de ani care flirtează în stația de tramvai cu ochii la lună. Ei, hai nu te pleoști, vor veni și zile mai bune...

Mihai: Uite așa mă fierbe de cîteva luni. Niciodată nu am postit atît de la prima întîlnire!

Celia: Gata, uite tramvaiul tău. Hai pupă-mă și...(El dă să o sărute pe gură, ea întoarce obrazul) Uite la el! Așa, mai ai răbdare!

Mihai: După o întîlnire nefinalizată merge un pahar de apă și un somn bun! Salut și dacă ai timp treci pe la mine: camera opt la parter!

(În stația de tramvai rămân Celia și Prietenul.)

Celia: (Oftează și schimbă tonul) Să știi că am vorbit chiar serios. Nu știu ce m-a făcut să mă leg la cap cu el. E o poveste ca multe altele. Nu dă el pe dinafară ca fizic, dar are ceva în ochi care m-a făcut să îl privesc mai atent și o sinceritate care te înmoaie. Cred că omul ăsta nu știe să mintă. Și nici eu nu mai suport singurătatea. Iar de căutat nu mai e timp...

Prietenul: M-a cam întors și pe mine pe dos povestea asta a lui. L-am cunoscut la toneta lui, făcînd o reclamă inteligentă cărților. De multe ori le descîntam împreună, iar la crîsmă căuta companii selecte. N-aș fi zis niciodată că poate fi tras pe sfoară în halul ăsta. Mai bea el, dar nu pînă la ultimul gologan și era chiar plăcut la beție.

Celia: Nu cu băutura am eu ce am. Am văzut că nu o ține langa cu paharul. Cu

sănătatea e mai greu. Să trăiască împreună doi cu tensiunea în pioaneze, urmărindu-se unul pe celălalt să nu exagereze și să-și aștepte rîndul la budă, e cam mult. Și apoi am și eu nevoie de un bărbat chiar dacă nu mai sunt tinerică. Dar nu mă plîng: important e ce este sub coajă, nu-i așa?

Prietenul: Spuneți că mergeți cu treiul, nu? Uite că vine.

Celia: Da, am de mers pînă la capăt, tu – nu te superi că te tutuiesc – pînă unde?

Prietenul: Cu vreo trei stații mai devreme...Prin Metalurgiei.

Celia: Mai avem timp să vorbim. Vreau și eu să știu mai mult despre Mihai.

Prietenul: Da, sigur, poftim.

(Îi face loc să urce și se așază pe scaune)

Celia: Tu ești însurat? Sigur, ce mai întreb...Întotdeauna mi-au plăcut bărbații înalți...Stai nu te grăbi, nu-ți fac curte...mai sar de la una la alta, parcă aș vrea să pun toate întrebările de pe lume....știi, acasă sunt singură, așa că atunci cînd prind pe cineva nu-l iert!

Prietenul: Da, înțeleg, dar acum mi se pare că ați...pardon....l-ai găsit pe Mihai!

Celia: Ei, pe el îl mai țin, cum s-ar spune în probă! Ai văzut că l-am lăsat să mă sărute pe obraz. Ar fi vrut el să îl invite la o cafea mai lungă, îl înțeleg, stă singur de atîta vreme la Casa aceea cu alt bătrîn, dar nu mai fac eu prostiile din tinerețe. Să mai aibă răbdare..

Prietenul: Asta înseamnă că ai un plan cu el?

Celia: Crede-mă că nu știu. Se pare că da, dar uneori pare că nu, știi cît de cîrcotaș devii la o vîrstă, chiar dacă nu prea mai ai timp să alegi...Da, cred că am un plan, dar pînă atunci trebuie să-mi rezolv și eu niște probleme.

Prietenul : De sănătate?

Celia: A, nu, alea rămîn, nu scapi de le pînă la...ultima stație. Am altele pe cap, cu soră-mea din Italia, cu niște nepoți, cu moștenirea, adică apartamentul ăsta care mi-a rămas...Chiar nu cunoști un avocat bun, care să nu mă jumulească de bani?

Prietenul: Păi, ăla nu mai e avocat!

Celia: Dacă ar fi după lege nici nu ar avea mare lucru de făcut. Actele mele sunt beton, dar soră-mea a făcut ceva bani, a

contestat actele pe care le am și acum mă chinui – ca să nu mă plictisesc – prin tribunale. Nu prea des, dar destul să mai crească tensiunea.

Prietenul: Parcă îl aud pe Mihai cu problemele lui!”

Celia: Nici chiar așa! La mine cred că e mai mult ambiția și răutatea soră-mii și mătrăgunelor de nepoate. Mă toacă, doar or mai mulge ceva, cum au făcut toată viața. Suporti o telenovelă adevărată? Hai că încerc să o fac cât mai suportabilă...

Prietenul: Asta e...numai să încapă între stațiile noastre!

Celia: Nu promit dar încerc. La mine totul a fost perfect pînă la douăzeci și vreo opt. Nu am rupt gura tîrgului cu cartea dar am făcut fără probleme și liceul economic și postliceala, după care am dat de gustul mărișului și am sărit în brațele primului care mi-a făcut curte. Șase ani am stat împreună. Doi de buni înșurăței, doi așa și așa și ultimii de groază. Nu am mai rezistat și am mai stat nedivorțați definitiv vreo trei...Am aflat mai tîrziu că bunătatea de soră-mea și-a băgat și ea coada, ba chiar a trecut și prin patul lui. Soră-mea, mai mobilată fizic, a schimbat cîteva școli, s-a mai îndrăgostit de cîteva ori și a făcut și două fete pe unde a putut.

Prietenul: E cam în alb și negru, povestea...

Celia: Curat alb - negru! Eu m-am chinuit cu maică-mea, că aia mică de unde, mă rog, nici muceniță dar nici ușor nu mi-a fost. Am avut și un episod în Italia, fir-ar Italia ei să fie, cu babele de șters la fund, și am revenit în țară, sătulă de cîini cu euro în coadă.

Aici, m-a luat din nou în primire soră-mea: „Tu la ce strîngi, că n-ai copii, n-ai bărbat, mie, uite nu-mi mai ajung banii nici să le țin pe astea mici în școală...” și taca – taca în fiecare zi. S-a dus agoniseala cu țîrîita, dar s-a dus, și am găsit altă slujbă. Aveam unde să merg și de unde să mă întorc acasă. Acasă. Adică două odăi în casa mamei, celelalte trei cu ele și mama. Care n-a mai dus-o mult. Am avut noroc să fac actele înainte de moartea ei cu gîndul să vînd și să fac parte egală.

(Întreruperi, eventual urcări, coborîri, controlul biletelor etc.)

Ei, vezi, printre toate astea cînd să mai am eu timp de un bărbat? Să nu crezi că sunt

vreo babă care nu visează la o izmană și-și face cruce cînd îi face cineva cu ochiul. Au fost doi în viața mea de care aproape nici nu-mi amintesc, așa de mult mi s-au lipit de suflet!

Prietenul : Și acum, Mihai!

Celia: Da, Mihai. Ți-am spus cum ne-am cunoscut. Are și el nevoie de cineva, am și eu...așa că, poate potrivește Cel de Sus astrele. Cred că mai are ceva de care aș avea eu nevoie, cît e el de dărimat.

Am stat de vorbă cu doctorul nostru și a spus că e cam pe muchie cu sănătatea – da las că îl repar eu. Îl mai perpelesc vreo săptămînă – două și mă moi după aia...

Prietenul: Să nu renunțe el!

Celia: Nici o șansă, știe Celia ce face! Păi unde și la cine să se ducă? Dacă ar mai avea ceva pus deoparte, crezi că l-ar ierta muierile lui? Și n-ai văzut cum arată Făt Frumos?

Prietenul: Și tu te mulțumești cu atîta? Nu cauți altul mai de soi?

Celia: Păi adu-mi dumneata un armăsar și-l încălesc cît ai spune pește!.. Nu mai visez la cai verzi de multă vreme. Așa bătrînă (cum nu mă simt, dacă mă întreb) am mai multe ascunse decît capacele de budă în loc de gură și silicoanele din țîrțițe ale văcuțelor după care cască ochii tot idiotul...

Prietenul: Limpede, Mihai nu are nici o șansă. Dar el ce spune?

Celia: Păi el abia așteaptă să scape din camera aia pe care o tot laudă și de hodorogul care o umple de vînturi și îi face zile fripte. Un semn să-i dau și...Dar trebuie să termin eu și cu ale mele. Auzi, vor să ceară o expertiză care să dovedească că sunt senilă, la fel ca maică-mea cînd a semnat actele. Am aflat că a discutat cu un avocat să-i facă parte după ce o vinde casa și o să mă interneze și pe mine.

Prietenul: Pentru asta îți trebuie bani, nu glumă!

Celia: Dacă înlocuiești banii cu ceva care poate fi strîns în brațe? Că fetele au avut cu cine să se școlească. Eu, doar pe Mihai să-l mai strîng...Na că bat cîmpii.

Prietenul: Nu cred că îl interesează asta pe avocat. Dacă ai bani, ai și ce să strîngi în brațe!

Celia: Nu știu ce și cum dar asta e placa pe care o pune în fiecare seară. Mai închei eu discuțiile cu o cană ceva pe care o trîntesc de

ușa lor. Cred că azi sacrific o farfurie. Măcar așa să mai știe de frică, să nu te pui cu nebuna!

Prietenul: Și nu le dai apă la moară? Vecinii, vecinele pot fi chemați martori.

Celia: Nu le bagă nimeni în seamă, mai ales că s-au cam certat cu toți că nu le mai ajungi cu prăjina la nas. Nu vine nimeni ca martor. Dar până una alta vorbim degeaba, că nu se ajunge până acolo.

Prietenul: Bine, nu se ajunge acolo, dar nici nu poți sta cu Mihai și cu ele perete în perete?

Celia: La asta m-am și gândit: am adunat ceva bani pe care o să li-i dau ca să scap de ele mai repede, nu de frică. Casa e a mea și le pot da oricând un picior. E totuși soră-mea, așa lepră cum e, iar pipițele alea de fiice, nepoate.

O să discut cu ele mâine: vor, bine, nu vor, asta-i treaba, Maricică! Bagajele și valea! Dar nu cred să am probleme, mai ales că în ultima vreme nu l-am mai văzut pe avocat pe acolo, se pare că s-a lămurit.

Prietenul: Cam ciudată toată povestea asta, e un amestec de răutate, prostie. Mă întreb cum de un om cât cât normal poate să se înhame la așa ceva!

Celia: Asta încă nu e nimic. Au pretins că în Italia am câștigat mult mai mult și le-am ascuns veniturile, așa că ar dori o recalculare și să le mai dau ceva mai mult din urmă.

Prietenul: Banii munciți de tine?

Celia: Și ce dacă i-am muncit eu...dar hai să lăsăm povestea asta. Ție ce impresie ți-a făcut acum Mihai, după atîta timp?

Prietenul: Cum ți-am spus, am fost surprins de căderea lui, mai ales că a capitulat așa, fără luptă, parcă. Mi s-a părut resemnăt și vulnerabil, mai vulnerabil decît îl știam.

Celia: Să știi că am chiar ambiția – bineînțeles dacă mă hotărâsc – să trec pe la popă și starea civilă. Nici nu mă gândesc să nu fii cavalerul nostru de onoare!

Prietenul: Totdeauna sari de la una la alta așa, pe neprevăzute? Acum cîteva minute erai foc și pară pe neamuri, acum ai trecut la măritiș...vai de pielea lui Mihai, săracul, dacă o fi...

Celia: Asta e, timpul e scurt, mai ales pentru noi, de aia mă grăbesc. Sau mă joc, mai știi...La ce stație spuneai că...aha! Mi se pare că e următoarea. Sper să ne vedem cît mai curînd să mai punem țara la cale, și tu mai treci cînd poți pe la Mihai, mai scoate-l din starea asta și...chiar poți să-i spui ce am mai vorbit, nu mă supăr – poate îl mai pui și pe el în priză. Hai, la revedere, pe cît mai curînd!

Prietenul: Săru mîna, pe curînd, dar cum dau de tine dacă e nevoie?

Celia: Ia adresa de la Mihai!

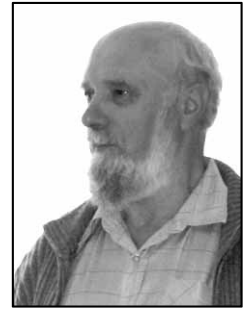
Prietenul: Bine, rămas bun!

(**Prietenul** coboară și rămîne o vreme în urma tramvaiului, dă din cap și se îndepărtează. Imaginea se mută din nou în tramvai, unde Celia privește pe geam, apoi se lipește cu capul de geam și rămîne nemișcată pînă la capăt. Tramvaiul oprește în ultima stație. Zgomot ca și cum ar coborî toată lumea, apoi liniște. Se aude numai vocea vatmanului, care fluieră o melodie și se apropie de Celia)

Vatmanul: (către ultimii călători) Noapte bună, îmi ajunge pe azi, poate mai prind o bere la birt pînă vine schimbul. (O vede pe Celia care pare adormită, fără reacție). Doamnă, am ajuns la capăt. E ultima stație. Nu vă supărați, ar trebui să coborîți, schimbul meu vine peste jumătate de oră iar de plecat pleacă abia peste o oră. Haideți, ce faceți, nu coborîți? Trebuie să vină și femeia cu curățenia și o să vă deranjeze. Cum doriți – aparte – te pomenești că nu are unde se duc... Noapte bună, doamnă! (Celia rămîne în aceeași poziție, cu capul înclinat aproape nefiresc, final care accentuează, sugestiv, nemișcarea și tăcerea.)

(Cortina)

Eduard Fischer, Doctor honoris causa?

Ion FILIPCIUC

Întrucât în ultima vreme au apărut două traduceri ale cărții cu memoriile lui Eduard Fischer, *Krieg ohne Heer: meine Verteidigung der Bukowina gegen die Russen* [Război fără armată: apărarea Bucovinei de către mine împotriva rușilor], Viena, 1935 – întâia în limba ucraineană, Едуард Фішер, *Війна без армії. Моя оборона Буковини проти росіян*. Пер. з нім. коментарі та епілог Володимира Заподовського, Чернівці, Книги, 2019, 200 c., iar a doua în limba română, Eduard Fischer, *Război fără armată. Lupta mea pentru apărarea Bucovinei contra rușilor*, Traducere de Carol-Alexandru Mohr, Studiu introductiv de Ștefan Purici, Ediție îngrijită, note și comentarii de Rodica Jugrin și Ștefan Purici, Indice de nume de Rodica Jugrin, Editura Academiei Române, București, 2020, 170 p., în Colecția Centenarium, coordonator Victor Spinei – se cuvine să dăm ascultare îndemnului *audiatur et altera pars* și să aducem oarecare precizări în legătură cu cel mai controversat ober-jandarm din istoria Bucovinei sub administrația austriacă.

Între isprăvile maiorului Eduard Fischer trebuie înscrisă și diploma *Doctor honoris causa*, primită de la Facultatea de Filosofie a Universității din Cernăuți, document pe care împricinatul l-a reprodus în cartea, *Krieg ohne Heer...*, Viena, 1935, p. 200-201, anexa 3, după cum urmează:

„Das Dekanat der Philosophischen Fakultät der Universität Czernowitz hat in seiner heute am 18. Juni 1916 abgehaltenen ausserordentlichen Sitzung einstimmig beschlossen, dem heldemütigen Verteidiger der Bukowina, Herrn k. k. Oberst Eduard Fischer, der sich schon früher durch seine historischen Quellenstudien, seine

landeskundlichen Forschungen, seine kartographischen Arbeiten und insbesondere durch sein grossangelegtes Werk „Die Bukowina“ ein besonderes Verdienst um die Wissenschaft erworben hat, und dem bei Erfüllung seiner militärischen Aufgabe diese seine genaue Kenntnis von Land und Leuten wesentlich zustatten kam, das

Ehrendoktorat

zu verleihen.

Die Fakultät glaubt, durch die höchste akademische Ehrung dieses tresslichen Mannes zugleich einer Dankespflicht zu genügen, da durch dessen erspriessliches Wirken auch die Interessen unserer Universität wesentlich gesördert wurden

Für den Dekan:

Böhm m. p.”

În traducere românească:

„Decanatul Facultății de Filosofie din Universitatea Cernăuți a hotărât, în ședința extraordinară din 18 iunie 1916, cu unanimitate de voturi, să acorde curajosului apărător eroic al Bucovinei, domnului colonel cezaro-crăiesc Eduard Fischer, pentru anterioara deținere a meritelor științifice deosebite, pentru studiile izvoarelor istorice, cercetările geografice, lucrările sale cartografice, îndeosebi pentru contribuția sa remarcabilă la realizarea operei „Bucovina”, și pentru îndeplinirea misiunilor sale militare, pentru cunoștințele sale exacte și esențiale despre țară și oameni,

Doctoratul onorific.

Facultatea crede că, prin acordarea acestei înalte onori academice, își arată recunoștința către acest bărbat excepțional și

**Precizări și
controverse**

sunt promovate înseși interesele și realizările benefice ale universității noastre.

Pentru decan:
Böhm, m. p.”

Numai că simpla transcriere a textului nu este și proba autenticității. Să observăm apoi că asemenea diplomă emisă din universitatea cernăuțeană ar fi trebuit să aibă chiar o ținută grafică deosebită, un antet, un număr de înregistrare, parafa instituției și semnătura decanului en titre, nu doar cea a unui substitut, chiar și lipsit de secretar. Apoi, pentru acordarea titlului de *Doctor honoris causa* ar fi să aveam la dosar o propunere, un referat cu operele științifice sau faptele militare ale celui onorat cu această *causa* și cuvenitul *laudatio* din partea unui profesor al Facultății de Filosofie din Cernăuți sau de la altă universitate din Imperiul Austro-Ungar. Altfel spus, e de mirare că din maldărul de documente avute la îndemână de Eduard Fischer pentru redactarea memoriilor sale lipsește un mănunchi de piese academice cu care *herr honoris* s-ar putea lăuda mai lesne decât cu petecele de hârtie despre culpa celor spânzurați „pe loc” de stâlpii felinarelor din gară sau de copacii de pe marginea drumului.

Se prea poate să avem totuși un act de complezență universitară, întocmit sub sugestia sau chiar ordinul ferm al comandantului jandarmeriei din Bucovina, spre a-și preamări meritele științifice și beligerante, care i-au fost recunoscute și apreciate de un for academic.

În fapt, așa cum Eduard Fischer are în paginile cărții sale de memorii scrisori, chitanțe și fotografii, dacă ar fi primit și o diplomă autentică de *doctor honoris causa* nu s-ar fi sfiit să o facsimileze pentru a-și înduioșa cititorii, admiratori sau denigratori. Problema concretă rămâne dacă Facultatea de Filosofie de la Universitatea din Cernăuți risca, în iunie 1916, după campania de execuții și deportări din 1914-1915, să-l onoreze tocmai pe comandantul Jandarmeriei din Bucovina, în același timp, și comandantul Secției de informații și spionaj din acest îndepărtat ducat al monarhiei cezaro-crăiești, cu cea mai înaltă distincție academică într-un ținut ornamentat cu... spânzurători.

Destul că întâmplarea nu a trecut neobservată nici în România, încă neutră în acel ceas din marele război al popoarelor pornit de atentatul de la Sarajevo. Un articol nesemnat din *Revista Bucovinei*, ce se tipărea la București de către refugiații bucovineni adăpostiți în capitala României, an I, nr. 4, duminică, 15 mai 1916, sub titlul *O pată pe Universitatea din Cernăuți*, avertizează și incriminează manevra oficialităților austriace, care vor redeschide la 1 mai 1916, cursurile universitare doar spre a-l încorona pe „călăul Bucovinei” cu lauri academici:

„Înțelegeam rostul acestor străduințe ale guvernului austriac de a dovedi, prin aceste anunțuri, opiniei publice cât de sigură ar fi situația la frontiera nord-estică a monarhiei și cât de încrezători „în victoria definitivă” ar fi cei inițiați în destinele „popoarelor de sub ocrotirea pajurei duble”. Înțelegeam foarte bine că Universitatea de la Cernăuți, universitate evreo-germană, înființată în cel mai extrem colț al imperiului cu scopul de a fi o „citadelă” a evreo-germanismului „în orient”, în mijlocul unei provincii care nu are nici istorie, nici tradiții, nici populație, nici idealuri germane și austro-maghiare – să fie destinată a servi și cu acest prilej războiului, aceeași cauză a „culturei” austriace, a celui mai potrivit mijloc pentru uciderea sufletului național al neamului nostru din Bucovina.[...]

Dar nu vedeam posibilitatea faptului și de aceea surprinderea noastră. Profesorii se găseau parte în armată, parte erau împrăștiați – numai România găzduiește trei profesori de la Cernăuți, dintre cari unul nici nu e român – împrăștiați nu de frica invaziei inamicului din afară, ci de groaza teroarei și persecuțiunii din lăuntru, pornite împotriva națiunii nejidane și negermane din partea colonelului de jandarmi Eduard Fischer „mâna de fier” a sistemului austriac de „curățare” a Bucovinei de elemente „periculoase”, „centripete” și „trădătoare”, cu ajutorul jidanilor, al celor mai abili și nesățioși exploatare ai situațiilor turburi și a orice fel de „patriotism”; studenții creștini se aflau pe front, iar studenții jidani, cari nu prea obicinuesc a pleca la front, urmează pe la universitățile din Occident. [...]

Și totuși Universitatea s-a deschis. S-a deschis în ciuda împrejurărilor și condițiilor arătate, pentru că motivele de patriotism conțineau și alte scopuri, pe care le-am putut cunoaște abia după împlinirea lor. Era în chestie o persoană cu mari merite „patriotice”, dar foarte compromisă ca om. Și pentru a spăla sângele nevinovat de pe „mânile de fier” ale colonelului Fischer, trebuia să intervină cea dintâi și cea mai înaltă autoritate morală și umană a unui stat, trebuia să se deschidă universitatea și botezându-l din „călău al Bucovinei” în „apărătorul” ei, să-l promoveze în „doctor de onoare al facultății de filosofie”. Doctor chiar în filosofie, în cea mai curată și mai umană disciplină a științei omenești – cel mai pătat și cel mai nesăturat de sânge zbir al unui popor nevinovat și nefericit.

Profesorii jidani de la Universitatea din Cernăuți, imitând oarecari universități din Occident, cari au oferit doctoratul de onoare lui von Hindenburg și altor generali celebri, află de bine să uite că aceia și-au câștigat gloria în luptă cu inamicul, nu prin samavolnicii, nedreptăți, spânzurători și tot felul de cruzimi față de populația patriei lor, pe care erau chemați să o apere.

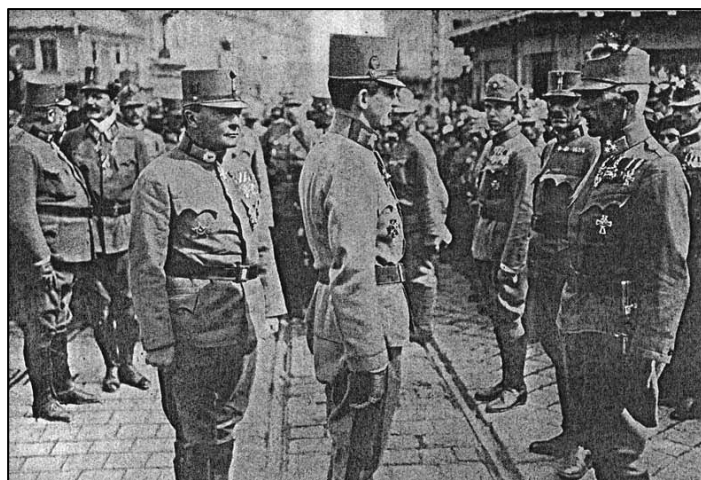
Colonelul Eduard Fischer nu și-a agonisit ca „Verteidiger der Bucovina – apărător al Bucovinei”, în cursul acestui războiu decât blăstămul țării încredințate lipsei lui de umanitate și scrupulozitate. La activul faimei lui nu găsim decât lașitatea și orgoliul unui

Nerone în caricatură; pentru Bucovina el nu este un apărător, ci o calamitate; gloria lui sunt preoții și intelectualii români batjocoriți, maltratați, sunt temnițele care gem de femei și moșnegi, sunt spânzurătorile pe cari s-au închis sufletele atâtor mii de țărani nevinovați. Pentru Bucovina el nu a avut altă ambiției decât s-o poată da înapoi „deșartă”, cum crede el că a fost luată de austriaci cu 140 de ani în urmă.

Aceste „merite” ale colonelului Fischer trebuiau acoperite, trebuiau ca văduvele și orfanii Bucovinei, ai căror soți și părinți fuseseră victimele setei de glorie a acestui nelegiuit, să-i cânte imnuri prin rostul universității bucovinene: aceasta este explicația grabei de a o deschide chiar la sfârșitul anului și în împrejurări atât de dificile. Pentru a satisface orgoliul colonelului Fischer s-au adunat profesorii la Cernăuți, în bătaia tunului inamic. Ei i-au dat cinstea cerută, care pentru orice universitate nu poate fi decât o rușine.” (p. 86-88)

Dacă nu cumva a fost chiar o glumă academică, absolut bine gândită pentru un general butaforic, fără studii superioare, fără de armată, însă cu victorii, pe cât de puerile, cu pârâitori și săcălușe, în lungul frontului, pe atât de răsunătoare în spațiu publicitar...

Încă nu am aflat ce s-a scris în presa cotidiană de limbă germană din Bucovina despre faptul rușinos dar împlinit de la Universitatea din Cernăuți...

Împăratul Carol în discuție cu colonelul Fischer (în spatele împăratului se află comandantul armatei, general-colonelul baron von Koevess)

Jordi VIRALLONGA (Spania)

Virallonga Jordi (Barcelona, 1955) este profesor universitar de literatură spaniolă la Universitatea din Barcelona și președintele Aulei de Poezie, chiar de la fondarea acesteia în anul 1989.

Între cele mai recente cărți ale sale de poezie se evidențiază : *Perímetro de un día*, cu un prolog de José Agustín Goytisolo; *Crónicas de usura* – Premio Ciudad de Irún, 1996; *Todo parece indicar* – Premio Valencia, Alfonso el Magnánimo, 2003; *Hace triste*, cu un prolog de Antonio Gamoneda; *Por si no puedes*, cu un prolog de José Hierro, La cabra editores, México, 2010.

A fost publicat în multe antologii de poezie spaniolă. A fost tradus în arabă, turcă, portugheză, italiană, franceză, macedoneană și daneză. A tradus cărți semnate de poeți portughezi, francezi, italieni și catalani. A publicat antologia SOL DE SAL în care reunește 20 de poeți catalani din ultimul sfert al secolului XX, traduși în castiliană (spaniolă) în ediție bilingvă.

Practică și critica literară în ziarele *El periódico*, *La Vanguardia* o *El país* și continuă să publice articole despre literatură și gândire în reviste de specialitate.

Între cărțile sale de eseuri sunt de amintit lucrarea *José Agustín Goytisolo, vida y obra* și edițiile divulgative de Antonio Machado sau Jorge Manrique. (M. S.)

A folosi noaptea

Obișnuit cu pazele negre,
gata să reîncep,
liniștit,
ca unul care a pierdut totul în două sau trei
jocuri

cu nimic altceva decât fragila hotărîre
de a-mi deschide casa încă în valize
de a cumpăra becuri
și de a găsi noi
legături,

Echivalențe lirice

observ acest apartament gol, altă casă,
cu intenția unei noi capitulări, alt eșec.

Să nu proiectez trecutul nici corpurile sale
să folosesc noaptea
să iau masa cu ticălosul care mereu mă
însoțește

să-mi repet adesea
că orice hotărîre îmi va fi posibilă.

Pentru ce atîta gravitate ca să te am,
atîta suferință, mă acopăr de lovituri deoarece
creștin

îmi abjur originea, gata:
după atîtea crize nu mai contează decât
să hotărîsc ce-i datorez eu acestei tăceri.

Încercarea de a ști cine am fost mă reconciliază
cu o idee aproximativă despre individ,
deja bătrîn, refractar la reforme
și fără tine căreia îi plăcea cel ce eram,
s-a sfîrșit și sunt cum fusese omul
pe măsură ce tu frămîntai lutul.
Noi am fost toți lucruri pe care le foloseai
pentru a uita fetița supusă care-și îmbrăca
păpușile,
adolescenta de dinaintea căsătoriei,
disperata
pentru ca apoi să decizi
că și chiar iubind trebuie să încetezi să iubești,

că a pierde intenționat e o ruină,
o incorectitudine, o vulgaritate intolerabilă,
că existau numai așezările
cu lucruri care merg, cu proiecte.

Relația mea cu orice, cea pe care am avut-o și
nu o mai am,
este atemporală și incurabilă.
Acum încerc să mă strecur în acest spațiu,
să descopăr conținuturi igienice
în terminalele altor guri.

Tu nu vei suporta o altă mutare, camarade,
o altă deplasare, un altul care ai fost,
un alt rol și mai multe scaune noi.
Nu scotoci în buzunare, nici în cutiute
e același puținul sau multul care acum ți-a
rămas
când jocul final va fi totul sau nimic.

De foarte aproape

Înainte de prima
întemeiere a lucrurilor
vocile nu aveau
ordine sintactică, concretă,
și totuși ele au construit
idei, ierni, *troppo mare*,
efemere senzații că asta
ar putea să nu se termine niciodată.

Trebuie să fi venit fără îndoială de foarte
aproape,
ca să fi putut exista înainte
de orașe, de caverne,
de focul pe care noi înșine l-am aprins.

Probabil nu e o nebunie să gândești
că există ceva al nostru
în toată permanența lucrurilor.

Că moartea e atât de mult a noastră
pe cât de străină ne este soarta vieții.

Scurtă reflecție despre Practica valorilor cetățenești

Se întâmplă uneori că se termină anul,
că am băut mult, că am vrut sex,
că am trântănit sau că nu se termină noaptea
așa cum prevăzuserăm,
pentru că vor veni vocile
să ocupe locul visului, sau îngerii
nu vor permite să se întâmple nimic rău
și un simplu gol ne ocupă tandrețea
pe care trebuia să o umplem de urgență
cu un trup care ne acoperă, o sudoare de
satisfăcut.

Dar decența ne învață
că trebuie să punem în joc desăvârșirea,
prestanța, simțul ridicolului,
orgoliul, această autosuficiență
care ne duce în pat singuri,
foarte treji și gândind
ce al dracului de demni am fost.

Înțeleapta teorie a unui călător

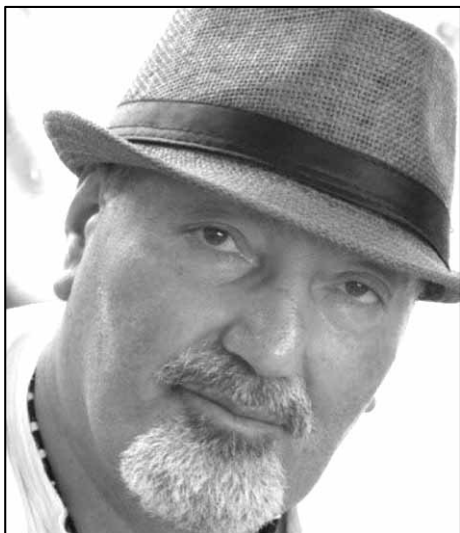
Am fugit de atâtea ori
de orașele în care niciodată n-am fost,
despre care nu pot confirma unde am crescut.

Călătoresc printre bărbați și femei
care coboară din metrou privind dalele,
umiliți de normă și de exemplu,
de lipsa de bun simț, nepedepsită, a celor
atotputernici.

Cunosc atât de multe persoane care dau amenzi,
confiscă, lovesc și asasinează în mod legal,
încît nu pot să spun că nu doresc
să-i îmbolnăvească oroarea, cum ar face-o
victima care așteaptă
rutina salvei în propriul cap,

căci uneori orgoliul care îți rămîne
este acolo într-un ungher fără altceva decît a
pierde
așteptîndu-l pe cel căruia, dintr-o dată,
nu mai porți să-i ierți viața.

Prezentare și traducere de **Mariana STANCU**

Metin CENGİZ (Turcia)

Născut pe 3 mai 1953, la Kars, o provincie situată în estul Turciei, Metin Cengiz este poet, eseist, editor și traducător. Și-a început studiile la Erzurum și le-a continuat la Istanbul. Profesor de liceu, a predat la Kars, Erzurum și Tokat, pînă la lovitura de stat din 1980, cînd a fost întemnițat pentru doi ani și acuzat pentru textele sale în perioada juntei militare. După detenție, s-a stabilit la Istanbul, unde lucrează ca redactor și editor în redacțiile mai multor reviste și edituri. A scris o suită de lucrări privitoare la aspecte teoretice și critice ale poeziei turcești. A tradus în turcă operele lui Pablo Neruda, Eugène Guillevic, Jacques Prévert, Jules Laforgue, Aimé Césaire, Max Jacob, Gerard Augustin, Michel Cassir, Tahar Bekri, Naim Araidi, Jaime B. Rosa. A editat și tradus *L'Anthologie de la poésie moderne française de Baudelaire jusqu'à nos jours* (2000, Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul) și *Les choix de la poésie française contemporaine* (2005, Digraf Yayıncılık, İstanbul).

Inclus în numeroase și prestigioase antologii de poezie universală contemporană, Metin Cengiz este tradus în franceză, engleză, germană, arabă, ebraică, italiană, spaniolă, română, rusă și în multe alte limbi.

Publică numeroase volume în țară și străinătate (Franța, Spania, Serbia, Ungaria, Japonia, Vietnam, Italia etc.).

Volume de poezie:

Après un déluge (1998); *Un grand amour* (1989); *Lys qui éclot dans son venin* (1991); „A” *dans son état de soie* (1993); *Le livre des cantiques* (1995); *Au temps de la jeunesse* (1998); *Les hymnes de l'amour* (2005); *Cantiques pour nos jours* (2005); *La vie et Les Hasards* (2006), *La vie et la poésie* (2006); *Poésies complètes 1* (2007); *Les poèmes de la liberté* (2008); *Poésies complètes 2* (2009); *Les images sont mon pays* (2011); *États de la terre* (2013); *Poésies complètes 1 et 2* (2015); *Les poèmes du mal* (2015); *Poèmes pour Mercan* (2018); *La vie est un rêve* (2018).

Eseuri poetice:

Le pouvoir de la poésie (1993); *Le réalisme socialiste dans le cadre de la poésie turque de 1923 à 1953*, (2002); *Modernisme et la poésie moderne turque* (2003); *La poésie, la religion et la sexualité* (2005); *La poésie, la forme et le style* (2005); *La poésie, la langue et la langue de la poésie* (2005); *Le globalisme, postmodernisme et la littérature* (2008); *Qu'est-ce que l'image?* (2009), *Culture et poésie* (2010), *Philosophie et la poésie* (2011, deuxième édition 2014), *Essais sur la vie et la poésie* (2011), *Sur la poésie de Cemal Süreya* (2012, deuxième édition 2012, troisième édition 2016), *Comment écrire le poème?* (2013), *L'idée de la poésie chez Platon et Aristote* (2012), *Anthologie contemporaine, critique, majeure de la poésie turque* (2016).

Cărți publicate în străinătate:

Après une tempête et autres poèmes (Çeviri: Gerard Augustin, Harmattan Yayınları, 2006, Paris-Fransa, arka kapak yazısı: Gérard Augustin);
Poemas Escogidos (Çeviri: Jaime B. Rosa, iki dilli/ Liber Factory, 2013, Madrid-İspanya);
Povremeno (Çeviri Avdija Salković, Narodna Biblioteka, „Dositej Obradović”, 2015, Yeni Bazar, Sırbistan);
Fekete És Fehér (Çeviri: Attila Balaz, Ab-Art, 2015, Budapeşte - Macaristan) ;
Duet of Nights (Çeviri Mariko Sumikura, Akira Asuka'nın şiirleriyle birlikte Ortak kitap, Japon Universal Poets Association-Evrensel Japon Şairler Birliği, 2015, Kyoto-Japonya) ;
The Pure Sun/ Măt Tròi Tinh Khiết (Çeviri: Nguyễn Thị Tuyét Ngăn, 2015, Vietnam Yazarlar Birliği, Hanoi-Vietnam, Sunuş Yazısı: Mai Văn Phấn) ;
Poems for love and revolution (Çeviri: by divers turkish hands, 2017, CC. Marimbo, Berkeley, Kaliforniya, Sunuş Yazısı: Jack Hirschman, kapak: Jack Hirschman);
Canticos de amor (Çevir: Rafael Patino Goez, 2017, Silaba, Sunuş Yazısı: Rafael Patino Goez)
Il Colore Dell'Oscurita/ Karanlığın Rengi (Çeviri: Laura Garavaglia, 2017, LietoColl, sunuş yazısı: Laura Garavaglia); *Preludiu Pentru O Noapte La Kars/Kars'ta Bir Gece Vakti İçin Prelüdlar* (Çeviri: Niculina Oprea, Bucureşti, 2018, Timpul, arka kapak fotoğraf: Jose Luis Labad, Sunuş yazısı: Marius Chelaru);
Obrazy sa moja ojczyzna/ İmgeler Benim Yurdum (translated by Alicja Kuberska, 2019);
Tisti vrt v moji domiš/Evimdeki Bahçe (translated: Erna Pačnik, 2019, Beletrina, Slovenia);
Savaş Her Yerde//har jagah yuddh hai (translated by Mani Mohan, 2020 Bodhi;Prakashan'Jaipur, India);
E Ş Q İL A H I L Ə R İ/ Aşk İlahileri (Translated by Oktay Hacimusali, 2013, Bakü, Azerbaijan).

Premii şi distincţii:

1996: Premiul Behçet Necatigil, pentru volumul de versuri „Le livre des cantiques” (unul din cele mai importante premii ale poeziei turce);
2010: Premiul Melih Cevdet Anday, pentru poezii complete 1 şi 2;
2011: Premiul Internațional Tudor Arghezi (România), pentru poeziile şi eseurile poetice;
2014: Premiul literar al oraşului Mersin (marele premiu al literaturii turce);
2018: Premiul Internațional de poezie „Mihai Eminescu” – Craiova (România);
2019: Laureat al Premiului pentru Eseu, acordat de Academia Internațională a Mediteranei, Struga – Macedonia. (M. S.)

Disputa

„Cîndva eram totul pentru tine
iar acum nimic nu sunt. Aceasta-i iubirea ta?”,
spuse femeia. Ca soarele
stîns de un vulcan. Pe chipul ei tainice
lave subterane. Gata să explodeze.
Omul simţi aerul, vîntul şi miresmele
pe care acesta le aducea de departe.
„Auzi, spuse el, iubirea urlă în fiecare fîrîmă
de pămînt.
Iar moartea se aruncă asupra ei cu valuri
sălbatică”.

Nările lui se deschideau şi se închideau repede.
Femeia tăcu. A tăcut ca tăcerea.
Omul era un joc în fiinţa tăcerii.

Femeia

Cine a spus că femeia este un înger
ea curge ca un râu
îşi pîndeşte bărbatul ca o pădure întunecată
respiraţia îi este la fel de profundă ca aceea
a unei păduri
şi urlă ca lupii hămesiţi

cînd sunt foarte aproape de ea cu pîntecele
lipit de al ei
Asta este viața, e adevărul feminității
cînd vorbește și cînd recită versuri despre
dragoste
ochii i se aseamănă cu flăcările iadului îmi
străpung
ochii semănînd cu privirea unui uriaș corb
negru
așa trebuie să fi fost călătoria dintr-o țară a
morților în țara muritorilor în vremurile
străvechi
Participă la viață, spune ea, eu sunt poezia,
citește-mă

Se lungește pe pat ca un bust al tăcerii
camera se umple de lumina filtrînd, prin
trupul ei,
voalul fin al nopții cu care se acoperea și pe
care îl îndepărtează încetișor
coboară pe covor cu un freamăt de riuri
întredeschide buzele ca întunericul
Participă la viață, spune ea, viața curge prin
trupul meu

Căile care duc de la degetele picioarelor la
vintre
se unesc ca două brațe ale foarfecelor
păsările ce par să-și fi făcut cuibul într-un abis
cu ramuri de tufișuri și de buruieni
îmi primesc buzele, buzele mele uscate chiar
pe o pantă
Participă la viață, spune ea, viața este cuibul
meu

De pe o colină abruptă începe o vale adîncă
acest cuib
de pasăre rămîne de acum înainte îmbrumăt
în munți două zeite mă alăptează
naiade, știmele lacului, sirenele care șerpuiesc
oferă din abundență elixir al vieții.
Participă la viață, spun ele, bea viața așa cum
bei apa

Mă plimb pe toate cîmpurile ce se deschid în
fața mea
ca un stăpîn al casei și nu ca un oaspete care
vrea să plece
trupul ei amintește zbuciumul oceanului și
alunecarea cerului

în zadar am căutat secretul vieții în cărți
în zadar am citit și am scris atît de multe
pagini
Participă la viață, spune ea, secretul vieții sunt
eu

Cine a spus că femeia este sclava iubirii
ea este ca un corp în care se intră și un suflet
în care nu se poate intra
ea este iubirea însăși iar bărbatul nu e decît un
muritor
care vine să se închine în acest templu

Iubirea

Am uitat unde era și cînd era.
Ierburile se aprindeau de căldură,
iar copacii se topeau în umbrele lor.
Vîntul își bea răsuflarea în rachiul său.
Nici parfum de trandafir sălbatic
nici cîntec de lăcuste.
Numai vocea ei a ajuns la urechile mele.
Nu erau decît ochii ei
în stepa nesfîrșită.
Orizontul se înroși cu ea,
soarele își juca luminile intime
pe capetele noastre.
Am revăzut-o vara aceasta
Și am înțeles că o purtam încă în inimă
În timp ce ea compunea un alt cîntec.
Un alt cîntec pe care viața îl scrisese pentru ea.

Ploaia

1.
Ieri am privit cum ploua
Ploaia face ca totul să semene cu cerul
Totul este suspendat în aer
Ca încremenit înainte să atingă pămîntul
Rațiunea mirată între cer și pămînt
e suspendată în aer ca o pasăre

O clipă te-am văzut cu, semănînd ploii,
privirile și trupul tău
M-am aruncat sub aversele de ploaie și ți-am
înlănțuit trupul
Păcat, acest om trebuie să-și fi pierdut mințile,
au spus gură-cască

Eu am strigat : păstrați-vă rațiunea, dar nu vă
atingeți de ploaia torențială

Ploaia

2.

Spiritul uman este bătut de ploaie și de grelele
ei picături
Ea duce cu sine fluierînd versurile purtate în
suflet

Viața pleacă luată de ape
Chipul tău drag și ochii tăi pleacă
Pe acest pod care îmi amintește trecutul
Manifestația pumni în aer apoi bastonul
poliștului și patul puștii jandarmului
Tot ceea ce a fost trăit rămîne ca un vis
pecetluit departe

Privesc cu plăcere focul pe care ploaia l-a
aprins pe străzi
Focul care rămîne în sufletele oamenilor ca
iubirea și ca speranța
Suntem în foc totul arde

Cred că viața e așa
Viața mă strînge de gît ca un oțel
Întind mîna spre trecut
Numai ploaia o reține în locul anilor mei ruinați
Ploaia curge devenind apă
Și cei cincizeci și patru de ani ai mei pierduți
pentru un proces

Ploaia

3.

Plouă ca un cîntec
Ca și cum o avalanșă cade la ferestre

Țîțînile lumii se sparg
Cerul coboară pe pămînt smulgîndu-i pletele

Amintește-ți de mine cu aceste cîntece,
iubirea mea,
Incendiile pe care ploaia le-a lăsat
Amintește-ți de mine cu focul pe care ea l-a
aprins pe străzi
Amintește-ți de mine cu o asemenea tulburare
Eu sunt o tulburare pentru această lume

Ploaia

4.

Seara este obosită, tristă, singură
Să plouă, să se reînsuflească lumea cu apa
de ploaie
O trezire ca după un somn lung
Fiule, am învățat semnificația nașterii dar
N-am înțeles-o niciodată pe aceea a morții

Anul acesta, trandafirii din grădină nu vor
înflori
Fii ploaia mea, spală-mă pe străzi

Sunt ploaia care curge pe străzi
Fii meandrele mele fii multiplele mele chipuri
Ca să curg cu tine spre infinit

Prezentare și traducere de **Mariana STANCU**

***Contre le colonialisme* – apariție-omagiu marca Simone Weil**

Ion PIȚOIU

Din recente editări postume atribuite lui Simone Weil, *Contre le colonialisme* (Payot-Riverages, Paris, 2018) are o semnificație inedită, volumul reiterând un avertisment retroactiv cu privire la importanța măsurilor antitotalitare.

Cartea (*Contre le colonialisme*, Payot et Rivages, Paris, 2018) reunește articolele scrise de Simone Weil în perioada 1936-1943, anii

pe care aceasta i-a dedicat contestației colonizatoare. Prin urmare, proiectului întocmește diagnoza formelor de viață și gândire distruse de „colonizarea spiritelor” pentru regenerarea emancipării umaniste. În ansamblu, discursul se păstrează denunțator, în timp ce

subiectele recreează un istoric al punctelor de gravitate care au compus cariera de notorietate a disidentei.

Structura propusă de prefătorul Valérie Gérard indică trei categorii în care Simone Weil s-a

Reconversiuni și reconfigurări

consacrat: supraviețuirea din lagărele naziste, asiduitatea ca filosof politic militant și miza anticolonială. Mai exact, cele trei rezultante vocaționale în cheia cărora se înscrie cartea. În același timp, acesta situează personalitatea lui Simone Weil între registrul politic și cel existențial-mistic, subliniind totodată că semnătura personalității weiliene semna constant o „convertire prin atracție”, produ-

când prin fervoarea cuvântului un magnetism ideatic care a avut rolul de a transforma laicitatea franceză într-un spirit etic universal.

La nivelul selecției, sunt comentate fragmente din textele anticolonialiste aparținând perioadei incipiente în care Simone Weil s-a implicat activ în viața politică, înainte de sensibilizarea ororii colonizatoare care a stat la baza retragerii ei din spațiul politic.

Prin urmare, lectura *Contre le colonialisme* expune două viziuni. În prima parte sunt prezentate punctele de cotitură ale civilizației magrebine și africane, responsabilizarea poporului și guvernului francez cu privire la situația Indochinei, regândirea mentalității lineare colonizatoare din Maroc și, în final, avertizarea efectelor de sacrificiu aplicate numeroaselor țări, printre care și Tunisia. A doua parte aduce în scena examinării problema coloniale din Imperiul Francez, acest aspect fiind abordat din perspectiva destinului națiunii franceze. De menționat că Simone Weil se adresează guvernului asemeni unei ținte înspre care trimite din arcul subversiv un *continuum* „j'accuse”.

La nivel conținutistic, pot fi punctate mai multe articole. Dintre acestea, publicația „Acești membri palpitanti ai patriei” (*Ces membres palpitants de la patrie*) este remarcabilă pentru comparația semnatarilor din *Le Populaire*, care au scris despre legatura Marocului cu simpatizanții masacrului de la Nankin. De asemenea, poate fi remarcată reverența pentru poporul marocan din „Marocul și prescripția în materie de furt” (*Le Maroc ou de la prescription en matière de vol*), în care Simone Weil conchide că Marocul făcuse mereu parte din Franța, încă din 1911. În aceeași categorie apar proiecte de articole care s-au păstrat, fără a fi însă tipărite.

Este cazul „Scrișorii Indochinezilor” (*Lettre aux Indochinois*) prin care autoarea asuma răspunderea limitată cu care a intervenit atunci, adresând, în schimb, o invitație la susținerea demersului prin intermediul jurnalei *le petit Parisien*, somat să mediatizeze soarta aborigenilor la nivel mondial.

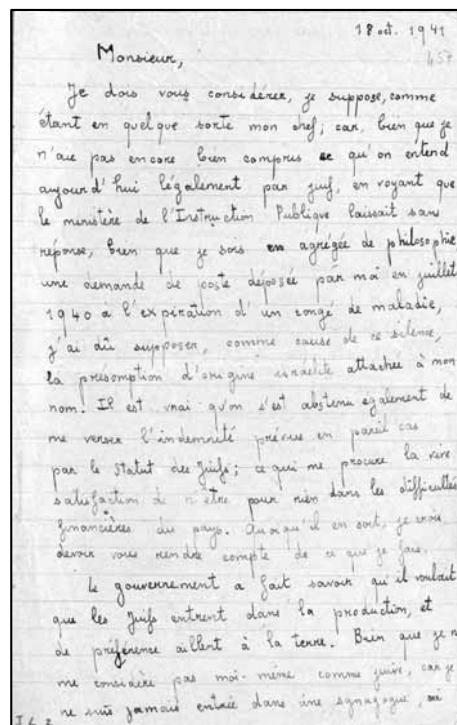
Spre încheiere, în ultima secțiune a volumului se pun bazele unui nou curent umanist. Pornind de la această misiune, apare o nouă mișcare de opinie, un *status quo* pe Simone Weil îl gândește imperios necesar, concepându-l ca pe un testament dedicat țărilor și popoarelor noneuropene. Astfel că soluția imaginată se argumentează inclusiv la nivel mentalitar, unde autoarea morală incită la comprehensiunea și reconfigurarea ideilor de suveranitate franceză, redresând linia de fundament pentru atitudinea barbară cu care francezii s-au înfățișat către Orient cu diferite ocazii exploatare, beligerante.

Concluzia lecturii conduce la adoptarea unei atitudine salutare. Pentru orice formulă

de politică colonială activă, *Contre le collonialisme* apare ca un îndreptar mentalitar. Simone Weil reușește, în spiritul acestui compendiu de momente editoriale, să expună raportul între misiunea guvernelor franceze față de trecutul istoric pătat, constituind o viziune de reconciliere. Investindu-se astfel în direcția conștiinței internaționale, vocea lui Simone Weil se adevărește în continuare drept una dintre numele care au înțeles destinul și responsabilitatea Franței, scrierile ei pulsând la asocieri în timp, acolo unde se regăsește la noi Doina Cornea.

Simone Weil cu familia (1916).

Scrisoare-manuscris de Simone Weil, oct. 1941.

De vorbă cu Maria Pașc despre Mihai Sârbulescu

Diana Cristina MORAR

Diana Morar: *Care e prima ta amintire legată de contactul cu arta?*

Maria Pașc: De când am făcut ochi am văzut artă. Am crescut într-o casă tapetată cu lucrări. Nașul meu (fratele bunicii) a fost colecționar de artă, obișnuit al atelierelor din București. A avut o colecție impresionantă de lucrări și a legat prietenii cu mulți artiști. Ori de câte ori venea în vizită, ne aducea câte o lucrare-două; s-au strâns. Mai mult, verile le petrecea la Mogoșeni, unde își construise o casă de vacanță. De fiecare dată, venea însoțit de câte un artist din București. Cel mai adesea era invitat Alin Gheorghiu. Eram mică, dar am participam și eu la rezidențele organizate de nașul meu.

La Muzeul de Artă din Constanța sunt câteva săli pline cu lucrări, pictură și sculptură, semnate de Alin Gheorghiu. Într-un spațiu al muzeului, este reconstituit felul în care a arătat atelierul pictorului din Pangratti. În expunere sunt șevaletul, paleta, culorile, piese de mobilier, obiecte de decor ale artistului. Pe perete sunt fotografii ale pictorului, familiei și apropiaților. Într-una dintre fotografii apare nașul meu, Victor Poenariu. Am fost atât de bucură când am văzut, când l-am recunoscut!

Am crescut într-un oraș fără cinema, săli de concerte sau de expoziții. Din păcate, nici în ziua de azi, în Beclean nu sunt spații culturale. Dar sunt norocoasă, am avut parte de întâlniri decisive care m-au scos în calea artei sau mi-au scos arta în cale – nu știu

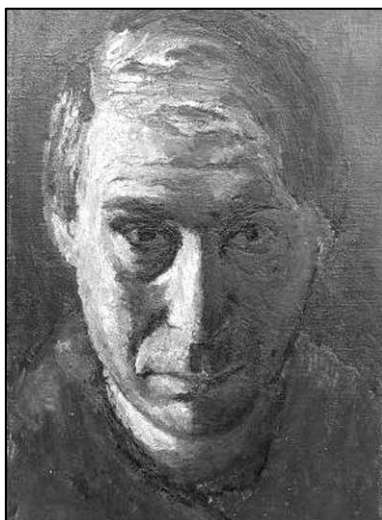
precis cum s-a întâmplat, asta cred că ține de miracolul întâlnirilor.

– *Spune-ne câteva lucruri despre proiectul „Contemporanii”!*

– Dacă tot am spus înainte despre miracolul întâlnirii, pot să spun că proiectul „Contemporanii” este rezultatul unei întâlniri de acest fel. Acum aproape un deceniu, am avut șansa de a-l cunoaște pe Mihai Sârbulescu. Pictor grozav și om excepțional. M-a onorat, m-a pus la masa prieteniei lui. Prin mijlocirea lui Mihai, am avut șansa să-i cunosc pe unii dintre cei mai apreciați artiști români, să înțeleg ce se petrece pe teren cultural. Mi s-a deschis frumosul în cale și am simțit că este de datoria mea să împărtășesc. Alături de o echipă, am început să organizăm rezidențe artistice în țară și peste hotare, expoziții personale și de grup, evenimente tip *Open Studios*.

– *„Atelierele deschise” pe care le-ai desfășurat la București mi se par o cale foarte frumoasă prin care artistul și privitorii pot relaționa și evolua împreună. Spune-ne mai multe despre această inițiativă, cum a apărut, care au fost urmările, dacă aveți intenția să vă extindeți proiectul la nivel național?*

– Datorită activității avute în cadrul proiectului „Contemporanii”, am avut șansa să vizităm multe dintre spațiile de creație ale artiștilor bucureșteni. Așa că inițiativa de a deschide atelierele pentru publicul larg a venit într-un fel firesc. Să recunoaștem, omul este o ființă curioasă. Pe toți ne încântă gândul de a afla ce se întâmplă în budoarele creației. Să

Mihai Sârbulescu, *Autoportret*

Plastică

poți trage cu ochiul este absolut fascinant. Evenimentul „Ateliere deschise” s-a bucurat de un real succes în rândul publicului bucureștean. Ne-am oprit din cauza contextului, dar tragem speranța că, odată cu revenirea la normalitate, vor relua proiectul și, poate, dacă circumstanțele vor încuviința, îl vom extinde la nivel național.

– *Ce „spune” atelierul despre artist?*

– Spune exact același lucru pe care-l spune o casă despre omul care locuiește în ea – este după chipul și asemănarea lui.

Dacă vrei răspunsul istoricului de artă, atelierul artistului este o meta operă. Cum orice lucrare de artă, indiferent de temă, este un autoportret al artistului, la fel și atelierul. Atelierul este autoportretul artistului. În atelier, vezi artistul, îi vezi lucrările. Dar vezi și omul, cum își gospodărește viața în jurul șevaletului ori al șelei. În atelier se vede cel mai bine viața, nu doar pictura sau sculptura. Atelierul devine pretextul pentru a sonda adâncurile unor personalități puternice. În el putem descoperi deopotrivă sanctuarul, locul profan, izolatorul, laboratorul, scena, lumea onirică, un loc al puternicei fricțiuni datorate alternanței fugii și regăsirii de sine, unde se petrece, după legi aflate în afara sferei înțelegerii umane, împlinirea în formă, culoare, textură.

– *Ai colaborat cu acest proiect și în cadrul Festivalului „George Enescu”, cum a fost experiența aceasta?*

– Colaborarea cu organizatorii Festivalului Enescu a fost un prilej! Cu sprijinul lui Mihai Constantinescu, directorul Artexim, și al Crenguței Roșu, directorul DC Communication, ediția organizată în „Ateliere deschise” organizată în cadrul festivalului Enescu a fost un succes. Mii de oameni au avut șansa să viziteze ateliere ale artiștilor, datorită profesionalismului echipei de promovare coordonată de Crenguța Roșu. Mai vrem!

– *Traversăm o perioadă distopică, cu restricții și izolare socială. Cum au fost pentru tine aceste luni?*

– Este flagelatoare perioada. Un prieten, ajuns la o venerabilă vârstă, mi-a spus că a trăit două evenimente de forță în viața lui:

Revoluția din ‘89 și pandemia. Este grav, tot contextul cultural sângerează.

Am suferit depărțări de oameni dragi, neputința de a organiza expoziții. Cumva, am fost puși la colț, fiecare, la colțul lui. Dar nu aș putea spune că mi-a fost rău. Am folosit această perioadă ca răgaz pentru reevaluare. Am scris o carte.

– *„De vorbă cu Mihai Sârbulescu”, care a fost foarte bine primită de public. Cum a apărut și evoluat acest demers? Cum îl redescoperim pe artistul Mihai Sârbulescu din această carte? Ce aduce nou? Sau ce luminează aruncă spre trecut?*

– După cum ți-am menționat deja, întâlnirea cu Mihai Sârbulescu mi-a relevat contururile exacte ale datoriei mele față de spațiul cultural în care trăiesc și pentru care mă simt îndatorată să dau seamă. „De vorbă cu Mihai Sârbulescu” este o mărturie. În ea sunt invocate personalități ale artei și picturii românești care i-au influențat destinul lui Mihai: părinți spirituali, prieteni, profesori, colegi de breaslă, precum: Paul Gherasim, Ioan Alexandru, Constantin Flondor, Ion Grigorescu, Horea Paștina, Horia Bernea, Mihai Horea, Ștefan Sevastre, Afane Teodoreanu, Gheorghe Berindei, Vasile Varga, Marius Caraman, Simion Crăciun, Daniel Suceava. Este, cum îi plăcea lui Paul Gherasim să spună, o împreună lucrare. Reunește mărturiile celor ce adeseori trec pragul spațiului de creație al pictorului: Dan C. Mihăilescu, Theodor Baconschi, Costion Nicolescu, Constantin Flondor, Ion Grigorescu, Florentina Voichi, Doina Xifta, Horia-Roman Patapievic, Remus Azoitei, Anca Sârbulescu, Horea Paștina.

– *Te rog să ne prezinți ceea ce consideri tu că este cea mai revelatorie învățătură pe care o putem extrage citind această carte?*

– Fiecare își trage propriile învățăminte. Cea mai prețioasă învățătură care mi-a fost dăruită cu prilejul acestei cărți vine de la Paul Gherasim: „Să te uiți! Când te uiți (pe tine), vezi ceea ce te privește”. Despre felul în care poate servi această carte, despre învățături, Dan C. Mihăilescu remarcă în prefață: „Dialogurile Mariei Pașc cu Mihai Sârbulescu pot sluji pentru familiarizarea oricui, licean,

student sau iubitor de artă, cu pictura noastră contemporană, dar și cu arcele artei în general, într-atât sunt de generoase aluviunile referențiale, atât de captivante anecdotele și de încântătoare efluviile confesive ale artistului, provocat când responsabil, când năstrușnic, dar invariabil cu bună-credință și adecvată, complice participare”.

– *Care e, după părerea ta, rolul pe care îl are istoricul de artă în Cetate?*

– Foarte grea întrebare, o mototolesc și eu în cap deseori. Chiar cu riscul de a fi suspectată de tradiționalism, îmi spun pasul. În ziua de azi, esteticul a fost evacuat din artă, creația a fost înlocuită cu ingeniozitatea. Tendința este de a se exprima prin artă extra-artisticul: idei abstracte, manifeste, evenimente mondiale. Se caută noi și tot mai noi forme de expresie artistică. Mânați de visuri cosmice de expresie, unii pictori neglijează pictura propriu-zisă. Debussy spunea despre unii dintre colegii săi: „Fac metafizică, dar nu

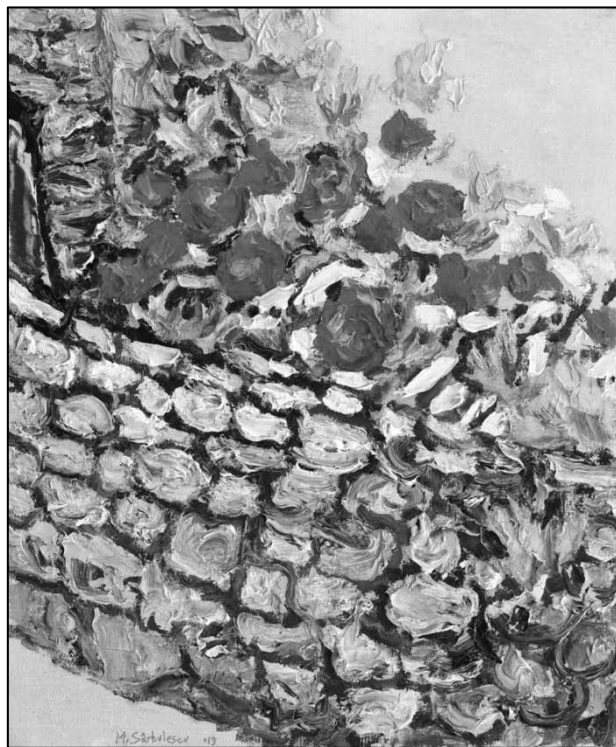
ne dau muzică” – așa se prezintă situația și-n artele vizuale. Atunci, care mai e rostul tău, al istoricului de artă? Care mai este rostul cărților de estetică? La ce bun să-ți tocești coatele și să-ți crești dioptriile? Ce sens mai are tratatul lui Johannes Itten, când opera de artă nu mai are obiect?

Într-o intervenție publică, Andrei Pleșu spunea că menirea unui istoric ori critic de artă este să îți dea sentimentul întâlnirii indispensabile cu opera de artă. Fraza subiacentă textului istoricului de artă ar trebui să sune cam așa: aveți dinaintea o pictură fără de care s-ar putea să nu mai puteți trăi de acum încolo. Nu zic că fără artă nu se poate trăi, ci că fără artă te pândește un trai foarte sărăcăcios.

– *Mulțumesc, Maria pentru această interviu! Succes în proiectele tale de acum și viitoare!*

– Mulțumesc și eu!

Interviu realizat de **Diana Cristina MORAR**

Zid cu flori la Balcic

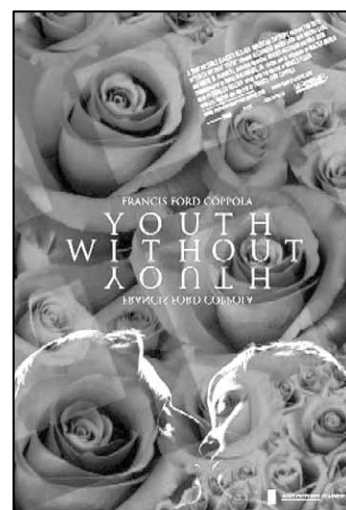
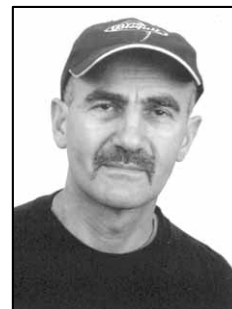
Domnului Coppola, cu respect

Alexandru JURCAN

Să nu-mi spuneți că sunt ironic, doar că sunt consternat, ca tot omul, că se întâmplă și la casele mai mari câte-o dramă. Desigur, mă refer la filmul d-voastră *Tinerețe fără tinerețe* (Youth Without Youth), realizat după cartea lui Mircea Eliade, cu Tim Roth, Alexandra Maria Lara, Bruno Ganz, Marcel Iureș, Adrian Pintea etc. Revăd filmul, să-mi verific nedumeririle. Cum să nu mă bucur că ați revenit în București, că nu ne-ați uitat, că ați filmat aici, încercând să vă impregnați de stilul lui Eliade, cunoscând locuri și oameni. Cum să nu fiu fericit auzind colinde românești, văzând zăpada autohtonă, Gara de Nord, „Universul”, Piatra Neamț? Ca să-mi dau seama – iertare! iertare! – că ați ratat. Ca un adolescent, ca un debutant, v-ați lăsat în uitare rețetele filmice și v-ați lansat într-o demonstrație obositoare, dezlănțată, ca o „trestie care visa că e fluture”, fără să știți „unde trebuie pus al treilea trandafir”. Mai apoi, „shanti, shanti”, acea plângere a Veronicăi, care a fost Rupini, apoi câteva limbi, de la sanscrită la sumeriană, abordând metempsihoză, transmigrația sufletului, naziștii, reîncarnarea, oniricul, gândirea budistă... Nu e prea mult? Știu că ați fost încântat de conceptele cheie (timp, conștiință etc.). Ați spus că „pentru mine acest film înseamnă, de fapt, o întoarcere la idealurile cinematografice pe care le aveam când eram student”. Vă cred. Pot să vă mărturisesc ceva? Eu niciodată nu m-am dat în vânt după Eliade. Între Eminescu și Blaga am înțeles că ultimul era mai aproape de sufletul și structura mea. Era să uit! Mama m-a învățat să fac tocana de cartofi într-o manieră simplă, cinstită, clasică. Acum, scriindu-vă, m-am lăsat influențat de melanjul d-voastră și am încercat s-o complic,

să adaug produse noi, să fiu inventiv. De ce trebuie mers pe drumul bătătorit?

Tema regenerării biologice a omului apare în narațiunea *Tinerețe fără bătrânețe* (1978) de Mircea Eliade. Autorul se situează între science-fiction și tenta mitică. Dominic Matei e trăsnit în noaptea de înviere. El începe să întinerească. Medicul Stănciulescu se ocupă de acest caz. Chiar și Gestapoul e interesat de minunea respectivă. Doctorul Rudolf crede că electrocutarea poate determina o mutație a speciei. Dominic învață limbi străine și în timpul somnului. Dacă se gândește la un trandafir, noțiunea devine un trandafir real. Veronica va cunoaște o mutație inversă, vorbind limbi sumeriene, protoelamite... tot mai spre protolimbajele nearticulate. E limpede, e clar, ați ecranizat narațiunea cu o fidelitate enervantă și ați uitat că literatura suportă altfel discontinuitățile. Cum de ați alunecat, tocmai d-voastră, în clișee? Știți ce mi-a plăcut cel mai mult? Genericul. Un aspect horror (nu am uitat filmele d-voastră *Dracula* și *Nașul*), cu un ceasornic al cărui angrenaj se fluidizează în tonuri de sepia, cu pagini-palimpsest, peste care chipul fetei redevine schelet... Apare scriitorul bântuit, cu unica lui carte. Știe că, dacă o va tipări, „voi fi un nimic, voi fi singur”. O carte publicată nu mai aparține autorului. Cordonul ombilical tăiat

Film

naște un vid cleios. Ceea ce urmează în film... Da, nu v-ați putut hotărî, nu ați optat, ați păstrat totul în flash-back-uri dezolante, cu o voce din off, cu multă literatură și confuzie de chipuri. O discontinuitate aiurită, care naște dureri de cap, cu scene penibile, ridicole (mai știți cum cade fata de la baza stâncii, preț de o jumătate de metru, în mișcări grațioase, false, iar ceilalți, speriați, se îndreaptă spre ea să vadă ce a pățit și ce bizar sună sanscrita aceea lângă ambulanța calmă, într-un peisaj optimist pur românesc!). Sigur că m-am înduioșat revăzându-l pe Adrian Pintea în rolul călugărului budist. Și mi-am mai amintit de ce Eliade n-a prea fost luat în seamă la început, deoarece până la 21 de ani – se spune – era aproape de *Garda de fier* a lui Codreanu.

Nu vreau să vă plictisesc, domnule Coppola, însă cred că v-a copleșit un univers încărcat de simboluri, care nu făcea parte din structura d-voastră artistică. Ați încercat să

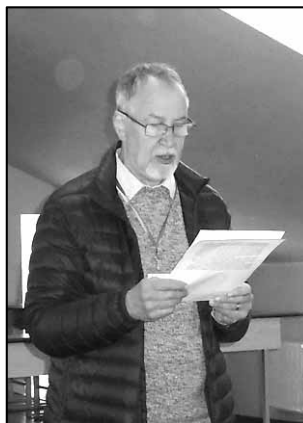
colorați în bleu unele scene, ca să mai delimitați confuzia temporală. Ați realizat filmul în 2007, după zece ani în care v-ați „odihnit/detașat”, punând cinemaul în paranteze. Poate că și acest hiat e de vină pentru inadvertențe. Ați făcut tot ce v-a stat în putință. Și eu am dorit o tocană sofisticată, uitând de bunele sfaturi ale mamei. Acum, în clipa asta, o arunc în pubelă. Și vă mai aștept mereu, pe d-voastră, încărcat de Oscaruri (1972, 1974), de Palme d’Or (1974, 1979). Până atunci revăd *Apocalypse now*, *Conversația*, *Peggy Sue*, *Cotton Club*... Nu v-ați supărat, nu? Plouă pe-aici și curăț cratița pentru o nouă tocană. Nu uit o clipă că aveți 82 de ani și o filmografie genială. Credeți că am căutat pete în soare? Am încercat să înțeleg ce dificil este să abordezi o nouă cultură, un teritoriu diferit. Pur și simplu mi-a fost ciudă pentru acest eșec, unicul într-o operă impecabilă.

Alexandra Maria Lara și Tim Roth în *Youth Without Youth*

Întâlnirile de la Viișoara – Ediția I, 14-15 mai 2021, festival organizat la Viișoara și Piatra Neamț de poeții Victor Munteanu și Ioan Oatu.

Paul Aretzu, Premiul pentru critică literară.

Olimpiu Nușfelean, Premiul pentru poezie.

Maria Gheorghiu.

Dumitru Lecca, sponsorul premiilor festivalului, prin Asociația Culturală Familia Lecca.

Emilian Marcu.

Nicolae Silade.

Întâlnirile de la Viișoara – Bacău

La Liceul Particular nr. 1 Aurora Ouatu din Viișoara.

La Biblioteca Județeană G. T. Kirileanu, Piatra Neamț.

Colocviile revistelor mureșene de cultură și de științe umaniste și Gala premiilor literare și filosofice, ediția a VIII-a, 2-5 septembrie 2021, la Teatrul de Vară din Târgu Mureș.
În imagine: Ovidiu Cornilă, Eugeniu Nistor – organizatorul colocviilor, Cornel Sigmirean, George Vulturescu.

Eugeniu Nistor, Iulian Boldea

Olimpiu Nușfelean prezintă *Mișcarea literară*.

Olimpiu Nușfelean, George Vulturescu, Soril Miavoe, Ovidiu Cornilă.

Târgu Mureș

Desfășurarea colocviilor.

Grup de participanți, la finalul colocviilor. Între aceștia: Soril Miavoe, Ionică Moldovan, Cornel Sigmirean, Adrian Lesenciuc, Ovidiu Cornilă, Eugeniu Nistor, Gheorghe Vințan, Olimpiu Nușfelean...

Mircea Cărtărescu și Ioan Pinteau la Librăria Humanitas, Bistrița.

Ioana Nicolae și Marin Mălaicu Hondrari.

Ioana Nicolae acordă autografe.

Augustin Zegrean, Eugenia Zegrean, Mircea Cărtărescu, Ioana Nicolae.

Mircea Cărtărescu la Bistrița

Olimpiu Nușfelean, Ionela Silvia Nușfelean, Ioana Nicolae, Mircea Cărtărescu.

Mircea Cărtărescu în dialog cu cititorii.

Daniel Săuca deschide Zilele revistei *Caiete Silvane-200*, 22-24 sept 2021, CCAJS, Zalău.

Ioan F. Pop, Traian Ștef, Menuț Maximinian, Viorel Mureșan, Olimpiu Nușfelean.

Alice Micu, Viorel Tăutan, Irma Tăutan, Menuț Maximinian la Liceul de Artă Ioan Sima, Zalău.

Olimpiu Nușfelean, Daniel Săuca, Ion Pițoiu, profesoare de română, între care Carmen Ardelean, elevi, la Liceul Pedagogic Gheorghe Șincai din Zalău.

Zalău

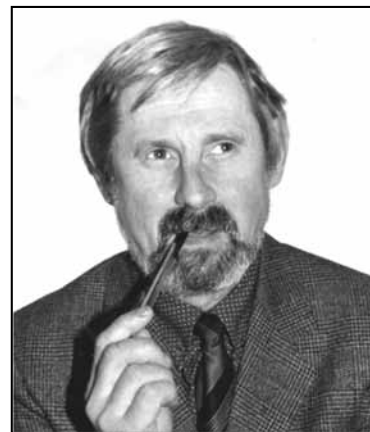

Prezentare de carte *Unde așezăm plînsul copilului* de Olimpiu Nușfelean. În imagine – autorul, Carmen Ardelean, Daniel Săuca.

Menuț Maximinian, Olimpiu Nușfelean, Daniel Săuca, Gheorghe Glodeanu.

Lucian PERȚA

Radu ULMEANU

Oriunde mă perind

Oriunde sunt invitat la festivalurile de
literatură, mereu,
mă plimb și pe străzi, prin librării și anticariate
și mă simt ca într-un domeniu al meu
căutându-mă prin rafturile prăfuite

uneori găsindu-mă, alteori nu m-am găsit,
dar fiind mereu la fel de fericit

sonetele, sonetele mele din Nord
mi-au adus un premiu la Festivalul de la Bistrița
și de aceea am fost de acord
să-l onorez personal cu prezența

m-am perindat și aici prin librării și mirarea
m-a cuprins
văzând de câtă mișcare literară are parte
aproape fiecare ins

ieșind, cum spune poetul, cu câte o carte –
m-am apropiat să văd ce poate să fie
și am văzut că toți cumpărau o „Carte
de bucate –
rețete pentru pandemie”!

Ana HERȚA

Rime la sfârșit de iarnă

Avem în noi, ascunsă-n fiecare
Dorința de a scrie poezie

Și-n nopțile de iarnă ni se pare
Că-și cere drept la viață pe hârtie

Un foc aprinzi atunci printre cuvinte
Ce pân’ atunci erau de nerostit
Și tu-l veghezi și-l întreții cuminte,
Chiar dacă știi că ai de pățimit.

Copilăria mea e începutul
Acestui foc ciudat ce mă intrigă,
Iar eu, pe lângă el, aștept momentul
Să pun cuvinte, fără să mă frigă!

Miruna MUREȘANU

Când sufletul meu prindea contur într-o lacrimă

când sufletul meu într-o lacrimă prindea contur
părea că o lumină mântuitoare se ridică
precum o cortină de peste totul din jur
și un alt univers, unul al cărților mă implică

Parodii pur și simplu

acolo, printre râuri vineții de hârtie
și secunde desfrunzite în cuvinte
am înțeles ce este neantul în poezie

nu spun că mi-e vinovată memoria nici în vis,
dar numai aproapele meu, Dumnezeu știe
situația

de câte ori era să eșuez în abis
până să ajung cu bine în Austria

să mă pot hrăni din carnea bilingvelor cuvinte
și pe valuri de hârtie cu poezia să merg înainte!

Persida RUGU

Ars poetica

Poezia este **iubire**, multă iubire,
de aceea cititorii, puțini sau mulți,
trebuie să umble prin ea cu uimire
și-n primul rând **desculți**

Ea e o **luntre de ghindă** plutind
printre cuvinte
călătorind
năbădăios sau cuminte
spre realitate –
uneori
ne scrie **scrisori**
din singurătate
și ne-nvață precis
cum să respirăm
boarea de vis

Dar e și periculoasă, aflăm
că-n unele situații,

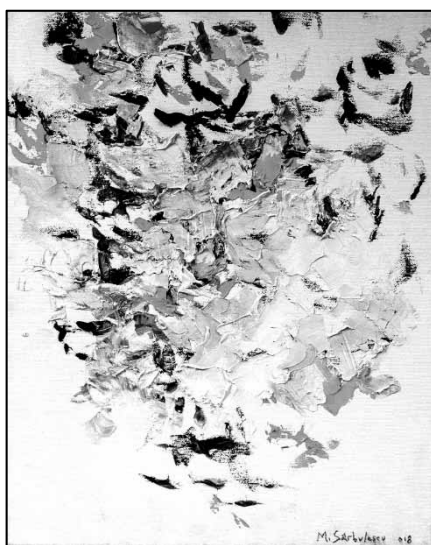
cum spune poetul,
între două respirații
vă pândește **deșertul!**

Ștefan DAMIAN

1

În casa mea de la țară,
nu departe de Cluj Napoca,
stau câteva zile în fiecare **sfârșit de vară**
printre icoane și **portrete de familie** din epoca
de aur, trecută și uitată.
Privesc **arhanghelii de sticlă** de pe pereți
și parcă **privirea** este **reciprocă**,
și ei mă privesc senini și semeți.
Sunt convins că ei au fost și sunt
larii casei părintești.
Și încă un amănunt:
chiar dacă nu îi privești,
îi simți de pe perete privindu-te protector
și în același timp îi simți lângă tine
și înțelegi că acesta este rostul lor.
Așa îmi trec zilele până ce vine
timpul să mă reîntorc la muncă,
la facultate și știți bine
că deși mulți vor să plec, muncesc încă!

(*cuvintele scrise cu aldine reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorilor.
Lucian Perța)

Flori galbene

CITITOR DE REVISTE

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor

Apostrof nr. 5/ 2021.
Un editorial oarecum
special semnează

Marta Petreu, intitulat „...unde el ne așteaptă ca un nou Vergiliu”, omagiu, recviem pentru Lucian Blaga, la 60 de ani de la moartea poetului și filosofului, realizat printr-un colaj de texte, reconstituite și transcrise. Titlul este desprins dintr-o epistolă a Corneliiei Blaga către familia Băncilă (27 dec. 1962), la aproape un an după dispariția marelui om de litere: „Scumpă Doamnă și domnule Băncilă,/ A trecut aproape un an de când nu mai știm unii de alții. Dar ce puteam eu răspunde rândurilor d-voastră îndurerate, când de acolo – unde el ne așteaptă ca un nou Vergiliu – nu mai este întoarcere./ Să vă spun că am mai pus peste mormântul său o lespede și încă o piatră, cari despart și mai crunt lumea lui de lumea noastră?/ Privind aceste chipuri din cimitirul vechi și părăsit al Lancrămului, poate veți avea mângâierea că el este acum mai aproape de străbunii lui. Îmi vin în minte versurile citate pe ultimele pagini ale cărții mele de căpătâi: «Închis în cercul aceleiași vetre/ Fac schimb de taine cu strămoșii./ Norodul spălat de ape sub pietre...»...”. Marta Petreu publică procesul-verbal al consultului medical din 27 martie 1961, Blaga fiind internat, grav bolnav. Documentul este semnat de șapte profesori-doctori; de asemenea, publică rezultatul autopsie, semnat de dr. Eugen Marinca. Din volumul «Tatăl meu, Lucian Blaga» de Dorli Blaga, se desprinde un fragment despre înmormântarea Poetului: „Ceremonia de doliu a avut loc la «Casa Universitarilor». Au fost câțiva vorbitori. Venise și soțul meu de la București, dar numai pentru întrunirea de doliu de la Cluj (atunci nu participa la ceremonii religioase, mai târziu a mai renunțat la aceste «principii»). Cred că acest lucru m-a durut atunci, chiar dacă l-am acceptat. Daicoviciu era teribil de emoționat. În rest, cum e în asemenea momente, nu-mi amintesc detalii. Universitatea a pus la dispoziție un camion pentru transportul sicriului la Lancrăm. Cu acest camion au plecat Sandu Bologa, Ioan Alexandru (student) și alții. Pe mine m-a dus Oliviu Gherman cu mașina lui, și pe alți prieteni. Era o superbă zi de primăvară. Știu că, din calmul lui, Oliviu mi-a transmis și mie o stare de liniște. Ciudat, a fost mereu alături de mine, în zile grele. Și la Lancrăm, în 9 mai 1961 (ziua lui de naștere) tot satul își

așteptat fiul, pe șosea, la intrarea în sat. A venit multă lume, și din alte localități. În turnul Bisericii stătea la pândă un securist. Localnicii știu cine este, eu nu am vrut să știu niciodată”.

Articole ample, le enumăr pe rând. Dosar Aron Cotruș – istoricul literar Mircea Popa aduce la cunoștința publicului corespondența dintre Aron Cotruș și Emil Isac, apoi o scrisoare către Tiberiu Vuia, cu introducerile necesare. Păcat că nu avem la dispoziție și răspunsurile adresanților. Epistolele sunt pline de informații, mai cu seamă că au început în anul 1920, Emil Isac, de pildă, fiind unul dintre participanții la Adunarea de la Alba Iulia 1918. De luat în seamă și foarte interesată este Ancheta *Apostrof*, cu întrebarea principală și altele adiacente „Țineți jurnal? De ce?”, „...Care dintre jurnalele existente în literatura română vi se pare cel mai interesant?” etc. Ancheta fiind o continuare din numărul anterior, de data această oferă răspunsuri deschise, consistente: Radu Mârza, Oliviu Crâznic, Alice Valeria Micu, Ion Buzăși, Ilie Rad, Paul Chetreanu-Don.

Tribuna nr. 450/ 1-15
iunie 2021. Sub un
titlu oarecum prețios,

TRIBUNA
Revista de cultură - serie nouă - anul XI - nr. 50 aprilie 2021

„Amicițiile literare colaborative. Binomul colaborativ”, Radu Bagdasar reușește un interesant ciclu de istorie literară, dezvăluind capriciile și împlinirile câtorva prietenii literare – astăzi bine cunoscute, remarcabile – din larga și sățioasă viață culturală a Europei. În debutul studiului (restrâns, totuși, tema fiind foarte generoasă), Radu Bagdasar enunță scepticismul inițial: „Amiciția literară pare a fi o aberație în sine, un fenomen care pare a merge împotriva naturii înseși a artistului, reputată fire orgolioasă, dificilă, solitară”, iar mai jos, precizează: „...Ponciful comun marilor creatori este cel al unui solitar frizând mizantropia, precum au fost surorile Brontë, Lewis Carroll, Céline, Arghezi...”. Ulterior, Radu Bagdasar revine și dezvoltă: „Și totuși, (...) amicițiile între creatorii literari există. Ele au marcat și continuă să marcheze literaturile lumii, ceea ce lasă să credem că felul în care noi înțelegem psihologia creatorului este simplist (...) În viață, creatorul caută de cele mai multe ori să se abstragă contextului familiei biologice cu care deseori se află în contradicție de aspirații și își

caută instinctiv frații și surorile de spirit, familia astrală în a cărei lichid amniotic să se poată împlini. Fiecare dintre ei ar putea să spună precum Cocteau: «Călătoria pe care o facem între viață și moarte mi-ar fi insuportabilă fără întâlnirile prieteniei». Pentru a adăuga în paragraful următor: «Singura mea politică a fost cea a prieteniei». Exemplificările sunt redată de la bun început: „Așa se face că nenumărați autori au trăit într-un fel de simbioză funcțională de diverse grade și intensități: Montagne și La Boétie, Molière și Corneille, Goethe și Schiller, Chateaubriand și Fontanes, Nietzsche și Wagner, Coleridge și Wordsworth, Eminescu și Creangă, Ezra Pound și T.S. Eliot, Blaise Cendrars și Henry Millere, Romain Rolland și Panait Istrati, într-o oarecare măsură Pound și Joyce...” Remarcabil și apreciat în tot felul de împrejurări și de diferite personalități este cazul binomului Goethe – Schiller. Goethe notează în cartea *«Afinități elective»*: „În fața eminentelor calități ale altuia, nu există alt mijloc de salvare decât dragostea”. De aici rezultă – comentează Radu Bagdasar – că Goethe, spirit pozitiv, le acceptă, iar geniul său nu îi interzice o anumită modestie, dacă nu umilință. Iar Schiller cu atât mai mult cu cât intuia în Goethe un spirit superior. Geniu sau nu, niciodată nu cunoști totul. În genere, pentru artist relațiile sociale sunt o mină de substanță imaginară, un supliment de calități, un catalizator al spiritului, sursă de erudiție, referință estetică sau referință psihologică pentru a se defini el însuși. În interiorul tandemului forma cea mai intensă și mai productivă intelectual ni se pare a fi cea a cuplului intelectual bazat pe complementaritate.

Alte eseuri și comentarii literare sunt semnate de: Mircea Arman („Dante Alighieri 700. Imaginativul poetic dantesc – I”), Viorel Igna („Tradiția ermetică – II”), Andrei Marga („Omul nou, omul artificial, omul resetat”), Vasile Zecheru („Cabala, alchimia și rozacrucianismul”), Nicolae Iuga („Teologul catolic Hans Küng – 1928-2021 – despre infailibilitatea papală și alte aspecte eclesiologice”), Christian Crăciun („Însemnări Pascale”), Theodor Codreanu („Calendarul câinelui fosforescent” – despre poezia lui D.R. Popescu), Ani Bradea („Scrișul ca «impuls fundamental al vieții» – despre procesul intentat de Securitate «lotului scriitorilor germani», Brașov, 1959), Iulian Cătălui („Primul Război Mondial oglindit în literatură – II”), Constantin Cubleşan („În tradiția romanului ardelenesc” – despre romanul *«Vedenia»* de Cornel Nistea ș.a.

Apostrof nr. 9/ 2021.

Prozatorul Gheorghe Schwartz face un apel

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor

public pentru salvarea clădirii *Teatrul Hirschl*, din Arad, poate cel mai vechi teatru din România, construit de un particular, la începutul secolului XIX – scrie Marta Petreu în editorial. În aceeași pagină „povestește” despre Cimitirul din Lancrăm, unde mormântul lui Lucian Blaga a ajuns să fie „izolat” cu tot cu celelalte morminte din jurul său, între clădirea unei săli de sport (construită, extensiv peste gardul cimitirului, pe vremea prim-ministrului Năstase), Biserica Veche, dar al cărei acoperiș nou umbrește mult zona, și o alee nouă de ciment, care cine știe câte morminte vechi mai acoperă. Concluzia editorialistei: „Este înjositor ceea ce își permit unii și alții să facă, din lăcomie, din prostie, din afacerism, oriunde, inclusiv din cimitire. Inclusiv în locurile și cu monumentele de care n-ar avea voie să se atingă nici cu un deget. La noi, nimic nu mai este sigur, nimic nu mai este considerat o valoare națională inalienabilă, obligatoriu de conservat”. Festivalul de la Sibiu *Musica Ricercata* (23-25 iulie 2021), organizat grație dirijorului Gabriel Bebeșelea, a adus pe scene spectacole cu muzică de Bach, Beethoven, Brahms, Mozart, Haydn, C. Dittersdorf, care au alternat cu mese rotunde și conferințe, încărcate de informații muzicale și dezbateri publice adecvate momentului. Gabriel Bebeșelea, dirijor principal al mai multor filarmonici din țară, dirijor invitat la mari festivaluri europene, de mai multă vreme preocupat de manuscrisele unor mari compozitori, inclusiv ale lui Enescu, a pus pe scena Festivalului sibian, în primă audiție modernă, în pădurea Sibiului, pe scena Complexului Muzeal Astra, uvertura operei *La foresta d'Hermannstadt*, de Valentino Fioravanti (1764-1837), operă care a avut premiera în 13 decembrie 1812 – data ar fi de subliniat. Despre toate acestea oferă amănunte Marta Petreu, însă, pe larg, un studiu pe aceeași temă, citim în dosarul *Apostrof*, „Prin hățișurile Pădurii din Hermannstadt” de Anca Hațiegan, o descriere „a melodramei eroi-comică” în trei acte compusă de Valentino Fioravanti, pe un libret semnat de Leone Tottola (un text uneori nu prea măgulitor pentru românii din vremea aceea pomeniți), prezentată publicului în 1812, cum notam, la Teatro Nuovo din Napoli. Cercetarea Ancăi Hațiegan este exhaustivă, încărcată de note și comentarii la „conținut” și muzică, prin colacionarea/adnotarea a numeroase informații, din diverse „surse”, din vremea respectivă. Evident, demersul întreprins de Gabriel Bebeșelea este major, neașteptat și merită toate laudele. Dar și

scrierea d-nei Anca Hațiegan. Eseul „Nu cred în moarte”, semnat de peste-nonagenarul Nicolae Gheran, nu trebuie să surprindă pe nimeni. Istoricul literar, eseistul, „politologul” fără portofoliu, prozatorul „din urmă” – remarcabil în primul rând – simte că ar mai avea „nevoie” de o carte de „comunicări” (toate astea, pentru ca nu cumva să ducă *dincolo*, în cealaltă viață, ceva nespus, nemărturisit). Dorește să lase totul „la vedere”. De-aia și-a „construit” și o criptă (la Ghencea 2), izolat de „lumea bună din Bellu”, iar la finalul care va fi să fie, să aibe invitați ca la nuntă, dotată cu lăutari, să le „zică” de foc și inimă albastră celor prezenți, să râdă de multele și măruntele petrecute în viață. Uite-așa, fără să băgăm de seamă. Urmează în celelalte pagini cronici și recenzii literare, interviu, pagini de poezie și eseu, traduceri.

Neuma nr. 7-8/ iulie-august 2021. Educația. Fiind vorba

despre *România Educată*, un proiect lansat de președintele României încă din 2016, Andrea H. Hedeș pune titlul editorialului, „*România. Educată?*”, sub semnul întrebării. Proiectul ca orice proiect... Însă, ce s-a realizat vreme de aproape cinci ani în această direcție, chiar sub auspiciile președinției?... Nicolae Manolescu, într-o *Scrisoare deschisă* adresată președintelui Klaus Iohannis – v. *România literară* nr. 30, din 16 iulie a.a. –, afirmă clar că, în fapt, nu s-a realizat nimic în domeniul politicilor publice din educație. S-au vehiculat doar vorbe lansate de așa-numiții „experți” în educație. Rezultatele concrete sunt puțin vizibile. Toate punctele slabe ale sistemului de învățământ au fost scoase la iveală în nefericita experiență a României din timpul pandemiei și s-au văzut în rezultatele examenelor de evaluare națională și de bacalaureat și în poziționarea școlii românești în ierarhia europeană a performanțelor școlare. S-a observat de asemenea că învățământul universitar are tot mai puțini candidați și studenți, iar absolvenții sunt, în general, nepregătiți pentru piața muncii. Concluzia dlui Manolescu din *scrisoarea deschisă* capătă forma: „Ca să fie *educată*, România trebuie să fie *instruită*”. Fără instrucție școlară nu se poate realiza mare lucru. „Educația fără instruire este rodul operei comuniste de spălare a creierului. Educarea tinerilor în spiritul valorilor naționale, occidentale, democratice nu are nicio șansă în lipsa cunoașterii profunde a acestor valori.” *Educarea educatorilor* – cum atrage atenția Horia Gârbea în contra-editorial – poate că ar fi o cale de salvare. Ce

avem și mai ales ce nu avem, observă scriitorul, făcând distincția între „experți în educație” și profesori, cum ar fi la Ministerul Educației, dar nu numai: „...O cohortă de educatori neinstruiți desfac și refac în permanență programele analitice, planurile de învățământ, metodologiile de concurs, chiar și calendarul școlar... Se scoate istoria, ba nu, se comasează cu geografia, se lipește matematica de biologie, se introduce latina, dar cu noțiuni care nu s-au mai predat înainte nici la gramatica limbii române, se înlocuiesc textele literare clasice cu articole agramate din ziare. Analiza literară se înlocuiește cu un fel de dezbatere morală, dacă personajele au făcut *bine* sau *rău*... Toate, într-un crescendo absurd”... Și nu numai aceste aspecte semnalate contribuie la ceea ce profesorul Nicolae Manolescu numește „declinul inexorabil al școlii românești”... De la subiectele inadecvate, vagi, sau indecent de ușoare, ce nu permit departajarea, de la examenele de evaluare națională și BAC, la tezele de licență jalnic preluate de pe internet, totul îndreptățește pesimismul ce domină multe proiecte cu privire la viitorul Învățământului Românesc, inclusiv Proiectul *România Educată*... În următoarele pagini ale revistei întâlnim o nouă suită literară, obișnuitele „note/ însemnări” ale lui Gheorghe Grigurcu, care atrag atenția prin concizie și profunzime. Nu mai puțin demne de semnalat sunt paginile de poezie și proză, comentarii literare și eseuri.

Scriptor nr. 9-10/ octombrie 2021. Numărul conține obișnuitele rubrici de articole/materiale literare diverse, bine construite

(coordonator și fondator: Lucian Vasiliu). Consistentă este secțiunea de chestionar-dialog-taifas. Cinci astfel de dialoguri – mai vechi sau recente – însumează capitolul. Cel dintâi este un interviu realizat de Ioan Holban, criticul literar, cu bunul Cezar Ivănescu, poetul remarcabil din anii 1960 până în prezent, el, Cezar, din păcate, făcându-se țărână în 2011, prea devreme. Visător și naiv din punct de vedere politic, dar profund în ideile sale, la începutul anilor '90 vedea românii ca pe o națiune împlinită, mărturisirile sale, o adevărată spovedanie, priveau viitorul dimpreună al Moldovei, Transilvaniei și Țării Românești de-a dreptul fabulos și le analiza pe rând. Numai numeric dacă gândim, zicea, însemnăm o forță uriașă. Moldova, deși risipită în Basarabia și Bucovina și în sutele de mii duse în Siberia, a dat

istoricii țării, poeții, muzicienii, artiștii, la fel Ardealul fabulos, la fel Muntenia, Oltenia, toată Dunărea. „Este bine să lărgim românismul nu printr-o masificare de asta uniformă cum se făcea pe vremea comunismului. Noi românii suntem grozavi pentru că semănăm unii cu alții, asta e entropie! Noi suntem grozavi pentru că avem o varietate extraordinară în manifestare. Și cu cât vom fi mai variați și ne vom păstra această varietate, în cadre firești ale acordului mare de românism integral, cu atât va fi mai bine pentru noi”. Următorul dialog este între Grigore Ilisei și Virgil Tănase (Franța), realizat la TVR Iași, 2001. Convingător dialog. La întrebarea dacă astăzi (mileniul III – n.m., V.R.) România va mai primi sprijin internațional cum a primit și pe vremea lui Napoleon al III-lea, Tănase răspunde: „Mi-e teamă că nu dintr-un motiv foarte simplu. Societatea occidentală este o societate capitalistă în adevăratul sens al cuvântului, în care legile economice ale pieței s-au impus categoric în spațiul social și nu mai lasă loc pentru inițiativa politică. Adevărul este că de oameni politici nici nu mai este nevoie în Occident. Interesele economice și marile puteri financiare conduc jocul social. Politicul nu face decât să urmeze și să slujească aceste legi, pe care le recunoaște ca implacabile...” Până la finalul dialogului, concluzia lui V. Tănase este că tipul de societate occidentală se va prăbuși mai târziu sau mai devreme, că avem de a face cu un organism bolnav. (Tipic neomarxist, vulnerabil-ecclesiastic, eretic, foarte la modă în toate comentariile „experților” din ultimele două decenii – n.m.) Alt dialog este cel între Vania Atudorei (Canada) și Mariana Apetroaie (S.U.A. – Alaska). Povestea este fascinantă, imposibil de descris în câteva cuvinte. Mariana Apetroaie, medic stomatolog de origine română, s-a stabilit în Alaska în 1996, după ce a participat la un Congres internațional al dentiștilor. La solicitarea intervievantului de a face o comparație între medicina din România și cea din SUA, stomatologul Mariana Apetroaie răspunde, punând reflectorul pe focul globalizării mondiale intempestive: „...Baza cunoștințelor mele rămâne cea primită la Iași! Am învățat multe lucruri noi aici, progresul tehnologic își spune cuvântul în toate domeniile. Dar, ceea ce se predă mai bine în România este aspectul conservativ al tratamentului. Făceam orice efort să salvăm un dinte cu tratamente și cu obturații. Planul de tratament american pledează pentru un tratament cât mai costisitor! (...) Un exemplu: dacă în România majoritatea extracțiilor erau simple și de rutină, în America majoritatea sunt considerate

chirurgicale, de aceea pe firmă scrie chirurgie dentară. Diferența este în preț. (...) Dar diferența este și din punct de vedere clinic, pentru pacient mai puțină durere și durată de vindecare mai scurtă când extracția se face simplu și nu chirurgical.” Remarcăm și dialogul Robert Șerban cu Viorel Mureșan și cel dintre Neculai C. Muscalu cu Cristian Livescu. Alte comentarii literare, studii critice, fragmente de exegeză semnează (selectiv): Vasile Iancu (la volumul de confesiuni/călătorii «Soră lume» de Ana Blandiana), Constantin Cubleşan, Cristina Hermeziu (Franța – despre carte de poeme «Comunitatea artistică» de Adrian Alui Gheorghe), Menuț Maximilian (la placheta «Biblioteca din Parla» de Eugen Barz – Ed. Junimea, 2021), Ioan Holban, Elena M. Cămpan (despre volumul «Amintirile unui student la medicină» de Mircea Gelu Buta), Stelian Țurlea, Ioan Scurtu, Mircea A. Diaconu (excelent, despre Ion Creangă), Eugen Uricaru, Radu A. Cernătescu (despre Giordano Bruno, alchimie și jocul de zaruri).

Steaua nr. 8/ 2021.

„Să înveți” este un îndemn, un avertisment și un deziderat, uman, firește. De multă vreme nu am citit un editorial mai trist decât cel propus de Ovidiu Pecican în numărul 8 (luna lui august), cum ar veni, al revistei de cultură. Tema editorialului de care vorbesc și raportarea sunt la zi, temă care succede, nu întâmplător, unei *Scrisori deschise* adresată de Nicolae Manolescu președintelui României, despre educație, învățare, învățământul ca sistem, și instruire (v. revista *România literară* nr. 30/ 16 iulie 2021), luare de poziție care privește proiectul de țară *România Educată*, propus cu ani în urmă de Klaus Iohannis, scrisoare a cărei concluzie este fermă, asemeni unui semnal de alarmă: „Ca să fie *educată*, România trebuie să fie *instruită*”... Mai multe publicații, prin semnături remarcabile, au abordat scrisoarea criticului și universitarului Nicolae Manolescu. O face și editorialistul *Stelei*, apăsând accelerația pe aceeași *alarmă*, opinie tot a unui profesor, după cum se știe. Citez: „Când Președintele țării îți atrage atenția că România educată este un deziderat și nu o realitate (...), este vremea să încerci un bilanț. Ca unul dintre cei aflați încă din 1985 în slujba statului pentru a-i învăța pe copii, m-am lovit mereu de idealul educării și de obstacolele iscate în calea aducerii sale mai aproape. Pe când îmi îndeplineam serviciul militar ca tânăr profesor mi s-au

încredințat mai mulți ostași de la trupă analfabeți. Desigur, toți aveau diplome de absolvire a zece clase. Pe moment nu am înțeles cum era posibil așa ceva, doar avuseseră nu unul, ci mulți profesori... Nu apucasem să predau decât o lună când am fost încorporat, așa că abia mai pe urmă, după efectuarea stagiului militar obligatoriu, reîntors la liceul unde am fost repartizat, am aflat, la sfârșitul unui trimestru hibernal că, dacă vreau să mi se aprobe vacanța, trebuia să nu am corigenți la materia pe care o predam și să zugrăvesc clasa din banii aduși de copii"... Descrierea lui Pecican curge mai departe, dar se ivește repede întrebarea: Oare de atunci, de atâta vreme, ce s-a schimbat în sistemul nostru de învățământ?... Desigur, toată lumea poate constata, mai cu seamă după decembrie 1989, că în învățământ s-au schimbat multe, radical de multe. Totuși, astăzi pentru ce se clamează în dreapta și stânga că România înregistrează un procent extrem de ridicat de analfabeți (analfabeți, pur și simplu, nu „funcționali”) față de țările europene?... Cât a progresat România în reabilitarea învățământului în ultimii 30 de ani? Cum au fost transformați copiii în „ființe știutoare de carte”, cât de orientați sunt în chestiuni de cultură generală pentru a deveni cetățeni capabili să discearnă binele public de binele personal, să fie oameni întregi, responsabili, cărora le pasă și de alții, ba chiar de țara întreagă?... „Se pare că lucrurile au început să decadă demult. Cât de departe am ajuns astăzi se vede cu ochiul liber – continuă Pecican –, când o serie de oficiali sunt incapabili să plaseze biografia unei personalități din trecut în secolul ei și când o mulțime de angajați ai televiziunilor publice vorbesc o română deficitară, precară. Este o eroare să se creadă că numai învățătura cu scopuri pragmatice și utilitariste imediate împlinește omul”... Și tot așa. Astfel de atitudini publice nu sunt deloc singulare. Concluzia, ziceam foarte tristă, acoperitoare asupra multor domenii de activitate publice, este că în materie de învățare și învățământ la noi nu s-a împlinit mai nimic temeinic, clar și ferm. Din păcate... Merită remarcate câteva eseuri, amintiri, studii: „Locuri alese” de Irina Petraș, „Neurogoticul Dorei Pavel” de Giovanni Magliocco, „Toader Nicoară și modernitatea timpurie în spațiul românesc” considerații de Alexandru-Florin Platon, Andrei Crișan, Radu Toderici, „*Straja Dragonilor* – policandru operei lui Ion Negoitescu. O recitare necesară” de Marius Jucan, „Comunismul bizar. Amintiri în continuare” de Horia Gârbea, „Prima, a doua, a treia lectură...” de Anca Meiroșu și multe altele.

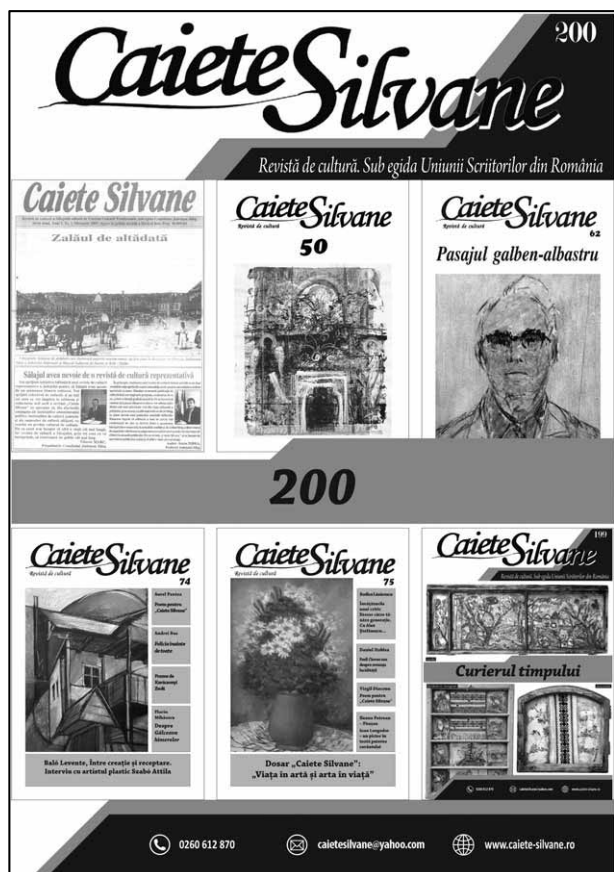
Caiete Silvane nr.
200/ 2021. Două
evenimente editoriale

găzduiesc paginile. Cărțile vor apărea curând, dacă nu cumva au și ieșit în librării. Astfel, este vorba de volumul *«Împăratul TRAIAN și conștiința românității românilor»* de Ion Taloș (Ed. Școala Ardeleană, Cluj). Prefața cărții, grăitoare și pătrunzătoare în adevărurile de veacuri care au însoțit românii, este semnată de Ioan-Aurel Pop: „Profesorul Ion Taloș, unul dintre cei mai importanți etnologi români din toate timpurile, reia tema dintr-o perspectivă inedită, realizând o paralelă nemaifăcută între cultura orală românească și scriitura despre conștiința romanității românilor – centrată pe figura împăratului Traian – din secolul al XV-lea până în secolul al XX-lea. (...) Lucrarea pune în lumină – în urma valorificării izvoarelor, a comparațiilor și corelațiilor făcute temeinic și cu metodă – că romanitatea românilor și figura împăratului Traian (și a regelui Decebal) din conștiința populară nu sunt decalc după documentele culte și scrise, că ele s-au perpetuat, în forme diferite, alterate, modificate și chiar prin contagiune cu alte teme, din Antichitate până astăzi. Evident, comparațiile judicioase ale profesorului Ion Taloș relevă influența literaturii culte despre romanitate asupra oralității și invers, adică preluarea elementelor din folclor despre Traian și latinătate pentru întărirea ideii conștiinței culte privind etnogeneza românilor”. Cealaltă carte se intitulează *«Istoria din cotidian»*, semnată de Vasile Pușcaș (Ed. Școala Ardeleană). Citez din prefața autorului, din perspectivă critică: „...Sunt convins că toți cetățenii epocii noastre de tranziție, care pare fără sfârșit, sunt doritori să înțeleagă societatea contemporană. (...) Lumea tehnologică actuală și cea viitoare oferă nenumărate date și informații pe care ar vrea să le înțeleagă și mai ales să le poată folosi în mod rațional. Or, tocmai aici s-ar simți rolul istoricului epocii contemporane care, în ultimele decenii, a cedat interpretarea fenomenelor istoriei imediate sociologilor, politologilor, filosofilor. Doar că aceștia au o abordare descriptivistă sau prezintă explicații adesea partidiste ori speculative. De aici și neîncrederea publicului în istoricii asociați cu partizanatul și preferința confuză pentru factualitatea trecutului și mai puțin pentru interpretarea istoriografică”. Consemnez comentarii critice și noi apariții editoriale: Viorel Mureșan despre cartea *«Dopuri de plută»*, versuri de Soril Miavoe (Grupul Editorial Rocart, 2021); Imelda Chința despre

«Dicționarul substantivelor din poeziile lui Mihai Eminescu» de Grigorie M. Croitoru (Ed. Caiete Silvane); Carmen Ardelean abordează noul roman «Tot înainte» de Ioana Nicolae (Ed. Humanitas); Marcel Lucaciu despre «Poeme canibale» de Ion Cristofor (Ed. Casa Cărții de Știință, 2021); Menuț Maximinian scrie despre volumul «Bartolomeu Valeriu Anania, cărturarul» de Constantin Cubleşan (Ed. Casa Cărții de Știință); Gheorghe Glodeanu despre «O sută și una de poezii» de Vasile Moraru (Ed. Academiei Române, 2020); Valeriu Simion Cosma abordează cartea străină, anume «Bullshit Jobs. The Rise of Pointless Work and What Can We Do About It» de David Graeber (în traducere liberă: *Locuri de muncă de rahat. Dezvoltarea muncii fără rost și ce putem face în legătură cu aceasta* – comentatorul nu precizează editura). Revista abordează eseul, comentariul literar-filosofic-istoric, semnate de: Alice Valeria Micu, Alexandru Jurcan, Viorel Tăutan, Marin Pop, Wesselenyi Miklos-fiul (*Jurnal 1821-1822*),

Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Viorel Câmpăan și Daniel-Victor Săbăceag, Ioan F. Pop. Cronici de film și muzică: Simona Ardelean, Daniel Mureșan. Am lăsat la urmă nota de sărbătoare pentru *Caiete Silvane*. Avem în față **numărul 200** al publicației, care apare la Zalău de mai mult de 16 ani. Pe adresa redacției au sosit zeci de mesaje din partea a numeroși scriitori, artiști de diverse specializări, profesori, colaboratori, autorități care au sprijinit și sprijină apariția revistei de cultură, exemplară și glorioasă, mai ales în peisajul literar transilvan. Semnează: Irina Petraș, Viorel Mureșan, Menuț Maximinian, Dinu-Iancu Sălăjanu (Consiliul Județean), Nicolae Goja, Alice Valeria Micu, Vicsai Zsolt, Viorel Tăutan, Ioan F. Pop, Bologh Lucian, Olimpiu Nușfelean, Silvia Bodea Sălăjan, Ion Pițoiu-Dragomir, Lucian Vasiliu, Alexandru Jurcan, și să nu uităm, nota de gratulație/mulțumire a redactorului șef, Daniel Săuca. (V.R.)

COLOCVIILE GEORGE COȘBUC, *Festivalul Național de Poezie*

REGULAMENTUL
cele de-a XXXVII-a ediții,
15-16 octombrie 2021

Organizatorii festivalului sunt: **Asociația Națională a Caselor de Cultură a Sindicatelor din România (Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița)**, cu sprijinul: Ministerului Culturii, Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Uniunii Scriitorilor din România, Palatului Copiilor Bistrița, Primăriei comunei Coșbuc, Muzeului „George Coșbuc” din Hordou, Revistei „Mișcarea literară”, Cenaclului literar „George Coșbuc”, Colegiului Național „George Coșbuc” Năsăud și al Despărțământului ASTRA - Năsăud.

Actuala ediție a festivalului cuprinde următoarele secțiuni de concurs:

I. Concurs pentru volume de versuri publicate în perioada octombrie 2020 – septembrie 2021;

II. Concurs pentru volume ale autorilor ne-debutați editorial;

III. Concurs pentru elevi.

I. Autorii de volume publicate în perioada octombrie 2020 - septembrie 2021 pot să propună pentru concurs maxim două titluri, în două exemplare, însoțite de o fișă de înscriere (după modelul anexat și copia xerox a BI/CI).

II. Autorii de volume nedebutați editorial, vor trimite pe adresa festivalului un exemplar redactat din volumul cu care doresc să se înscrie în concurs sau pe DVD/CD împreună cu fișă de înscriere, într-un plic sigilat semnat cu moto.

III. Elevii vor trimite 10 poeme redactate în două exemplare sau pe DVD/CD, însoțite de fișă personală, sigilată într-un plic separat semnate cu un motto.

Toate volumele și manuscrisele pentru concursul de creație literară vor fi trimise până la data de 1 septembrie 2021 (data poștei), pe adresa Casei de Cultură a Sindicatelor Bistrița, strada Alexandru Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043, Județul Bistrița-Năsăud.

Premiile festivalului:

- **Marele Premiu *George Coșbuc* – 2021**

- **Premiul pentru debut**

- **Pentru fiecare secțiune de concurs vor fi acordate câte trei premii în bani, atunci când avem, diplome și plachete.**

Dreptul de acordare și ierarhizare valorică a premiilor pe secțiuni de concurs aparține juriului.
Manuscrisele și volumele înscrise în concurs nu se înapoiază autorilor, ele rămân în arhivele festivalului.

Relații suplimentare se pot obține la telefoanele: 0040-263/233345, 0745/970250
email: ccsbistrita@yahoo.com

Director,
Alexandru Cățcăuan

SALOANELE LIVIU REBREANU

Festivalul Național de Proză

REGULAMENTUL
celeia de-a XXXIX-a ediții,
26-28 noiembrie 2021

Organizatorii festivalului sunt: **Asociația Națională a Caselor de Cultură ale Sindicatelor din România (Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița)**, cu sprijinul: Ministerului Culturii, Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Uniunii Scriitorilor din România, Palatului Copiilor Bistrița, Cenaclului literar „George Coșbuc”, Revistei „Mișcarea literară” și a primăriilor Năsăud, Maieru, Târlășua și al Despărțământului ASTRA - Năsăud.

Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu” este structurat pe trei secțiuni:

I. Concursul Național pentru volume de proză și eseu editate în perioada **noiembrie 2020 - octombrie 2021**. Autorii de volume publicate au dreptul să se înscrie în concurs **cu maximum două titluri, în două exemplare**, însoțite de o fișă de înscriere care va cuprinde principalele date ale autorului, numele și prenumele, adresa, domiciliul, telefonul etc., (după modelul anexat) și **copia BI/CI**.

II. Concurs de proză scurtă pentru adulți: autorii de proză scurtă de la această secțiune se pot înscrie în concurs cu manuscrise redactate în **2 exemplare** sau pe CD/DVD, care nu vor depăși **max. 10 pagini** (format A4) și vor fi semnate cu un motto ce se va regăsi și pe plicul care conține fișa cu datele autorului și **copia xerox a BI/CI**.

III. Concursul Național de Proză scurtă pentru elevi: Autorii de **proză scurtă (elevii)** se vor înscrie în concurs cu manuscrise redactate în două exemplare sau DVD/CD, **ce nu vor depăși 2 pagini de autor** și vor fi semnate cu un motto ce se va regăsi și pe plicul sigilat care va conține fișa de înscriere a autorului însoțită de copia xerox a BI/CI. **Manuscrisele semnate cu numele autorului nu vor fi luate în considerare.**

Toate volumele și manuscrisele pentru concurs vor fi trimise până la data de 1 noiembrie 2021 (data poștei), pe adresa:

Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița, strada Alexandru Odobescu nr. 3, Bistrița, cod 420043, județul Bistrița-Năsăud.

Premiile festivalului:

- Marele Premiu Liviu Rebreanu - 2021;
- Premiul pentru debut;
- Pentru fiecare secțiune de concurs vor fi acordate trei premii în bani, atunci când avem, diplome și plachete.

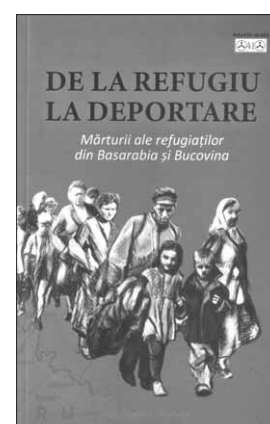
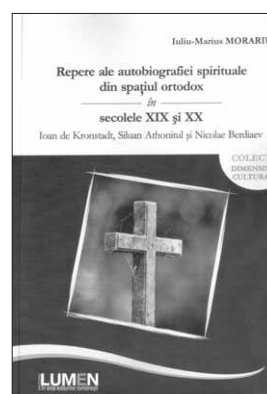
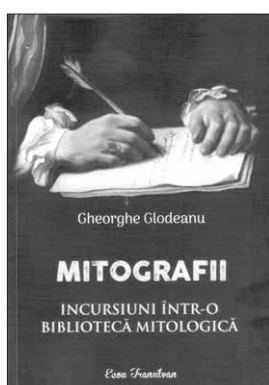
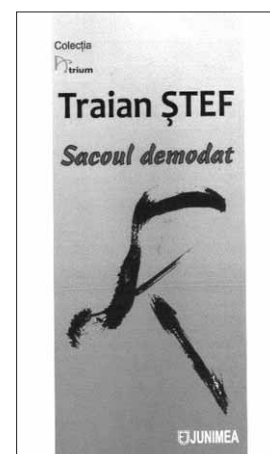
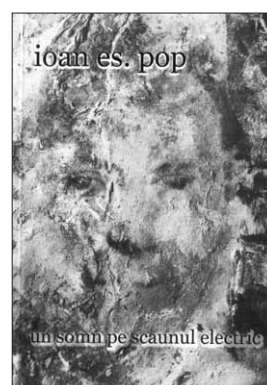
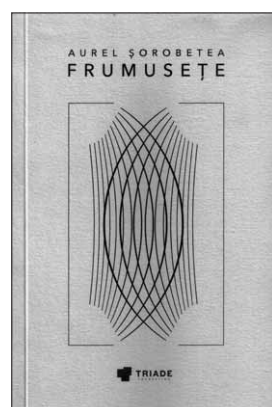
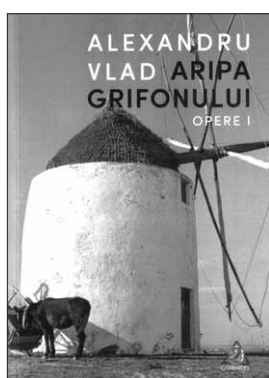
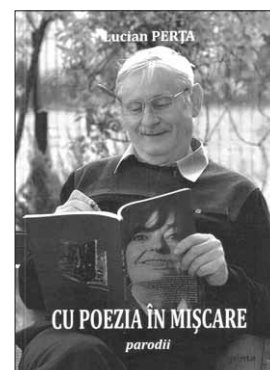
Dreptul de acordare și ierarhizare valorică a premiilor pe secțiuni de concurs aparține juriului. Manuscrisele și volumele înscrise în concurs nu se înapoiază autorilor, ele rămân în arhiva festivalului.

Relații suplimentare se pot obține la tel./fax: 0040-263/233345 sau 0745/970250

E-mail: ccsbistrita@yahoo.com

Director,
Alexandru Cățcăuan

ÎN VITRINA CU CĂRȚI A REVISTEI

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Mihai SÂRBULESCU, *Pridvor*